

Олена Печорна
Кола на воді

Передмова
Рани на сонці

Що є антонімом до слова «смерть»? Слово «життя», скажете ви. Ні, помиляєтесь, не життя є протилежністю смерті, а... Про це згодом. Колись, багато років тому, мене відвідав один чоловік. Була зима, а він приїхав із Закарпаття, разом з великим чорним собакою, щоб зустрітись із авторкою книги «Господар». Він сказав мені дивні слова: «Я сподівався побачити каліку, а побачив здорову молоду матір з веселим дитям». «Як це?» – спитала я. «А у повісті "Соловейко" ви, тобто ваша героїня, вистрибуєте з вікна». Це ототожнення автора з персонажем змусило мене замислитись, чи добре я вчинила, написавши таку сумну річ, яка викликає у читача асоціації зі мною. Мабуть, щось подібне трапилося з книжкою «Грішниця» молодой письменниці з Чернігівщини Олени Печорної. Читачі могли подумати, ніби авторка сама переживала ті страшні речі, що випали на долю її героїні. Навіть у мене виникла підозра: можливо, авторка працює в такій структурі, яка опікується ізгоями суспільства: хворими на СНІД, алкоголіками, сиротами, тому й пише про це так виразно і з таким болем?

Та ні, Олена Печорна за фахом педагог, виховує двох дітей – і ось написала вже другу книгу, з не менш трагічним сюжетом. У психології творчості це називається «переддосвідним знанням» – дар перевтілюватись у персонажів різного віку, різного соціального статусу, протилежної статі. Це нечасто трапляється в літературі, цього не можна навчитись. Це – особливе сприйняття реальності як співпереживання. А від співпереживання до милосердя – один крок, хоча останнє й не належить до категорій літератури.

У новій книзі, написаній у жанрі мелодраматичного детективу, Олена Печорна знаходить для кожного персонажа місце у своєму серці. Хай то буде архітектор Анатолій, який шукає вбивцю своєї дитини, чи дівчина Ліля, хвора на анорексію, чи дідусь із притулку для старих, чи дівчатка, які наче метелики полетіли назустріч пригодам, чи слідчий, який врешті стає священиком, навіть убивця-маніяк... Персонажів у цій трагічній історії багато. Місто, що знемагає від спеки. Не столиця і навіть не обласний центр, і, можливо, тому воно справляє враження цілісного живого організму, який переживає кризу. Це не смертельна хвороба, однак найгіршим, що може трапитися з нами та з цим містом, буде опинитись між життям і нежиттям, у сірій зоні байдужості й егоїзму.

Іноді з'являються люди (найчастіше це діти, старі, диваки), які виводять нас із цієї сірої зони. Як у житті, так і в літературі вони гинуть, щоб ми очистились і зрозуміли, що альтернатива смерті – це любов і ніщо інше. Є ще одне важливе, що спадає на думку після прочитання книг Олени. Сильні не захищають слабких, як би то мало бути згідно з логікою буття. Це слабкі допомагають слабшим. У романі «Кола на воді» осиротілі, ошукані, зневажені життям люди створюють товариство, яке допомагає дітям-інвалідам і дітям із тяжкими психічними травмами.

Важко передбачити, якими будуть наступні книжки Олени Печорної, яка тільки робить перші кроки в літературі. Їй доведеться ще опанувати

мистецтво добору матеріалу, позбутися мелодраматичного пафосу, але нехай та відвага, із якою вона береться за надзвичайно гострі й важкі теми, залишається з нею. Її творчість може стати в майбутньому гідним викликом сучасній безсюжетній та егоцентричній прозі.

Галина Пагутяк

Вода має пам'ять, оскільки вбирає все, що зветься минулим.
Вода не має серця, однак відчуває кожну емоцію моменту теперішнього.
Вода – сховок для таємниць, у котрому зароджуються примари майбутнього.

Світлячок серед латаття

У небі хтось смажив яєшню. Розпечений диск сонця ліниво повз горизонтом, нагріваючи повітря до температури кипіння, і через це навіть дихати було боляче. Анатолій розчаровано відійшов від розкритого навстіж вікна і сів за робочий стіл. Власне, його мало цікавили причини аномальної спеки, однак чоловік дедалі серйозніше переймався, як би самому не стати черговою яєшнею сказаного літа. Спека заважала жити, дихати, працювати; останнє дратувало неймовірно, оскільки всі часові графіки летіли шкереберть, вірніше, безнадійно застрягли на місці. Чоловік приречено глянув на годинника, намагаючись підрахувати, скільки триває це витончене катування роботою. Голова боліла, думки вже другу годину відчайдушно намагались утворити логічний ланцюг, однак тільки втомлено збивались у купку, натомість числа вистрибували перед очима вгору-вниз, зліва направо, назад і знову спочатку. Чим тобі не сонячні зайчики? Неначе без них того клятого сонця бракує!

– Бр-р-р, – чоловік відклав папери і міцно заплющив очі. – Такими темпами роботу і до кінця вихідних не завершити. Божевільня.

Він неохоче згріб документи, взяв під руку ноутбук і спустився на перший поверх. З вітальні приємно потягнуло прохолодою. Добре, що хоча б там устигли встановити кондиціонер. Це ж треба, бісова техніка сьогодні все одно що життя, принаймні без неї останнє перетворювалось на пекло, а кожний наступний температурний рекорд переконливо підсилював це відчуття. При звуках його кроків у кімнаті почулось муркотіння. Рената. У її присутності зосередитись точно не вийде. Ніби доводячи цю аксіому, розкішна блондинка граційно вигнула спину, зануривши пишні груди в надра шкіряного дивану.

– Мур-р-р.

– Солоденька моя, мені необхідно попрацювати.

Жінка повільно підвелась, насолоджуючись кожним рухом соковитого тіла.

– Звичайно, любий. А давай я тобі допоможу?

Анатолій розклав свій інвентар на журнальному столику й приречено видихнув:

– Не зараз. Вибач, але терміни підганяють.

Блондинка ображено похнюпила симпатичного носика, а потім легенько поцілувала у підборіддя й пішла, спокусливо похитуючи стегнами.

– Бісова спека, – пробурмотів нещасний і відчайдушно занурився у підрахунки.

Сонце застрягло. Таке часом трапляється з надувними кульками або повітряними зміями, але щоб сонце? Вогняний звір сіпнувся раз, вдруге, але гілки дерев лише міцніше затисли його у мереживі зеленого капкану й таки спіймали.

У міському парку також було спекотно, однак у затінку велетенських крон все ж таки дихалось легше, й кількість відвідувачів це переконливо доводила. Люди мирно прогулювались доріжками, дрімали на лавках, навіть вмошувались просто на траві. Десь поруч гарчало смішне щеня й без упину кружляло навколо дуба, намагаючись упіймати сонячного зайчика. Трохи далі дві дівчинки грали в класики. При кожному їхньому стрибку яскраві сукні розлітались, перетворюючи своїх власниць на дві велетенські квітки, котрим заманулося потанцювати. Дівчатка посміхались й хапали долонями шматочки розірваного сонця, а над їхніми головами творили музику невидимі оркестри. Сивий дідусь, який сидів навпроти, довго милувався живою картинкою і врешті-решт замріяно зітхнув: «Неначе у раю».

Рай знищили вже за годину. В одну мить. Виття сирен, гарчання натренованих собак, вигуки людей у формі. Останні блискавично вистрибували з машин і рівними шеренгами розходились довкола, аби методично обшукати кожний квадратний метр сполоханого парку. Шукали дівчинку. Ту, що нагадувала квітку.

Анатолій майже закінчив роботу, ще трошечки, зовсім-зовсім трішки, і можна буде полегшено зітхнути. Рената, немов відчуваючи це, спустилася вниз і тихенько вмостилася поруч. Годинник на стіні мирно відлічував хвилини. І раптом різкий звук телефонного дзвінка. Чоловік автоматично підняв слухавку і так само автоматично підтвердив, що саме він Анатолій Миколайович Кравченко. По той бік лінії зависла тиша, а потім незнайомий голос повідомив:

– Вашу дочку знайшли в озері міського парку. Її втопили. Вибачте та прийміть наші співчуття.

Чоловік застиг на місці зі слухавкою в руках, а в очі вдарило пряме сонячне проміння, саме вдарило, вибиваючи тверду опору з-під ніг. Легені жадібно увібрали ледь не все повітря у кімнаті. Вдих. Секунда. Друга. Третя. Вогонь. Вогонь усередині – на рівні серця. Пече. Видихнути б його, натомість чоловік приречено спостерігає, як рівними мазками на жіночі нігті лягає лак. Дивно. Якого ж це він кольору? Рената легенько дмухнула на закінчену роботу, підвела очі й запитала:

– Хто дзвонив?

І він нарешті видихнув:

– Оксанка...

– Що Оксанка?

У відповідь гримнули входні двері, а шокована жінка тільки й встигла прокричати услід:

– Та що сталося врешті-решт?

Слова гострим лезом розрізали розпечене повітря й повільно повзли угору, збільшуючись у розмірах з кожною наступною хвилиною. Анатолію чомусь здавалось, що вони от-от обірвуться і зі страшним гулом розчавлять під собою все його попереднє життя. Ні, ні і ні. Безглуздя. Що страшного могло статися з його дівчинкою? Оксанка. Озеро. Втопили. Вона ж... вона ж обожнювала воду, та й плавала, як рибка. Це помилка, непорозуміння, чийсь жорстокий жарт. А, може, хтось щось наплутав. Ну яке то озеро? Озеро. Така собі калюжка у лататті. Кого там можна втопити?

Однак біля парку стояло одразу кілька патрульних машин, люди збились в натовп і щось жваво обговорювали, а спека, неначе суворий наглядч,

ходила довкола колами. Серце зіщулилось й завмерло у передчутті чогось химерного. Чоловік стрімголов біг по стежині, що вела вглиб парку. Він знав, що озеро там. Крок. Ще один. Ще. «Швидка», люди, люди, люди. Біля самого озера його спробували затримати, однак він тільки нервово штурхонув молодика у формі:

– Дайте пройти.

Вона була тут. Його дівчинка лежала біля самої води, бліда-бліда й неначе прозора. З квітчастої сукні повільно сповзали прозорі змійки й одразу ж зникали у жовтій пащі піску. Крап. Крап. Крап. Чоловік похитнувся й міцно заплющив очі. Не може бути. Оксанка... Його Оксанка й... ота вода... скрізь на ній. Треба дитину перевдягнути у щось сухе, сухе і тепле. Хоча... сьогодні ж спекотно?... Так-так, спекотно, все одно, що в пеклі...

Раптом, десь зовсім поруч, хтось вибухнув криком, а потім стрімголов кинувся до дитини. Чоловік нарешті зважився розплющити очі:

– Ірина...

Шокована жінка відчайдушно притискала мокре тіло до себе, так міцно-міцно, і все кричала:

– Що ж ви її не рятуєте? Господи! Врятуйте. Оксанко... Доцю, донечко, ну ж бо, розплющ очі. Чуєш маму? Розплющ...

Довкола стояли люди з однаковими обличчями, немов кимось розставлені статуетки: очі вбік, лише не на матір з дитиною, куди завгодно, аби не на них.

– Доню...

Жінка вдивлялася у дитяче личко з таким шаленим запалом, немов хотіла або увібрати її в себе всю до крихточки, або одним-єдиним поглядом вдихнути життя вдруге. А у відповідь – спокій у кожній лінії, моторошний і безапеляційний, такий приходить і вже не боїться бути сполоханим. Вічний? Анатолій зробив крок вперед й похитнувся.

– Іро, не треба.

Чоловік спробував відірвати колишню дружину від доньки, однак жінка рвучко відштовхнула його руки, різонула безоднею очей й прокричала прямисінько в обличчя:

– Вона ж мала бути з тобою сьогодні! З тобою!!! А ти?!! Втік у свою роботу, свою Ренату, своє нове бісове життя... А моя дівчинка так хотіла, чекала... і тепер... її нема. Її – нема!!! Задоволений? Звільнився? Чуєш? Ти – вільний!!!

Анатолій відсахнувся, а кремезний слідчий метушливо забігав довкола:

– Ну? Чого стоїте? Не бачите, жінці необхідна допомога? Де той лікар? Лікаря! Швидше-швидше, пропустіть. Її потрібно заспокоїти, і було б непогано поставити кілька питань. Лікарю, вона зможе давати відповіді? Огрядний чоловік в окулярах заклопотано чаклував над збудженою жінкою, уводячи чергову дозу заспокійливого зі снодійним.

– Вам аби людину до божевільні довести. Не бачите, в якому стані? Запитання, запитання... Тут невідомо, чим все це закінчиться може. Так, хлопці, в машину її. Госпіталізація та ретельний нагляд, товаришу слідчий, тому ніяких допитів. Розумію, що убивцю слід по гарячому сліду затримати, однак... Пізніше звернетесь до її лікаря за дозволом, але щоб у найближчі дні отримали – сумніваюсь.

Анатолій шоковано спостерігав, як за дружиною зачиняються дверцята «швидкої», а в голові стукотіло одне-єдине слово – ВБИВЦЯ. Його Оксанку, його дівчинку-світлячка... вбили? Як? Чому?

– Де це сталося?

Слідчий ожив й заходився діставати якісь папери.

– Де знайшли мою дочку?

– Та тут ось, біля самого берега знайшли. Плавала обличчям донизу серед латаття. Хлопці, передайте, що експерти закінчили з тілом, нехай забирають.

Два молодика у білих халатах швидко переклали дитину на ноші. Анатолій, похитуючись, наблизився.

– То... то не тіло. Чуєте?

Слідчий зблід, а на чолі виступили дрібні намистинки поту. Він ледве зміг вичавити з себе:

– Ви... бачте...

Чоловік нахилився й торкнувся вустами чола. Холодне... Й вологе. Провів долонею по щоці:

– Оксанко... дівчинко моя... Як так? Ну як?

Слідчий мовчки кивнув молодикам, і ті зрушили з місця. Анатолій наостанок намагався віднайти дитячу долоньку. Це здавалося таким важливим, найголовнішим з усього, що він міг зараз зробити. Ніби варто лишень вкласти її руку в свою, й Оксанка стисне її легенько пальчиками, як робила це завжди. І все. Це жайхиття скінчиться. Він прокинеться, просто прокинеться. Ну ось. Ухопив, стиснув і застиг, пронизаний наскрізь одвічним холодом. Холодна. То... це і є кінець? Відпустив, похитнувся й заплющив очі. Його дівчинку забрали остаточно, віднесли на ношах, а він так і не подивився услід. Не зміг... бачити дрібнесеньку цяточку на мізинці. Ось так. Його світ розщеплюється, розлітається на шматки, котрі вже ніколи не зібрати до купи, а в нього перед очима малесенька плямка, крихітна, ледь помітна, та, яка була у дочки від самого народження.

– УБ'Ю!!!

Слідчий зітхнув. Він весь час стояв поруч:

– Розуміємо ваш стан, Анатолію... Миколайовичу, однак, при всій повазі, не втручайтесь. Це лише попередня версія.

Чоловік здригнувся й крізь стиснуті зуби прошепотів:

– Розумієте? А ваша дочка теж ось так плавала у цьому клятому болоті?

Слідчий знітився й замовк, навіть допитувати ретельно не став, хоча колеги час від часу кидали здивовані погляди. Може, збагнув чи відчув: не варто лізти в оголену душу. Якимось швидко попрощався, щоправда, лишив свій номер мобільного.

– Ви б речі які завезли дружині, – прямий погляд очі в очі. – Вона у першій міській.

Анатолій мовчки кивнув, відчуваючи, як вниз по спині сповзають струмочки поту, а спека підійшла впритул і прагне видихнути своє розпечене нутро просто йому в обличчя. Хотілося бігти, ні – тікати, інакше від нього не лишиться нічого, окрім... Власне, що може лишитись на згарищі? Чоловік глибоко вдихнув, а потім повільно підійшов до самої води, легенько торкнувся її рукою.

– Тепла...

Спека підскочила й ображено покрутила біля скроні, мовляв, якою ж їй ще бути?

Він не знав, він нічого не знав про цю воду, окрім того, що серед латаття якась наволоч утопила його дитину.

То якою має бути така вода?

Біля старої п'ятиповерхівки причаїлась біда – древня кістлява старенька, котра встигла побачити на своєму віку все, навіть смерть дитини. Будинок винувато нітився під її сивим поглядом і мовчав, адже не проженеш, коли вже на порозі. Анатолій дивився на вікна четвертого поверху і ніяк не наважувався зробити перший крок назустріч непроханій гості. Вона ж

терпляче чекала саме на нього. На сидінні поруч застрибав мобільний телефон, замовк і знову продовжив свій метушливий танок, доки чоловік таки не взяв його до рук.

– Де ти є?! Я від хвилювання місця собі не знаходжу. Що сталося? Коли ти будеш удома?

Запитання, запитання, запитання... І на жодне бракувало сил відповідати.

– Сьогодні не чекай. Я заночую у своїх...

Анатолій завершив дзвінок і одразу ж вимкнув телефон, аби не слухати і не чути. Якби ж так само легко можна було вимкнути сьогоднішню ніч, але її потрібно було про-жи-ти, прожити, щоб усвідомити, однак не прийняти. Він повільно вийшов з машини і пішов до будинку, розганяючи зграю безпритульних котів та чорного гайвороння.

– Нічого, – зітхнула старенька. – Обійдемося й без них.

Сходинка, сходинка, знову і знову. Будинок озивався, немов давній товариш чи навіть родич, адже у ньому все було знайомим – до плям на стелі й тріщин під ногами. Колір, запах, звук. Тут минула ледь не половина життя – його, а у когось воно не ділилося на половини. Другий поверх, третій, кілька кроків по сходах – і напис ледь не на всю стіну: «Оксанка + Ілля =». Результат додавання був знову ретельно затертий. Чоловік зупинився й ніжно провів по першому імені. Смішна, доня знову встигла витерти оте кругле, неначе надуте, серце, яке мало дивовижну властивість щоранку з'являтися після знаку «дорівнює». Власне, тільки так і буває – із завданнями про перше кохання. Анатолій зіщулювся і злякано відійшов, намагаючись не думати над тим, хто ж тепер витиратиме відповідь.

Квартира зустріла тишею. Власне, що він очікував почути? Тишу, тільки не таку густу. Ця схожа на трясовину, котра засмоктує глибше й глибше: коридор, кухня, вітальня... дитяча... Вдих, крок за поріг – й знову вона. Тиша. Тут все, як завжди, кожна річ на своєму місці: ліжко, шафа, робочий стіл, книжкова полиця, фотографії, вирізки із журналів, шкільний ранець та кактус на підвіконні. Нічого особливого, саме так, напевно, виглядають кімнати більшості десятирічних дівчаток, однак ця вміщувала в собі значно більше, ніж п'ятнадцять квадратних метрів та вікно. Це був її простір, і кожна дрібничка тут нагадувала про дочку. Чоловік безсило заплющив очі. Невже це не сон? Чому? Чому його Оксанка? Біда стелула кістлявими плечима, мовляв, завжди повинен бути хтось, тоді чому не ти?

Ніч пила самотність – пігулка за пігулкою, намагаючись зрозуміти, яка ж із них виявиться фатальною. Самотність. О, цієї ночі вона також була інакша, у стократ сильніша, ніж усе, що він відчував до цього. Почуття самотності огортало, затискало, а потім роздирило на частини рештки думок і волі. Чоловік понуро сидів на дитячому ліжку й похитувався, немов маятник чудернацького годинника, а може, всередині нього застряг годинник – той, що відтепер відлічує смерть. Чи час? Парадоксально, однак, виявляється, час потрібен навіть для усвідомлення того, що за всіма законами має бути поза ним. Дико. Ти є, ось у цю хвилину є, а вже за мить... що? Що за мить? Здавалося – життя, ще встигнеш побачитись, поговорити, пригорнути, дізнатись усе, що має знати тато про дочку... і... Темрява, ніч, тиша й ця їдка самотність, а доні – вже нема.

Він вирішив піти, коли віконне скло пронизало перше проміння ранку. Ноги відмовлялися рухатись, однак чоловік примусив себе піднятись і повільно дійшов до дверей, взявся за ручку та зробив крок за поріг, але кімната раптово озвалася: «Тату». Озирнувся. Тиша. Нікого. Йому здалося, а може... Може, цей крихітний світ не хоче прощатися з ним? Анатолій втомлено зітхнув і востаннє обвів поглядом кімнату – так треба, коли очі раптом самі зупинились на дитячому малюнку. Той лежав посеред письмового столу,

поруч стояли фарби і вже висохлі пензлі. Дивно, що Анатолій не помітив його раніше. Очевидно, Оксанка намалювала це якраз перед тим, як... піти. Чоловік підійшов і зазирнув до аркуша, відчуваючи, як зрадницьки затремтіли коліна.

На дитячому малюнку синіло тихе плесо озера, горіли свічечки латаття, а під ними чорнів рядочок літер: «Порятунок всюди, де є любов». Господи! Та він вже бачив це, так-так. Жодних сумнівів, йому не сплутати того озера з іншим, і це було саме воно. Заколотило. Холодно? Що це? Що означає цей малюнок? Він схвильовано вдивлявся у кожен ліній й чітко розумів лише одне – це намалювала його дочка, напис зробила також вона – за кілька годин до... Порятунку не знайти. Адже де в цьому триклятому світі любов? Де?!!

У вікно раптово вдарила вода, Анатолій здригнувся і відскочив. То був Дош.

Вдруге він повернувся так само раптово, пройшовся розпеченими вулицями міста, розцілював дахи й застиг прозорим маревом над кладовищем. Якась жіночка у чорному натовпі сумовито зітхнула:

– Ну от, небо також заплакало.

Однак уже ввечері над містом стояла та сама спека, неначе зливи й не було. Здалося навіть, що вода привиділась або наснилась – подібне трапляється з речами, на які чекають надто довго. Анатолій втомлено піднявся на другий поверх, зайшов до кабінету і наглухо зачинив двері та єдине вікно (щоб як у труні), дістав пляшку найдорожчого коньяку (вже й не пам'ятав, для якої саме визначної події припас) й на одному подиху випив – склянку, другу, третю. Не допомогло. Перед очима все одно стояла одна і та сама картинка: на труну сиплеться свіжа земля, а з неба нестримними потоками ллється вода, знову, знову і знову. Це ж треба, він практично нічого не пам'ятав із похоронної процесії, а це видіння так глибоко врізалось у свідомість, що, здавалось, пустило там коріння. Чоловік безсило відсунув убік напівпорожню пляшку, встав, підійшов до стіни та з усієї сили загасив кулака об тверду поверхню. Заболіло. Значить, живий.

У двері ляжливо постукали.

– Толю, відчини. Так не можна, чуєш?

– Все під контролем. Не хвилюйся. Йди.

Жінка хвилину постояла під дверима, нервово вслухаючись у важку тишу, а потім тихенько прослизнула у кімнату поруч. Він видихнув і повільно сповз по стіні. Рената боїться. Треба ж такому статись. Вона нервує ще за когось, окрім себе... Дивно, а може, він і справді божеволіє?

Одразу ж згадалося обличчя Іри там, на кладовищі, і стало страшно. Так-так, він, як решта чорного натовпу, боявся дивитись на неї, особливо в очі, адже їх там не було, натомість – пустка, розміром у божевілья. Вона стояла така відсторонена й мертва. Хоча... а, може, щаслива, га? Вона ж так і не зрозуміла, що сьогодні поховала доньку, натомість він... Що зрозумів він?!! Чоловік зіскочив на ноги, вхопив пляшку зі столу й від безсилля пошпурив у годинник на стіні. Під ноги посипалося бите скло, уламки, коліщатка – ціла вічність, подрібнена на неблаганне та банальне: тік-так, тік-так, тік-так. Для доні його вже не буде. Так-так. Гримаса відчаю на все серце – від краю до краю. Кінець.

З наступних дев'яти днів він нічогісінько не пам'ятав – занадто схожі, ідентичні. Ранок, обід, вечір, ніч, потім знову по новому колу. Хто вигадав цей рух? А головне: навіщо рухатись, коли куди не йди, все одно наштотуєшся на стіни. Ні, не стіни будинку. Їх навіть на бачиш, вони

невидимі, проте кожна клітинка ества впирається у тверду опору й усвідомлює – мур. Його не пробити, не обійти, не вислизнути, бо виходу просто НЕМА.

Рената шулиться й знову та знову не відходить від нього бодай на крок, нагадуючи цим хижака у засідці. Так-так, він навіть знає, кого саме. Пантеру. Це ж треба, їй пасує навіть цей бісовий чорний колір.

– Толю, ти б поїв. Млинці, твої улюблені.

– Пізніше.

– Ти говориш це вже більше тижня. Далі так продовжуватись не може. Ти від голоду помреш, а мене засудять. Серденько, ну спробуй бодай шматочок, давай я сама тебе погодую, ну...

Чоловік нервово махнув рукою:

– Облиш.

Жінка поставила тарілку на стіл і м'яко обійняла за плечі.

– Толю, життя не закінчилось, воно продовжується. Ти мусиш зібратися й жити далі. Чуєш? Як це не тяжко, боляче, однак...

На чоловічому чолі утворилась зморшка – чимось схожа на знак запитання.

Жінка зітхнула й таки наважилась:

– Я... я консультувалася з психотерапевтом... Він може допомогти тобі вийти з цього стану. Він стовідсотково допоможе, це прекрасний фахівець найвищої категорії. Не гнівайся, але я... Я запросила його до нас, сьогодні увечері. Анатолій напружився, а потім обережно, проте впевнено зняв її руки з плечей.

– Спасибі, але на майбутнє: будь ласкава, подібні плани обговорювати зі мною. Я ж сказав – усе під контролем.

Господи! Як він хотів у це вірити. Аби все було, як колись, як дев'ять розпечених днів тому, коли здавалося, що весь світ затиснутий у нього між пальцями. Дикість. Що? Що він може контролювати? Власний мозок відмовляється коритись, сплутуючи реальність із минулим в один чудернацький клубок, а де там що – підди розбери. Ось. Йому знову привиділась посмішка доні. Чоловік міцно заплющив очі, а відкривши, зрозумів, у чому справа. На обідньому столі стояло величезне фото його дівчинки, де вона посміхалась, тепло-тепло, неначе йому одному. Анатолій підскочив і різким рухом змів скатертину зі столу, посипався дорогий посуд, розлітаючись по підлозі на десятки скляних росинок. Роса... Тут?... Господи, знову і знову вода. Вода, вода, вода й голос Оксанки: «Тату».

– Я зараз все приберу. Любий, не хвилюйся, це всього-на-всього хвилинка. Чоловік втомлено зачинив за собою двері їдальні, отож бо й воно – хвилинка.

У ванну повільно набігала вода, піднімаючись неквапливо, по міліметру. Здавалось навіть, що вона стоїть на місці, однак прозора поверхня поволі огортала ступні, живіт, груди. Вода не була гарячою, гарячої не потрібно – ледь тепла, як у озері. Вона про щось говорила, рухалась, співала.

Знати тільки б, про що.

– Толю, ти у ванній? Толь, відчини. Чуєш?

Тиша, споєна шумом води.

– Толю! Не лякай мене, відчини.

Легені зробили останній вдих, й чоловік рвучко занурився у прозору пастку. Секунда. Друга. Третя. Поки що зовсім не боляче. Чути, як у сусідній кімнаті стурбовано кричить телефон. Звуки робляться дивними – приглушені та дзвінки одночасно. Перед очима світло. Це ж треба, скільки світла під стелею, тільки ж знову – якогось розмитого. Добігає хвилинка, друга. Хочеться вдихнути, однак довкола вода, сама вода. А її не вдихнеш,

її потрібно увібрати в себе, заповнюючи кожен клітинку цього нестерпного болю. Легені стискаються, ще трошечки, секунда, друга. У двері кімнати нещадно врізаються жіночі кулаки. Навіщо так гамселити? Манікюр зіпсується.

– Толю! Дзвонить слідчий, у парку втопили ще одну дівчинку!

Вдих, і сповнений дикої люті крик: «Звірюка!!!»

Рената злякано огорнула чоловіка рушником, ретельно витираючи залишки води, він же легенько поцілував її в чоло й прошепотів:

– Відміни психотерапевта.

Помирати зарано та й рани зализувати нема коли, адже Звір у лігві, і його треба знайти, а потім... потім і буде кінець.

Траєкторія сліду

На кладовищі було тихо, так, немов небо додивлялося сні померлих. Анатолій підійшов до хреста, поцілував фотографію доні й прошепотів:

– Спи спокійно, дитинко. Спи спокійно.

Сьогодні поховали ще одну дівчинку. Чоловік змусив себе прийти сюди. Довго стояв збоку, вдивляючись у чужий відчай, а бачив – свій. Біль... біль... біль... Боліло все. А як інакше, коли заживо ховаєш частину себе, й частинку кращу, світлішу. Анатолій до кінця не розумів, навіщо прирікає себе на ці повторні тортури, однак все одно прийшов. Напевно, хотів знайти тут бодай зачіпку або натяк, де шукати убивцю своєї дитини. Спека приречено розвела руками – дарма мучишся, так просто його не знайти. До свіжої могили підійшов чоловік, постояв мовчки, неначе зважуючись, а потім промовив:

– Навіщо ви сюди приходили? Анатолію Миколайовичу... ми робимо все можливе. Зрозумійте, це не так просто. Місто й так у паніці. Батьки бояться дітей за поріг квартири випустити, не те що в парк, хоча вартових там зараз більше, ніж дерев. Люди масово виїжджають, хто куди, аби подалі. Ажіотаж на відпустки такий, що деякі організації змушені тимчасово припиняти діяльність. Уявляєте? А газети, телебачення – це взагалі жах якийсь! Навигадували такого, що самому тікати хочеться. Ну скажіть, будь ласка, як працювати? Як? А тут ще ви у слідчого грати надумали... Анатолію Миколайовичу, ви усвідомлюєте, що можете нашкодити? Кожен повинен займатися своєю справою. Чуєте?

Анатолій обережно поклав на могилку букетик польових ромашок, а коли підвівся, пронизав поглядом наскрізь, очі в очі:

– Не зможу. Розумієш? Не можу бути осторонь. Хочете – садіть, а я не відступлюся, доки ту гниду власними руками не розчавлю.

– Спокійно, заспокойтесь. З такими емоціями ви точно далеко не просунетесь, це я вам як спеціаліст говорю. Давайте домовимось: ви нічого зайвого робити не будете, перш ніж не обговорите зі мною.

– Як вас звати?

– Петро... Петро Васильович Ткаченко, майор.

– От і познайомились. Обіцяйте мені ось тут, на могилі доньки, що не станете перешкоджати.

– Добре-добре. Бачу, з вами все одно нічого не вдієш. Благаю тільки: не гарячкуйте, бо у запалі таких дров можна наламати. Домовились?

– Згода. Ваші поїхали, то давайте я вас до відділка підкину, все одно на машині.

Квартира зустріла вже знайомою тишею. Дихати було важко. Здавалося, у кімнатах повзало болото. Бр-р-р. Анатолій відчинив усі вікна навстіж, й гарячий вітер пройшовся кімнатами. Це ж треба! Цього літа навіть протяги не рятують від спеки. На підвіконні дитячої кивнув головою кактус, а чоловік раптово завмер над ним, все одно що над святинею.

Кактус. Анатолій пам'ятає, що не одразу помітив його появу тут, а коли таки роздивився, то довго не міг збагнути, чому ці колючки? Чому не інша квітка? Будь-яка. Дівчатка ж люблять квіти, а в його Оксанки чомусь цей завмерлий їжак на підвіконні. Яюсь не втримався і запитав. Його дівчинка пояснила все просто. Мовляв, кактус лише зовні колючий, а всередині – ніжність, і та ніжність рано чи пізно виповзе назовні квіткою. Ось так. Головне – вірити, що вона в ньому є. Господи! От якби з колючок виповзла і його душа. Може, тоді б менше боліло?

Схилюся, обперся на підвіконня й довго дивився вниз, хапаючи вогняне повітря ковтками, а там, на сірому асфальті, ясь маля натхненно вимальовувало крейдою хмаринку з краплями дощу. Оце так мрія. Одна на всіх. Вода. Малюнок. Він же прийшов сюди по той малюнок. Де ж він? Ось. Не зник, значить, йому не привиділось. Чоловік обережно поклав знахідку в кишеню сорочки на грудях, аби ближче до серця, й обвів поглядом простір довкола. Ще б щось віднайти, бодай яюсь підказку. Заходився методично, одна за одною, оглядати шухляди письмового столу.

Книжки, книжки, зошити. Все це ще з попереднього навчального року лишилось. Акуратно підписані, складені рівними стовпчиками. Ось кілька чистих, очевидно, Іра придбала для цього річного першого вересня. Кому вони тепер знадобляться? Журнали, вирізки, малюнки, якісь браслетики, сердечка, розмальовки... листівки, привітання: «Оксанко – ти найкраща подруга у світі!» Підпис: «Віка». Віка...Того дня, у парку, з Оксанкою, здається, була саме вона. Треба ж... В останні миті життя його дитини поруч був не він, і навіть не Іра, а ця дівчинка. І що він знає про неї? Що смішна, руденька, з веснянками на носі. І все. Де живе, навіть точно не знає. Поруч десь, у центрі міста, однак де саме?

Чоловік згріб увесь скарб до папки, зачинив вікна, полив кактус й поспіхом вийшов з будинку. Але його помітили й радісно підскачили на місці. Стара кістлява знайома лишень підморгнула сивим оком, мовляв, тепер куди? Він не знав. Та що він знав?... Недільний тато. З під'їзду вигулькнула постать і завмерла:

– Анатолію Миколайовичу? Ви? У своїх були? Ой! Та що це я, стара клуня, патякаю. Пробачте, заради Бога. Я ніяк не можу повірити у весь цей жах. Світ котиться у прірву! Точно, це – кінець, Армагедон.

– Здрастуйте, Варваро Іванівно. Дякую за співчуття, але я й сам... Словом, божевільня якась, а не життя.

– Отож, отож... божевільня. До речі... Іра ще в лікарні? Сподіваюсь, їй краще?

Анатолій зазирнув у прищурені очі сусідки й відсахнувся – бр-р-р.

– Краще, але потрібен час.

– Так-так, час лікує, от і вона... отямиться.

– Вибачте, мені пора.

– Отож, справи – клопоти... Ви тримайтесь, тримайтесь. Передавайте привіт Ірочці.

Анатолій роздратовано вскочив до машини й довго м'яв цигарку між пальцями, намагаючись загасити відчуття огиди й дешевої гри. Ірочці. Та вам було б про що позойкати на вечірній прогулянці, а решта – мильна булька. Армагедон і є, той самий. Ірочці... Іра. Точно, вона має знати адресу Віки, стовідсотково знає.

Місто тануло й розтікалось між пальцями, а він довго не міг збагнути, що в ньому не так. Їхав до лікарні й весь час озирався. Спустошене... Чи німе? Хоча ні, воно продовжує рухатись, наповнюючи бетонне ество звуками: гулом двигунів, гудками, сигналами, голосами. Анатолій звик до цієї симфонії настільки, що вже перестав помічати, як не помічають, наприклад, дихання людини поруч – правда, доти, доки це дихання є. Після першого дитячого майданчика він усе зрозумів й від несподіванки натиснув на гальма, від чого авто розвернуло й ледь не занесло. У піску гралося всього-на-всього дві дитини. Лише дві, та й то – на обличчі батьків, котрі стояли за крок, кожен м'яз сповіщав: «Треба тікати». Серце стислося, як равлик, вражене побаченим, а потім забилося часто-часто. Виявляється, місто, в якому бракує дитячого сміху, одразу ж стає німим. Оговтувався довго й навіщося затуляв вуха. Може, тому, що не хотів чути нової тиші?

Але вона була скрізь і щонайстрашніше – у ньому.

Лише біля лікарні Анатолій згадав про передачу й зітхнув (ну не йти ж до колишньої з пустими руками: все-таки лікарня, не годиться), вийшов і пройшовся вздовж алейки, де на зацілованих сонцем тротуарах стояли лотки з дарами червневого літа, а потім якимось випадково наштотхнувся на стареньку з двома кошиками.

– У мене, синочку, своє, домашнє. Ось цими руками вирощене. Дивись, огірочки – аж солодкі, пахнуть! І полуничка перша, красуня. Як вона у спеку й налилася так? Бери, не пошкодуєш.

Анатолій відклав кілька огірків, а потім перевів погляд на стиглу красуню. Пахне як. Чоловік примружив очі від задоволення, і чомусь одразу ж пригадалось, як Іринка, будучи вагітною, з'їдала по кілограму цього ягідного дива за раз.

– Зважте й полуниці, було б тільки в чому її вимити... там.

Старенька завмерла, а потім подивилась так сонячно:

– На передачу купуєш? Бачу-бачу, в лікарню. На, сину, а гроші свої назад забери. Не треба.

– Та ви що! У мене є, чим заплатити, я... я можу ці кошики оптом придбати.

– Можеш, можеш. А серце людське купиш? Я ж від широкого серця. Візьми. У мене дочка, коли третю поспіль дитину втратила, так і не виносивши, нічого не хотіла, жити не хотіла, а мої молитви та яблучка з саду рідного повернули до життя бідолашну. Бери-бери, синку, дивись, хвороба й відступить.

Чоловік вдячно торкнувся пошерхлої руки. Ну от, зовсім незнайома людина, а широко так. Принишкла біда за спиною здригнулась й розділилась навпіл.

– Іди з Богом, синку. А ще молись.

У лікарняній палаті пахло ліками й спекою. На стіні жовтою плямою застрягло обіднє сонце. Жінка сиділа в кутку ліжка й розхитувалась на ньому вперед-назад, вперед-назад.

– Іро, це я. Привіт.

Не ворухнулась.

– Ось, тут для тебе. Покуштуй.

Пусті очі й тиша. Чоловік розгублено сів поруч.

– Іро, це важливо. Послухай, будь ласка. Де живе Віка? Ота руда дівчинка, з ластовинням на носі. Мені потрібна її адреса, дуже-дуже потрібна.

Терміново. Ти чуєш?

Жінка хитнулась туди-сюди, туди-сюди, а лікар в кутку розчаровано розвів руками.

– Безнадійно. Ви бачите, в якому вона стані? Відгородилась від світу й мовчить, мовчить – годинами, правда, іноді оживає, а тоді бурмоче без упину.

– От бачите. Значить, говорить таки. Що? Що говорить?
Чоловік відійшов до дверей, протер скельця окулярів й винувато промовив:
– ВОДА.

Це було схожим на біг... по колу. Спека. Спека. Спека. І раптом ВОДА.
Чоловік затискав скроні долонями й знову і знову розпочинав цей диявольський біг. Хто? Як? Чому? Дві дитини – і жодної відповіді. Але комусь потрібні були ці смерті? Абсурдні й незрозумілі смерті. Навіщо, навіщо топити? Вода. Озеро. Мертві дівчатка. Цього не могла зробити нормальна людина, та й просто людина – не могла. Господи, за що б зачепитись? Де дістати адресу тієї Віки?

Чоловік здригнувся й налякано зробив крок назад. Ні, ні. Повернутись у це місце – все одно, що померти... заново. Однак ноги чомусь привели його саме сюди. Парк неначе впізнав, зітхнув тишею напівпорожніх алей і покликав під захист розлогих крон. У ньому практично не було людей. Кілька силуетів випадкових перехожих й десятки зосереджених облич у формі. Господи! Навіщо їх стільки? Це схоже на відчай. Очевидно, силові структури усіма можливими способами намагаються уникнути ще одного вбивства. Але... Але невже ось так можна впіймати Звіра? Він зачаївся. Заліз у своєму сховку, аби сповна насолодитись страхом – собою породженим. А потім знову буде стрибок, раптовий, миттєвий, виважений. І хто відведе його? Ось ці серйозні фізіомії?

– Мамо.

Дитячий голос пронісся парком, наче вихор. Патрульні сполохано зашепотіли в рації та мобільні телефони. Увага. Увага. Десятирічний хлопчик з букетом ромашок у руках. Ні, з дорослим, здається, матір'ю.

– Мамо, я повинен це зробити. Не бійся. Бачиш, скільки міліції?

Жінка тривожно оглядалась довкола, намагаючись відмовити сина, доки хлопчик не взяв її руки в свої долоні, зазирнув глибоко-глибоко в очі й прошепотів:

– Мамо, я МАЮ це зробити.

Щось було в його погляді. Справжнє. Те, що не можна втримати у собі. Мати здалася:

– ...Ходімо.

Анатолій провів їх поглядом, доки ті зовсім не зникли з поля зору, а потім ще довго намагався збагнути, кого нагадує йому цей хлопчик. Звідки він міг його знати? Через деякий час дивна пара повернулась назад: хлопчик опустив голову й ледь пересував ноги, а жінка потай витирала непрохані сльози, букетика ромашок у руках вже не було.

– Мамо, а чому... чому це сталося?

– Не знаю, синочку. Але ти повинен бути сильним. Сильний хлопчик обов'язково б їй сподобався. Чуєш, Ілля?

Анатолій відчув, як тисячі голок пронизують пам'ять. Ілля. Точно! Це ж... Це ж той закоханий хлопчик, з будинку навпроти. Це він шовечора малював оте кругле, неначе надуте, серце після знаку «дорівнює», підносив Оксанчин ранець зі школи, крадькома клав на поріг солодоші та квіти, знав, що вона любить, з ким дружить. Точно! Він має знати, де живе подруга доньки, обов'язково має знати. Хто ж тоді, як не він?

– Ілля?

Дитячі очі розширились, а потім розгублено втекли кудись вбік.

– Це я.

Жінка поруч насторожено відсторонилась:

– Що вам потрібно від мого сина?

– Мамо, це тато... Оксани.

– Вибачте. Я не затримаю. Мені потрібна адреса Віки, з якою товаришувала Оксанка.

– Віка Бобренко? Так вона ж поруч з парком живе, он отой жовтий будинок, другий під'їзд, перший поверх, квартира вісім.

Жінка, оговтавшись, перепросила:

– Пробачте мене за таку нездорову реакцію. Просто все це... словом...

Моторошно якось, та ще й не знаєш, чого чекати. Прийміть наші співчуття.

Оксанка... була надзвичайною дівчинкою, принаймні для мого сина. Ілля ці два тижні тільки й робив, що просив і просив привести до цього озера, де... де...

– Я ромашки хотів покласти... щоб їй не так страшно було.

– Сину, та що ти говориш? Оксанки там нема, вона... вона...

Анатолій здригнувся:

– Нічого... У вас росте справжній мужчина. Пишайтеся ним.

Присів, зазирнув до карих зіниць й відчув заздрість: скільки ось цей серйозний хлопчина знав про його дочку, тоді, як її батько...

– Спасибі, друже, – і вже коли дивився їм услід, прошепотів: – Ромашки вона, справді, любила найбільше.

Анатолій стояв біля під'їзду вже добрих півгодини, дивився на вікно, заслонене мереживною фіранкою, і ніяк не міг наважитись відкрити входні двері. З квартирки виповзали запахи смаженої картоплі й риби, чулося бряжання посуду, рівні кроки господині, по телевізору йшла трансляція футбольного матчу. Звичний вечір звичайної сім'ї. Ось так затишно могло бути й у нього, затишно і спокійно. Але ні.

– Вам кого?

Двері відкрив лисуватий чоловік у м'ятих штанах.

– Ваню, хто там? Ой, ви? О Боже! Заходьте. Ваню, це тато Оксани Кравченко. Та не стійте на порозі, проходите.

– Я... я на кілька хвилин всього. Розумієте, мені б з Вікою поговорити.

Господарі стривожено Perezирнулися й стали схожі на дві натягнуті струни

– торкнешся і враз обірвуться.

– Та ви сідайте, – запропонував чоловік. – У ногах правди нема. А про що саме ви хотіли поговорити з Вікою?

Жінка вимкнула телевізор. У квартирі одразу ж запала тиша, здавалось, будь-які слова могли завдати фізичного болю, й від того хотілося просто мовчати.

– Розумієте, Анатолій, Віка... вона важко переживає те, що сталося з Оксанкою. Дівчатка дружили, дня не могли одна без одної, і тут... Віка сховалась у собі. Мовчить, плаче й мовчить.

– Я не хочу їй зашкодити, але, зрозумійте, вона – єдиний свідок того, що сталося. Я маю дізнатися в деталях про все. Що вони робили того дня? Як зникла Оксанка? Хто знаходився поруч? Словом, все, що може допомогти у розслідуванні.

Господар квартири закивав головою:

– Ми розуміємо, але... Віка розповідала про... ту подію лише раз, одразу після зникнення Оксанки, коли ж її знайшли... мертвою, потім той похорон. Віка довго не вірила, заперечувала, а потім... Дитяча психіка відреагувала ось таким протестом. Ми нічого не можемо вдіяти, як не намагаємось.

Дружина відпустку взяла, щохвилини з нею, але Віка тільки «так», «ні», «гаразд» і «добраніч». До телефону не підходить, з друзями не спілкується. Таке відчуття, що ми втрачаємо дочку.

– Вань... Пробачте нас, але вона й справді не може впоратись з пережитим. Ми психолога запрошували, однак безрезультатно. Вкрай важливо, аби вона відгукнулась, пішла на контакт бодай з кимось.

– Розумію. А можна я спробую? Ви не уявляєте, наскільки для мене це важливо.

Подружжя розгублено перезирнулось і одночасно розвело руками:

– Ну спробуйте, але із цього навряд щось вийде.

Двері дитячої кімнати рипнули й з острахом відчинились. Дівчинка лежала на ліжку, заховавшись обличчям в подушку. Чоловік мовчки підійшов і обережно присів на краєчку ліжка. Руді пасма волосся розповзлись по дитячих плечах, нагадуючи потоки гарячої лави. Анатолію чомусь нестерпно захотілось діткнутись їх рукою, на мить навіть здалося, що так він зможе торкнутись до власної доньки. А може, це й справді так? Він може торкнутись Оксанки ось в цій рудій дівчинці. Вона ж там живе – в пам'яті, думках, мріях. Віка раптом голосно схлипнула й підняла заплакані очі, такі прозоро-волошкові й чисті, що здалося, то плачуть два скельця.

– Ви?

Анатолій легенько провів по волоссю рукою, відчуваючи, як між пальцями оживає кучерявий вогонь. Стало тепло. Навіть гаряче, особливо там, де мало бути серце.

– Я.

– Але як?

– Прийшов тебе побачити. Оксанка була б рада, якби ось це потрапило саме до тебе. Ці зошити вона готувала до першого вересня, до школи ще далеко, однак візьми, вони – твої. Вважай, що це подарунок подруги.

Волошкові очі здивовано кліпнули й заіскрили:

– Справді?

– Так.

– Дякую, я збережу їх і буду записувати найпотаємніше, так, ніби я їй розповідаю. Як думаєте?

– Чудова ідея. Ви й далі будете подругами.

Дівчинка міцно притисла до серця стовпчик зошитів і знову заплакала, тільки цього разу якимось по-світлому, звільняючи душу від застарілого болю.

– Я... Я не знаю, як це сталося. Ми нічого не встигли зрозуміти. Був звичайний недільний ранок, правда, спекотно – жах. Я зайшла до Оксанки, ми щось читали, здається, дівчачий журнал, потім Оксані захотілося малювати, вона малювала, а я розповідала про санаторій, куди з батьками поїду. Ірина Петрівна зазирнула до нас й попередила, що до неї мають прийти учні. Ми попросились піти гуляти, вона не пустила одразу, просила зачекати, а потім дозволила, тільки недалеко й ненадовго. Вона, коли заняття закінчаться, мала зателефонувати, щоб Оксанка поверталась назад. Ми й пішли. Було стільки сонця, хотілося заховатись від нього. Ми вирішили майнути до парку, там затишно й не так спекотно, ще й в класики пограти можна, не зважаючи на рух машин, як у дворі. Оксанка в останню мить чомусь ще й м'яча взяла, краще б вона... краще б я...

– Віко, сонечко, минулого не повернути назад. Розумієш? Ти не винна. Ти ні в чому не винна. Та й до чого той м'яч?

Дівчинка витерла вологі щоки, розтираючи гіркоту по всьому обличчю:

– Це все він. Ми спочатку, як і планували, погралися в класики, а потім вирішили з м'ячем: вона мені кидала, я – їй. І треба ж було йому відскочити й полетіти на галявину, а там якісь хлопці старші відпочивали й жартома вдарили по ньому, і так, що м'яч аж у куші залетів. Ще й сміялися, а Оксанка... Оксанка пішла його забирати, а потім... крик... і більше

я її не бачила. Ми всі одразу ж кинулися шукати: й хлопці, й дідусь, котрий сидів на лавці поруч. Він, здається, й міліцію викликав. Там... розумієте. Чоловіча спина майнула в кущах – миттєво, а потім... в траві... босоніжка Оксанина... одна. Ну куди вона боса? І м'яч той клятий поруч лежав! Ну навіщо? Навіщо ми його взяли тоді?! Господи!

До кімнати забігли батьки й налякано кинулись до дитини. Мати притискала до себе заплакане обличчя й цілувала. Батько мовчки гладив плече й міцно стискав другу руку в кулак. Анатолій винувато підвівся:

– Вибачте, заради Бога. Спасибі, Віко.

– Ваню, проведи гостя. Вибачте, але...

– Так-так, розумію. Ще раз дякую.

Вже біля самих дверей його зупинив дитячий голос:

– Дядьку Толю, ось цього блокнота заберіть назад, він списаний... Це її щоденник.

Чоловік тремтячою рукою взяв несподіваний скарб і відчув, як гаряча хвиля прориває всі захисні бар'єри свідомості. Щоденник. Його дівчинка вела щоденник. Тієї ж миті чиїсь невидимі пальці торкнулись віконного скла і почулась мелодія – така знайома і щоразу нова. Дитячі очі щасливо посміхнулися:

– Дощ.

У порожньому будинку чекала солодка жінка. Власне, якщо вона там була, дім не мав бути порожнім? Сліпі очі вікон тактовно промовчали. Таки пустий – все одно, що магазинний ящик, з якого раптово вийняли товар. З порогу почулося стурбоване:

– Де ти був цілий день? Твій мобільний не відповідає. Толю, я ж хвилююся!

– Люба, вибач. Телефон розрядився. Що у нас на вечерю?

Рената замовкла й уважно подивилась на чоловіка, неначе на око могла оцінити ступінь його хвороби, чи то пак – депресивного стану. Побачене, очевидно, справило враження, а може... Він ніяк не навчиться читати її.

– Зараз, любий. Я замовила плов, ну, у тому ресторанчику біля... Та, власне, це не важливо. Я швидко.

Анатолій спостерігав за граційними рухами спокусливого тіла і чомусь шкодував, що так швидко скінчився дощ. Жінка озирнулась, впіймавши погляд на собі, посміхнулася:

– Толю, я скучила, не лишай мене більше так надовго саму. Розкажеш, де був? Удень заїжджав Костя, він хвилюється, що ти роботу закинув. У вас там, здається, повний аврал: замовники підганяють, робочі бригади вибиваються з графіку, матеріал не підвезли, а конкуренти ось-ось перспективний об'єкт перехоплять. Костя говорив, то має бути торговий центр. Нічого собі замовлення!

Чоловік роздратовано зморщився:

– Зачекає робота.

– Ну чому?

– Я ж сказав – зачекає.

Рената зосередилась, відчуваючи незриму загрозу.

– Любий...

Ніжні руки ласкаво торкнулися підборіддя.

– Робота може допомогти швидше прийти до тями. До того ж, ти ризикуєш справою.

Чоловік заплющив очі, а потім втомлено видихнув:

– Все буде потім, п-о-т-і-м.

Та ніч вперше за кілька останніх тижнів була справжньою, такою, якою мають бути червоні ночі. Чоловік вийшов з будинку, швидше з цієї

коробки, босоніж в траву й роздивлятися ніч упритул. Ноги приємно залоскотала волога трава, в груди вдарило свіжістю – забутою і, напевно, від того хмільною. Це ж треба, навіть голова пішла обертом. Спиною Анатолій відчув, що за ним спостерігають, а через кілька хвилин поруч тепло видихнули:

– Що з тобою?

– Нічого, ніч яка. Чуєш? Пташки?

– Вони.

Стояв, занурений в ніч по вінця, і сам собі не вірив, більше – боявся розхлюпати оцей раптовий щем.

– Оксанка... Знаєш, вона любила солов'їний спів. Все просила показати пташку з таким казковим голосом.

Жінка мовчки торкнулась руки.

– А я... Я говорив, що та – сіра, маленька, й завжди ховається. Знаєш, що вона відповіла? Тату, просто ти... лишень дивишся, от соловейко й ховається, соромиться, а треба його слухати, тоді він обов'язково з'явиться. Я так жодного разу його не послухав з нею – все було не до того.

Жінка притислась щільніше й зітхнула:

– Ходімо в будинок, час.

Вже лежачи в ліжку, він слухав, і слухав, і слухав, неначе чекав, що казкова птаха ось-ось залетить у відчинене вікно. Під подушкою лежав потаємний блокнот, так само чекаючи, що його відкриють. Анатолій поклав руку під подушку, торкнувся, а відкрити – не зміг. Іноді того, чого хочеться найбільше, зробити... боїшся. Чоловік заплющив очі, але руки не забрав, так і заснув – торкаючись дива.

Вранці прокинувся з посмішкою, навіть одразу не зміг збагнути, де він знаходиться, потім довго лежав нерухомо, намагаючись затримати сновидіння якомога довше, але врешті-решт підвівся й пішов до кабінету. Його зустріло сонце. Воно нестримним потоком лилося в кімнату, не питаючи дозволу чи благословення, просто було і все. Сліпучо-яскраве, вже тепле. Сонце нового дня. Анатолій увійшов у його промені, підняв голову й, мружачи очі, спробував зазирнути кудись вище неба.

– Дівчинко моя, тобі там добре?

Сяйво засліплювало. Там не може бути погано. Відкривши щоденника на останньому записі, зі завмиранням серця прочитав:

«Вже кілька днів мене не залишає дивне відчуття. Робиться так легко, що здається, ось зовсім трошки – і я злечу, високо-високо, так високо, що назад дороги не знайти. До чого б це? Мама сказала, що я зачекалась на свій день народження, а мені... мені вперше якось байдуже до нього. Знаю, знаю, тато вже, напевно, купив велосипед отого красивого кольору – морської хвилі, а мама... Мама завантажує себе додатковими заняттями, аби зробити свій, окремий від нього, подарунок. Дивні, ніби це так важливо. Важливо, щоб вона усміхалась, і тато усміхався, щоб всі-всі усміхались, а більше мені нічого й не треба. Я і так щаслива. Напевно, тому літаю. Ну все, буду завершувати. Ми з Вікою йдемо гуляти. Мабуть, підемо до парку. Там менше сонця. Його зараз так багато, що хочеться втекти. Тільки куди?»

Анатолій ніжно торкнувся рівних рядочків. Ну от. Ось чому доня наснилась у хмарах, така світла-світла, й щаслива, безмежно щаслива. Він жодного разу не бачив її такою за життя. Ну чому? Чому він так мало робив, аби вона усміхалась? Це ж треба, а вважав, що робить все, навіть більше. Кар'єра, зв'язки, гроші. Для кого? Звичайно, для неї, єдиної дитини. А

ні, все це було потрібно йому. Оксанці ж... їй, виявляється, хотілось, аби він усміхався.

- Ти куди? Толю, а сніданок?

- Спасибі, ніколи. Буду пізно.

- Працювати?

Чоловік озирнувся:

- Ні, жити.

Біля відділка сновигали люди у формі: вибігали, вбігали, повертались і знову йшли. Дочекавшись нарешті знайомого обличчя, Анатолій вистрибнув з машини:

- Петре Васильовичу, зачекайте, будь ласка.

Слідчий зупинився й здивовано обвів його поглядом:

- Бачу. Вже на посту?

- Ну, це як сказати. У вас тут завжди така круговерть?

- Та ні, ранок понеділка, ще й ця справа. Начальство зі столиці нагрянуло, вимагає результатів.

- А щось є?

- Майже, як у вас - як сказати. Ви щось хотіли? Так - питайте, ні - відпускайте. У мене звіти горять.

- Так-так. Петре Васильовичу, мені потрібні адреси дідуса й хлопців тих - з парку.

- Значить, по свідках пішли?

Анатолій схопив його руку:

- Я ж все одно дізнаюсь, з-під землі вирию. А ви... обіцяли.

Слідчий вивільнив руку й втомлено витер краплі поту з чола.

- Гаразд, головне, аби ви своєї обіцянки дотримались.

Чоловік мовчки кивнув головою.

- Дідусь той у парку щодня гуляє. Худорлявий, з сивими вусами - фактурна персона, не сплутаєш. А хлопці... Спортсмени місцеві, плавці. Клуб у них недалеко, у центрі, «Хвиля» зветься. Та ви, мабуть, знаєте. Гордість наша місцева, у збірній кілька медалей вибороли. Тренер Горицвіт Віктор, угу, той самий. Більше нічим допомогти не можу, вибачте, пора. Й обережніше там, домовились?

Анатолій знову кивнув і вдячно потис руку.

- Спасибі.

Після дощу парк ожив. Дерев напилися свіжості й тепер дарували її кожному стрічному, мовляв, бери, не соромся. От тільки відпочиваючих від того чомусь не більшало, один, другий - й рахунок закрито. Значить, старого точно ні з ким не сплутати, головне, щоб прийшов, аби тільки прийшов. Умиті доріжки ховали свіжі сліди. Ні, це жінка, дві жінки, закохана пара, професор якийсь, і нарешті - він. Окуляри, сиві вуса, блукаючий погляд. Точно він. Анатолій підійшов і сів поруч на лаві.

- Гарний день сьогодні. Ви так не вважаєте?

Чоловік здивовано завмер і спочатку навіть не знайшов, що б відповісти.

Чому? Чому старий заговорив з ним перший, до того ж, одразу.

- Так...

Сиві вуса втопили лукаву посмішку.

- Ви ж мене шукали. Тоді чому мовчите?

- Я... я... Звідки ви взяли?

Старий нарешті відклав убік газету й подивився прямо у вічі.

- Авжеж. Парк, як ви помітили, напівпорожній, вільних лав - більше, ніж людей. Ви ж ідете, вдивляючись у кожне обличчя, а порівнявшись зі мною, старим і потенційно не надто цікавим співбесідником, раптом швидко

сідаєте поруч, помітно нервуючи. Ну? Спробуйте переконати мене в протилежному?

Анатолій розвів руками.

– Вас би в розвідку. Каюсь, пробачте за нетактовність. Давайте знайомитись? Анатолій Миколайович Кравченко.

Дідусь зняв окуляри й посміхнувся – тепер вже відкрито:

– Якщо не жартуєте. Степан Олексійович Діденко. Чим завдячую? Хоча... ви не з міліції, то... То хто?

Чоловік замовк, намагаючись підібрати потрібні слова, однак старенький сумно кивнув головою:

– Ясно, батько. Котрої?

– Оксанки.

Дід міцно стис губи:

– Значить, першої. Прийміть мої співчуття. Думаєте – зайве? Бачу, думаєте. Слова... Слова – полова, а воно, бач, і не зовсім так. Слово часом краще за будь-які ліки гоїть, коли ось звідси йде, із серця. Пробачте, якщо раптом старий дід у душу вліз. Відкриту рану тривожить не годиться. Ти, синку, коли що, так і скажи.

Тепла долоня старого легенько торкнулась руки. Зморшкувата і суха, вона несподівано звільнила маленького беззахисного хлопчика, котрий, як виявляється, у ньому досі жив. Десь далеко-далеко, чи то пак, глибоко всередині, настільки, що здавався похованим. Анатолій вдячно потис довгі пальці старого. Відчуття захищеності, давно забуте, а може, розгублене в роках, несподівано повернулось й тихенько прошепотіло: «Ш-ш-ш. Все буде добре». Так кажуть дітям, коли втішають. А діти? Вони вірять, і тоді робиться легше – вже по-справжньому.

– Нічого, ви не зробили боляче. Дякую. Мені б поговорити.

Старий всміхнувся:

– О! Завжди до ваших послуг. Нам, старим капцям, тільки того й лишилось, що поговорити.

– Степане Олексійовичу, ви б не могли пригадати той день, коли мою Оксанку... словом, ви розумієте. І якомога детальніше. Що? Де? Як? Коли? Хто? Все, що бачили. Будь ласка.

Дід чомусь зітхнув:

– Ет, синку, хочеш правду знайти?

– А ви б на моєму місці не шукали?

Старенький похилив голову й заходився копирсатись палицею у траві.

– Шукав би. В тому і біда. А що далі з правдою тією робити, га? Зуб за зуб? Око за око? Кров за кров? Так?

Чоловік стис кулаки, вражений. Це ж треба, дивакуватий старий прочитав потаємні думки так просто, немов заголовок газети. Та і що приховувати?

– Головне – знайти душогуба, а потім... Потім видно буде.

– Якби ж, якби ж... То неділя була, так-так. Спекотно: ні вдихнуть, ні видихнуть, а відпочиваючих – яблуку ніде впасти. Не те, що зараз, самі міліцейські пики. А ще сонця було багато, скрізь шматочки сонця.

Уявляєте? Краса. Ось тут, на доріжці, гралися в класики дві дівчинки, у таких барвистих сукнях, вони ще розліталися, коли дівчатка підстрибували. А он там далі, на газончику, відпочивали хлопці, мабуть, з шестеро, якщо не більше. Сміялися. Жартували голосно. Про якісь змагання говорили.

Плавці, здається. Вони, до речі, часто тут бувають.

Так от, дівчатка грали в класики, а потім згадали про м'яча, що поруч лежав, такого яскраво-жовтого кольору. Я навіть посміхнувся, мовляв, сонце в дитячих руках вистрибує. Коли раптом той м'яч якось невдало полетів – далеко, аж до хлопців, ну а ті, сказано – молодь, жартома

відбили за он ті куші. Дівчинка посміхнулась так сором'язливо і... пішла. Далі – крик, потім – тиша. Подружка кинулась шукати, хлопці теж підключились, до речі, одразу ж, пройшла хвилина яка, а дівча встигло зникнути, немов у воду кануло. Ой! Та що це я... Вибач, синку. Я у міліцію зателефонував, ті ще віджартовувались, мовляв, діду, може, діти у піжмурки грають, але приїхали. Швидко приїхали, та у траві тільки сандалика одного знайшли і м'яча, а вже потім... та ти знаєш, що потім. Ось і оповідь вся. Навряд чи допоможе.

Анатолій уважно вслухався у кожне слово, пильно роздивляючись довкола. Хотілося відтворити картинку минулого до найменших деталей, аж до запаху гарячої трави під ногами та шелесту нагрітого листа над головою.

– Степане Олексійовичу, а ви часом не були присутні, коли другу дівчинку знайшли?

– Чому ж? Був. Я тут, синку, щодня гуляю, за будь-якої погоди.

– То розкажіть, як це сталося?

Дід звів до купи кудлаті брови.

– Як... Як? Тоді я мало що бачив. Здається, дівчинка та гуляла з матір'ю в іншій частині парку. Люди розповідали, що мати читала журнал, дочка бавилась поруч, побігла за метеликом – і все, зникла в кущах. Жінка кликала, пішла шукати, дочки ніде не було, запанікувала, стала просити допомоги. Хтось повідомив патрульного, їх, щоправда, тоді не стільки було, як зараз. Той одразу ж до озера, а в озері... словом, не встиг.

– А хлопці ті, плавці, були у парку?

– Знаєш, може, хто один і був, я ж в обличчя всіх не запам'ятав, але всієї компанії – точно не було.

– А чогось дивного, що було б спільним для тих двох днів, не зауважили? Старенький розгублено розвів руками:

– Хіба що спека, тільки вона одна. Вона за останній місяць встигла вже ось сюди залізти, – і старий ткнув довгими пальцями у сиву скроню. – Нема від клятої порятунку.

Анатолій обережно дістав із кишені складений листок паперу, розгорнув і показав старому.

– Подивіться, це Оксанка намалювала перед тим, як пішла сюди останнього разу. Як гадаєте, що це?

Вицвілі очі старого примружились, а потім здивовано піднялись догори.

– Так це ж озеро, саме те озеро, де... Дивно... Дивно... Що я тобі скажу, Анатолію, мудра у тебе дитина була, ой мудра. Ти напис читав?

– І не раз, ніяк не збагну, що він означає. Порятунком всюди, де є любов. Дід повернув малюнок і задумливо похилив сиву голову.

– Отож бо й воно. Де любов. Дехто життя проживає – довге, заплутане, а її не знаходить, а дівчинка твоя віднайшла. Може, може, тому й пішла з цього світу так рано? Га? Душа її вже була готова для вищої любові.

Чоловік розгублено заховав аркуш назад й лише зітхнув у відповідь:

– Загадками говорите, Степане Олексійовичу. У Оксанки ще все життя було попереду, красиве, світле життя, а якась наволоч його під водою поховала назавжди. Не повинно так бути. Яка може бути любов? Ну яка?

Старий підняв очі догори, у сірих зіницях застрибали сонячні крапельки.

– Якби ж всі ми знали, яка...

Анатолій підвівся.

– Дякую. Приємно було познайомитись.

– І мені, синку, приємно. Заходь, ще поговоримо.

Анатолій кивнув і загнаним звіром подивився на стежину, що вела до озера. Старенький помітив:

– Хочеш сходити туди?

- Не знаю.
- Слухай серце. Якщо воно готове - йди.
- Дякую. Я його якось перестав відчувати.

Парк спантеличено розступався по обидва боки, пропускаючи вперед чоловічу постать. Він відчував: щось його кличе, тягне, чекає. Йому здалось, що він навіть чує голос - прозоро-дзвінкий, невловимий, ось ніби є, а в наступну мить зникає.

- «Де ти?», «Де ти?»
- «Сюди», «Сюди», «Швидше».

Анатолій спинився, зрадницьки тремтіли коліна, однак ноги продовжували нести калатаюче серце далі й далі, вглиб парку. Він відчув воду раніше, аніж побачив. Її незрима присутність була тут скрізь: у найменшому камінці, на запиленій стежці, у траві, деревах, небі - скрізь і всюди, здавалось, навіть у ньому самому. Вода зустрічала його, тихо, без зайвої метушні, зойків, сліз, але зустрічала - кожною краплею, до самого дна, немов знала, що він обов'язково повернеться - що б не сталося, а прийде сюди. Чоловік повільно підійшов впритул, так, щоб вона могла торкатись його черевиків. Впізнала. Дивно. Але в нього було саме таке відчуття - впізнала, пригадала й чомусь замовчала, на хвилину, ніби вшановувала пам'ять. Дико. Хочеться бігти, але озеро не пускає, міцно тримаючи невидимими ланцюгами.

- Ну що? Я прийшов. Задоволена?

Тиша, тільки вже печальна, сповнена проханням про вибачення. Якби ж так легко було вибачати смерть. Анатолій нахилився ближче і здригнувся, злякавшись свого відображення. В обличчі, що дивилося з глибини, важко було впізнати його колишнього. Запали очі, якісь холодні й... спустошені, гострі вилиці, тверде підборіддя, вологе від спеки русяве волосся - все було неначе не його, страшне і зневірене.

- Боляче?

Він кивнув.

- До одуріння.

Від дерев відділилася тінь. Патрульний швидким кроком підійшов до чоловіка.

- лейтенант Іваненко. Пред'явіть, будь ласка, документи. Так... Добре. Пане Кравченко, з якою метою ви тут?

Анатолій нервово посміхнувся:

- У цьому озері втопили мою дитину. От, милуюся.
- Вибачте, але ви можете завадити у спостереженні.
- Не хвилюйтесь, я вже йду.
- Що ж, спасибі й до побачення.

Анатолій провів поглядом молодика і зітхнув:

- От бачиш, яка у тебе охорона?

Озеро байдуже палило свічки із квітів латаття.

- «Не допоможе».

Вдома на нього чекали, цього разу не тільки солодка жінка. Вже на порозі почулося полегшене:

- Господи! Ну нарешті прийшов.

Анатолій навіть не встиг роззутися, коли поруч опинилось знервоване жіноче обличчя.

- Толю, що ти собі думаєш? Навіщо вимикати мобільний? Ну як? Як з тобою можна зв'язатися? Та ти навіть коли на зв'язку - все одно не відповідаєш! Господи, Толю, Костянтин до тебе вже другу добу добитися не може, скоро по місту виловлювати доведеться. Ну де ти був? Де?

- І тобі привіт. Їздив у справах. Телефон відволікає. Вибач.
Рената ображено відсторонилась і осудливо провела поглядом.
- Костя тут, він чекає на тебе вже четверту годину.
- Йому нічим зайнятися? То хто в цьому винен?
- Толю, ти мене лякаєш. Не можна так. Чуєш? Ти геть закинув роботу.
- Мила моя, кому вона тепер потрібна?
Чоловік втомлено пройшов до вітальні, а спантеличена жінка ще довго дивилась на його спину, немов намагалась впізнати, він це чи ні. З дивану піднявся чорноволосий чоловік у дорогому костюмі сніжно-білого кольору.
- Привіт, друже. Ось вирішив тебе тут упіймати. Ти як?
- Як? Живий. Страшенно втомився, спека скоро доконає це місто.
- Та ну, старий, вона, кажуть, скрізь тепер. Я тут деякі папірці привіз. Подивись, а то клятий «Будівник плюс» з такими темпами тендер на торговий центр хапане, сам розумієш, що шматочок ласий: роботи вистачить на весь сезон і заплатять достойно.
Анатолій втомлено пірнув у серце дивана й відсторонено заплющив очі.
- Не зараз.
- Так... Як не зараз? Не сьогодні-завтра все вирішується. Нема куди відкладати, брате, діяти треба і діяти швидко.
- Моє тобі благословення, я - пас.
- Стій. А як... як же справа? Ми ж залишимося ні з чим!
Чоловік розплющив очі й різонув поглядом:
- А в мене й без того не лишилося ні-чо-го.
Костянтин спантеличено м'яв у руках білі аркуші з дрібними рядочками можливих прибутків. Скільки ж там нулів? Виявляється, всього-на-всього один, один великий нуль і крапка.
- Ну я навіть не знаю. Це все пережити важко, зрозуміло, але, старий, життя ж не закінчується.
- Це як подивитись. А раптом завтра кінець? Де гарантії? Отож, ніяких гарантій, самі знаки питання. Обійдіться якимось без мене.
- Але ж ти співвласник, підписи, печатки. Та як? Як без тебе?
- Не знаю, але нічим зарадити не зможу, вибач.
- Божевільня якась. А може, давай завтра, завтра поговоримо? Новий день, нові плани. Га?
- Отож, нові плани. Ні, ще раз вибач, друже. Спробуй зрозуміти.
- Ну... роби, як знаєш. Я ще подзвоню... Бувай.
- Спасибі, давай проведу.
Коли чоловік повернувся, солодка жінка була схожа на красиву скульптуру - таку ж холодну й нерухому. Світ котився у прірву, тепер і її - також.

«Сьогодні у Віки день народження. Це ж треба, ми так давно дружимо, що навіть дні народження святкуємо в одному місяці. Ой, що це я! День народження не вибирають. Смішна. Мені моє подобається, червень - місяць ягід і тепла, а число 20 - кругле, ну принаймні мені здається, що воно кругле, а значить, добре. Але й 7 - теж нічого, Віку точно влаштовує. Цього року я підготувала для неї особливий подарунок, все-таки одинадцять буває лише раз. Це прикраса, вона любить прикраси. На ті сережки я два місяці кишенькові татові відкладала, зате Віка точно буде у захваті! Вони з камінцями блакитними, під колір її очей, але мені найбільше подобається форма - дві крилаті бабки. Такі чудернацькі, неначе живі, навіть крила прозоро-сріблясті, ось-ось затріпочуть. Красиві. Я б такі носила, якщо б наважилась проколоти вуха. Ні-ні, боюсь, краще буду на Віці милуватися такою красою, а сама ще підросту трохи.

Лягаю спати. Втомилась, але хочеться написати кілька слів. Святкування було настільки чудове, що мені навіть плакати хочеться. Щаслива Віка, вона не усвідомлює, як добре святкувати день народження разом з татом і мамою. Ні, не так. Коли тато і мама РАЗОМ».

Лікарня зустріла чоловіка заклопотано і якось задушливо. Окуляри навпроти втомлено віддзеркалювали дату календаря, що висів на стіні прямо за його спиною, «20 червня» – те саме кругле й добре число. Лікар дещо розгублено зітхнув:

– Ну що ж, навіть не знаю, що вам сказати на цю... пропозицію. Не берусь прогнозувати її реакцію, важко. З одного боку, стрес може загнати її ще глибше в апатію, з іншого – раптом виштовхне? Трусоне, так би мовити, а далі, далі з нашою допомогою вона поступово змогла б повернутись до нормального життя. Не знаю, ризиковано. Я б навіть сказав, що надто ризиковано. А якщо їй стане гірше? Ви усвідомлюєте, чим це загрожує? Психіатрична лікарня – не позитивний курорт.

Анатолій міцно стис кулаки. Все він розуміє, тому так страшно.

– Володимире Івановичу, це, можливо, останній шанс – її і мій. Розумієте?

– Розумію, шановний. Ще й як розумію. Відповідальність завелика.

– Ну хочете, хочете, я напишу... Що у таких випадках пишуть? Ніяких претензій, наслідки – цілком на моїй совісті. Благаю, заради всього святого!

Лікар спантеличено заходився вкотре за розмову протирати скельця, крізь які мав побачити істину.

– Ну... добре. Але я вас ретельно проінструктую, до того ж, буду знаходитись десь поруч, щоб у разі чого... Ну ви мене розумієте?

Анатолій зіскочив з крісла і вдячно потис руку:

– Спасибі. Спасибі. Якби ж ви тільки знали, наскільки це для мене важливо!

Через годину тишу кладовища злякали дивні відвідувачі. Чоловік вів під руку жінку, а та налякано озиралася довкола. Біля самого входу маячила стривожена постать у білому. Спека вражено покрутила біля скроні кожного – божевільні. Коли підозріла пара порівнялась із свіжою могилою, кожний сантиметр якої був вкритий живими квітами, чоловік обережно дістав з пакета коробку з написом «Іменинний», відкрив і повільно, одна за одною, вставив у солодке диво рівно одинадцять свічок.

– Ну от, сонечко наше, ми тут. Бачиш, одинадцять свічок? І тобі сьогодні, хороша наша, стільки б виповнилось.

Жінка шоковано дивилась на торт біля могили, ї здавалось, що десь глибоко всередині того погляду народжувалася вода – солоня-солоня та гірка.

– Іро, запали свічки.

Вона злякано відсторонилась, а потім мовчки взяла сірники.

– Та ні, Ірусь, ось запальничка.

Але жінка міцно затисла маленьку коробку в долоні.

– Ну добре, добре, як хочеш.

Для одинадцяти свічок жінка запалила стільки ж сірників, зачаровано спостерігаючи, як догорає кожен – аж до шкіри пальців, проте боляче не було, зовсім. Здалося навіть, що цей дивний ритуал оживляв перед її очима картинки минулого, інші, світлі та радісні. Одинадцята свічка далася важко, бідолашна матір схвильовано озиралась довкола, шукаючи ту, котрій мав належати цей останній вогник. Анатолій ніжно стис її за плечі й прошепотів тихо-тихо:

– Вона з нами, вона завжди буде з нами.

Молода жінка радо кивнула. Звичайно. Як може бути по-іншому? По-іншому не буває.

– Ось так, молодець. Ти щось скажеш їй?

Блакитні очі розширились, немов прагнули проковтнути кладовище з усіма його хрестами, але дійсність не відступила, боляче затискаючи свідомість в залізні лещата теперішнього.

– Я... Я люблю тебе, маленька моя, дуже-дуже... люблю..

Постать у білому рушила з місця і зробила два кроки вперед, але Анатолій кивком голови зупинив лікаря.

– От і добре. Вона знає це. Чуєш? Знає, що ти любиш, як ніхто інший в усьому світі. Ти віриш мені?

Жінка заплющила очі.

– Я теж. Золотце наше, Оксанко, ми любимо тебе і... хочемо, аби ти знала...

Ось тут зараз ми з тобою... І ми... РАЗОМ.

Раптовий порив чогось невидимого рвучко загасив всі одинадцять вогників. Батьки здригнулись, а потім мовчки взяли за руки і довго-довго стояли так, доки чоловічий голос не покликав:

– Анатолію Миколайовичу, час.

Чоловік кивнув і наостанок прошепотів:

– Бувай, люба наша. А велосипеда я таки купив, того самого кольору, який ти хотіла. Все місто обшукав, але знайшов. Тепер – хто б підказав, куди його подіти? Ну добре, маленька, бувай.

У машині схвильований голос лікаря не вмовкав і на хвилину.

– Вона заговорила? Так-так, говорила. Ви розумієте, що це перший крок до одужання? Розумієте? Тільки б не втратити контакту з нею, не можна.

Чуєте? Анатолію, мені все не випадала нагода запитати. Скажіть, у неї є хтось, окрім вас? Ще хтось із сім'ї, рідних, друзів. Можливо, спілкування з ними допомогло б пришвидшити процес. Підтримка та любов близьких – велика сила. Так-так. Не дивуйтеся. Це іноді буває важливішим, ніж дія всіх сучасних препаратів разом узятих. Розумієте?

– Так, Володимире Івановичу, але допомогти в цьому питанні не можу.

Іринині батьки померли кілька років тому, спочатку мати, вона хворіла, а потім й батько. Він так сильно тужив, що його не стало за рік. У Іри, правда, є старша сестра, але вона за кордоном, здається, у Норвегії. Валя хрестила Оксанку. Але... я не знаю адреси, вона змінила місце роботи. Іра знала, а я – ні. Нова сім'я, робота. Розумієте? Ну от. А потім, потім самі бачите, в якому Ірина стані, тому я Валентині нічого повідомити не зміг. Вона досі не знає.

– Зачекайте, але ж є мобільний телефон, ну Іринин. Там, напевно, має бути номер сестри.

– Я якось не подумав, не до того було.

Лікар збуджено закивав головою.

– Так-так, ми спробуємо зачепитись за телефон. А на роботі? Колеги, з якими б вона дружила?

– Про них я мало що знаю. Коли ми вже розлучились, Іра пішла з музичної школи. Місця не стало, скорочення якісь. Коштів на життя вистачало, я непогано заробляв, а потім вона почала давати уроки музики індивідуально. Які можуть бути колеги? Клієнти – та й годі.

– Ясно. Самотня була ваша дружина, всі переживання у собі тримала, а коли... Словом, теперішній її стан цілком зрозумілий. Того й треба було очікувати.

– Але ж у неї лишилась Оксанка. Дочка з нею жила. Вони завжди були близькі.

Лікар зітхнув:

– Отож бо й воно. Ось і приїхали. Доведеться Ірину Петрівну на руках до відділення заносити, заспокоїливе зі снодійним ще кілька годин діятиме.

– Не хвилюйтесь, я сам.

Коли двері лікарні зі скрипом зачинились, він ще хвилину стояв на сходах. Сонце повзло горизонтом – що велетенська сяюча комаха. Прямі промені обпікали шкіру, як жала крилатих створінь. Чотирнадцята рівно. Саме пекло. Чоловік витер піт з чола. Куди ж тепер? На розпеченому даху автомобіля виблискував новенький дитячий велосипед, а десь на передньому сидінні плавився торт. Треба з цим усім щось робити.

Парк прийняв гостя радо, захоплено роздивляючись диво на двох колесах.

Діти часто тут катаються на велосипедах, особливо на центральних доріжках – ті з'єднуються між собою і утворюють щось на зразок кола. По колу їздить малеча, і тоді починає здаватися, що воно само рухається – неначе велосипедне колесо. Ще водії дзеленчать у дзвіночки, і парк за мить наповнюється звуком аж до найвищих гілок. Справжня тобі симфонія з простору, руху і звуку. Сьогодні тут тихо. Чоловік повільно йшов знайомою стежиною, притримуючи рукою подарунок без адресата. Дітей не було, крім самотнього силуету дівчинки у траві. Світла голівка захоплено нахилилась все нижче і нижче, аби ретельніше роздивитись щось непомітне і страшенно цікаве.

– Доброго дня, Анатолію.

Чоловік здригнувся від несподіванки.

– Степане Олексійовичу! Доброго. Радий вас бачити.

Сиві вуса всміхнулись.

– Та невже! Виходить, старий пеньок ще комусь потрібен?

– Ну що ви!

– Правду кажу, правду. Ого, якого красеня в руках тримаєте. Не велосипед, а мрія. І колір... колір який... І не зелений, і не блакитний...

– Колір океанської хвилі.

– Це ж треба... Прямо таки океанської?

Анатолій посміхнувся:

– Угу. Його так Оксанка називала.

Дідусь винувато заховав очі:

– Тоді точно. Діти в цьому краще тямлять. Може, посидиш біля старого, розважиш?

Анатолій кивнув і сів, поставивши свій дарунок поруч.

– Ось, не знаю, що з ним робити. Оксанка мріяла про такий на день народження. Купив. Сам не знаю, навіщо?

– Обіцяв? Обіцяв. Тому й придбав. А подарунка без власника не буває, знайдеться для кого. Он, хоча б ота мала. Бачиш? Вже другу годину мурах роздивляється. Кумедна. Кому-кому, а їй про такого красеня, напевно, і мріяти страшно.

Чоловік здивовано оглянув дівчинку.

– Це ще чому?

– Ех, молоді-зелені. Подивись лишень на її сукню зношену і на таточка.

Он, на лаві сидить, вже третю пляшку пива виглушив, а дитині й пачки морозива не купив. Бач, і привести сюди не побоявся після всього жажіття. Ет, такі не бояться, бо не думають.

– Ви гадаєте, вони не будуть проти?

Степан Олексійович підняв сиві брови догори:

– Ці? Не сміши, синку. Заберуть, ще й руки відірвуть. Головне, щоб батько не пропив диво велотехніки. Вперед. І тортика віддаси, ото мала щаслива буде. Чим не день народження?

Через кілька хвилин довгі дитячі вії злетіли високо-високо, Анатолію навіть здалося, що вони схожі на крила жар-птиці. Дівчинка посміхнулася розгублено і подивилася на батька. Хмільний чолов'яга почесав спітнілу потилицю, а потім кивнув рукою:

– Беремо. Кажеш, дочці купив, а їй не знадобився? Отож, балуєте. Моя Іннуса за такого красеня на мене молилася б. От що значить дурні гроші! Анатолій огидливо зморщився:

– Ти, брате, тільки запам'ятай: не дай Боже, проп'єш! Знайду, перевірю, коли що, не жартуватиму. Зрозумів?

– Та я що? Я нічого. Не ворог же дитині своїй. Тєє, Інно, подякуй дядечку.

Світловолоса дівчинка часто-часто закліпала і захотіла щось сказати на вушко. Анатолій нахилився й відчув на щоці поцілунок, сором'язливий та щирий водночас. Так цілують, коли дякують за подароване диво.

– Я його берегтиму, обіцяю. А вас пам'ятатиму завжди-завжди, і донечку вашу. Спасибі. Сьогодні неначе мій день народження.

Озеро дивилося у розпечене небо широко розплющеними зіницями квітів і мріяло. Про що? Може, про літній дощ у себе на долонях, а може... про звабливий шепіт океанських хвиль? Чоловік зітхнув. Тиша. Здається, що вода застигла й навіть не дихає, а десь у цій прозорій схованці співають колискові дві загублені душі. Йому потрібно їх почути – до крику, до болю, до одуріння, але як не прислухайся, слів не розбереш. Слухати треба живих, слухати і чути.

– З днем народження, доню. З днем народження.

Пізно вночі задзвонив телефон. Анатолій зіскочив з ліжка й довго не міг збагнути: чий мобільний, де, чому так пізно? А коли нарешті знайшов у кишені сорочки сріблясту нокію, остовпів. Це ж лікар віддав сьогодні телефон Ірини, і той увесь день мовчав, щоб зараз ось так раптово озватися одним-єдиним іменем – Валюша.

– Алло! Ну нарешті, Іро, я так хвилювалась. Ти чому на зв'язок не виходиш? Де моя іменинниця? Поклич Оксанку.

Горло стисло щось важке.

– Валю, Оксанки нема. Ми її поховали. Приїзди, ти потрібна.

Вранці Рената пила міцну каву й мовчала. Солодка жінка образилась, але навіть це робила зі смаком. Анатолій не втримався й роздратовано цокнув чашкою об стіл. Темна рідина повільно поповзла дерев'яною поверхнею й огорнула все довкола в оксамитовий аромат. Так пахне ранок. Жінка продовжувала пити каву й навіть не підвела голови.

– Годі, Ренато. Так не можна.

Тиша.

– Ти мене ігноруєш?

Жінка вистрелила поглядом:

– А ти? Ти кого ігноруєш? Усіх? Чи тільки своє життя? Я втомилась дивитися, як ти нищиш себе. Боляче? Напевно, вже ні. Бо ти кайфуєш у цьому своєму горі. Чуєш? Не підпускаєш до себе нікого й нічого. Зачинився й втішаєшся ним, от тільки я ніяк не збагну, де тут сенс?

Анатолій одним швидким рухом витер пляму з ароматом ранку. Сенс.

– Мені потрібен час.

– Скільки? Місяць, два, рік, п'ять, двадцять? А що робити мені, ти не подумав? Де моє місце у твоєму новому світі? Де? Це ж і моє життя також. Чоловік підійшов, забрав чашку з рук і міцно притис до себе. Чим вона пахне? Кавою?

– Зачекай. Якщо любиш.

Жінка часто-часто дихала в його обіймах. Може, їй не вистачало повітря? Чи життя? Колишнього. Яскравого. Безтурботного. Життя метелика. Знати б тільки, чи вміють метелики любити.

– Обіцяй, що це триватиме недовго.

– Я не знаю. Я вже нічого не знаю.

«Сьогодні я малювала океан і кораблі – великі-великі, аби вони не заблукали в океані. Мені хочеться проектувати такі колись, а потім дивитися, як вони зникають аж на обрії – між водою і небом. Красиво. Скоріше б на море. Татко обіцяв, що ми поїдемо. Цілий місяць біля моря! Рай. Я зможу дивитися на справжні кораблі, а якщо пощастить, попрошу показати місце, де вони стоять, опустивши залізні якорі. Дочекайся б. А ще я буду плавати, багато-багато плавати».

Блакитний будинок пахнув водою. Анатолій підняв погляд до красивої вивіски «Хвиля» і на одну коротку мить почув голос моря. Ш-ш-ш-ш. Треба швидше з оцим всім закінчувати.

– Вам кого? – спитав високий юнак у самих шортах. Широкі плечі й розвинена грудна клітка свідчили, що він професійно займається плаванням.

– Я навіть не знаю... кого саме. Вас як звуть?

– Ігор.

– Дуже приємно. Моє ім'я Кравченко Анатолій Миколайович, у мене будівельний бізнес у місті. Може, чули?

– Та ні, не доводилось, далекий я від цього.

– Нічого, це неважливо. Я у іншій справі. Розумієте, ваші хлопці відпочивали в парку, коли...

– Та ми там часто буваємо. Спека.

– Розумію, але в той день було вбито мою дочку, її втопили. Мені б поговорити зі свідками, з'ясувати, що вони бачили.

Юнак розгублено м'яв рушника і вагався.

– Навіть не знаю, чи варто. Нас і так тими допитами замучили, від тренування відволікають ледь не щотижня. Та й не бачили ми нічого вартого уваги.

Анатолій схопив його зап'ястя і міцно стис.

– Ти був тоді? Господи! Заради всього святого – п'ять хвилин розмови.

Будь ласка.

Юнак спантеличено вивільнив руку і, поглянувши в очі батька, здався:

– Ну гаразд. Якщо вам стане легше. Але запевняю, нікого підозрілого ми не бачили.

– Як? Як це сталося?

Хлопчина винувано підняв очі:

– Ви пробачте, це я того м'яча відкинув. Автоматично вийшло, я нічого такого не хотів, повірте.

Анатолій роздивлявся, як з хлопчачого підборіддя стікають крапельки поту, й думав, що ось цей хлопчина, якого ні разу в житті до цього не бачив, однієї фатальної миті невдало відбив жовтий м'яч. Всього-на-всього.

Короткий рух, і його доня пішла, щоб знайти вже не м'яч, а свого убивцю.

Парубок ніяково опустив плечі й продовжив:

– Власне, нас було п'ятеро. Я, Валентин, Петька, Вітько й Микола, того дня потренувались і вирішили відволіктись, аби потім увечері знову повернутись до басейну. Віктор Федорович, тренер наш, запропонував у парк рвонутися – тут поруч і можна морозива поїсти. Ми пішли, а він пізніше на машині під'їхав. Ну що ще? Сиділи, відпочивали, жартували. Віктору

Федоровичу нудно стало. У нього, напевно, проблеми якісь, не знаю, але останні місяця два він похмурий ходить. Ніби й відволіктись хоче, а не вдається. Словом, не до нас йому стало, вирішив повернутись до клубу й пішов.

– Що потім?

– Потім... потім дівчатка м'яча кинули, такого пронизливого жовтого кольору, що не помітити ніяк не вийшло. От я й поцілив ногою. Ніби й не сильно, а той залетів аж у кущі. Хлопці засміялись, а дівчинка посміхнулася розгублено та й пішла. Коли... коли закричала, ми ж одразу кинулися туди, а там лише сандалик у траві, поруч з м'ячем. Як не кликали, не шукали – нічого. Ми кущі взад-вперед кілька разів обнишпорили, потім далі пішли, а все одно – не було її ніде. Згодом міліція, собаки. Бр-р-р. Не день, а нічне жахіття якесь. Багато б віддав, аби повернути все й виправити. Ех! Ми тоді настільки шоковані були, що коли повернулись до клубу, ніхто до басейну так і не зайшов. Та й Федоровича не було, здається, друга зустрів давнього. То те, то се – словом, не до нас.

– А того дня, коли друга дівчинка загинула, хтось з ваших у парку був? Хлопець примружився й заперечливо хитнув головою:

– Ні, не було. Це точно. Ми тоді тренуватися мали, але відпросилися у Віктора Федоровича, бо Миколі якраз двадцять стукнуло. Ніби ювілей, розумієте, от і святкували. Микола навіть Федоровича запросив, але той відмовився. Весело було, а потім хтось з наших телевізор увімкнув, пізно, а там репортаж про ще одну жертву. Думаєте, маніяк?

Анатолій нервово стис кулаки.

– Мені все одно, аби тільки ту паскуду дістати.

Хлопчина спантеличено відвів погляд і зітхнув.

– Прийміть мої співчуття.

– Спасибі, і за розмову – спасибі. Якщо раптом згадаєш щось іще, або хтось з хлопців, дзвони ось по цьому номеру. Буду вдячний. Ще одне. Можу я з тренером вашим поговорити?

– Його сьогодні нема, але можна спробувати в будь-який інший день, ми постійно тренуємось.

– Ну що ж, успіхів.

Хлопчина широко посміхнувся й озирнувся назад, де на величезному стенді рівними рядочками висіли дипломи про нагороду.

– Дякую. Плавання – ніби життя, тільки справжнє.

– Напевно.

Куди податися далі, Анатолій не знав. Палив цигарку за цигаркою й стікав потом. Спека. Знову і знову вона. За великим рахунком, майже вся картинка була зібрана, всі дрібниці враховані, але запитань чомусь не меншало, вірніше, відповідей на них – як не було, так і нема. Зачакловане місто, прокляте й вичавлене, схоже на хмарку тютюнового диму – сірувато-прозорого та їдкого. Тут навіть повітря бракує, отого свіжого, справжнього повітря, яким хочеться дихати, дихати, дихати, а значить, і жити. Поруч загальмували пошарпані «жигулі» – такого ж сірого кольору, як і його думки. Скрипнули дверцята.

– О! Ви встигли вже й сюди дібратися? Доброго дня, пане Кравченку.

Анатолій потис простягнуту долоню, дивлячись у вже знайоме обличчя із записинами:

– Якби ж це допомогло зрушити справу з місця, а то... Ви краще розкажіть, як просувається офіційне розслідування?

Майор замислено роздивлявся вивіску на будівлі, ніби міг прочитати там підказку або навіть відповідь. Якби ж усе було так просто.

– Нового? Працюємо.

– А результати є? Бодай якісь версії?

– Версії кажете? Версії... Картина неясна, мотиви – теж. Намагаємось пов'язати обидві жертви, порівняти, знайти мотив, але поки схоже на те, що це дійсно справа рук людини з маніакальною психікою. Як доказ – типаж втоплених дівчаток: приблизно одного віку, правда, Юлі було тринадцять, однак виглядала дівчинка на десять-одинадцять, світловолоса, одягнена у барвисту сукню. До речі, батьки також розлучені. Мати – психолог у дитячому садочку, батько виїхав на заробітки кілька років тому, і зв'язок обірвався. Його навіть на похороні не було, очевидно, досі не знає, що доньки нема серед живих. Ех. Керівництво лютує, столиця гайки підкручує, а у міста зриває дах. А що у вас нового? Дозвольте цигарку, свої десь посіяв – слідчий називається.

Анатолій простягнув цигарку й підніс запальничку. Майор нервово видихнув, вгору поповзла ще одна змійка отрути, однак після неї чомусь стало легше, принаймні пальці припинили тремтіти, і він спокійно вислухав розповідь Анатолія.

– Зрозуміло. Пане Кравченку, у вас навички справжнього слідчого. Може, варто закинути будівельний бізнес і гайда до нас – захищати закон?

– Дякую. Мені якось не до того.

– Кажете, тренера не застали. Шкода, я саме до нього на розмову. Що ж, доведеться іншим разом заїхати.

– А зараз ви куди?

Майор якось щемливо зітхнув і викинув недопалок.

– До матері другої дівчинки. Потрібні її підписи на папірцях.

Анатолій ожив:

– Дозвольте й мені поїхати.

Слідчий здивовано підвів брову, від чого вона стала схожа на крило чайки.

– А навіщо? Такі зустрічі, відверто скажу, – не з приємних, хоча... Ви також дочку втратили, раптом з розмови щось і вийде. А в моїй ластівці, – чоловік обернувся і кивнув у сторону машини, – саме бензин закінчується, тут стоянка, можна лишити. Тільки потім підкиньте мене назад, може, й Горицвіт з'явиться до того часу. Домовились?

Через двадцять хвилин двоє чоловіків стояли біля дверей одноповерхового будинку. Анатолію ще не доводилося бувати у цій частині міста. Здавалось би, нічого особливого: приватний сектор з рівними рядами будинків, але цей... Чоловік набрав повні легені повітря – пахне історією. Так-так, якщо, звичайно, історія має запах. Товсті стіни, немов з мережива, вікна та високий дах, чимось схожий на крівлю аристократичних садіб – все говорило, що будівля бачила на віку багато, надто багато, аби встигнути утомитися від людей.

– Унікальний будинок.

Слідчий звів плечима, мовляв, напевно. Анатолій всміхнувся самими кутами вуст.

– Точно, таких зараз не будують. Можете повірити мені на слово, я за освітою архітектор, завжди мріяв проектувати щось подібне, але... Словом, доводиться будувати те, що будується. Красень. У нього своєрідне обличчя.

– Ну не знаю, не знаю. Ось зараз побачите... обличчя...

Двері їм відкрила примара в чорному. Чорний одяг, чорні очі, чорне під очима, чорнота в душі.

– Антоніно Павлівно, ми до вас. Впустите?

Жінка байдуже кивнула і пропустила в кімнату... кольору весни. Остання наскочила так раптово, що у Анатолія перехопило подих від несподіванки. Конвалії, конвалії, конвалії. Здавалось, що ці шпалери навіть пахнуть лісовими нетрями, ні-ні, галявиною, а квіткові дзвоники дзеленчать, дзеленчать, дзеленчать – лишень тихо-тихо, майже інтимно.

– Сідайте.

Майор нервово м'яв у руках теку з паперами і чомусь боявся дивитися господині в обличчя. Очі тривожно бігали з одного предмета на інший і в кінці кінців остаточно загубились у лісовому затишку кімнати. Анатолій навпаки – відверто насолоджувався інтер'єром, оскільки давно не бачив чогось настільки ж простого і теплого водночас. Всередині гріло відчуття дому. Так, подібне часом трапляється, рідко, але... Опиняєшся десь вперше, а щось підказує: «Це твоє», робиться спокійно, а серце відпочиває. Раптом очі наштовхнулись на дитячі малюнки. На всіх літали метелики – маленькі, великі, велетенські, неймовірних кольорів та форм. Жінка в чорному перехопила його погляд і засяяла, на одну коротку мить перетворившись на такого самого метелика – от тільки з чорними крилами.

– Це все Юля. Вона обожаю... вала метеликів, стільки знала про них, читала, діставала ілюстрації, фото, ось... малювала.

Анатолій здригнувся, відчуваючи, що ці крилаті створіння оживають, наповнюють кімнату й легким дотиком крил рвуть спокій матері.

– А моя дочка мріяла проектувати кораблі. Так-так, велетенські, аби ті не губились в океані. Дивна мрія... як для маленької дівчинки. Ви так не вважаєте?

Жінка посміхнулася.

– Якби ви тільки знали, наскільки дивними бувають дитячі мрії. Кораблі – це добре. А чим вона захоплюється зараз?

Петро Васильович збентежено закашляв і, знову ж – не дивлячись в очі, видихнув:

– Вже нічим. Антоніно Павлівно, познайомтесь, це батько першої... дівчинки

– Кравченко Анатолій Миколайович.

Господиня здригнулася й чомусь заховала обличчя долонями.

– Я досі думаю, що все це сон, мара. Цього не могло відбутися в реальності.

Жінка повільно опустила долоні, оголяючи погляд, від якого хотілося бігти.

– Юля була моїм життям, я... Я не знаю, як... Як жити тепер? А ви? – Її шепіт різав на рівні смужки, а потім скручував їх у знаки питання. – Ви знаєте???

Майор з переляку впустив папірці на підлогу й метушливо почав їх збирати. Листки плутались і знову, і знову випадали з рук. Анатолій видихнув:

– Поки що знаю.

– Поки що?

– Так. Я живу, щоб убити.

Майор відірвався й ошаліло замахав руками:

– Спокійніше, а то ми тут до такого договоримося.

Однак жінка навіть не кліпнула, продовжуючи дивитися кудись глибоко, так глибоко, що, здавалось, торкалась відкритого серця рукою.

– І ви сподіваєтесь, що після стане легше?

Конвалії на стінах задзвеніли: «Легше-легше-легше».

– А що буде після – мені все одно.

Слідчий нарешті зібрав документи й охайно виклав їх перед господинею.

– Будемо вважати, що ніяких погроз я не чув, – він ще раз подивився на Анатолія. – Якби кожного вбивцю вбивали, серед нас не лишилося б живих.

Жінка в чорному здригнулась і подивилась на майора – уважно, фіксуючи кожну деталь, немов бачила вперше. Анатолію чомусь стало зимно. Він повільно підійшов до вікна, крізь відчинену квартирку якого заповзало літо – з усіма своїми жахами та спекою. Він розумів, але вдихаючи просмажене повітря, міг думати тільки про одне: його доня не дихає, не посміхається і не живе через Звіра, Звіра, а не людину. Господиня озирнулась довкола, а потім повільно присіла поруч з майором. Довгі пальці гортали папери, а ті шурхотіли – неначе співали за упокій.

– Я підпишу все, Петре Васильовичу. Покажіть де.

Слідчий витер спітніле чоло і якимось винувато тикав ручкою у бланки. Анатолій безсило стискав кулаки, коли раптом спитав, навіть не усвідомлюючи, навіщо це йому:

– А можна подивитися... якою була ваша дівчинка?

Довгі пальці завмерли.

– По... дивіться... Останнє фото стоїть у її кімнаті. Тільки...

Жінка розгублено шукала очі слідчого, або впевнитись, що не нашкодить. Той мовчки кивнув, й господиня обережно відчинила двері дитячої. Чоловіки зробили крок й остовпіли від захвату. Здавалось, що метелики зі всього світу злетілися до однієї кімнати, наповнивши її живою присутністю дива. Вони були тут скрізь: на стелі, стінах, меблях, гардинах, навіть люстра над головою була одним великим сяючим метеликом, малюнки, фото, муляжі, метелики з паперу, тканин, сухого листу, дроту й павутиння, великі, малі, прозорі, червоні, сині, золоті, у крапинку і смужку – вони дивились звідусіль й незримо тріпотіли крилами, від чого кімната здавалась рухомою і живою. Господиня, помітивши видовжені чоловічі обличчя, заспокоїла:

– Вам не ввижається, це кімната-метелик. Ми її так з дочкою називали.

Майор зворушено присвиснув і нарешті вичавив із себе:

– Дивовижно.

Жінка посміхнулась:

– Метелики справді дивовижні створіння. Юля знала про них усе. Мріяла потрапити до Південної Америки, аби побачити на власні очі політ тропічних морфид. Вона часто повторювала, що бразильські індіанці називають їх «шматочками неба, що впали на землю». Красиво. Правда? Це ніби небо живе, бо воно тріпочеться у тебе над головою. Хоча, хоча метелики скрізь, є навіть полярні, щоправда, вони не такі яскраві, скоріш навпаки – прозоро-сріблясті, неначе крижинки.

Анатолій підійшов до письмового столу й обережно взяв до рук фото з точно такою ж чорною стрічкою, як і те, що стояло в його будинку. На мить йому навіть здалося, що на ньому Оксанка, просто ця чужа дівчинка була настільки на неї схожа. Світловолоса, блакитноока, з посмішкою, в якій віддзеркалюється увесь світ, щоправда, кращий світ, світліший, отой, де небо тріпочеться над головою.

– Красуня.

Антоніна мовчки кивнула й упіймала сльозу. Майор нервово переступав з ноги на ногу.

– Красуня. Знаєте, я вже раз її втрачала – давно, ще у пологовому будинку. Ніхто не давав шансів на життя, зітхали, мовляв, медицина не всесильна. Пам'ятаю, як я плакала, – жінка здригнулась, – навіть не плакала, а сходила слізьми, неначе кров'ю. Жити не хотілось – така пустка десь отут, всередині. Аж раптом у відчинене вікно влетів метелик, червоний такий, з чорними цяточками. Господи! Як же його Юля називала? Кропивниця? Не згадаю. Він довго кружляв кімнатою, а потім раптово опустився на мокру від сліз руку і злякано склав крила – немов зневірився, що знайде вихід. Вихід! Я так прагнула його тоді знайти, за

нього віддала б усе на світі, навіть власну душу, хоча... Метелик і є відображення душі, принаймні про це йдеться у культурах різних народів. Знаєте, про себе я Юлю тільки так і називала – «мій метелик».

А тоді, тоді я накрила несподіваного гостя долонею, підійшла до вікна й відпустила. Він так красиво полетів. І уявляєте? Вже через хвилину до палати позбігались лікарі й так само красиво махали руками. Моя дитина житиме, житиме. Диво. Відтоді я всюди і скрізь її оберігала, плекала, пестила, боялася відпустити від себе і на крок, неначе передчуваючи, що дива швидкоплинні. У метеликів життя коротке. Ось воно є, а за мить... Я не втримала її, моя дівчинка відлетіла... вже назавжди...

Голос матері зірвався, притиснутий глухим риданням, а чоловіки розгублено перезирнулися, не в силі захистити. А як тут захистиш? Коли біда всередині засіла й тримається так міцно, що не вирвеш – хіба із серцем разом. Майор розчулено обійняв тонкі плечі, незграбно й широко, немов прагнув заховати бодай від метеликів, котрі були тут скрізь.

– Антоніно Павлівно, я вам обіцяю, що ми знайдемо убивцю. Чуєте? Клянусь. Анатолій мовчки поставив фото на письмовий стіл. Обіцяти не треба. Обіцяти... Навіщо? Він і без того знає, що Звіра знайде. А от як полегшити біль? Не вирвати ж серце?

Присмак зеленого чаю

Нічна тінь відділилась від паркана й повільно пішла назустріч.

– Толю?

Чоловік здригнувся, впізнавши жіночий голос.

– Валюша? Ти? Господи! Та коли ж ти встигла?

Гостя махнула рукою:

– Облиш, було б тільки бажання. Літаків ніхто не відміняв. А зі столиці на маршрутному таксі кілька годин і вже тут. Як? Як це могло статись? Де Іра? Сьогодні була на вашій квартирі, то сусідка, ну ота всезнаюча стара, своїми оповідями мене ледь у могилу не загнала. Ну, не мовчи!

Анатолій подивився на єдине освітлене вікно.

– Довго розповідати. Ходімо до будинку. До речі, з якого дива ти під стінами варту влаштувала? Чому не зайшла?

Жінка нервово труснула світлою копною волосся:

– Та заходила. Треба ж було спитати, чи я не помилилась. Та стара плутано так пояснила, я дві години блукала.

– Ну? Тим паче. Чому в будинку не зачекала?

Валентина заходилась ретельно розправляти ручки дорожньої сумки.

– Незручно якось. Хто я? Сестра колишньої. Та й твоя... нова обраниця...

Словом, мені не до цього зараз. Мені б... – З очей в німоту ночі сповзло кілька солоних краплин. – Мені б до них... чи... Дай мені ключі від Іриної квартири, я там і зупинюсь. Звісно, якщо ти не проти.

Анатолію схотілося торкнутися її щоки. Це ж треба, Валя тут. Здається навіть, що вона повернулась не з-за кордону, а з того, колишнього життя, в якому була квартира на четвертому поверсі з фортепіано у кутку, і в тій напівпорожній квартирі жило щастя.

– Звичайно. Ходімо, знайду ключі, разом і відвезу, ти ж з речами. Солодка жінка обурено дивилась у чорний квадрат телевізійного екрана, немов гіпнотизувала або намагалась увімкнути силою думки. Валентина ніяково зам'ялась біля дверей, а його раптово охопило дике бажання гримнути ними так, щоб стеля посипалась.

– Люба! Ти не помітила? У нас гості.

Жінка навіть не відірвала погляду.

– І тобі привіт. Солодкий мій, гадаю, що це до тебе.

Анатолій міцно стис кулаки. Виявляється, метелики різні, дуже різні. Є і ось такі – отруйні. Валя раптом спіймала його стиснуту руку й прошепотіла майже беззвучно:

– Давай швидше.

Анатолій кивнув, виймаючи ключі зі шухляди.

– Ходімо.

Під відкритим небом парувала червнева ніч, а солодка жінка кусала уста – боляче, аж до крові.

Знайома п'ятиповерхівка спала, погасивши всі свої вікна, – значить, глибоко. Анатолій навпомацки відчинив двері під'їзду й пропустив гостю вперед. Самотні кроки розносились будинком, і той здригався спросоння, кліпаючи жовтими очицями приблудних котів. Жінка розгублено озиралась і потай ковтала сльози – такі ж примарні, як сни нічних будинків. Анатолій звичним рухом вставив ключа, ти бач, пальці не встигли забути. Двері скрипнули і впустили у морок минулого. Коли по очам різонуло світло, Валентина опустила дорожню сумку і, навіть не роззуваючись, повільно пішла до дитячої.

Анатолію стало страшно. Так дивно. Боятись кімнати. Але цього разу він не повинен туди заходити – не його черга. На кухні блимнуло світло, а рука механічно потягнулась до чайника – теж іще пам'ятає. Зараз би кави міцної, але Іра кілька останніх місяців пила тільки зелене вариво під дивною назвою чай. У круглій чашки впало кілька спресованих гранул. Бодай щось. Чому ж він не здогадався заскочити до супермаркету і купити чогось істинного для Валі, адже холодильник давно морозить саме повітря? Для певності Анатолій зазирнув всередину, і йому знову стало страшно. Це ж треба, пустий холодильник – все одно що пустка життя, нехай в окремо взятій квартирі, але ж пустка, ні-ні, повна його відсутність. Варто хоча б вимкнути, аби не було так страшно.

До кухні зайшла спустошена жінка і повільно сповзла стіною на підставлений стілець. Анатолій здригнувся й мимоволі опустил очі.

Господи, скільки ж вони не бачилися, ось так, сидючи за столом крихітної кухні? Давно. А раніше Валюша так часто забігала до них, без запрошень й особливих нагод, просто так, як своя. Ще жартувала, що підживлюється затишком. Смішна. Вони тоді анічогісінько не мали, спали на старезному ліжку, на кухні стояв стіл з трьома стільцями, у вітальні – фортепіано, а в дитячій – новеньке ліжечко (Валин подарунок хрещениці). Більше нічого. Він, Ірина, маленька Оксанка й купа мрій про завтрашній день. Наївні. Вони були впевнені, що все краще відбудеться обов'язково завтра. Знали б тоді, що то й було щастя.

Спогади виринали з темряви, шикувалися позаду й шурхотіли прозорими крилами. Анатолій поглянув на Валю й зрозумів, що вони думають про одне і те саме. На коротку мить навіть здалося, що з дитячої долинуло веселе тупотіння крихітних ніжок. Пам'ять. Це все, що лишається після. Немов підслухавши думки, Валентина повільно прийняла долоні з очей – вологих, синіх, розхристаних. Він пірнув у той біль й розгубився. Що їй сказати? Що сказати? Врешті прошепотів:

– Ти б чаю випила. Зелений.

Вона кивнула й мовчки взяла чашку.

«Сьогодні я бачила горобця на підвіконні. Такий скуйовджений, напевно, змерз. Він стрибав туди-сюди і виблискував чорними очицями, немов хотів

зазирнути, що у мене в тарілці. А вчора мама вперше за кілька останніх місяців не плакала вночі у подушку, навіть заспокійливого не приймала, тільки пила свій новий чай – зеленого кольору. Може, хотіла зігрітись, як той горобець за вікном? Я дуже її люблю, дуже-дуже. Вона обов'язково навчиться жити без тата – колись, коли душа стане такого ж кольору, як її новий чай.

Вже середина березня, а увечері знов пішов сніг. Шкода, що я не встигла нагодувати голодного горобця».

У повній тиші на дні круглих чашок дихало кілька зелених листочків чаю, повноцінних, справжніх, отих, що росли на кущі колись давно, ще за життя. Анатолій зітхнув і підвівся:

– Я піду. Валю, може, все-таки краще до мене? Або в готель?

Жінка легенько поцілувала палітурку зошита, провела пальцями і простягнула назад.

– Та ні. Не хвилюйся. Я впораюсь, zarazom провітрю тут все, пил протру. Іра має повернутись не в склеп, а додому.

Чоловік збентежено прошепотів:

– Має...

Повертаючись назад, він зайшов до найближчого супермаркету і купив вісім пачок зеленого чаю – усі, що стояли на полиці. У голові весь час оберталась одна і та сама думка: якщо їх заварити одночасно, вийде, напевно, кілька кущів чайного листу. Треба ж, неначе реанімація душі, тільки тимчасова. Ці листочки вже ніколи не зможуть вбирати в себе цілющі сили землі, цілуватись із сонцем, умиватись дощами, але вони так щемливо дихатимуть на дні чашки, а ще дозволять пити своє літо маленькими ковтками – аби краще відчутти його на смак. Можливо, схоже трапляється і з людьми? Варто лишень згадати.

Чоловік поставив машину в гараж і поглянув на свій будинок – світла нема, значить, Рената вже спить. Ніч безсоромно цілувалась з небом, а воно сипало їй у пригоршні десятки блискучих зірок. Майже, як у нього з солодкою жінкою. Анатолій глибоко вдихнув і пішов пустими вулицями міста. Страшенно хотілось повернутись назад у минуле, а там, у своїй новій оселі, це не вдасться, просто минулого там практично нема, дім збудований якихось півроку тому для нової дружини. Що у такому згадаєш? Першу поставлену ними новорічну ялинку? Тим паче Рената майстерно блокувала все, що стосувалось колишньої сім'ї. Йому і досі не вдавалось збагнути, як вона це робить. Неначе натискає якусь потаємну кнопку в його свідомості: клац – і все, є лише вона, вона і ще раз вона. Анатолій від безсилля труснув головою, немов міг таким способом звільнитися від незримої присутності Ренати.

Парк. Це ж треба, коли він устиг дійти аж сюди? Спить, хоча... Може, дерева просто грають в мовчанку? Ніч у схованку. А пам'ять? Пам'ять винувато розвела руками. Вибачай. Він нічого не пам'ятав з життя Іри за останні місяці. Нічого. Надто глибоко засмоктало його нове життя. Ірину він бачив лишень, коли заходив по Оксанку, а робив це тільки у вихідні, та й то не кожні – Рената вимагала уваги. Йому здавалось, що це природно. А як ще поводитись молодята? Прагнуть шохвилини бути поруч, розчиняючись одне в одному до одурманення. Як по-іншому? Ніяк. Тим паче, робота забидала пірву часу, а він змушений був топити себе у нових договорах, об'єктах, ідеях, адже тепер мав забезпечити дві сім'ї. Хіба тут до колишньої? Якби не дочка, Ірина, напевно, зникла б для нього остаточно – давно звична, прочитана, пережита, словом, вивчена до останньої родимки й думки, а тому й нецікава.

Але ж тисячі живуть за звичкою і чомусь називають це щастям? І він так жив і був переконаний у тому, що щасливий. Цілував дружину у ніс, бажаючи їй добраніч, у щоку – йдучи на роботу, а в чоло – коли повертався. Його давно не збуджував запах її волосся, власне, сам її запах був настільки звичним, що вже видавався рідним. А з рідними не займаються коханням, з ними просто живуть. Вони були разом тринадцять років, й обоє не вірили у нещасливі числа. То що сталося? Що?

Чоловік підійшов до озера, залишивши позаду силуети вартових. Тихо. Так тихо, що чути, як ніч втомлено дихає, не в силі втримати усі згаслі зірки на долонях. Анатолій нахилився до води й зрозумів, що зірки зникли – всі до одної, значить, скоро світанок. Новий день, як і нова жінка, – хвилюючий та невідомий, ні, напевно, тому і хвилюючий, що невідомий. Рената була саме такою. Так-так. Нерозгадана таємниця. І вже з першого погляду на неї, отам, на порозі свого робочого кабінету, Анатолій нутрощами відчув, що це – його Жінка. Власник будівельної організації й секретарка. Смішно навіть... й банально, все одно, що в анекдоті. Присів, торкнувся води. Це ж треба. Він так довго йшов до свого бізнесу, вперто, наполегливо, не шкодуючи себе, з широким впевненістю, що робить це заради них, своїх дівчаток (бо для кого ж ще?), й раптом ця прірва, солодка-солодка й безмежно нова. Божевілля? Схоже. Неначе зірвався з шаленої висоти й летиш без натяку на бодай якусь страховку, а під тобою розповзається сірою плямою земля. І що можна змінити? Що проконтролювати? Нічогоісінько. Ось так і він втратив контроль. Щоранку зачиняв двері свого колишнього життя й мчав на роботу, немов навіжений, аби знову, знову і знову пізнавати її, вбирати, пити, дихати, жити, так-так, жити із жінкою, солодкою на смак. Ось це щастя!

А Іра... Що Іра? Він вже не замислювався над тим, що відчувала вона. Не до того. Тим паче, законна дружина за тринадцять років шлюбу також встигла прочитати його до останньої карлючки і недбало кинути шкарпеток у кутку. То неже втрачати такого боляче? Та й не втратила вона. Хіба втратила? Він же все одно продовжував бути батьком її дитини, значить, був. Навіщо ж крадькома вити у подушку й пити отой капосний зелений чай?

Вода лизнула пальці й ніжно задзвеніла в темряві:

– Крап. Крап. Крап.

Чоловік умився, широко зачерпнувши ніч руками. А може, якщо постаратись, то щось таки вириє з пам'яті? Не можуть же люди так просто викреслювати один одного зі свого життя? Раз – і відрізано, назавжди. Чи можуть? Згадалися чорні тіні під очима, міцно зціплені вуста і якісь лякливі рухи, а ще... Ще Ірина після розлучення жодного разу не подивилась йому в очі, завжди ховаючи погляд повз, неначе боялася настромитися на гостре лезо. Чудна. Він же всього-на-всього колишній чоловік. Розмови. Їхні розмови звузились до кількох слів, та й ті можна було записувати на диктофон і вмикати у потрібний момент – помилитись навряд чи вдалося б:

– Привіт.

– Привіт.

– Оксанка зібралась?

– Так, тільки гуляйте не допізна, краще хай ночує вдома.

– Добре.

– Раптом що, дзвони.

– Домовились. Бувай.

Бувай. Бувай. Бувай. Ірина стала для нього отим «бувай», і вимовляв його він просто, без надриву або, тим паче, болю. А що говорила вона – вже не його справа. Що відчувала? Те нині знав хіба що чай, зелений чай. Озеро мовчало і вбирало в себе думки. Воно це вміло, бо воно – вода.

Коли Анатолій нарешті переступив поріг свого будинку, за спиною прокидалось сонце. Його ще не було помітно, однак обрій ось-ось мав розродитись і виштовхнути вогняного монстра. Рената лежала на ліжку з міцно заплюшеними очима, переконуючи себе у тому, що спить. Він ліг поруч, аби послухати її дихання. Ні, не спить. А чи спала? Жінка нарешті втомилась гратись у сплячу царівну і пронизливо подивилась крізь вії.

– Ти чому вдома не ночував?

Анатолій заховав обличчя у хвилях її волосся.

– Не ображайся. Мені потрібно було побути на самоті.

– Ти живеш не в однокімнатній квартирі. Забув? Тут вистачає місця, аби гризти себе без зайвих свідків. Де ти був?

– Проїшовся. Вночі легше дихається.

– Зрозуміло, – жінка різко піднялась, забравши його прихисток з собою, а потім недбало зв'язала у вузол. – Коли ж ти нарешті отямишся? Я не хочу жити з тобою таким. Чуєш? Втомилася.

У вікно зазирнув вогняний монстр й сповістив про ще один день літнього пекла. Очевидно, монстри не втомлюються. На кухні запахло кавою та колишнім життям, коли раптом до кімнати зазирнула солодка жінка, здивовано звела брови й труснула пакунком зеленого чаю.

– А це навіщо? До того ж, стільки.

Анатолій зробив вигляд, що не розділяє її здивування.

– Вирішив заpastись. Кажуть, корисна штука. Японці лишень такий п'ють, і бач, які розумні.

Рената пирснула нервовим сміхом.

– Гадаєш, чай допоможе?

– Навряд, але спробувати варто.

Спробувати.

Вони з Валею мали спробувати, мали відвідати Ірину вже удвох. А раптом з того щось вийде? Зиркнув на годинник, зітхнув – лягати вже не варто, підвівся й пішов, залишивши заварену для нього каву холонуту на кухонному столі. Коли ж Анатолій заїхав по Валю, жінка натхненно воквала з пилом, павуками і затхлим повітрям. Відкриті навстіж вікна ловили ранкову свіжість, нехай примарну й швидкоплинну, але після прибирання навіть стеля здавалась вищою. Волога ганчірка майстерно витанцьовувала у жіночих руках, дістаючи пил по всіх закутках. Охайно складені речі вдячно дивились на два переповнені пакети сміття. Тут справді тепер дихалось легше.

– Валюш, ти від квартири хоч цеглину лиши, а то я і не впізнав одразу. Та й не варто було самій, я б викликав Надію Іванівну, вона у нас двічі на місяць прибирає. Старанна жіночка.

Валентина викрутила ганчірку й рівно розвісила у ванній.

– Мені потрібно було чимось зайнятись, аби... словом, ти розумієш. Та й не звикла я до прибиральниць, тільки... у Оксанчиній кімнаті лишила все, як є. Спершу думала речі спакувати, а потім вирішила, що це має зробити Ірина... коли повернеться.

– Аби ж тільки повернулась.

Жінка загорнула руки в рушника й відрізала:

– Обов'язково повернеться. Давай швидше до неї. Я через п'ять хвилин буду готова.

Лікарня зустріла розігрітими східцями і пусткою коридорів. В середині не було жодного обличчя, зате з вікна простежувався увесь внутрішній двір, все одно що на долоню лягав. Там зараз прогулювалось кілька поодиноких силуетів. Валя мимоволі спинилась й притислась до скла. Осяяні сонцем

пацієнти відділення крокували по звичному колу, як вчора, позавчора, тиждень, місяць, рік тому, хоча... тоді тут могли прогулюватись інші. Власне, цей факт мало що змінював у загальній картинці. Валя здригнулась.

– Не бійся. Це лише звичайне медичне відділення.

– Так... але...

– Їй тут допоможуть.

Жінка невпевнено озирнулась, і Анатолій пригадав, як під час першого візиту сюди йому так само увесь час хотілося озирнись. Страх? Ні, то був не зовсім він. Власне, чого боятися? Кого? Вже перше обличчя в коридорі, на яке він наштотхнувся, довело: озираються тут лише здорові, хворі дивляться вглиб.

– Швидше б до Іри, – голос Валі тремтів.

– Ходімо вперед, он до столу чергової сестрички.

Жінка пришвидшила крок, проте, підійшовши ближче, вражено спинилась. Її спинили квіти. Так-так. Зів'ялі й змучені, вони приречено схилили голови у вазі, перетворившись на мерців, котрих виставили на загальний огляд – милуйтеся. Валентина змучено прошепотіла:

– Ромашки...

Похапцем відвела погляд й прохально звернулася до чергової:

– Викинули б ви букет.

Медсестра відірвалася від записів й подивилась спочатку на відвідувачку, а потім на вазу:

– Це ще з якого дива. У нас прибиральниць – цілий штат, а я з букетами носитися буду.

Валентина мовчки підійшла впритул, мовчки забрала вазу й мовчки опустила у відро для сміття.

– Ви... ви що собі дозволяєте?!!! Ану геть звідси, хуліганка якась. Я зараз охорону викличу.

– О! Для цього час знайдеться. А як ось таке впливає на психічний стан хворих, ви не потурбувалися? Я вже не кажу про елементарні норми гігієни. Жінка войовниче підхопилася зі стільця й приготувалася розповісти все, що думає і про відвідувачку, і про норми гігієни, однак на гвалт вийшов завідувачий Володимир Іванович та здивовано звів брови.

– Що тут, дозвольте поцікавитись, відбувається?

Медсестра застрибала довкола, хаотично розмахуючи руками, натомість Валентина стояла непорушно, дивлячись прямо в очі людині у білому.

– Володимире Івановичу, вибачте. Доброго дня. Це сестра моєї дружини, Валентина.

Лікар ожив.

– О! Це добре, дуже добре. Віко, можете повертатись до виконання своїх обов'язків. До речі, наступного разу будьте уважнішими з букетами. Пані Валентино, прийміть моє співчуття. Ви, здається, були хрещеною дівчинки? Валя напружилась, але швидко опанувала себе.

– Так. Спасибі, звичайно, але я, відверто кажучи, не розумію, чим даний факт може допомогти у лікуванні Ірини.

Лікар примружився і задоволено кивнув головою.

– Та це я до слова. Бачу, вам без остраху можна дозволити зустріч з сестрою. Анатолію Миколайовичу, проведіть, будь ласка, гостю, а потім зайдіть до мене на хвилинку.

Коли чоловік зайшов до кабінету лікаря, той задоволено потирив долоні.

– Я вас слухаю...

Володимир Іванович здивовано підняв очі, а потім, згадавши, махнув рукою:

– Та то я так... Вибачте, просто їх необхідно залишити наодинці. Розумієте? Анатолій опустився на запропонований стілець і зітхнув.

- Не знаю... Гадаєте, допоможе?

- Ну одразу, навряд, але... Пані Валентина справила враження надійної людини. Кілька таких побачень, і контакт, думаю, буде встановлено. До речі, є якісь новини? Що слідчі говорять?

- Нічого. Шукають.

- Ясно, але так просто вбивцю не знайти. Зараз він затаївся, спостерігаючи за панікою жителів. Ви помітили, що коїться в місті? Це схоже на тотальну параню: маніяк ввижається в кожному стрічному. Та де там! Навіть серед знайомих, друзів, близьких. Ми перестаємо довіряти, а власних дітей залякуємо до напівсмерті. А він... він вбирає ці емоції, акумулює і чекає, доки не пройде перша хвиля страху, щоб потім... Його необхідно зупинити вчасно.

Анатолій зчепив пальці у твердий вузол, відчуваючи, як під шкірою закипає кров.

- А який він, убивця?

Очі за скельцями окулярів закліпали:

- Найстрашніше, що ним може виявитись будь-хто з нас. Зазвичай виглядають такі особистості, принаймні ззовні, цілком звичайно, навіть пристойно. Їх не впізнаєш в обличчя. Бачте, причини психічних відхилень ховаються значно глибше, так глибоко, що власники самі до кінця про них не здогадуються.

- Причини? Хіба у такого звірства можуть бути причини?

- А ви як думали? Всіма нами керують мотиви. Одні ми усвідомлюємо, навіть намагаємося керувати, а інші, інші знаходяться за... власне, вам це навряд чи допоможе заспокоїти біль. До речі, стосовно спокою, я думаю, що для першої зустрічі досить. Давайте навідаємо сестер.

У лікарняній палаті спека лякливо тулилась в кутку, загнана туди зброєю, котра безпрограшно діяла навіть на неї, хоча спека також жіночого роду. Анатолій вражено заляк на порозі, побачивши, як міцно Ірина стискала руку сестри, а у тієї одна за одною котилися сльози й рвучко падали на сплетіння жіночих долонь.

- Господи!

Володимир Іванович зупинив:

- Не лякайтесь. Все добре, сльози у нашому випадку - теж терапія. Було б добре, якби ваша дружина... колишня, теж змогла виплакатися.

Валентина озирнулась на голоси й ожила:

- Володимире Івановичу, а ви б не могли відпустити Іру з нами? Мені чомусь здається, що ці стіни... словом, їй потрібна прогулянка, невеличка, будь ласка.

Лікар розгублено озирнувся:

- Навіть не знаю. Розумієте, правила, режим - словом, це складно. До того ж, я не можу бути присутнім, аби у разі необхідності допомогти, - нагальні справи.

Однак Валя вперто відмовлялась поступитись:

- Я також медик за освітою. Не зовсім ваш профіль, однак гадаю, що зможу тримати ситуацію під контролем. Будь ласка, я не бачила сестру майже два роки, а тут... Дозвольте, під нашу відповідальність.

- Володимире Івановичу, я підтримую Валентину. Ірині необхідне свіже повітря, знаю, прогулянки тут є, однак самі ж розумієте, що це не зовсім те. Дозвольте?

Під подвійним натиском лікар таки погодився, щоправда, залишивши номер мобільного телефону й дозу заспокоїливого про всяк випадок.

- Ви точно зможете ввести препарат у разі необхідності?

Валя кивала головою, вдячно стискаючи ампулу в долоні.

- Ви жартуєте. У мене десять років медичного досвіду, включно із закордоном. Будьте певні, впораюсь.
- Сподіваюсь. Хоча у нас тут не в'язниця, звичайно, однак я все одно ризикую. Давайте години зо дві назад.
Анатолій широко потис руку.
- Домовились.

Вже у машині зависло питання: «Куди?» Ірина байдуже дивилась на зміну картинок за вікном і продовжувала мовчати. Валя нервово кусала губи й боялася випустити долоню сестри зі своїх рук, немов та могла розійтись у повітрі, що примара.

- Валюшо, куди?

- Не знаю. Не вести ж її до квартири, все ж таки прогулянка. Та що ти від мене хочеш? Я місто ледь впізнаю. Ви все будете, перебудовуєте, добудовуєте. От куди?

Через кілька хвилин автомобіль зупинився біля центрального входу до парку. Валентина злякано визирнула з вікна.

- Ти... Ти що? Спровокувати її хочеш?

Анатолій дістав із кишені цигарку, підпалив, набрав повні легені отрути й полегшено випустив. Треба буде кинути, але це пізніше, після, а зараз думки вивільнялись разом із кільцями тютюнового диму, та полегшення чомусь не приходить. Дивно. Він не знав, навіщо привіз колишню сюди, більше того - боявся панічно. Це чимось нагадувало гру, так-так, російську рулетку, де у стволі застрягла чи смерть, чи життя, третього не дано, хоча... Все залежить від того, куди цілитись. Що ж, їхня мішень - серце, ставка - повноцінне життя. Тільки от чи буде воно колись повноцінним?

- Кумасю, ти ж хотіла на свіже повітря. Будь ласка...

Валя озиралась, немов її примушували пройтись мінним полем босоніж.

- Ми збожеволіли.

Анатолій зітхнув, спостерігаючи, як у хмарах диму та думок вмирало полудневе сонце. Ні Анатолій, ні Валентина одразу не помітили змін, що відбулися з Іриною. Це було схоже на стан безнадійного хворого, якого раптово виводить із коми випадковий дотик чужої руки. Найпершим оновився погляд: неначе всередині увімкнувся прожектор - настільки потужний, що світло від нього збивало з ніг і вело одночасно. Хоча... світла не бачили інші, як не бачать сонця сліпі. Проте це ж не означає, що його нема зовсім? Жінка обережно відкрила автомобільні дверцята і повільно пішла на нього.

- Іро! Господи! Куди ж це вона?

Анатолій швидким рухом увімкнув сигналізацію і вже за кілька кроків наздогнав колишню, порівнявся, однак жінка навіть не повела оком.

Просвітлене обличчя зосереджено йшло на світло, а те вистрибувало вдалині мерехтливим маревом, кликало і вело, вело, вело. Валентина злякано вхопила чоловічу долоню:

- Але ж там... там...

Анатолій вилаявся, відчуваючи, як хвилини розгублено шикуються в один ряд - і ні кінця йому, ні початку. Час застиг, а може, навпаки - він застиг у часі, оскільки зупинити Ірину так і не встиг. Десь у п'ятах калатало налякане серце.

- Тільки б вона... витримала...

Валентина якось зовсім по-дитячому закрила очі долонями і ледь чутно прошепотіла:

- Назад шляху немає.

Полудневе сонце таки померло – втопилося, а озеро з мертвим сонцем на дні стало гірким.

– Доню, донечко, доцю.

Довгі жіночі пальці пірнали у воду, неначе прагнули впіймати чи то сонце, чи... дитячу долоньку.

– Доню...

Позаду щось глухо пірнуло в траву. Анатолій обернувся й побачив бліде-бліді жіночі обличчя, довкола якого спека вила гнізда і мовчала. А що? Вона тут ні до чого – вибачайте. З двох боків одночасно бігли патрульні. Хтось кричав:

– Терміново «швидку»!

Хтось виловлював втоплене сонце.

Коли ж сивовусий дідусь таки дошкutilьгав до клятого озера, спочатку хотів був вилаятись, але вже за мить шоковано закліпав очима. Біля води стояли дві матері, дві долі, дві біди, тільки туга у них була ОДНА – свіжа-свіжа, як земля на дитячих могилах.

Через кілька хвилин Валентина прийшла до тям, і перше, що побачила, – воскресле у небі сонце. Анатолій палив цигарки й натхненно витоптував у траві щось невидиме, а хтось зовсім поруч плакав.

– Іра...

– Тихше-тихше. З нею все гаразд.

Степан Олексійович розсудливо кивав головою:

– Це ж треба! Зустрілись. Неначе вищі сили привели їх сюди. Уперше бачили одна одну – й упізнали. Відчули чи що? Упізнати ж не могли. Бач, як плачуть. Нічого-нічого, після стане легше. То нехай плачуть.

Лікар розгублено постукував по циферблату годинника, а потім укотре протирав окуляри, немов завжди вірні діоптрії раптом зрадили, викрививши реальність настільки, що вона перестала бути такою. Навпроти, у кріслі, сиділа жінка – виплакана, вистраждана, однак цілком свідомо.

– Ірино Петрівно, ви упевнені, що контролюєте свій стан? Подібне рідко трапляється, та ще й так раптово. Розумієте, зустріч із мамою тієї... іншої дівчинки... спровокувала надто різке покращення, легко не розрахувати... свої сили...

Жінка спокійно дивилась у ретельно протерті скельця і кивала:

– Зі мною все буде добре, лікарю. Дозвольте повернутись додому?

– Але... Але навіщо такий поспіх? Пані Ірино, затримайтесь у нас на день-два, благаю. Це ж у ваших інтересах.

Довгі музичні пальці сплелися у вузол так міцно – не розчепити, хіба самі послаблять натиск.

– Я дуже хочу додому. Мені потрібно... стільки всього зробити. Я ж досі ще не попрощалась з дочкою... Розумієте? Мене не залишать саму, не хвилюйтесь. Чоловік зітхнув і поспіхом махнув рукою, немов боявся, що вже у наступну хвилину здоровий глузд візьме гору. За дверима полегшено сплеснула у долоні Валя і розчулено кинулась обійматися.

– Я ж казала, казала, що вона повернеться!

Володимир Іванович схвилювано тупцював на ґанку, проводжаючи поглядом автомобіль зі зціленою пацієнткою, потім швидко повернувся до кабінету і зробив запис у своїх паперах: «Сьогодні життя перемогло – вкотре, однак без моєї допомоги. Дивно. Виявляється, що вся моя багаторічна робота, практика, дослідження – не менше і не більше, ніж спроба знайти, скажімо, тверду опору посеред океану. Так-так. І коли здається, що вже майже усе відкрито і пояснено, з-під товщі води раптово виринає питання: а опора та, власне, має також на чомусь триматися?»

Анатолій вів машину з химерним відчуттям, що везе мерця, котрий повернувся з того світу, хоча... якщо і не з того, то точно іншого. Йому весь час хотілося озирнутись, аби впевнитися, що це не мара, не вибрик уяви. Позаду, схилившись до вікна, сиділа Іра. Так-так, це вона. Бліда шкіра й погляд в нікуди, може, навіть углиб погляд, проте інший, живий чи що. Іра майже не говорила, за всю поїздку лише одне слово «додому», однак він спиною відчував, що то – колишня Іринка, з пригоршнями мрій, страхів і... музикою на кінчиках пальців. Зараз її рука ніжно стискала долоню сестри, і обом від того простого жесту робилося легше. Власне, легше стало усім, йому так точно – неначе невидимий тягар в одну мить став невагомим. Не вистачало ще, аби до рахунку невідомого убивці додали і матір дівчинки. Бо хіба ото було життям? Чоловік здригнувся й полегшено видихнув. Ірину вони таки відвоювали. Головне, аби та не повернулась назад до... темряви.

– Мені було добре там.

У салоні запала тиша, по шкірі поповзли зграї крижаних мурах. Валя глибоко вдихнула й стурбовано стисла долоню сестри:

– Де?...

Було чути, як часто-часто калатає серце.

– Іро, ти про що?

Жінка тихо видихнула:

– Там... де я була... Це все одно, що вимкнути електричну лампочку, щоправда, при цьому зникає не світло, а решта світу. Просто. Клац – і його нема. Людей нема. Нікого. Лишень ти і минуле, в якому твоя дитина дихає, а вранці просить на сніданок яйце у формі сонця.

Анатолій відчув, як холод повільно заповзає до серця й тисне.

– Але ж... то не життя.

Жінка всміхнулась:

– Чому? Бо решта світу переконана у цьому?

Автомобіль зупинився біля знайомого під'їзду, скрипнули дверцята. Валя повільно вивела сестру, притримуючи під руки, й повела до під'їзду. Ірина дивилась на будинок широко розплющеними очима й навіть не кліпала. На неї чекала та сама кістлява гостя. Жінка спинилась, глибоко вдихнула й раптово озирнулась. Очі в очі. Анатолій здригнувся. Це, мабуть, вперше за весь час їхнього розлучення вони дивились одне на одного.

– Толю, ти... вибач мені за ті слова там, біля озера. Ти не винен. Ніхто ні в чому не винен.

Він здригнувся. Так не буває. Винні є. Винні мають бути, інакше, інакше світ – безглуздий. Де у ньому справедливість? Ні-ні. Він знайде винних, обов'язково знайде, тим паче, що один уже відомий. І від цього знання хочеться вити.

– Я мав піти з Оксанкою до дельфінарію. Вона так довго мріяла про побачення з дельфінами, от я і пообіцяв. Тим паче, не потрібно було нікуди їхати, дельфіни самі до нас завітали, – чоловік понуро опустив голову і стишив голос, – так Оксанка говорила, ще й сміялася. А на роботі об'єкт серйозний намалювався, потрібно було з паперами активно попрацювати, потім... потім дельфіни поїхали. Та й кого мені тепер вести до них на побачення?

Ірина легенько торкнулась його руки, неначе павутинкою невидимою провела. В очах стояв смуток – чистий-чистий.

– А я того дня відпустила дівчаток самих, і навіть батьків Віки не попередила. Стільки справ було, учнів, і так хотілося встигнути зібрати потрібну суму до Оксанчиного дня народження.

– Але ж Оксанка була такою самостійною, завжди, з самого народження. Серйозна і розсудлива дівчинка. Я б також відпустив. А що ти хотіла їй подарувати?

Жінка посміхнулася:

– Конструктор. Величезний, здається, три чи чотири моделі справжнісіньких парусників. Останнім часом вона марила кораблями.

– А я їй не підозрював навіть, вже пізніше дізнався. Дивачка.

– Іншої такої не буде.

Біда кивнула, а жінки зникли за порогом будинку. Анатолій залишився у машині, просто сидів й дивився на відчинені вікна квартири четвертого поверху. Там зараз прощалися з минулим, вивільняли біль і залишали спогади. Фіранки на вікнах дитячої раптово підхопив вітер, й вони напнулися, нагадуючи вітрила корабля. Дізнатися б, куди він відпливає, аби наздогнати і встигнути сказати найважливіші слова. Які? Він не знав. Власне, деякі речі і не потрібно знати, їх просто від-чу-ва-ють.

«У мене сьогодні прорвало рану на пальці. Вона зріла кілька останніх днів і так боліла, що не можна було доторкнутись. Я боялась показувати її мамі, бо не хотіла йти до лікарні, аби рану надрізали і звільнили відгною, що там назбирався. Татові я теж нічого не сказала, він учора дзвонив, і ми говорили про зимові канікули. Цього року поїхати кудись разом не вийшло, ми ж тепер не зовсім сім'я, і у кожного свої клопоти. Це як з раню: у кожного болить своє. Але ж колись обов'язково має полегшати. Мені ж полегшало, й палець майже не болить».

Чоловік закрив блокнотик і ще раз подивився на вікна. Вітрил вже не було, вітер вщух, а може, задрімав у ланцюгах спекотного літа. Цікаво, а чи прориваються рани на серці? Та ще й так, аби воно продовжувало битися далі.

Повернувся додому глибоко вночі. Темрява і будинок злилися у щось єдине, химерне й мертве, неначе життя там не могло бути в принципі. Анатолій зіщулювався і відкрив двері широко – наскільки зміг, запрошуючи у гості ледь не увесь світ, швидким кроком пройшовся кімнатами першого поверху, увімкнув у кожній світло й поспіхом піднявся нагору. У спальні було тихо, так тихо, що було чути саму тишу. Він обережно провів рукою по ліжку й злякався – пусте. Пішла? Отак просто пішла? Без запитань і відповідей, лишивши по собі темряву?

Відчуття самотності раптом затисло з усіх боків. Анатолію навіть здалося, що він стоїть сам-самісінький не просто посеред пустого будинку, а на всій земній кулі. Один. І так захотілось тепла – живого, дихаючого тепла, без якого наступний вдих просто неможливо зробити. У сусідній кімнаті почулися кроки, двері розчинились, і на світло вийшла солодка жінка, скуйовджена та нервова, однак вона була.

– Ти остаточно глузд втратив? Навіщо будинок догори дном перевертати? Ти ж у ньому не один, принаймні поки що. Я спатиму у кімнаті для гостей. Добраніч. І світло вимкни.

Рената безжально пірнула в темряву, залишаючи у повній самотності маленького наляканого хлопчика, котрий так раптово ожив у ньому. Тепла не дадуть, хіба що дозволять бути поруч. Анатолій вимкнув світло по всьому будинку й навшпиньки зайшов до кімнати для гостей, хвилину слухав, як рівно дихає у темряві солодка жінка, а потім обережно ліг поруч, щоб тепло від її дихання зігрівало обличчя. Так було спокійніше, страх слабшав і поволі зникав, а вже через кілька секунд минув зовсім.

Снився океан і дельфіни у ньому, вони вигулькували з прозорої глибини, іскрили на сонці спинами і знову пірнали у теплу-теплу воду. Десь на горизонті білили вітрила, красиві-красиві, повні свіжого вітру.

– Тату!

– Таточку!

– Татку!

Голос линув звідусіль і неначе хотів попередити. Чи наздогнати?

Наздогнати білі вітрила та іскристі спини дельфінів. Саме так виглядав її рай.

А вранці усі страхи пішли, а може, заснули. Вони ж також мають колись відпочивати? Анатолій лежав у пустому ліжку. З першого поверху долинали скрадливі кроки. Пахло кавою. Ще один ранок. Раптом стало шкода Ренату. Їй і справді тут самотньо. Солодка маленька жінка у величезному будинку – день за днем, доки він ганяється за привидами.

– Доброго ранку, люба.

Жіночі очі пірнули глибоко – намагається прочитати, немов свіжу газету.

– Доброго. Ти сьогодні знову тікаєш?

Прочитала між рядків.

– Мушу. Серденько, я хочу лишитись з тобою. Віриш? Просто... зараз не можу. Зрозумій. Як тільки все закінчиться, ми обов'язково залишимося удвох. Ти і я.

Жінка вигнула спину й потягнулася у сонячному промінні.

– А що має скінчитись? Я хочу жити зараз, а не потім. Я хочу... хочу поїхати звідси. Навіть не знаю куди, але якнайдалі. Ми ж планували медовий місяць. Пам'ятаєш?

Анатолію стало холодно і якось бридко. Медовий. Це літо ніколи не стане таким на смак – без Оксанки.

– Зараз не вийде. Вибач.

Рената міцно затиснула чашку з кавою і відвернулася. Що ж, навіть солодким жінкам час від часу потрібен мед, аби бути такими.

Сьогодні Анатолій довго стояв на ганку й намагався зрозуміти, куди саме вирушити у пошуках Звіра. Спека радісно кружляла довкола, доводячи місто до стану німого крику. Здавалося, він знав про день загибелі дочки усе, й водночас – абсолютно нічого, оскільки убивця лишався на волі. Лише це мало бодай якийсь сенс. Власне, є лише одна людина, з котрою він ще не розмовляв. Горицвіт. Точно, потрібно їхати у «Хвилю». Рятівна назва – як на це літо.

Вже знайомий будинок виблискував на сонці вікнами, на сходах усміхався хлопчина, з яким вдалося поговорити минулого разу, і щось розповідав товаришу, коли бічним зором помітив гостя.

– Ви знову до нас? Добридень.

– Здрастуй. Віктор Федорович на роботі?

Юнак примружив очі на сонці й кивнув:

– Так. Але не стане розмовляти з приводу вбивств – дістали допити.

Тренування проводити нема коли, а у нас скоро змагання. Так що вибачте. Товариш додав:

– Замучили. Нехай слідчі розбираються. Це їхня справа.

Анатолій підійшов упритул.

– Це МОЯ справа. Пропустіть.

Хлопці розгублено презирнулись.

– Нам перепадє, що пропустили стороннього.

Анатолій відмахнувся:

– Переживете.

І коли він практично зайшов до будівлі, хтось із хлопців крикнув навздогін:

– Треті двері наліво по коридору, але зачекайте, у Віктора Федоровича важливий телефонний дзвінок.

Анатолій впевнено підійшов до потрібних дверей. Кімнатою розтікався роздратований чоловічий бас:

– Ви до кінця не усвідомлюєте, з ким маєте справу!

Три короткі постуки в двері.

– Якого біса! Хлопці, я ж просив – не турбувати!

Засмаглий чоловік нервово відбивав на столі свою лють. Довгі сильні пальці наносили удар за ударом, і, здавалось, дерев'яна поверхня починає вгинатися під їхнім натиском.

– Вибачте.

Темні очі піднялися і за мить стали чорними.

– Хто вас сюди впустив?! Чорт забирай! Може тут бути хоча б якийсь порядок? Вийдіть негайно! Я не приймаю – нікого!

Анатолій впевнено увійшов до кімнати, зачинивши за собою двері.

– Мене ви приймете. І не варто так волати, зі слухом у мене все гаразд.

Анатолій Миколайович Кравченко. Будьмо знайомі.

На товстій шиї тренера затанцювали не помітні до цього жили:

– Та хоч Папа Римський! Я зайнятий. Вимітайся!

– Нікуди я звідси не піду.

– Жити набридло? Пішов під три чорти!!!

Він вийшов з-за столу і у два кроки опинився поруч. Високий, чорнявий, з чітко вирізьбленими контурами м'язів, тренер чимось нагадував розгніваного античного бога, погляд якого спрямовувався на нікчемну комашку. Хоча ні, такі, як він, звикли дивитися крізь співбесідника, якщо останній не був вартий уваги. Боги на землі. Чи демони? Анатолію стало страшно. Страх котився по тілу і застрягав на рівні свідомості – немов клубку перекотиполя раптом закортілось пустити там коріння. І чим довше Анатолій вдивлявся в обличчя цього по суті незнайомого чоловіка, тим глибшим ставало оте коріння: адже навпроти захлинався люття... він сам. По серцю різонуло чимось гострим. Точно. Анатолій неначе дивився у викривлене дзеркало й пізнавав себе, справжнього, якого до цього бачити відмовлявся. Його також не ризикували турбувати під час вирішення серйозних справ, а важливі телефонні дзвінки ще місяць тому можна було рахувати десятками, і кожен вимірювався номіналом у тисячі. Коли приборкуєш світ, стаєш надто зайнятий, аби витратити час на речі другорядні – надто дорого обходиться. І Оксанка... це відчувала, тому й не дзвонила йому на роботу сама, натомість терпляче чекала, коли дійде черга до неї. Подібне траплялось хіба увечері... якщо траплялось.

Холодні краплі запізненого каяття рушили з місця і змійками поповзли скронею. Господи! Таз він півжиття відкрояв би одним махом, тільки б почути у слухавці оте радісне й шире: «Алло. Татку! Привіт». Анатолій до скреготу кісток стис кулаки і... раптово для самого себе запитав:

– А у вас є діти?

Чоловіче обличчя навпроти скам'яніло. Здалося навіть, що розгніваний демон лякливо підібгав хвоста.

– До чого тут діти?

– Вони є у вас?

Господар кабінету розгублено пройшовся очима по кімнаті, немов шукав підказку чи опору.

– Народилась дочка... нещодавно.

- А у мене ВЖЕ нема. Розумієш? Була донька, і не стало. І я не знаю, як жити з цим. Не знаю.

У чужих очах підстрибнув чи то жах, чи німе здивування, однак голос холодно і спокійно відрізав:

- Живіть. А я тут до чого?

Анатолій відчайдушно ухопив руку співрозмовника, відчуваючи, як та боляче обпікає шкіру.

- Ти... ти був поруч з нею... Ти, а не я...

Тренер рвучко вивільнив руку й відійшов до столу.

- Вибачте, але я нічого не розумію. Вам, очевидно, потрібна допомога. Ви не в собі. Та й на розмови у мене бракує часу, тому ще раз вибачте - і до побачення.

Слова будували невидимий мур довкола свого власника. Все одно, що головою об каміння - не пробити, але Анатолій чхати хотів на цю показну ввічливість.

- Розумієш, розумієш, тому й женеш у три шиї. А я поясню. Я батько дівчинки, яку втопили в озерці - три на чотири метри, тоді як вона душу мала - океан не вмістить, бо... бо замілкий. Кажеш, допомога мені потрібна? Ой як потрібна! Тому й прийшов сюди... до тебе чи вас. Та чи не все одно! Чоловік якось посірів і видихнув:

- Ну, і що, власне, потрібно від мене?

- Нічого. Лише пригадати, що відбувалося тоді у парку.

- Що... Що? Та погано я пам'ятаю, і дівчинку вашу згадати не можу. Слідчі закатували вже допитами. А я НЕ ПАМ'ЯТАЮ. Буває ж таке. Голова спочатку тренуванням була зайнята, у нас змагання на початку осені, хлопців підготувати потрібно, а потім... Потім друга зустрів... давнього... Майже як у анекдоті. Випили, поговорили, до парку я вже не повертався, та й до комплексу - теж. Ну дуже давно не бачились. Маю право. Задоволені? Чи, може, залишити контактні телефони друга. А що? З працівниками слідчого відділка він тепер регулярно спілкується, бідолаха. То чому б ще вами життя не урізноманітнити, га? Потрібно ж перевірити алібі пана Горицвіта! Анатолій понуро видихнув:

- Не варто. Ваше алібі мене поки що не цікавить. Невже абсолютно нічого не пам'ятаєте?

Чоловік втомлено опустився у крісло й гірко всміхнувся:

- Чому ж? Пам'ятаю. Спеку.

У сутінках чужих таємниць

Ось і все. Знову і знову вона. Спека задоволено посміхнулась і пішла обійматись із запленим містом, спокійна тому, що її пам'ятають, так само, як таємниці - маленькі й великі, чужі та свої - все одно. Анатолій вийшов і сів прямо на сходи. Гарячі. Зовсім як людина у лихоманці чи, може, його думки. Думати ж було боляче. Остання зачіпка виявилась порожньою булькою, і куди рухатись далі, він просто не знав. Незнання - мука. А знання? Знання буває різним, іноді воно - також мука, але його все одно шукають, бо знати - означає бути. Чоловік вилаявся й підвівся, аби рухатись бодай у якомусь напрямку. Лише це й зостається.

Він ані крихти не здивувався, коли зрозумів, що повернувся сюди. Парк ліниво дрімав. Анатолій відчув, як повітря котить одна за одною гарячі хвилі, й не лишається нічого, аніж набрати повні груди отого невидимого вогню. Знайома стежина раптом підморгнула, мовляв, знаю, знаю, куди тобі,

і він вперше подумав, що ці відвідини перетворюються на щоденний ритуал. Десь всередині промайнуло щось схоже на посмішку. А що? Можливо, саме так і сходять з розуму? Однак чомусь ця обставина зовсім не хвилювала. Нехай. Головне, що після кількох хвилин біля озера йому легшало. Щоправда, ненадовго, однак виникало відчуття, що тягар думок залишається десь там, на дні. Що ж, виявляється, вода – геніальний слухач, адже здатна почути навіть те, що ти ніколи не зважишся промовити вголос.

– Добридень, синку.

Анатолій спинився перед сивим силуетом на вже знайомій лаві та ще раз посміхнувся до себе: у кожного тут свій ритуал.

– Доброго здоров'ячка, Степане Олексійовичу. Бачу, ви собі не зраджуєте. Вже на посту?

Старенький лукаво кивнув:

– Авжеж. Мені часом здається, що лише тут я і живу.

Анатолій замислено присів на лаву. Дивно. Його тягнуло до цього старого, немов до рідного, хоча, за великим рахунком, бачив його втретє за життя.

– Дивний ви. Я нічого про вас не знаю, а ніби знаю все. Так буває?

– Мабуть. У цьому світі все можливо. А про себе... Та що розповідати? Все пережито.

Анатолій здивовано повів плечима:

– Невже ставити крапку ось так... просто.

– Як сказати... Просто... Не знаю, от змінити нічого не можна – то правда.

Пізно. А коли пізно змінювати життя, значить, нема вже його.

Чоловік замислено відкинув голову назад і міцно заплющив очі.

– Схоже на те, що і в мене воно скінчилось. Бігаю-бігаю, ганяюсь за Звіром, а змінити все одно нічого не зможу, ні-чо-го. Та я... я дочку отак, щоб по-справжньому, пізнаю лише зараз, коли її вже нема. Уявляєте? Читаю дівчачий щоденник і божеволію... від безсилля. Хочеться головою об стіни битися. Ну що я можу змінити тепер? Скажіть, що?

– Життя.

– Як?

Дідусь тихенько зітхнув:

– Це тобі краще знати.

Анатолій сидів, притиснутий до лави чимось важким, схожим на підібране каміння, й відчував, як поволі вивільняється біль, витікає крізь шпарини та щілини провини чи сумління. Та яка в біса різниця! Просто слова лилися

– густі, смолянисті, й втримати їх не було ані сил, ані бажання. Ет!

Неначе на сповіді.

– А знаєте, що найстрашніше? Ніч. Я боюся її, боюся провалюватися у сон, бо вранці знову зрозумію, що доня не прийшла.

Кудлаті брови зійшлися до купи.

– О, це мені добре знайомо. Ти чекаєш, аби вона наснилася? Так?

Анатолій кивнув:

– Чекаю. А Оксанка приходила тільки двічі. Вперше після того, як знайшовся її щоденник. Світла така, райдужна. Неначе раділа, що хоча б так може мені щось сказати. А вдруге... я її не бачив. Відчував, а не бачив, зате були океан, корабель і дельфіни, а ще голос, її голос. Дивно, він кликав... і хотів попередити? Але як? Про що?

Старенький підставив зморшкуваті долоні під сонце – немов пити його збирався.

– Не знаю, синку, але прийде час, і ти сам зрозумієш, про що.

– Якби ж то, бо мені чомусь здається, що я поволі втрачаю здоровий глузд. Дідусь склав долоні й посміхнувся.

– А може, знаходиш? Знаєш, синку, розкажу я тобі одну байку. Хоча потім, боюсь, ти мене лікуватись направиш. Давно це було, сім десятків тому набереться. – Старенький застиг, неначе раптом побачив когось рідного-рідного. – Молодий я був, ой молодий... Світу хотів побачити, заробити, от і почав плавати. Судно надійне було, а головне, команда бувала підібралася, досвідчена, морські вовки, словом. Мабуть, чи не всюди були, а може, й усюди? Зате я, коли в черговий раз дізнався, що в Америку вантаж веземо, радів – як дитина. Новий Світ – як-не-як. Чим не романтика?

Анатолій здивовано завмер, вдивляючись у обличчя старого, і не йняв віри.

– То ви моряк?

Той посміхнувся:

– А що, не схожий? Та то, синку, давно було, в іншому житті. Та і рейс виявився для нас останнім.

– Як?

– А ось так. Усе спочатку добре складалося. Графік навіть випереджали, погода сприяла, океан – сон дитини. Пам'ятаю, як усі очі продивився, так кортіло оту землю першим побачити. Розумів, що далеко, а все визирав і... побачив. Сутеніло вже. Сонце на дно пішло. Красиво – слів не підібрати. Ніде так сонце більше не сідає і не народжується, як в океані, напевно, тому, що такого простору більше ніде і нема. А потім, потім ніч перші зірки у воду жбурнула. Тихо. І раптом... чую – іржання, та сумне, довге – як плач. Я аж дихати забув, вслухаюся й думаю, що все, пора відпочивати, а то чується таке. Ну де у відкритому океані коні? Навіть вуха прочистив, а іржання знову накрило. І оце, як ти говориш, тривожне, таємне, немов попереджає про щось. Я озираюсь довкола, а вода – тиха-тиха, нічна, коли у ній раптом чітко окреслений контур коня з'являється, красивого такого, білосніжного. Біжить у воді, як по полю заколисаному, гриву вітер чеше, і очі, горять очі – серце океанське.

– Бр-р-р. Моторошно аж. Це ви, Степане Олексійовичу, мабуть, задрімали, от і привиділося.

Старенький зітхнув тихо.

– Еге ж, я вже, було, й сам так подумав. Перевтомився. Чого не буває. І спати пішов, приголомшений. Довго заснути не міг, тишу й океан слухав, а коли заснув, кінь уві сні прийшов, той самий. Дивиться так сумовито, неначе душу виймає з тебе. Чи питає про щось? Чи попереджає? Вранці я промовчав, нікому нічого не сказав. Думаю, піднімуть на сміх молодого-зеленого, або більше – іншого разу в команду й не приймуть. Нащо такі чудні здалися?

– Ну, а далі?

Старенький зморщився, як зимове яблуко.

– А нічого. Біля самих берегів судно потрапило у шторм, я такого страхіття більше на віку жодного разу не бачив. Затонули ми, із вантажем, з командою на дно пішли блискавично. Ніхто і зойкнути не встиг, не те що «Отче наш» прочитати. З екіпажу потім тіла восьми віднайшли, решту... океан забрав... назавжди.

– Як, усі загинули?

– Усі. Ех. Хороші люди були. Океан любили. Видно, і він їх. Я тоді, синку, вже ворота небесні бачив. Небо під водою. Коли чую – іржання, а потім грива кінська поруч – довга-довга, густа, шовковиста. Ухопився за неї, а далі... отямився на березі. Потім казали, у сорочці народився, та, видно, і не в одній. Я про коня мовчав, а таки одному старому діду не втримався і зізнався. То знаєш, що сказав той старий?

– Що?

- Привида я бачив.
- Як?
- А ось так. Привида. В океані навіть широти є, кінськими звуться. Там моряки не раз привиди коней зустрічали.
- Яких коней? В океані?
- Отож. Це коли у Новий Світ з Європи завозили їх, в океані кораблі часто потрапляли у штиль, вітру не було днями, а водні припаси закінчувались, люди божеволіли, не те що коні. Рвалися тварини до води. Деякі помирали. А від баласту звільнитися було потрібно, от і викидали їх, бідолашних, у відкритий океан, і мертвих, і живих, деякі самі кидалися. Кажуть, що живі довго за кораблем плили, голови тільки з-під води стирчали, а ще іржали сумовито, як ото мій привид... Кликати, значить, а потім, потім під воду йшли, аби блукати океанськими хвилями вічно.
Анатолій приголомшено сидів мовчки і чомусь навіть дихати боявся. Перед очима, як жива, увесь час стояла картинка: білий кінь біжить нічним океаном, зоряний вітер у гриві, а в очах – туга. Туга за травами високими, землею, що під копитами, дощем срібним – за життям туга.
- Бачу, увігнав тебе, синку, у задуму. Якби хто так розповів, я б, певно, не повірив, от і ти думай, що казочку старий дід вигadaв. Не йми віри. Чоловік пірнув у очі старенького: океан, а не очі.
- То кінь отой попереджав про загибель?
- Хтозна. Це вже – як кому. А може, привидівся?
Спека пробігла травами й затихла десь біля скроні землі – чи пульсує? Анатолій підвівся.
- Дякую. Відволікли. Талант у вас, Степане Олексійовичу.
Дідусь вдячно сховав посмішку за сиві вуса.
- Еге ж, еге ж. Це ще хто кого розрадив, синку, хто кого...

Над озером сьогодні літали метелики. Білі-білі. А може, то сновидіння води? У Анатолія знову виникло відчуття, що його сканують – до найменших порухів думки. Озеро вкотре відчуло, що на серці. Сні. Йому чомусь до болю в скронях хотілося, аби в цьому місці вони були лише такі, білі-білі, а воно, бач, ні, сновидіння тут іншого кольору – відтепер. Чоловік озирнувся довкола: не буде тут так, як колись, хоча... Хоча він мало пам'ятав це озеро до того, як воно проковтнуло його спокій. Був кілька разів, і то завжди з Оксанкою. Їй подобалися ось такі місця – відсторонені від решти світу. Смішна, останнього разу вона зробила носиком їжачка і сказала, що біля озера тихо, неначе заснув хтось, і його бояться розбудити.

Анатолій зіщулювався і нахилився ближче до води. Це ж треба, картинка промайнула так яскраво, неначе все відбулося щойно, а не в минулому. Ось донечка морщить носика і легким рухом відкидає з обличчя пасмо волосся. На ній яскрава сукня – у дрібнесеньку квітку, здається, якщо торкнешся, то квіти запахнуть чимось таким знайомим, солодкувато-мускатним і... рідним. Анатолій здригнувся. Це ж треба, він навіть запах її відчуває. І хто ж так майстерно відмотує плівку життя назад? Час розчиняється, а минуле перетікає в теперішнє... Перетікає...

Чоловік зачерпнув води у долоні. А якщо вона? Упіймала хвилини минулого і сховала в собі – глибоко, нижче дна, аби потім ось так ненароком повернути їх пам'яті? І все, все, що колись бачило озеро, є у ньому? Це ж треба. Усе місто шукає Звіра, безуспішно намагаючись вирахувати з тисяч інших облич, а озеро ЗНАЄ його і мовчить. Чому ж ти мовчиш? Підкажи... покажи... Він зрозуміє, принаймні нічого іншого зараз не лишається. Раптом щось легенько торкнулось щоки. Зграйка білих метеликів тріпотіла у воді,

накладаючись на його відображення. Відолашні, вони неначе у дзеркальну пастку потрапили, рвуться назовні – до неба, а воно чомусь теж у воді. Ось злетілись до купи, переплелись, утворили щось схоже на обриси – легкі, світлі, рухомі, обриси зливалися й малювали обличчя – тільки інше... дитяче... з широко розплющеними очима.

Чоловік відчайдушно обхопив голову руками, намагаючись вичавити з себе оті перелякані очі. Оксанка. Вона злякалась... тоді. Він відчував її страх майже фізично. Переляк був миттєвий, такий короткий, як спалах. Вона навіть зрозуміти нічого не встигла, а померти – встигла... Анатолій щосили вдарив по воді, неначе хотів зробити боляче – так, як боліло у нього. Але вода легко увібрала в себе лють і помножила, пускаючи кола. Ті, що доходили до берега, зникали одразу ж, а інші котилися озером далеко, чіплялись за латаття, однак знову бігли далі – і кінця не було, як не було кінця батьківському розпачу. Значить, вода пам'ятає біль – чужий (людський чи тваринний – неважливо), головне, аби той був справжній. Як он у тієї жінки, що вже другу годину поспіль тільки й те робить, що роздивляється білих метеликів.

Анатолій озирнувся й одразу ж ніяково сховав погляд, неначе підгледів чуже одкровення. Схоже, озеро скликає гостей. Дико якое. Підійти? Хоча гостя все одно не помічає нікого, окрім тих клятих метеликів. І якого біса вони злетілись сюди? За кілька кроків таки спинився, розуміючи, що вдирається в душу. Ні, не варто, крок назад і раптовий жіночий шепіт: – Красиві... Ви як думаєте, вони хочуть сподобатись моїй дівчинці?

Анатолій проковтнув здивування:

– Антоніно... напевно, бо... бо для чого ж їх стільки?

Жінка в чорному нарешті озирнулася:

– Та ви не лякайтесь. Я при здоровому глузді. Просто... тут... вся оголююсь, як у молитві, та ви, бачу, тут гість частіший. Навіщо?

– Не знаю, тягне.

Жінка зітхнула:

– Тягне... А ви обережніше, бо може й не відпустити.

– Нехай.

– Не можна.

– Чому?

– Бо у вас є, для чого жити.

Він посміхнувся.

– Є.

Чорні очі застигли, немов самі у себе пірнули. Йому навіть моторошно стало. Дивна вона, ця Антоніна. Це ж треба, у них не тільки одна біда, ім'я – одне. Може, тому занурюється у себе, а відчуття, що йому нутрощі розтинають. І не сховатися. Дивна.

– А у Юлі сьогодні день народження. Уявляєте?

Чоловік здригнувся, а вона легенько кивнула у бік білих метеликів над водою.

– Тому вони і тут.

Анатолію забракло повітря.

– Думаєте, ці... метелики – знак?

Жінка посміхнулася прозоро, а в очах – знову і знову тріпотіли клаптики неба. Білого. Значить, уламки хмар.

– Знак... А знаєте що? Поїхали зі мною. Як-не-як, день народження у дочки. Вважайте, що вона запросила: недарма ж ви сюди саме зараз прийшли.

Анатолій розгублено зиркнув у бік метеликів, пригадуючи будинок, що ховає у собі лісові нетрі, кімнату з сотнями крил і... фотографію дівчинки, у якої сьогодні – день народження, й врешті видихнув:

– Що ж, поїхали.

Жінка в чорному посміхнулась, а спека квапливо побігла попереду: встигнути б, її ж не запросили. Але гості сходилися звідусіль, покликані озером – немов велетенським магнітом. Не встигли ці двоє відійти, як воно знову озвалось:

– Толю! Толю, зачекай!

Чоловік озирнувся:

– Ірина?

На протилежному березі махали руками дві жінки.

– Зачекайте хвилинку. Це, здається, до мене.

Валентина підбігла першою.

– Господи! І ви тут! Пані Антоніно, ми вас увесь день намагаємося знайти.

Іра хоче подякувати за ту зустріч, коли вона... отямилась. Ви розумієте?

Жінка мовчки кивнула й одразу ж увійшла в обійми, Ірина встигла лише глибоко вдихнути.

– Ви... повернули мене до життя. Справді. Наша зустріч, ваші очі... у них був мій біль. Розумієте? Я його упізнала й себе немов збоку побачила.

Спасибі. Я не знаю, навіщо зараз життя, але... але житиму, хоча б заради пам'яті про Оксанку.

– І вам... спасибі, що знайшли мене... сьогодні.

Спека роздратовано підскочила у засохлій траві. Ну от, здається, і цих запросять, точно запросять, а їй, бідолашній, біжи курявою доріг, аби встигнути на ще одне «день народження». А нічого, нічого, встигне, вона всюди встигає. Ідуть? Ідуть, на лаву позирають, а там дідок отой, що проклинає щодня, а з ним ще один чолов'яга, слідчий, здається. Ну, це вже непристойно якось, збіговисько ціле, а запрошують. Вони що, справді, святкувати збираються?

– Степане Олексійовичу, поїхали з нами.

Старенький підкрутив сиві вуха й посміхнувся:

– Спасибі, що й діда пошанували, та не поїду я... час повертатися. У нас, дітоньки, не життя вже, а режим, з ним не посперечаєшся. Ще раз дякую, та час, час. А ви їдьте: посидите, поговорите, воно, дивись, і полегшає. Не дивіться на старого, рушайте... з Богом...

Коли спека нарешті знайшла потрібний будиночок, то аж злякалась, зачувши музику. Мелодія блукала понад вікнами, розповзалась вечірніми сутінками й піднімалась угору. Що ж це таке коїться з цими людьми? З якогось дива зібралися разом, а тут ще й музика, неподобство. Роздратована пані прослизнула крізь щілину у віконниці й одразу ж розповзлася кімнатою, аби нагадати про своє існування.

У вітальні було мало світла, увімкнений торшер біля фортепіано добре освітлював лише рівну жіночу спину, хвилясте волосся й красиві пальці, що літали по чорно-білих клавішах, аби з-під них народжувалася печаль. Спека одразу навіть не зрозуміла, що сталося з обличчями людей, адже господаря, гості й навіть конвалії на шпалерах заворожено слухали, боячись поворухнутися. Диваки. Їй особисто музика аніскілечки не заважала виконувати свої прямі обов'язки, принаймні дрібні намистинки поту на завмерлих обличчях – переконливий тому доказ. Нарешті жіночі пальці залишили клавіші й рівно лягли на коліна. Мелодія обірвалася, однак ніхто з присутніх не наважувався порушити тишу, неначе продовжував слухати музику, щоправда, звучала вона вже десь всередині – і у кожного була своя. Першою заговорила господаря:

– Спасибі, Ірино. Це щось неймовірне. Як ви дізналися?

Жінка здивовано підняла очі:

– Про що?

– Це улюблена мелодія Юлі... була. Навіть смішно. Тринадцятирічна дівчинка і Бетховен, але вона просто марила музикою. З дитинства собі щось мугикала й задивлялась на старовинні інструменти. Я навіть губилася, звідки? У нас в родині ніхто не був пов'язаний з музикою, і раптом... Одного разу, це було трошки більше року тому, Юля побачила ось це стареньке фортепіано у вітрині антикварного магазину і захворіла. Я просто не впізнавала дитину. Вона вдень і вночі марила ним, збирала кишенькові, підраховувала, тягнула мене до тієї крамнички, щоб переконатися, що інструмент ще там, – жінка схилила голову й торкнулась фортепіано. – Якось там ми наштотувались на циганку, брудну, простоволосу. Вона чіплялась до всіх перехожих з ворожінням, а навпроти моєї дівчинки раптово спинилась, зиркнула з-під лоба й відійшла. Юля тоді довго простояла біля вітрини, я не зачіпала. Циганка ж... нишком підійшла до мене й прошепотіла самими вустами: «Воно – її. Чуєте? Було і повинно бути. Придбаєте, то, може, і душу порятуєте дитині, хоча... якщо ні, то вона... вона стане ОСТАННЬОЮ. Чуєте? Купіть». Після зустрічі й циганських слів я кілька ночей не спала, а потім не витримала таки, взяла кредит й купила фортепіано. Рівно рік тому, день у день.

Жінка посміхнулася своїм спогадам і на мить заплющила очі.

– Як вона раділа! Бачили б ви її! Крутилася, як дзига, підстрибувала довкола інструмента й одразу ж зробила своїм: намалювала он того місячного метелика.

Ірина торкнулася крихітних крил й посміхнулася.

– Місячного?

Антоніна кивнула:

– На честь «Місячної сонати» Бетховена. Перекидала всю мою косметичку, аби знайти саме сріблястий лак, щоб точно місячним був. Юля марила тією сонатою й вперто повторювала, що навчиться її грати. Старанно займалась з викладачкою музики, і того дня... коли... – голос матері зрадницьки затремтів. – Доня мала бути на уроці, але вчителька не прийшла, і ми... Була спека, нестерпна спека. Ми просто пішли до парку...

Жінка торкнулась кожного в кімнаті вологим поглядом:

– Вона... Юля обіцяла виконати для мене «Місячну сонату» у свій наступний день народження.

У повній тиші слідчий вражено прошепотів:

– І... виконала.

Спека шоковано закліпала очима в кутку: точно, божеволіють, однак на неї ніхто не звернув уваги. Зате господиня якось непомітно розправила плечі й просіяла, немов вогник в собі віднайшла, навіть очі стали світлішими:

– Ну от... Розповіла, і легше стало... Сама собі не вірю. Справді. Може таке бути?

Слідчий кивнув:

– Буває й не таке...

Жінка підхопилась:

– Спасибі... Навіть не знаю, як вам всім і дякувати. Ой! Та у мене ж печиво допікається. Я зараз. Хвилиночку. І чай заварю... зелений.

– Я, мабуть, допоможу, – сховала зворушені очі Валентина й зникла у дверях одразу ж за господинею.

Петро Васильович хвилину сидів мовчки, розгублено переводячи погляд то на Ірину, то на Анатолія. Вони сиділи, наче кам'яні, сполохані чужими спогадами, й мовчали мовчанкою двох. Врешті слідчий не витримався й ніяково підвівся:

– Пройдусь я... раптом чоловіча допомога знадобиться...

У лісових нетрях лишилися він і вона: Ірина – біля фортепіано (немов інструмент, відчуваючи втрату юної господині, довго не міг відпустити несподівану гостю), Анатолій – навпроти, спійманий на відчутті, що це вже колись було. Рідне-рідне, затерте, невід’ємне, твоє. Було з ними, просто заховалося глибоко – аж під кригою пам’яті. Так. І він зараз йде крижаною рікою на протилежний берег, провалюється під лід, й перед очима раптово виринає знайома картинка. Іра й музика.

Треба ж, коли ж він все-таки встиг забути? Здається, ще вчора міг годинами сидіти у кутку старенької квартири на четвертому поверсі й просто дивитися, як Іринка грає. Саме дивитися, оскільки звуки у такі хвилини не долітали до вух, а таємничим чином зосереджувалися у ній самій, оживали й наповнювали світлом усю, аж до кінчиків пальців. Господи, він же обожнював ті пальці! Від одного-єдиного їхнього дотику можна було збожеволіти. Часом він жартував, що в її руках стає інструментом. Іра посміхалася у відповідь й починала грати щось пристрасне і завжди справжнє. Коли ж це все було? У минулому житті чи... мізерних два роки тому?

Погляд й знову занурення, тільки цього разу глибше, власне, у точку, з якої почався відлік двох. Дивно, по спині донизу покотилося щось холодне. Піт? Чоловік здригнувся. У таку спеку той мав би бути гарячим. Тим паче, що там... у тій точці теж було Літо. Літо в кожній клітині й у місті, до якого він вперше приїхав. Молодий. Зовсім хлопчина. З Мрією – на все серце. Дивак. Він блукав чужими вуличками, вдивлявся в будинки, немов вітався із кожним, а ще... відчував, що колись місто стане своїм – як музика. Так-так, музика... Вона з’явилась нізвідки, прийшла чи спустилась згори, а потім згорнулась клубочком прямісінько в грудях. До цього Анатолій ніколи не чув нічого подібного, навіть не здогадувався про існування гармонії у звуках... і раптом – вона, дивовижна мелодія, а потім вже – дівчина-дівчинка. Тонесенька. Гілочка. Ніжна-ніжна. Він почув її, а вже потім побачив. Доля.

Схилив голову. Невже то були вони? Справді вони? Може, хтось інший? Ті двоє, котрих вже не повернути, бо... бо лише ТОЙ він і ТА вона змогли зустрітися ТАК.

Іра того доленосного дня провалила вступні екзамени (перехвилювалась й просто не змогла заграти), і вже коли поверталась до залізничного вокзалу, щоб їхати додому, раптово спинилась біля вітрини (чи, може, її спинили?), кілька хвилин стояла, а потім швидко зайшла до магазину й впевнено сіла біля інструмента. Пальці самі торкнулися клавіш. Легко так. Природно. Немов були єдиним цілим з інструментом. Торкнулись й нагнали не мелодію, ні, магію першої зустрічі. Бо інакше, як він упізнав би її? А вона? Як по-іншому вона змогла б зустріти кохання? Овації. Розчулені продавчині втирають непрохані сльози, а вони йдуть містом, тримаючись за руки. За ними біжить літо, вечір й уривки ще не зіграних мелодій. Господи. Піт все біжить і біжить шкірою. Він не в силі відірвати погляду від жінки за фортепіано. А вона дивиться прямісінько в очі й тремтить. Холодно? Їм обом холодно. Власне, так і має бути під кригою спогадів.

– Іро...

Жінка зіщулилася.

– Ти колись зможеш мені пробачити?

Знову очі в очі. Так дивляться підбиті птахи, у яких викрали небо.

– Що?

Чоловік підводиться й підходить впритул.

– Ти ж розумієш...

Тиша, сповнена диханням двох, вбиває у скроню цвяхи.

– Не мовчи...

– Я...

До кімнати з горою свіжоспеченої смакоти вривається майор й розгублено застигає на півкроці:

– Ой... а ми печиво принесли...

– І чай, – Валентина наштовхується на спину слідчого.

– Бачимо...

– Зачекалися вже...

І потім знову стає тепло. Ллється розмова. Спека кружляє між чашок, голосів, очей і, врешті-решт, натовпившись, згортається калачиком під одним із кущів конвалії. Красиво. За вікном чорною квіткою розпускається ніч, огортаючи пелюстками зморене місто, нехай спить. А натомість заснула спека. Заснула й прогавила, бо у місто прийшов дощ. Він упав срібним мереживом, задзвенів-заспівав, торкнувся нічної землі й цілував спрагли вуста отим довгим та пристрасним «ш-ш-ш-ш».

– Невже дощ?

– Дощ...

– Нарешті.

Люди вибігли з будинку прямо під дощове небо, щоб упіймати, відчутти на собі невидимі потоки й очиститись від отрути вчорашніх днів. Вони посміхались, радіючи раптовому подарунку, як діти, можливо, тому й не одразу збагнули значення слів. Майор тихо вилаявся у вологу ніч й повідомив:

– З відділка дзвонили. Зникли дівчатка... двоє.

Затиснута дощовою свіжістю спека радо підскочила у кутку. Ну от. Отримали день народження?

Анатолій викинув у вікно автомобіля вже десятий недопалок, зім'яв пусту коробку з-під цигарок й плюнув у темряву. Паскудство. Скінчилися. На годиннику перша ніч, дощ припинився дві години тому, й дві години минуло, як він сидить у машині, палить і чекає. Чого? Він не знав. Можливо, ось-ось до віконця зазирне майор й офіційно повідомить, що цьому клятому місту прийшов кінець і крапка. Звір знову схопив здобич. На нього полювали сотні людей, але не спинили. Значить, буде наступна жертва, потім ще одна, знову і знову, доки він дихатиме – убиватиме, а ви тільки встигайте виловлювати дитячі тіла із води. А що? Лише на це й спроможні. От і рийте свіжі могили, а потім ховайте в них його велич і своє безсилля, а заразом страх – слизький, як місто після дощу. Пальці міцніше стисли кермо, аби не видати тремтіння, думки випікали прокляття, а місто налякано куталось в темряву й мовчало.

«Сьогодні вночі мені наснився дивний сон. Я опинилась на вершечку неіснуючої гори, на самісінькому, дивитися вниз було страшно, бо здавалося, що там нічого НЕМА, зовсім. І як тільки я розплющу очі, одразу ж впаду. От і стояла з заплющеними очима на краєчку, здавалось, вічно, коли раптом відчула вітер на обличчі. Він був холодним. Я ще встигла подумати, що він може зіштовхнути мене звідси, ненароком, зовсім випадково, і я полечу. Потрібно розплющити очі, аби побачити вітер. Якщо я його побачу, то збагну, чи зможу встояти. Але було так страшно. Упасти одразу чи зрозуміти, що впадеш пізніше?

Я все-таки наважилася їх розплющити й відчула, що опинилася у серці велетенської хмари, такої, де нема початку і нема кінця. Хмара рухалась докола, я ледь встигала помічати, як пролітають повз її темні кучері одна за одною химерні містичні хвилі. Пам'ятаю, як вдихнула в себе рухому

вологу, а потім зважилася й простягнула відкриті долоні, які одразу ж заповнила вода. Я дивилась на повні пригорщі води – прозорої-прозорої, у такій можна світ сховати – не знайти нікому, і все черпала її – знову і знову, а потім... Не знаю, мені здається, я зробила ковток й одразу ж прокинулась. Цікаво, що б це могло означати?»

Анатолій перегорнув сторінку й довго сидів мовчки. Дивовижні сни, як і вона сама. Потім до віконця зазирали. Втомлені очі пройшлися салоном машини, але не спинились на ньому. Уникає.

– Що?

– Їхали б ви додому.

Анатолій зіщулювався і вже у наступну мить стояв поруч.

– Послухай... те. Васильовичу, я ж все одно осторонь не залишусь. Ти ж розумієш... Що?

Чоловік втомлено витер спітніле чоло хустинкою:

– Та нічого. У тому то й справа, що нічого. Зникли і все.

– Скільки їм?

Слідчий нервово зітхнув:

– Трохи старші. По чотирнадцять. Одна світловолоса, інша – русява.

Подруги. Сусідки. Мобільні телефони забули вдома. Кожна сказала батькам, що буде у іншої, от і не кинулися одразу. Вже на початку десятої захвилювались, здзвонились і зрозуміли, що обох нема, тепер пляшками ковтають заспокійливе. Відпрацьовуємо знайомих, подруг, родичів – поки що жодних зачіпок. Ніхто не бачив. Невідомо, де були цілий день.

– А озеро?

– Там зараз людей більше, ніж дерев. Усіх на ноги поставили. Не пробратися.

– Гадаєте, його рук справа? Може, тримає їх десь до часу?

Слідчий хитнув головою:

– Ще нічого не ясно, але панікувати не варто, паніка за цих обставин – ворог номер один.

Анатолій кинув погляд у бік будинку, що якимось злякано горів усіма вікнами одночасно. Красивий. Навіть ніч не могла приховати чудернацьких ліній. Було помітно, як то в одному, то в іншому вікні з'являлись та зникали силуети, немов прагнули знайти щось важливе. Спокій. Навпроти не спали ще в одній будівлі. Чоловік зітхнув. Треба ж, біда далеко ходити не стала. От тільки той будиночок скоріше нагадував старезного гриба, що встояв кілька сезонів поспіль, і тепер найзатятіші грибники оминають його трухлявий дашок. Дивно, але оцей останній збудив щось давно забуте, таке далеке-далеке, витіснене у глибини пам'яті.

Майор простежив за його поглядом і мимоволі потягнувся за пачкою цигарок:

– Помітив? Буває і таке. Батьки однієї дівчинки – забезпечені підприємці, володіють кількома магазинчиками, іншу – виховує матір-одиначка, хапається за всі можливі підробітки, а вони, бач, дружать чи не з першого класу.

– А поговорити з батьками можна?

Слідчий блиснув запальничкою й закашляв:

– Миколайовичу, воно тобі потрібно? Це не люди зараз, а суцільний нерв, ось-ось від болю вибухне. Не чіпай, га.

Чоловік продовжив наполягати.

– Якщо начальство дізнається, голови не зносити. Попереджаю.

– Та я що? Приватна особа, у якої машина, наприклад, могла зіпсуватися. Пусти.

Слідчий почесав потилицю й махнув рукою:

- Що з тобою робитимеш? Добре, тільки швиденько.

Кілька кроків бруківкою, і вхідні двері рипнули. Звук, схожий на зойк чи дитячий плач, раптово підірвав собою нічну тишу. Змастити б. Очі різнуло світло, кожна з кімнат палала, немов при пожежі. Красиві меблі, живі квіти, килими під ногами, а у повітрі – електрика, зіткана з атомів страху. Тієї ж миті назустріч вибіг високий чоловік, поглянув скуйовджено й спинився:

- Що?!!

Батько. Анатолій зрозумів би це, якби поруч стояло одразу два десятка близнюків. Такого відчаю не сплутати з жодним іншим. А далі, он там, за чоловічою спиною, – матір. Жінка хаотично перекидала купу дівчачого одягу посеред вітальної кімнати. Речі падали на підлогу, вона одразу ж підхоплювала їх і знову починала спочатку, коли ж почула кроки, повільно опустилась прямо посеред цієї купи й затулила обличчя яскравою футболкою із зображенням пухнастої киці.

Петро Васильович відвів погляд і видихнув тихо:

- Нічого, поки що. Геннадію Івановичу, Віро Петрівно, ось це батько першої загиблої дівчинки, Анатолій Миколайович. Він багато знає про справу...

Чоловік за мить став схожим на стелю, що над головою.

- Так вже точно відомо, що Лесю...

Анатолій відчув й поспішно зробив крок вперед, щоб потиснути чоловічу руку.

- Ні-ні, ваша донька просто зникла, ще нічого не відомо. Мені б лишень поговорити.

В окулярах застрибала кімната.

- Так-так... Я... ми вам співчуваємо. Але Леся ж зникла разом з Інною, їх двоє, тому... Невже йому потрібні дві одразу? Ні. Це якась помилка. Точно.

- А чому так пізно виявили зникнення?

Жінка, похитуючись, підвелася й знову почала свою справу. Чоловік ковтнув слину:

- Робота... Розумієте, сьогодні здійснювались місячні закупки, словом, додому повернулися близько дев'ятої вечора. Леся збиралася до Інни, вони друзять. Це зовсім поруч, он отой будиночок. Власне, у світлі останніх... подій ми не дозволяли виходити у місто самій. А до Інни кілька кроків, ось дочка і пішла у гості. Дзвонила востаннє о дванадцятій, сказала, що вже у Інни, але телефон свій вдома забула, тому дзвонила від подруги, а у тієї гроші закінчувались на рахунку... От і попередила, щоб не хвилювались. А Інна розповіла матері, та медсестрою працює й була на чергуванні, точно таку історію – тільки навпаки: начебто вона у Лесі, мобільника забула, а у тієї хвилини розмов закінчуються. Маячня якась. Навіщо дівчата таке вигадали?

Руки жінки затремтіли й знесилено випустили усю купу одягу:

- Я не знаю, у чому вона була вдягнена... Як її описати? Не знаю. Не знаю!

Господар кинувся до дружини й заховав плач у себе на грудях:

- Тихше, ну-ну, вона знайдеться, чуєш? Дівчата загрались і бояться повертатись додому, але вранці обов'язково прийдуть. Почекаймо до ранку.

- А якщо він... їх знайде чи вже знайшов, Гено?

Господар міцніше притиснув матір своєї дитини, Анатолію ж на мить здалося, що чорні думки розбігаються кімнатою й шарудять вусиками: вгадай, яка з нас – правда? Раптом двері знову зойкнули дитячим плачем, і бліда жінка з впалим поглядом прошепотіла:

- Вона померла...

І рівно лягла на поріг.

Петро Васильович кинувся підводити незнайомку:

– Хлопці, чого стоїте? Води!

Довкола забігали люди, хтось ніс воду, хтось кликав лікаря, коли ж нещасна прийшла до тями, інша матір міцно вхопила її руки, так, що потім на шкірі лишилися видимі сліди, й прошепотіла:

– Ярослав, хто? Інна чи Леся?

Проте жінка не помічала нікого довкола і все шепотіла:

– Вона померла... Померла...

Врешті у господаря здали нерви, й він закричав – камінці на вишуканій люстрі дрібно задзеленчали:

– Та хто помер?!!

Жінка затихла й злякано підвела очі:

– Моя дівчинка... вона мертва?

Слідчий вилаявся й твердо промовив:

– Ніхто не помер. Чуєте? Жодної інформації з цього приводу до нас не надходило. Дівчатка зникли, їх розшукують. Потрібно заспокоїтись і чекати.

Змучений батько обхопив голову руками й відійшов до вікна. Жінки, такі несхожі між собою у звичайному житті, зараз вчепилися одна в одну, немов у останній порятунок. Майор знову потягнувся до пачки цигарок й поспішно вийшов у ніч, хоча постаті у формі продовжували сновигати кімнатами, щось уточнювали, записували, телефонували.

Анатолій повільно підійшов до господаря й мовчки став поруч. Там, за вікном, нічне місто прокидалось від страшної звістки. Ще вологе після довгоочікуваного дощу, воно вже прощалось зі свіжістю. Спека поверталась. Тільки тепер вона мала у собі щось невловимо нове, гірке й задушливе, немов дим від пожежі. А може, то й справді пожежа? Десь горіли ліси, піднімаючи велетенські свічки у нічне небо. Подібне відбувалось і з людьми – в очікуванні моторошних звісток. Тут, поруч з батьком зниклої дівчинки, Анатолій вперше відчув, яка то мука – чекати в повному незнанні. Де дитина? Зараз, ось у цю хвилину, коли над головою нічне небо? Де? Що відчуває? І чи дихає? Щоб з нею не сталося, щоб не сталося, тільки б дихала, тільки б знайшлась. Анатолій здригнувся й співчутливо торкнувся плеча.

– Вона знайдеться. Обов'язково. Там зараз стільки міліції, що кроку не ступити без їхньої уваги.

Чоловік мовчав, кивав головою й міцно-міцно стискав у пальцях щось рожеве. Брязкальце. Воно було приєднане до телефону. Форма сердечка. Рожевий колір. Напевно, дочці належить. Дівчатка люблять рожеві сердечка, от тільки у цю хвилину чомусь здавалося, що з нього хтось висмоктав усю кров, лишивши саму крихту надії.

– Це Лесин телефон?

Геннадій здригнувся, пальці затремтіли:

– Її.

– А можна поглянути?

– Навіщо?

– Сам не знаю. Просто... дівчатка, вони... розмовляють. Ну, люблять говорити.

– І що?

– Потрібно перевірити усі контакти, дзвінки, смс-повідомлення.

Батько спантеличено протягнув мобільника:

– Беріть, проте міліція вже відстежувала останні дзвінки. Нічого.

Анатолій обережно взяв телефон. На екрані затанцювали два симпатичні амурчики. Мама. Тато. Інна. Віта. Іра. Катя. Вітько. Імена вистрибували перед очима, окреслюючи собою життя чотирнадцятилітньої дівчинки, однак

жодне не могло відповісти, де зараз володарка телефону. Повідомлення..
Канікули. Спека. Новий фільм. Абсолютно нічого незвичного. Анатолій вже збирався вимкнути все це й повернути батькові, коли раптом пальці самі собою затремтіли.

– Господи! Що там?

Екран замріяно питав:

«Яке воно – кохання?»

«Кохання – це коли без його голосу боляче»

«Боляче?»

«Коли він не дзвонить, всередині починає щось тиснути. Може, це серце не вміщується в грудях?»

«Серце ганяє кров по судинах»

«А моє кохає»

«То ти справді це зробиш?»

«По-іншому не можу, а ти – вирішуй сама, я не примушую»

«Та з тобою я, з тобою»

«А я з ним. Щомиті. Всіма думками. Поруч»

«Щаслива».

Спантичених батьки вдсяте гортали конвертики повідомлень, читали, перечитували і нічого не могли збагнути. Віра не втрималась і чомусь пошепки запитала:

– Яке таке серце?

Господар роздратовано махнув рукою у бік брязкальця:

– Ну не це ж.

– Гено, про кого це вона?

– Та звідки мені знати!

Бліда й заплакана сусідка шоковано кліпала очима:

– А що значить: «Я з тобою»? До чого тут Інна?

Анатолій наказав покликати майора й твердо зауважив:

– Потрібно шукати повідомлення від бойфренда.

Обидві мами підскочили:

– Кого? Їм лише по чотирнадцять.

Вражений Геннадій криво всміхнувся:

– Вже по чотирнадцять. У такому віці й народити можуть.

– Гено, що ти... говориш?

– А нічого. Проґавили ми дочку. Он... Без його голосу серце з грудей вистрибувало, а ми й не помітили.

Ярослава хитала головою:

– Що ж вони надумали? Господи! Де моя дівчинка?

– Але ж він дзвонив Лесі. Вона говорить про голос, значить, вони регулярно спілкувались. Дивіться контакти.

– Жодного незнайомого чоловічого імені.

– Варто перевірити найактивніших співрозмовників. Він може бути під будь-яким ім'ям.

Спітнілий Петро Васильович забіг до кімнати, обвів поглядом шоковані обличчя і посірів одразу ж, як прочитав повідомлення.

– Негайно перевірити всі контакти – з першого до останнього. Через півгодини щоб були роздруківки дзвінків від оператора. Швидко!!!

Ворушіться! У нас нема часу!

Жінки налякано увібрали голови в плечі й боялися поворухнутися. Геннадій тільки й встиг прокричати навздогін:

– Що це означає? Що? Що сталося?

- Нічого. Ми працюємо. Чекайте.

Анатолій вийшов з будинку одразу за майором й застиг на порозі, відчуючи, що там, високо угорі, щось відбувалось. Небо сіріло й рухалось, пускаючи велетенські хвилі, котрі мали ось-ось проковтнути місто під собою. Десь зовсім поруч пахло квітами, так густо, що аромат, здавалось, чіплявся за одяг, осідав на шкірі й розповзався повітрям. Дивно. Квіти з присмаком горілого. Біля машини розмовляв слідчий, кричав голосно, немов намагався голосом задавити собаче виття. Анатолій зіщулювся і підійшов ближче.

- Ворушіться! Нам потрібна інформація негайно! Інакше буде пізно.

- Васильовичу, що за біганина?

Слідчий нервово намагався виловити останню цигарку, проте пальці вперто відмовлялись слухатись.

- Прокляття!!!

- Та не мовчи! Що?

- Що? Нічого... хорошого. Минулої осені в області зникла дівчинка.

- Ще одна?

- Ні, цього разу не зовсім наш випадок. Її шукали п'ять днів. Був піднятий весь особовий склад внутрішніх органів, залучали солдат. Сотні людей прочісували навколишні поля й ліс, а за п'ять діб пастух випадково наштовхнувся на тіло. Вона лежала поруч з узбіччям, у грядках буряків. Дівчинку задушили, вимили, розчесали, одягнули в абсолютно новий одяг, навіть нігті акуратно зрізали. Сволота. Словом, знищили все, що могли, а потім... випадково наші спеціалісти засікли відео на одному із сайтів. На ньому неповнолітню жертву... Замовлення то було - порнографічного характеру. Збоченці.

- Ти вважаєш, що дівчаток...

Рука з цигаркою зрадницьки тремтіла:

- Це лише одна з робочих версій, вона відпрацьовується. Є кілька схожих моментів, проте... Не знаю, вбита познайомилась зі злочинцем у мережі. Матір згадувала, що незадовго до смерті дочка годинами по телефону розмовляла, навіть уночі. Слідство виявило її записи, вірші, і в кожному рядочку: «Це - кохання». Ну ти скажи, чому? Як? Цих монстрів народжують же люди, і живуть вони серед людей!

Мовчання. Анатолію здалося, що угорі задихали часто й поривчасто, а хмара розповзлась, зробилася тонесенькою і врешті беззвучно тріснула, щоб зникнути за кілька хвилин, немов й не було. Ні, люди не народжують монстрів, народжуються діти. Вони також бояться темряви, люблять солодке і бачать сни, а вже потім... стають дорослими.

- Як же знайти дівчаток?

- Шукати потрібно швидко, дуже швидко.

Через годину роздруківка дзвінків відкрила таємницю Віти, з якою Леся могла говорити ледь не всю ніч, тоді як Віти у природі (чи то пак - в оточенні Лесі) просто не існувало. Батьки заломлювали руки й кричали, що нічого не знали, а матір Інни беззвучно читала молитви. Місто шурхотіло висушеною бруківкою й розвішувало на всіх стовпах портрети зниклих дівчаток. Починався новий день.

Він повернувся додому спустошений. У відрі для сміття виявив рівні рядочки пакетиків з зеленим чаєм. Пахло кавою. Рената мовчки читала ранкову газету, коли ж побачила зображення двох дівчаток на першій сторінці, здригнулась й ляжливо відсунула її подалі.

- Коли ж це все скінчиться?

Анатолій споглядав рожевий лак на нігтях дружини й ніяк не міг позбутися образу рожевого сердечка у дівчачому телефоні. Коли він їхав, лікарі «швидкої» вводили заспокійливе обом матерям, аби позбавити від кошмару реальності. Що ж, він міг лише уявляти, як боляче прокидатися від того сну.

– Ти був там?

Кивок.

– І?

– Нічого.

Рената зіщулилась і вперше подивилась в очі:

– Може, нам варто найняти охорону? Я боюсь.

– Чого?

Жінка роздратовано труснула розкішною зачіскою:

– Всього. Я постійно сама... у цьому будинку, а містом блукає вбивця. Тобі не страшно за мене?

Анатолій кивнув:

– Страшно.

Він і справді боявся. Боявся вмикати телевізор, слухати радіо, відповідати на дзвінки чи брати до рук ранкову газету, бо звідусіль пустими очима кліпало величезне, непереборне і звіряче: «Тікай». І кожен у містечку, де ще кілька місяців тому без остраху відкривалися двері незнайомцю, стрімголов біг у свою нірку, щоб сховатися чи то від свого страху, чи від того, хто зараз володів всіма думками, а до декого приходив навіть у сни. Паніка. І шепіт поза спинами. Отой шепіт зводив з розуму більше, ніж крик. Краще б люди кричали, натомість кричали газети – моторошними заголовками по свідомості. Їжте, сенсацію подано, свіжу й гарячу – один в один ранкова кава, навіть тиск піднімає. Бр-р-р.

– Мені потрібно годинку поспати.

Солодка жінка здивовано кліпнула:

– Оце і все? Все, що ти можеш мені сказати?

Анатолій зморщився й за звичкою поцілував її волосся.

– Кицю, сьогодні ж увечері буде тобі охоронець. Я – спати.

Ліжко байдуже прийняло його тіло. Два будинки, дві дівчинки, ще одна, хмара, дворовий пес, рожеве сердечко й літери, що вистрибують: «Яке воно – кохання? Кохання – це коли боляче». Боляче. Не снилось нічого.

Провалився й знову зайшов у свідомість, коли біля вуха щосили задзеленчав телефон у жіночій долоні. Рената граційно звела до купи брови, а потім недбало кинула апарат йому до обличчя.

– Нічого не бажаєш пояснити?

Анатолій примружився. Телефонувала Ірина.

– Це восьмий дзвінок за останні півгодини. Ще є п'ять від Валентини. Я прогавила щось важливе?

Чоловік скривився.

– Не починай. Алло. Привіт, ні, нічого нового, принаймні так було годину тому. У разі чого зателефоную. Обіцяю. Так. Бувай.

Солодка жінка дула губи й ходила кімнатою туди-сюди, зовсім як маятник.

За інших обставин Анатолій кинувся б його зупиняти, намагаючись розрадити молоду дружину, але зараз голова, здавалося, лусне від хвилеподібних спазмів. Сон не допоміг.

– З міліції не телефонували?

Рената спинилась і холодно різонула:

– Я схожа на секретарку? І з якого дива вони повинні телефонувати, га? Ти загрався. Ловити убивць – їхня робота, тоді як твоя, – жінка на мить

замовкла, – твоя летить шкереберть: тендер програно, замовлення вичерпались, люди сидять без роботи... Твої люди.

Йому раптом зробилося зимно. Це ж треба, в таку спеку аж зуби цокотять.

– Костя якось дасть всьому лад.

Рената округлила очі:

– Отож бо, що якось. Толю, тобі загрожує банкрутство. Ти цього домагаєшся?

Він нервово торкнувся чола – чи, бува, не гаряче:

– Не знаю.

– Господи! Та ти ж стільки сил вклав у цю справу, стільки років, ти жив цим, а тепер...

Він полегшено видихнув, усвідомлюючи, що це – не лихоманка. Хворіти зараз не можна, не час.

– А чи жив?

Вона застигла біля вікна й злякано подалася назад:

– Ти усвідомлюєш, що говориш?

Він криво всміхнувся. Виявляється, прокидатися – боляче, так, як і кохати.

– Усвідомлюю. Нарешті усвідомлюю. Ренато, ти не зможеш мене зараз змінити. Зрозумій і дай час. Ти ж завжди уміла чекати.

Жінка підскочила й стала поруч. Він шкірою відчував її тепло – гаряче, мов розпечена лава.

– Тоді я знала, що чекаю на тебе, а зараз – не впевнена. Толю, повернися до мене. Чуєш? Хочеш... хочеш, я народжу дитину? Нашу з тобою. Пам'ятаєш, як ти цього хотів? Маленьку дівчинку. Я відчуваю, що це буде дівчинка. Голова вибухнула, і думки поплили. Неймовірно. Рената погодилася?

Зважилась перетворити своє розкішне тіло на інкубатор? Скільки разів до цього він умовляв її народити, натомість чув «не зараз», «зачекай», «ми не готові», і раптом вона наважилася рости, як повітряна куля, мучитись від токсикозу й прийняти пологове пекло. А все заради чого? Щоб він зміг отримати живу ляльку – нову, адже тоді заспокоїться, повернеться до себе колишнього, а разом – поверне колишнє життя тій, яка йому народила.

Анатолій вражено прошепотів:

– Ти справді хочеш дитину?

Жінка охопила ший і обійняла всім тілом – щільно, немов лещатами.

– Заради тебе я готова на все.

– Але ж ти завжди була проти.

– Люди змінюються.

– Скоріше, змінюються обставини.

Рената відсахнулася:

– Нехай, але хіба ти не цього хотів?

– Цього. Проте Оксанки ти не зможеш замінити ніким іншим. Розумієш? То буде друга моя дочка, ні краща, ні гірша, просто моя.

Жінка розвела руками й втомлено видихнула:

– То що ти від мене хочеш, чорт забирай? Аби я скніла тут на самоті?

– Я хочу, щоб ти просто мене чекала.

Жінка відкинула волосся назад й мовчки пішла сходами на другий поверх.

Чекати вміє не кожна, бо чекати також боляче.

Коли він вийшов у місто, то збагнув, що хоче просто йти вперед крок за кроком, звільняючи усі відчуття: дивитися, слухати, принохуватись, навіть пробувати на смак, якщо доведеться. Що ж, лишив машину й занурився у вулиці, по яких сьогодні плавав вітер. Вітер наповнював рухом все

довкола, тікав і наздоганяв одночасно. Місто ворухилось, неспроможне втримати жак у собі, власне, як і люди.

Чоловік вдивлявся в обличчя випадкових перехожих, усвідомлюючи, що фотографує родимі плями, розріз очей, поставу, відтінки волосся і навіть ходу. Люди осідали в ньому, немов опале листя в пору листопаду – різні, типові й такі, про яких стверджують «унікальний у своєму роді», проте всі до одного вони були оболонками. Юнак. Дівчина. Чоловік. Жінка. Дідусь. Бабуся. Оболонка. Оболонка. Оболонка. Оболонка. А що всередині? Як збагнути, що ж під шкарлупою? Як? Кажуть, людину потрібно «відчувати». Сьогодні він відпустив відчуття і, здавалось, читав думки, що роїлися в кожному погляді навпроти. Але Звіра серед них не було. Він «відчув» би Звіра, зміг би. Побачив і зрозумів, але його не було ніде.

То, може, варто спробувати знайти його оселю? Анатолій давно збагнув, що будівлі віддзеркаляють людей, виносять на загальний огляд те, що їхні господарі, здавалось би, старанно приховують. Володимир Іванович, Іринин психотерапевт, мабуть, пояснив би цей феномен просто: у кожному продукті людина лишає відбиток психіки, у всьому, що створює, вона незримо присутня. Це як зашифрований код. Ось я. Дивися. Лігво Звіра повинно містити його душу, спійману в камені, цеглі й вікнах, проте на цій будівлі, на жаль, не почепили табличку: «ЗВІР».

Значить, це зробить він, методично оглянувши кожен будинок у місті. Скільки часу витратить? А неважливо. Це його пристрасть ще з дитинства. Він уміє помічати дрібнички, а потім об'єднує їх в цілісні образи, які називає обличчям. Ці обличчя завжди різні. Завжди. І навіть коли здається, що споруди не просто однакові, а ідентичні, настрої, що всередині, все одно інакший. Це як характер. І цей характер диктують люди, а іноді – навпаки, хоча ні, це безперервний процес взаємодії. То ж де ти сховався? Вулиці. Будинки. Пустка. Непомітно дійшов до місця, де був уночі.

Сонячне світло зробило картинку іншою, однак Анатолій все одно упізнав два різні світи, в яких сьогодні оселилось однакове чекання. Велика будівля вражала модним фасадом, що тонував у зелені газону та різнобарв'ї клумб. От тільки запах. Вдень він був чомусь інший, абсолютно. Дивно. Навпроти – гриб-стариган молитовно вигнув дугою шапку. Колись він бачив щось дуже-дуже схоже, от тільки де? Дворовий пес, мабуть, спить, а господиня вже мала б прокинутись. Щоправда, хвіртку замкнено. Очевидно, жінка пішла до сусідів, поруч з якими все ще стоять міліцейські машини. Охороняють. Чи чекають?

Анатолій зробив крок по бруківці й, коли підійшов до дверей, міцно заплющив очі, а потім ще раз вдихнув повітря. Бракувало квітів, хоча не зовсім. Вони пахли, от тільки не було нічного аромату, отого густого, що чіплявся за шкіру. Чоловік озирнувся довкола: квіти – не дівчата, вони не зникають безслідно, бодай зрізані стебла та лишаються, а тут всі були на місці.

Назустріч швидко йшов майор, червоні очі свідчили про відсутність сну, проте міцне стискання руки під час вітання запевнило: ситуацію намагаються контролювати.

– Є щось нове?

– Нічого суттєвого. Чекаємо.

– Як батьки?

– Нервують.

– Можна зайти?

– Як знаєш, бо я – до відділка, відзвітуватись.

– Телефонуй у разі новин.

Петро Васильович примружив на сонці очі й мовчки кивнув.

Двері відчинились без дитячого плачу, й Анатолій навіть зрадів – таки змастили, проте вже за мить відчув на собі з десяток пострілів чужих очей. Мабуть, так тут зустрічають кожного. Хотілось сховатися.

– Я знову до вас.

Люди у формі кивнули, очевидно, вже звикли до його постійної присутності поруч. Господар відвів погляд і знову підпер голову руками, що була цього ранку важчою за каміння. Неголене підборіддя, висмоктані очі і якась зігнута постава.

– Геннадію, ви тримайтесь.

– Спасибі.

– А дружина як? І ваша сусідка?

– Нагорі, під дією заспокійливого.

– Досі?

Чоловік здригнувся:

– У обох була істерика після того, як прокинулися. Довелося робити повторні ін'єкції.

– Це минеться. Повірте. Моя дружина ледве видряпалась зі стану повного заперечення. На все потрібен час.

– Так-так. Час. Здається, що це кат. Прийшов і щохвилино – голову з плечей. Сил вже не лишилось.

Раптом кімнатою пронісся звук, схожий на відлуння грому. Господар підскочив з місця й за кілька кроків опинився біля столу, на якому підстрибував телефонний апарат.

– Алло!!! Так. Мамо?... – чоловічий силует зігнувся і став схожим на недогарок. – Я ж сказав, що сам передзвоню. Ні, мамо, нічого нового. Чекаємо.

Потім поклав слухавку, криво всміхнувся й захитався взад-вперед, шукаючи бодай якусь опору.

– А я думав, що це... викрадачі. Смішно, правда? Я волів би, аби її просто викрали. Нехай все забрали б. Усе!!! Будь воно тричі прокляте. Лише б дівчинка моя була поруч, моя маленька дівчинка, тільки б вона була.

І знову потягнулось чекання, здавалося, що воно вичавлює все живе, навіть повітря з цієї розкішної в'язниці.

– Геннадію, ви б пройшлися... хоча б до порогу. Заразом мене проведете.

Чоловік розгублено озирнувся й заходився шукати цигарки в кишені, коли знайшов непочату пачку, зрадів і швидко рушив до вхідних дверей, за якими їх одразу ж проковтнуло сонце. Глибоко вдихнувши, батько прошепотів:

– Пахне димом.

Анатолій кивнув:

– Димом і квітами. Я ще вночі відчув, от тільки квіти пахли інакше, ніж зараз. То був такий густий аромат. У мене відчуття, що запах вкрало сонце.

– Ну ви й дивак. Сонце!

Анатолій розвів руками й попросився, аби розчинитись у вітряних обіймах вулиць, коли навздогін почулося радісне:

– Так то ж матіоли!

Озирнувся здивовано.

– Матіоли?

Господар саяв від раптової здогадки.

– Так. Я не розуміюсь на квітах, а от матіоли вивчив, як виглядають. Їх Лесюня любила. Незвичне захоплення, як на сучасних підлітків, але квіти – то її стихія. Тут все вона саджала. Матіоли ж цього року сіяла кілька разів, все жалілась на засуху. Он бачите, всього-на-всього кілька

стеблинок? Так-так, оті маленькі і непоказні. Увечері вони розкривають пелюсточки й просто-таки вибухають ароматом. Вчора дощ був, от вони і зраділи.

Анатолій посміхнувся.

– Матиоли. Увечері обов'язково перевірте. Домовились?

Господар не чув, дбайливо оглядаючи стеблинки, обережно торкався їх долонями. Анатолій зітхнув. Це ж треба. Як такі маленькі квіточки можуть повернути людині спогади розміром з життя? Принаймні зараз розгублений батько не помічав нічого, бо бачив одне: його дівчинка сіє матиоли. Що ж, мабуть, у цьому і порятунок? Занурюватись у спогади, як у мушлю-схованку. Значить, час йому у свою.

Парк. Сонце пече. Люди стоять на варті. Анатолій швидко йшов вглиб. Скоро має з'явитися потрібна лава, а на ній знайомий силует. Швидше. Степан Олексійович сидів, понуро опустивши голову, так, що кудлаті вуса дивилися кудись униз й ховали у собі тугу.

– Ви тут.

– Га? Це ти, синку... А де ж? Тут.

– Ви чули?

Старенький кивнув.

– От, стережу біду. Бачиш, скільки тут таких? Багато, а не вберегли, прогавили.

Анатолій зітхнув. Всередині запекло.

– Думаєте, що пізно?

– Ой не знаю, синку, не знаю, – старенький шукав очима щось важливе і не міг віднайти. – Відчуваєш? Ліси горять.

– Ви про запах? Таки щось горить.

– Пам'ять горить.

Анатолій здригнувся:

– Пам'ять?

Старий кивнув й ще нижче опустив голову:

– Вона... Не людська пам'ять, бо вона що? Спалах та й годі. А ця століття нараховує, рахує і мовчить.

Чоловік уважніше придивився до старого:

– Та про що це ви?

– Я? Я про дерева. Горять, бідолашні, криком кричать. Та хіба почує хто? Люди тільки заподіяну шкоду оцінюють. Нам ціна важливіша. Ти от, синку, коли думав про те, що ось цей дуб бачив? Так-так, отой, що навпроти?

Анатолій розвів руками.

– Не знаю. Багато.

– Ой-ой, як багато. Коли він падав стиглим жолудем у теплу землю, мабуть, тут і сліду людського ще не було, а він вже був. То скільки бачив? Отож. Нам, комашкам, того осягнути не під силу, а ми все – ціна та ціна.

Чоловік поглянув на розлогу крону велетня, немов уперше. Той закривав собою чи не півнеба. Високий-високий, з широким стовбуром – репанам, мов у зморшках, а в гілках застряг якщо не час, то історія точно.

– Неймовірно.

Старий упіймав прозору гіркоту.

– Красень, правда? Знаєш, у дитинстві я думав, що дерева – то мудреці з іншого світу, такі, що геть чисто все знають, та ми зрозуміти їх не в силі. Ех! Якби не океан, то став би лісником, їй-богу! Та ти не смійся.

Думаєш, навіщо старий дурень кожного дня до парку чимчикує? Подихати повітрям? Може, серед дерев дихається завжди легше, але мені б поговорити. Вони, бач, завжди слухають і таємниці бережуть.

– Які?

– Різні, – старенький зиркнув з-під сивих вій. – Хочеш, розповім тобі про одну? Тільки не знаю, чи варто... Про страшне говоритиму, а його й так...

Анатолій видихнув:

– Розкажіть... Ви умієте.

– Що ж, – дід торкнувся сивих вус. – Таємницю ту сховали сосни в пісках. Є під Києвом село Биківня. Може, чув?

Очі старенького дивились пильно.

– Та ні.

– Отож бо й воно. Не знаємо ми ран своїх, не бережемо пам'яті...

Перекотипolem котимося по землі, а дерева – ні, пам'ятають. Та про що це я? Биківня. Був я там лише раз. Дружина умовила відвідати хрещену свою, бо та вже поважні літа мала, побачитися просила, то й поїхали. Зустріли нас – як рідних, зраділи старенькі. Хороші такі люди були, теплі. Семен Прокопович ліси довколишні знав, мов пальці на долоні, змалечку виріс. Та й Віра Іванівна з лісом дружила, зілля цілюще шукала, то завжди, немов з живим, розмовляла, дякувала. Вона неписьменна була, а ліс читала від травинки до вершечка, а що вже паски пекла!

Старенький сховав смачну посмішку за сиві вуса й аж помолодшав.

– Я таких пасок за життя більше ніде не куштував. Віра Іванівна віджартовувалась, що руки чари знають, хоча найголовніша сила в її імені ховалася, бо віру мала, та ще й яку віру. Ми тоді якраз на Великдень потрапили. І хоч не святкували тоді так відкрито, та ми, дякуючи господарям, розговілися, пасок чарівних покуштували. Дружина навіть задрімала, зморена, а мені лісом пройтися заманулося. Семен Прокопович, щоправда, самого не відпустив, провести взявся і ліс показати.

Весною ліс – що дитина новонароджена. Краса. Йдемо, тишу слухаю, від повітря голова обертом, травичка під ногами пісні співає. Благодать. Коли зирк, а Семен Прокопович крок зробив і заляк, а потім додому зазбирався, швидко так, мов тікав від кого, навіть озиратись боявся. А мені що?

Цікавість аж з вух полізла. Покажіть та й покажіть, що ховаєте.

Анатолій виструнчився й видихнути забув.

– І що там було?

Старенький гірко-гірко захитав головою, немов біди напився.

– Загублені життя там були, сила силенна життів. Кістки всюди, аж за серце хапають. Кістки. Кістки. Кістки. У траві. У квітах. У землі. Серед дерев. Привиди білими черепами кліпають, а в кожному черепі дірочка, малесенька така дірочка, а крізь неї життя пішло.

– Щось лякаєте ви, Степане Олексійовичу.

Дід здригнувся весь:

– Хіба то я? Семен Прокопович старою людиною був тоді, бачив на віку, а на ту галявину йти не хотів, все хрестився. А як не боятися, коли ми один одного ось так просто нищимо? Без остраху. Тисячами. І хто? Не ворог, не німець, хоч на них те страхіття і списували. Семен Прокопович запевнив, що при німцях ТАМ тихо було, а наші ще до війни зеленим парканом ділянку обнесли й місцевим туди – зась, бо за просто таку ж самісіньку дірочку на потилиці намалювали б. От і мовчали й до, і після, щоправда, мерзота різна золото заходила ся шукати серед кісток, прикраси різні. Не бояться антихристи спокій мертвих порушувати. Хоча який там спокій? Коли, як звірину, зарили й поготів. І росте трава крізь кістки, проростає, а сосни пам'ять про біль людський колишуть. Лю-лі, лю-лі. Спить.

Анатолій вражено мовчав, не в силі поворухнутися. Здавалось, якщо поворухнеться, то світ посиплеться йому до ніг. Степан Олексійович поглянув прозоро й торкнувся легенько руки.

– Та ти, синку, не бери до серця аж надто. Було – то й було, не повернеш. Я з прогулянки тієї також повернувся – ні живий ні мертвий, дружина аж зойкнула, побачивши. Віра Іванівна теж без слів зрозуміла все, цілу ніченьку наді мною молитви чудні читала, а до ранку, дивись, й заспокоївся. Щоправда, часом перед очима і нині череп зринає, один, – дитячий. От і сьогодні згадався, бо... – старий аж випростався від болю внутрішнього. – Ти скажи мені, синку, може ворогом бути дитина?

Анатолій тремтячими пальцями дістав з кишені згорнутий учетверо малюнок (він носив його з першого ж дня, коли знайшов) і проковтнув літери подібно волозі: «Порятунок всюди, де є любов». Степан Олексійович хитнув головою:

– Дарма я таке страшне розповів. Воно і без того не весело, та, бач, люди бувають різними й завжди такими були, скрізь і всюди, й будуть такими. Чому? Бо то люди.

Анатолій потис зморшкувату долоню:

– Піду я, Степане Олексійовичу.

– Йди, синку. Воно вже, дивись, зачекалось.

Чоловік здивовано підвів брову, а сивочолий старець всміхнувся собі у вуса.

– А до кого щодня ходиш? До нього.

Воду сьогодні чесав вітер, в'язав латаття, а може, заплітав косу? Обличчя у формі були зібраними, як ніколи, здавалося, що їх витесали з каменю й розставили довкола, немов на шахівниці. Тихо. Лише шепіт вітру. Чи дерев? Анатолій озирнувся довкола, намагаючись порахувати нових свідків, адже вони все бачать і того дня бачили. Скільки ж їх? Десятки. Десятки мудреців, які ховають тебе під зеленими долонями від цілого світу, але це не рятує від собі подібних. Людині від людини не сховатися навіть на тому світі – ні в раю, ні в пеклі. Вода скотилась з пальців й дзвінко розлетілась на дрібні краплинки, де кожна говорила: не сховатись, не сховатись, не сховатись.

Коли Анатолій повертався назад, на лаві Степана Олексійовича сиділа ціла зграйка розгублених жінок. Старенький підкручував вибілені вуса й щось говорив про дерева, дівчаток і молитви. Жінки слухали, прагнучи віднайти бодай примарну надію, крихітну, майже непомітну, але міцну.

– Толю...

Усі три подивилися на нього ледь не молитовно, проте він коротко відрізав:

– Поки що нічого.

– Але ж... вони зникли ще вчора, – рахувала години Валентина, і від того підрахунку всім робилося лячно.

– На жаль, новин ніяких.

– А що говорять? – пошепки спитала Ірина.

Анатолію пригадалась задушена дівчинка у рядках буряків.

– Нічого конкретного, шукають та й годі.

– А як давно ви бачили Петра Васильовича?

Чоловік поглянув на екран мобільного телефону, намагаючись зрозуміти, скільки ж часу минуло. Друга година дня. Жодного пропущеного дзвінка, а він так і не спробував знайти охоронця для Ренати. Та і чи варто?

Всередині прокидався черв'ячок передчуття, що це – справа марна: солодку жінку охороною не втримати. Думки сполохано розлетілись під поглядом двох чорних безодень. Антоніна чекала на відповідь.

– Петра Васильовича? Вранці.

– Вранці. Цей день, здається, не закінчиться ніколи. Спинився й застиг у невідомості... Може... поїдемо до мене, га? Там ще печиво залишилось...

Степан Олексійович ожив:

– Добре сказала, донечко. Гуртом воно легше. Поговорите, одна одну розрадите, а там, дививсь, якісь новини з'являться.

Валя поглянула на букетик ромашок, що увесь час тримала в руках.

– А й справді, давайте. Мені ось квіти у воду поставити б. Уявляєте, ми з Іринкою до Володимира Івановича заїхали на огляд, а він... квіти подарував.

Ірина кивнула:

– Тобі.

Степан Олексійович посміхнувся.

– Красиві. Таких шкода, везіть до водички, везіть. І парубка ось цього заберіть – у якості охоронця, підгодуєте його заразом.

Анатолій вдихнув повітря з гіркуватим присмаком і зітхнув:

– Сьогодні ситі всі. Тільки я без машини.

Коли повернулись до будинку з лісовим серцем, той зрадів, немов рідним, а кімната-метелик взагалі ожила, затріпотівши сотнями крил. Анатолій зворушено зупинився на порозі й замилювався багатотелим дивом. Певно, вся справа у протях. Вітер вирішив рознести присмак диму по всіх усюдах, а, може, прагнув нагадати всім і кожному про нічне зникнення двох дівчаток? Хтозна, та він був скрізь.

Господиня заходила накривати на стіл, круглий і прозорий, як скельце, й гості, розсідаючись за ним, мимоволі утворювали щось на зразок кола. Це було... правильно і водночас дивно. Він все намагався збагнути, чому вони знову тут? І що шукають? Напевно, примару спокою. Адже то був не зовсім спокій, тривога не зникла остаточно, просто з'являлася упевненість, що ти не один такий. А знання... воно зменшувало біль й говорити було легше? Ділитися тим, що для решти світу – таємниця за сімома замками. Анатолій же чомусь навіть не спробував пояснити свої почуття Ренаті, а тут...

Господи, Рената! Якщо він зараз же не зателефонує кому слід, то повертатися буде ні до кого. Чоловік підвівся й вийшов на кухню, дістаючи на ходу мобільника.

– Алло, Костю, привіт. У мене прохання. Виручиш? Продивись охоронні організації і замов когось для Ренати. Так. Я зайнятий, не до цього. Спасибі.

Спиною до нього стояла Валентина. Опустила квіти у віднайдену вазу з водою і завмерла. Анатолій мимоволі спинився.

– Валю.

Обернулась.

– Я...

У синіх очах тріпотів подібно метелику застарілий біль, бився щосили й відчайдушно шукав вихід назовні. Анатолій не стримався:

– Валечко, що з тобою? Твої очі...

Жінка безпомічно сховала їх у долоні.

– Нічого. Так, пригадалось...

– Тобі потрібно поділитися. Стане легше.

Її руки затремтіли:

– Не можу... говорити... про це.

Чоловік обережно взяв тремтячі пальці й стис у своїх.

– Для всього свій час, Валю. Це не я, одна мудра людина запевнила. Тобі потрібно розповісти тут і зараз. Не мені, не їм, собі розказати. Про-го-во-ри-ти. Бодай спробуй, чуєш?

Жінка здригнулась, кілька хвилин мовчала і дихала часто-часто, так, ніби тріпотіли не затиснуті пальці, а серце прямисінько в згорнутих долоньках.

– Не бійся. Все минає. Лишається тільки згадка. Про неї й розкажи.

Кивнула, підвела голову й таки наважилась зробити крок до кімнати, де пам'ять відігрілась біля чашки свіжозавареного чаю.

– Не знаю, з чого почати... Ненависті... любові... Чого? І те, й інше сховалось в мені, переплелось, всмокталось у кров і зрештою стало мною. А з себе... себе не вирвеш по шматочках, правда ж?

Озирнулась синьо. Помовчала у повній тиші, ніби незримо входила в минуле.

– Сьогодні... я рідко, так рідко запитую, що ж то було тоді... Що? Кохання? Невже воно буває таким? Потвора влізла в серце. А починалось... починалось серед чистоти...

Жінка замовкла й поглянула у вікно, за яким сходив з розуму вітряний день, проте всім у кімнаті здалося, що вона бачить там щось абсолютно інше, своє. Коли Валя знову озвалася, голос загорнувся у ніжність:

– Того дня йшов сніг, фарбував світ у біле. Чистота, окреслена в русі.

Чистота у думках. Смішна, я сама собі здавалась невагомою, не йшла – летіла. Сніг. Сніг. Сніг. Потім – скрегіт гальм, далі – темрява.

Господиня вражено поставила порожню чашку на стіл:

– Нічого собі початок.

Валентина здмухнула гірку посмішку:

– Аварія. Кохання збило в прямому сенсі. Тікати б... якнайдалі, а я застигла, і дихати забула. То були очі. ЙОГО очі серед білої завіси. І земля зникла в одну мить, перетворившись на повітряну кулю, на якій летиш, летиш, летиш і бачиш лише їх, а вони виймають спокій і розвішують по всіх стрічних стовпах. Дивний стан... як це пояснити?

Озирнулась до Ірини:

– Пам'ятаєш, як у дитинстві гостювали у баби з дідом?

Іра посміхнулась:

– Пам'ятаю... Дід завжди був суворий. Я його боялася.

– І я. Зате обожнювала, коли він опинявся у колгоспному корівнику. В отому, за селом, бо там одразу ставав м'яким-м'яким, хоч коників ліпи.

– О, він любив коней.

Валя схилила голову:

– Любив. А мені подобались корови. У дитинстві вони здавались велетенськими, а ще пахли молоком і полем. Серед всіх-всіх я облюбувала одну – з довгими-довгими віями, немов у людини. Нічка. Вона була справжньою красунею, звикла до мене, впізнавала й, здавалось, раділа. А потім... потім корівник згорів – разом з худобою. Вночі. Здається, сталося коротке замикання. Сторож спав п'яний, мов чіп, тому помітили пожежу надто пізно.

– Так, дід Омелян одразу ж побілів, став сивий-сивий, все ходив до згарища.

– Він там плакав. Я нишком витирала старечі сльози. Дід гладив мене по голові шерехуватою долонею, а вночі... Кілька місяців поспіль мені ввижалось мукання Нічки. Я уявляла, як вона чекає на порятунок серед вогню, кліпає довжелезними віями, мукає і жде, бо вірить... людям.

Ось і там, на засніженому шосе, я почувалася зовсім як Нічка з мого дитинства. Щось підказувало: ця зустріч – пожежа, а я продовжувала дивитись в ЙОГО очі й навіть не намагалася урятуватись. Ну чому? Чому? І що він зміг розгледіти в мені? Що зачепило? Не знаю. Очевидно, я була несхожою на ляльок, котрі змінювались у його житті наче дні тижня. Сьогодні одна, завтра інша, через місяць десята. Льоня колекціонував жінок й аніскілечки цим не переймався, і раптом – правильна дівчинка під колесами авто. Пригода. Але... щось пішло не так, звична траєкторія

змінилась: він загрався, я – втратила себе на довгі чотири роки. Один. Два. Три. Чотири. Все. Тоді... чому я й досі не можу віднайти його? Анатолій та Ірина одночасно видихнули. Валя помітила:

– Про дружину я дізналася за рік. Наковталася пігулок. Дурненька. Врятували. З його зв'язками мене витягнули б навіть з пекла. Пеклом і була любов-залежність. Без нього – дихати не сила. Він. Він. Він. Решта світу – перекреслена. Це тривало ще два роки. Я ледве закінчила навчання... потім. Це сталося навесні...

Анатолій помітив, як Ірина стисла долоню сестри.

– Затримка, тіточка в товстелезних окулярах й лишень два слова: «Ви – вагітна».

Жінка опустила голову:

– Я... мені здавалось, що всі-всі бачать мої очі і всміхаються. Справді. Як же я раділа. У Льоні не було дітей, дружина чомусь ніяк не могла народити, здається, навіть лікувалася за кордоном, але не виходило, і тут... Малесенька його частинка у мені. Такий собі згусток стовідсоткового щастя, який з кожним днем стає більшим, ворухиться, стукає ніжкою і вже реагує на голос тата. Я могла б заприсягнутися найдорожчим, що було саме так, і Леонід... Він розлучився швидко. За один день. Просто закрив рота дружині ласим шматочком нерухомості. Певно, вирішив: час бути батьком. Весілля. Пам'ятаєте весілля?

Анатолій зітхнув:

– Атож. Дитяча казка про Попелюшку. Ми так раділи.

– А я... боялася випустити його руку зі своєї, аби раптом не прокинутись. Блакитні очі розхристано блукали минулим, і в них одна за одною спалахували картинки.

– На чергове обстеження ми поїхали удвох. Льоня всю дорогу жартував, що зараз побачиться із сином. Він чомусь з першого дня був переконаний, що народиться хлопчик. Я потай молилась: яка різниця, аби тільки все було добре. А лікар посміхався й переконував, що у таких батьків обов'язково народиться вродливий геній. А потім... стурбовано округлив очі й, здавалось, приклеївся до монітора.

Що таке дитина-геній ми не дізналися, бо... бо у ненародженого хлопчика виявили серйозні вади розвитку. Він ніколи не став би повноцінним...

Очі не втримали гіркоту, сльози повільно покотилися обличчям, але Валентина не зупинилась, як не спиняється снігова лавина:

– Обстеження, ще одне, знову, знову. Де я тільки не була і... з кожним наступним разом міцніше охоплювала живіт руками. Міцно-міцно, рук не розчепити. Певно, прагнула заховати сина від світу з усіма його нормами розвитку, а від батька не сховала... Льоня... Він навіть не спробував дати дитині шанс. Неповноцінний? Та ви що! Такого не може бути, значить, і вагітності не буде. Рішуче «обірвати», здавалось, встромилось ножем під серце. П'ятий місяць? А що? Не дев'ятий. Я зачинилася в кімнаті, від безвиході лізла округленим животом на стіни й голосила, а, може, вила, не знаю. Леонід гамселив у двері й щось кричав про вибір. Він або плід. Господи! Мене вивернуло прямо на розкішний персидський килим. Плід?!! Похапцем зібрала речі. Він погрожував, проте це не спинило.

Жінка несвідомо поклала долоні на живіт:

– Рівно дев'ять днів і дев'ять ночей – без нього й із сином наодинці. Рівно дев'ять днів і ночей його роздумів про те, чи я взагалі потрібна. Таки вирішив, що потрібна...

Посміхнулась:

– Політика. Ось моя ціна. Саме починалась передвиборча кампанія, а великі гроші для певності мали множитися на владу. Навіщо зайвий галас довкола

сімейної драми? Правильно, ні до чого. Він приїхав, коли сходило сонце десятого дня – з оберемком квітів й пухнастим зайчачим для сина. Пухнастим... Валя вмовкла, намагаючись приглушити голосіння, котрі хвилями піднімалися догори, щоб задушити. Ірина нашвидкуруч налила води й тремтячими пальцями подала, та ковтнула раз, вдруге. Годинник над головою сіпнув ходиками, але не спинився. Мабуть, відчув, що якщо не звільнитись від спогадів тут і зараз, вони рано чи пізно підірвуть жінку зсередини, і Валя продовжила: – Він... так переконливо говорив про кохання, цілував круглий животик й наполягав на ще одному обстеженні – вже у найдорожчій клініці столиці. Я... повірила. Лёня сам відвіз до лікарні, був поруч шохвилинно й до останнього тримав мою руку, немов боявся, що втечу. А я ніяк не могла збагнути, чому так шалено б'ється у животі дитина. Це останнє, що пам'ятаю. Укол, суцільна темінь, коли опритомніла – пустка... у мені. Він завжди умів вирішувати проблеми, я – ні. Почувалась розчавленим овочем, з якого безжально вишкребли серцевину. Дочекалась, коли лишили саму, й зціпивши зуби, підвелась, аби підійти до вікна, визирнула – високо, четвертий поверх, відкрила навстіж й вилізла на підвіконня. Я... я не прагнула смерті, просто... хотіла спокою. Крок, і нема нічого, не буде й не було.

Мені лишалося тільки зробити крок, всього лиш крок, коли... до палати зазирнула молодесенька сестричка. Молоденька-молоденька, майже дівчинка. Може, тому вона так кричала, немов бачила не мене, а вже понівечене тіло? За мить збіглася чи не половина відділення. Обличчя, обличчя, обличчя. Я волала, щоб не підходили, й підсвідомо шукала серед них одне. Він таки прибіг, шоківано заляк на порозі й навіть не кліпав. Ці Його очі. Я зробила крок в них і... усвідомила, що ненавиджу. Ось так просто. Настільки ж пристрасно, як колись любила.

Попросила показати дитину. А мені принесли згорточок, в якому лежав мій син. Малесенький, зморшкуватий, схожий чимось на жабенятко, з тонюсінкими пальчиками, що відчайдушно хапаються за цей світ. Я не втрималась й поцілувала їх, такі крихітні й холодні-холодні, а потім... потім злізла зі своєї голгофи, бо вирішила жити, щоб пам'ятати. Бо хто? Хто пам'ятатиме про ці пальчики, окрім мене? Ніхто. А кажуть же, що людина живе доти, доки її пам'ятають. Ось і все. Втекла за кордон, розчинилась у чужій країні серед чужих життів, але не забула. Мого сина звати Любомиром.

Мовчання. Анатолій відвів погляд туди, де вітер зачепився за гілку яблуні й застиг, осипаючись зеленувато-кислим зітханням на теплу землю. До вікна тулилось кілька яблучок. Вони досягнуть вже цієї осені, коли дерево плаватиме у м'яких туманах щоранку, проте... скільки? Скільки досягне? Анатолію чомусь заманулося порахувати пустоцвіт, що вже злетів з гілок, й геть усі зеленці, котрі ще ляжуть дрібнесенькою ковдрою до ніг. Цікаво, і хто ж вирішує, кому з них судилося стати яблуками?

Мовчанку нарешті обірвала господиня.

– Валя, ви – дуже мужня. Чуєте? Дуже. Пам'ятайте про це.

Жінка якось замріяно торкнулась квітів й посміхнулася:

– Полегшало. Спасибі. Таємницями, виявляється, потрібно ділитися.

Іринка зітхнула:

– Атож. Бо після – приходить прозріння.

Прозріння

Анатолій повертався, коли довкола зміїними зграями розповзалися сутінки, а під ногами котилося таємниче й загрозливе «ш-ш-ш-ш». Проте ця колискова не діяла на місто, воно завмерло – з клубками отруйних змій під ногами, оскільки... боялось заснути. Коли воно засне, прийде ніч. А ця ніч може принести по собі моторошне прозріння, а може, лише здогадки – однак і те, й інше нагадувало той-таки отруйний клубок. Дві дівчинки й друга ніч їх зникнення, тут навіть придорожній пил почне шипіти: «Знайдеш – ш-ш?» Чоловік зупинився. Сутінки вже лизали черевики, які здавалися цієї миті настільки важкими, немов до кожного почепили невидимий тягар. Анатолій озирнувся. Ніч таки в місті. Її можна ковтати легенькими ось так просто. Додому йти не хотілося. Стоячи посеред сутінкової вулиці, він вперше подумав про те, що той будинок не є його домом. Так, красива рамка для солодкої жінки. А його там нема. Справжнього його, котрого вже ніхто й не пам'ятає, хіба що дівчинка-світлячок, його дівчинка, доня... Вона знала. Знала навіть тоді, коли він сам себе встигнув забути.

– Татку, а чому хрещена плаче, коли бачить сусідського хлопчика?

– Якого?

– Отого, котрий не такий, як усі.

– Він інвалід, доню.

Дві блакитні квітки замість очей.

– Ні, татку, він... інший. Це як з твоїми малюнками. Пам'ятаєш, ти намалював будинок? Ззовні такий незграбний і страшний?

– Пам'ятаю, але він просто вийшов невдалий.

Блакитні квітки завмерли.

– Неправда. Ти ж не зазирає до середини.

– А що там?

Посмішка.

– Всередині – казка.

Чоловік здригнувся. По тілу поповзло оніміння – повільно й густо.

Спогади. Вони, здавалось, зрізали нерви, як стиглу траву. Боляче.

Нестерпно боляче. Хочеться затиснути голову щосили, аби біль відійшов, а не можна. Без цих спогадів він – також пуста. Абсолютна. І від того страшна. Непомітно дійшов до будинку, у якому горіли вікна. Величезні, у зріст дорослої людини (адже Рената хотіла саме такі), вони зараз чомусь лякали. Чоловік видихнув темряву й поклав руку на клямку воріт, натиснув, і звідти живою зброєю заблимали два ока.

– Бою! До мене. Свої.

Ніч породила тінь, і та заходилась зосереджено обнюхувати «свого», щоб врешті-решт доволі дружньо махнути кудлатим хвостом. Високий молодик поспішно простягнув широку долоню.

– Віталій. Охоронна організація «Захист».

Анатолій полегшено зітхнув і чомусь подумав, що у такого велетня має бути настільки ж широке серце.

– Над назвою, мабуть, довго не міркували?

Молодик посміхнувся й одразу ж став схожим на хлопчика.

– Навіть не знаю. Я лише три дні, як туди влаштувався, проте за плечима спецназ, тому можете бути спокійні.

Це ж треба. Велетень-хлопчик з широким серцем і досвідом спецназівця.

Оксанці такий сподобався б. Чоловік здригнувся. Здавалось, доня стоїть за плечима й блакитними квітками дивиться на охоронця. Чи на собаку?

Анатолій присів й зазирнув у очі кудлатому. Красень. Пес дружньо лизнув простягнуту долоню шерхатим язиком. Здивований господар аж присвиснув:

- Дивно. Він так робить лише з дітьми.

- Моя дочка колись мріяла про такого. Я обіцяв, тільки одразу, як переїдемо з квартири, щоб пес міг вільно бігати по траві. Знаєте, що вона мені тоді сказала?

Парубок ніяково відвів очі. Значить, знає, хоча так навіть простіше.

- Сказала, що буде чекати, бо друзів не можна тримати у клітці, навіть якщо клітка - ціла квартира.

Собака раптом гавкнув.

- Погоджується. Молодець.

Анатолій запустив пальці у довгу шерсть. Було чути, як пес дихає - тепло-тепло. Перед очима з'явилося щасливе дитяче обличчя. Донечка сміялася якось так дзвінко, немов сама була дзвоником, а ще кричала крізь сміх: «Бою, лови!!!» Кудлатий пес мчав по зеленій траві, натхненно шукав серед зграйок стурбованих мурах палицю, а потім радісно ніс знахідку своїй власниці. Дівчинка жартівливо підстрибувала й тікала, щоб вірний друг, наздогнавши, підстрибнув й ніжно лизнув у чоло. Потім вони падали до землі й щасливо котилися все далі і далі, доки картинка не танула в суцільній темряві нездійсненого. Анатолій голосно видихнув. І чому він так і не купив Оксанці собаку? Може, тому, що у цьому будинку доня майже не бувала? У горлі немов щось застрягло, затискаючи собою слова, а пес продовжував дивитися прямо у вічі, навіть не кліпнув жодного разу, бо відчував.

- Вибач, донечко.

- Анатолію Миколайовичу?

Чоловік сіпнувся й швидко підвівся.

- Все добре. Вам все показали?

- Костянтин Валер'янович увів у курс справ й познайомив з вашою дружиною. Про платню теж домовилися, договір підписали. Я розмістився у кімнаті при гаражі. То справжні хороми, можна групу спецназівців розмістити, не те що нас з Боем. Відтепер можете спати спокійно.

- Спасибі.

Вже на порозі будинку його наздогнало:

- Костянтин Валер'янович ще у гостях.

Анатолій усміхнувся. Значить, точно під охороною. У будинку пахло нічною кавою, саме нічною, з легким присмаком сновидінь. Костя сидів навпроти Ренати й розповідав щось веселе. Солодка жінка вигнула спину й кицькою муркотіла біля вуха. Їй таки бракує уваги.

- Привіт.

Рената підвелася назустріч.

- Толю, нарешті. Костя знайшов мені охоронця. Такий розумний хлопчина, от тільки з собакою.

- Так тож надійніше.

Жінка чмихнула носиком.

- Не знаю. Хто там зна, що у собаки в голові?

Костя поставив пусте горнятко з-під кави.

- Ренато, тут би дізнатися, що у голові друга? Толю, ти коли повернешся? Я роблю все можливе, але, друже, без тебе ніяк. Ми на межі, братику.

Хлопці дрібницею перебиваються. Якись ремонти, але - то крихта.

Повертайся.

- Ти чув, ліси горять?

Костя здивовано кліпнув.

- То й що?

- Віда.

Рената не втрималась:

– Переконався? Яка тут може бути робота?

Костянтин ніяково розправив невидиму складку на білосніжному костюмі й, дивлячись кудись вбік, запропонував:

– У мого знайомого агентство туристичне. Зараз гаряча пора, але можна щось організувати... Толю, я розумію, що не зовсім час, але потрібно змінити декорації. Чуєш? Поїхали б кудись, а краще полетіли. Воно, дивись, й попустить. А там, через тиждень-другий, світ зміниться. Згоден? Рената дивилась так прискіпливо, немов прагнула розчавити поглядом.

– Спасибі, проте не варто. Сам кажеш – не час.

– Але ж...

– Ні.

– Ну як знаєш.

– Спасибі.

Костя кинув співчутливий погляд у бік Ренати й, поспіхом попрощавшись, зник. Вона пила нічну каву й мовчала. Хоч десяток тих псів в охорону, все одно не засне.

Коли серед ночі постукали у двері, Анатолій підскочив, мов вжалений. Босі ступні по дошках сходів, й за хвилину він вже біля вхідних дверей. Ліхтарик сліпить очі. Чути, як хтось невидимий хекає в темряві, а десь поруч гуде машина.

– Анатолію Миколайовичу, це Віталій. До вас приїхали.

Серед ночі приїхали? Очевидно, стосовно охорони він вирішив дуже вчасно, якщо не поцілів у яблучко. Нічне повітря волого лизнуло долоню. А, це ти, друже. Хороший пес.

– Хто приїхав?

– Майор Ткаченко. Він дуже поспішає, каже, що телефон розрядився, то подзвонити не зміг. Вони їдуть на затримання.

За пазуху неначе вогню кинули. Чоловік підскочив й що духу кинувся збиратись. На шум вийшла солодка жінка. Холодний погляд з домішками переляку.

– Куди серед ночі?

Анатолій вскочив у штани й на ходу вихопив сорочку з шафи.

– Все гаразд. Спи. Потім розкажу.

Жінка нервово труснула водоспадом волосся й зачинила двері спальні ще до того, як він встиг зникнути з поля зору. Очевидно, слухати виправдання у її найближчі плани не входило. Ну й дідько з нею. В голові калатало одне-єдине слово «ЗАТРИМАННЯ». Воно паралізувало думки, й ті нерухомо лежали десь на дні свідомості. Затримання. Він біг до машини, на ходу взуваючи черевики. Навіть собака збентежено поступився дорогою й тривожно гавкнув услід. Віталій же встиг прокричати:

– Будьте обережні.

За кермом автомобіля сидів Петро й нервово тарабанив пальцями по склу. Пахло пожежею.

– Що?

– Сідай швидше. Нам групу спецрозділу наздогнати треба. Ех, намілять мені шию й добре зроблять. Чого мене до тебе поперло?

Машина зірвалась з місця, наче збиралась злетіти. Нічні вулиці застрибали перед очима в хаотичному калейдоскопі. Анатолій тільки встиг помітити у темряві контури парку, як він одразу ж зник далеко позаду – з усіма мудрецами й нічними страхіттями. Не вистачало повітря. Чоловік хапав його легеньми й відчував, що в грудях ось-ось мало розірватися серце. Нарешті не витримав й майже прохрипів:

– Васильовичу, ну не муч. Що?

На спітнілому обличчі майора дрібні краплі збирались до купи, накопичувались, а потім раптово зривались до низу й повзли солоною смужкою. Він зараз був зосередженим, як ніколи. Мереживо вулиць розплуталось й покотилося прямою ниткою нічного шосе.

– Куди ми ідемо?

Майор на долі секунди відірвав очі від дороги, але Анатолій встиг розпізнати у них тривожне очікування. Значить, скоро, дуже скоро все скінчиться.

– Наші вираховували так звану Віту. Довелося добряче потрусити оператора, але воно того варте. Адреса принца у кишені, він житель обласного центру. Якась година їзди. До речі, зателефонувала касир на автостанції. Вона впізнала дівчат на фото. Обидві брали квитки на обідній рейс у день зникнення, водій підтвердив, що зійшли у місті, назад не поверталися ні того дня, ні наступного. Очевидно, що поїхали... до принца. Анатолій відчув, як пересихає у горлі. Води б.

– Значить... ми їх знайдемо?

Майор нервово полоснув поглядом:

– Молися.

Анатолій вріс у сидіння, намагаючись підрахувати, скільки часу забере ця нічна дорога. Молитися. Слова лякливо розправляли крильця й билися, намагаючись злетіти. Куди? Він не знав, чи існує той, хто повинен їх почути, та й молитися не вмів. Матір Іринки колись давно читала «Отче наш». Красиво складала долоні й дивилась на старезні образи, що висіли у куточку кухні. Але він навіть слів не чув, лише бачив, як ворухаться уста, породжуючи незриму мелодію, таку ж красиву, як складені до купи долоні. То як пригадати те, чого ніколи не знав?

Темрява за вікном малювала чорною аквареллю два дитячі силуети. Встигнути б. Тільки б встигнути. Він готовий кричати й шепотіти це сотні разів – як заклинання. А може, це і є молитва?

– А ти вмієш молитися?

Водій мимоволі виструнчився й, здалося, став вищим на голову.

– Колись давно умів, хоча... молитву мало знати, її творити потрібно.

Анатолій здригнувся й уважніше придивився до людини, котра сиділа поруч. Слідчий, який творить молитву. Вражає, якщо не сказати більше.

– Я щось не второпаю.

Він посміхнувся.

– Що? Дивно чути подібне від нашого брата? Не збирався я в органах працювати. Життя змусило.

– Тобто?

Нічна траса підморгувала білою смужкою, краючи життя на дві рівнозначні половини: ну ж, обирай. По обличчю майора розповзалася тінь. Вочевидь, спогади були болючими.

– Минулося. Здається, що й не було. Так, вибрик уяви та й поготів. Діти часом схильні до таких от фантазій.

– Яких? Мріяв про плащ супермена?

– Якби ж то.

Тиша. Ніч упіймала машину, як мишеня, й тепер гралася. Вони їхали вічність і неначе стояли на місці. Де ж ті вогні? Місто – що живий камінець: має сяяти в темряві. Спека вмостилась клубочком між чоловіками й загрозливо випустила пазурі. Може, варто спинити цю тарарайку й бігти по білій смужці вперед і вперед? І майор не витримав. Заговорив. Швидко. Гаряче. Підриваючи спогадами їдку вічність дороги.

– Я – дитина наркоманів. Не схоже? Сам дивуюсь. Мати після пологів протягнула рік чи два, батько й того менше. Мене виховувала бабуса.

Його очі при згадці стали теплими, хоч грійся.

– Вона вже була старенька, народила мою матір далеко за сорок. Пізня дитина. Вони їй світ до ніг. Опікали. Мабуть, занадто. Матір почала курити травичку десь в тринадцять. Сам розумієш: складний вік, бунт, не та компанія. Через рік вона вже кололась, через чотири зустріла кохання життя, а виявилось, що не зовсім... життя, скоріш смерті. Купа хвороб, а потім навіть падіння з п'ятого поверху. Може, злетіти збирались, не знаю, але в результаті – інвалідний візок, хоча і він не спинив. Такі не зупиняються. Словом, не знаю, чому народився здоровим. Бабуся завжди повторювала, що врятував Господь. Вона так у це вірила. Чи рятувалася вірою? Напевно. Але я молився з дитинства. Всі довкола сплескували долонями й шепотіли, дивлячись на маленького хлопчика, який ревно читає молитви, а ще... пророкували, що буду священиком.

Анатолій на мить уявив чоловіка у рясі й відчув, що було в цьому щось правильне. Такий, як цей, міг би. Слідчий немов відчув й озирнувся. У сутінках салону було видно лише розхристані очі.

– А я, віриш, сам того хотів, широко так, по-дитячому. Бабуся водила до церкви на усі служби. Молитва була для мене частиною життя, як футбол і синці на колінах. А ще... Не знаю, як пояснити. Бабка Ліда любила мене. Дуже любила, але іноді я потай мріяв про те, щоб після уроків мене забрала мама. Ми б купили полуничного морозива, обов'язково полуничного. Я б тримав її за руку й просто йшов поряд – з такою красивою і молодою, що всі без винятку мені б заздрили. А батько... з ним я б їздив на риболовлю рано-вранці, щоб бачити, як сходить сонце. Він навчив би мене оборонятися й вболівати на справжнісінькому футбольному стадіоні. Але всього цього відбутися не могло... у мене. І я вирішив, що допомагатиму таким, як мої батьки, розповідатиму про любов Всевишнього до кожного з них, бо любов та зцілює.

– І що?

Тінь на обличчі стала чорною, зате очі – дві свічки.

– Нічого. Бабуся підтримала, домовилася з керівництвом центру реабілітації наркозалежних. Як-ні-як – живий приклад безмежної любові. Раптом отямляться? Там погодилися. Я став навідуватися часто. Мене знали, й одного разу... один з пацієнтів попросив, аби пояснив детальніше, що таке любов до ближнього, яка вона. Центр розміщувався на величезній території. Було пізно і якимось задушливо... Я вірив... кожному з них вірив. Ми пішли прогулятися вздовж берега річки, невеличкої такої річечки.

Його голос затремтів.

– Завжди пам'ятатиму її шум, вкрадливий і спокійний. Звук води, що біжить, увійшов у кожне нічне страхіття. Мені було лише тринадцять, йому – за сорок. Міцний, здається, спортсмен у минулому, він не дав жодного шансу на втечу... Знущався кілька годин. Я заплюшував очі, аби не бачити нічого, зовсім-зовсім нічого, немов міг цим викреслити насилля. Але хіба таке викреслиш? Коли ж спробував помолитись... той покидьок вдоволено зашипів біля вуха: чи це вона і є, любов до ближнього?

Тілом пішов холод. Здавалося, що навіть спека лякливо увібрала пазурі. Ось-ось і вистрибне за вікно. Анатолій вражено мовчав. А що скажеш? Співчуваю. Хіба таке говорять слідчому, котрий шукає вбивцю твоєї дитини? Але зараз, ось у цю хвилину, скоріше нагадає хлопчика, який боїться... чи ненавидить?

– Його не посадили. Я... не зміг розповісти, що зі мною зробили... нікому... навіть на сповіді. Не знаю, чому говорю це тобі. Дивно, правда?

Хоча... все у минулому.

Анатолій здригнувся:

– І як... ти з цим впорався?

Петро дивився вперед на дорогу, що бігла і бігла, здавалося, безкінечно, а потім чомусь прошепотів:

– Не знаю. Молився, тільки вже не так. А потім... вирішив рятувати не душі, а людей – від такої мерзоти. Відслужив, вивчився, от, ловлю убивць, гвалтівників, збоченців... Весело? Знаєш, пізніше, набагато пізніше я пошкодував, що нікому тоді не зізнався. Просто... був наляканим хлопчиськом, не вірив сам собі й так бридко почувався. Сором, огида, бруд. Мені було страшно. Вже зараз розумію, що потрібно було наважитись, обов'язково. Він би відповів перед законом.

Анатолій вражено запитав:

– І ти... Ти віриш у закон?

Чоловік зітхнув:

– Вірять у Бога.

Анатолій підскочив, немов у відкритому океані побачив краєчок суші. До нього можна не дістатися, забракне сил, але ж вона є, земля. Хтось також її бачить, той, хто поруч. Потім таки зважився запитати найголовніше:

– Тоді... навіщо закон? Судді, в'язниці, статті? Коли все простіше...

набагато простіше, бо є ж правда. Є. Значить, мусить бути і справедливість.

Чоловік за кермом видихнув, хвилину мовчав, а потім вліз у самісіньку душу:

– А ти впевнений, що то вона?

Попереду вигулькнули вогні – так раптово, що обидва здригнулись.

– Здається, приїхали.

Анатолій ще не бачив метушні такого рівня концентрації. Збоку здавалося, що люди у формі хаотично кидаються в різних напрямках, проте кожен з них точно знав, де його місце наступної секунди. Позаду почувся голос майора:

– Не висовуйся.

Чоловік кивнув і вріс поглядом у дев'ятиповерхівку, що спала. В цьому величезному вулику зараз горіло лише три вікна, та й то увімкнене світло було в одному. Ніч щільніше загорнулася у димову завісу й безшумно стала поруч. Де? За котрим з них дівчатка? Із нічної завіси спустилося ледь чути:

– Тату, чому люди не літають?

– Літають птахи й літаки, а люди не можуть.

– Чому?

– Бо... люди. У нас нема крил.

– Ні, татку, ми просто забули, що вони у нас є.

П'ятирічна доня морщить носика й розкидає руки, довкола яких починає роїтися комашня. Крилата дрібнота огортає долоньки, і в сонячних променях утворюються обриси... крил. Оксанка сміється й біжить, розкидаючи в усі боки дзвіночки щасливого сміху:

– Таточку, бачиш? Я лечу...

Анатолій підняв очі догори. Злетіти б. Піднятися у повітря й зазірнути у кожне вікно. Десь же вони є, ті дівчатка. Може, навіть літають... у сні? Діти тоді ростуть, хоча... Ці, здається, виросли. Доросли до кохання. Не витримує й заходить у перший під'їзд, піднімається по сходах навмання, доки на шостому поверсі не спиняють люди у формі. Чути, як б'ється серце у повній тиші. Це ж треба, стільки людей, а жодного звуку. Раптом стук.

Тиша лякливо горнеться й концентрується у ледь чутне шаркання капців – там, за дверима. Чоловічий голос:

– Хто?

– Відчиніть. Міліція.

Анатолію здається, що він бачить, як у власника голосу по той бік дверей вирячилися очі.

– Хто?!!

А потім починається щось неймовірне. Гуркіт чавить з усіх сторін. Молодики розбігаються й штовхають двері, чути дзвін розбитого скла й грізне:

– Лежати!!! Руки... Руки.

Від дверей лишається дірка. Крізь хмарину пилу видно, що на підлозі лежить з закинутими за ший руками щось огрядне й лисе, лякливо сопе. З кімнати вибігає жінка в самій сорочці. Вона тримає на руках світловолосе дівчатко років двох. Воно плаче, розтираючи сльози по червоних щічках і маминій шиї. Жінка в паніці відступає назад – з широко розплющеними очима, з них ось-ось вирветься крик:

– Не чіпайте!!!

Майор обережно бере махровий халат зі стільця й накидає на плечі. Його голос звучить впевнено і заспокійливо. Неначе на сповіді.

– Все добре. Міліція. Ось посвідчення. Заспокойтеся й одягніться. Хлопці, тихіше. Дитина.

Бійці методично розходяться кімнатами подібно тіням. Через мить звідусіль чути:

– Чисто. Дівчаток нема.

Господар нарешті оживає й соковито сипле лайкою.

– Якого біса?!!! Що відбувається?

Анатолій ловить себе на тому, що не може відірвати погляду від круглого черева, порослого густим чорним волоссям. Як у кабана. Хочеться увігнати туди щось гостре й довге – якнайглибше. Бр-р-р-р. Майор підносить до очей затриманого фотокартки двох усміхнених дівчаток.

– Упізнаєш?

Дівча рюмсає й починає тягнутись рученятами до того круглого черева:

– Тато... таточку...

– Та що тут... відбувається? Які дівчатка? Жоро! – Жіночий голос летить високо, здається, вище даху зі сплячими котами на горищі.

Звідкись з'являється чоловік з ноутбуком в руках. Весь цей час він натхненно стукотів по клавішам й морщив високе чоло, доки полегшено не видихнув:

– Є! Переписка не знищена.

Інший виніс зі спальні мобільний телефон господаря.

– Останній дзвінок на номер зниклої був два дні тому.

Коло звужувалось. Черево підвелось у повний зріст – ото таки принц! На спітнілому обличчі бігали чи то переляк, чи здивування.

– Я... я нічого не зробив! Нічого! Пальцем не торкнувся!

Жінка похитнулась. Шоковано озирнулась кімнатою, немов прагнула знайти тут когось рідного і чомусь не знаходила.

– Я ні в чому не винен, Катю. Чуєш? Те дівчисько... Вона... ну познайомились у мережі. То був жарт і все, не більше. Кілька телефонних дзвінків.

Занудьгував...

Жінку колотило. Тіло трусило від кінчиків пальців до маківки настільки сильно, що дитина злякано обхопила матір одразу й ноженятами. Анатолій дивився, як на коротеньких штанцях дитячої піжами танцюють рожеві слоники, й чомусь думав, що їхня власниця – також принцеса. То як він

зважився, коли у самого дочка? Жінка дивилась у вічі й шепотіла. Шепіт розповзався кімнатою й чіплявся за уламки вчорашнього життя, звичного, того, якого вже ніколи тут не буде:

– Де вони? Де вони? Де?

Чоловік спустошено опустився на коліна й, не відриваючи очей від дружини з дочкою, прокричав:

– Не знаю! Правда, не знаю. Чим завгодно запрягнуся. Чуєш? Сонечкою клянусь, не чіпав. Ми домовилися зустрітися, але ти... тебе викликали того вечора на роботу. Пам'ятаєш? Складний випадок, ти затрималась й повернулася вже за північ, а я... я вкладав Соню спати.

Жінка вхопила дитину й забігла до спальні, грюкнувши дверима з такою силою, що, здалося, розбите скло на підлозі кухні підскочило й дрібно задзеленчалю. Господар опустився на підставлений стілець і байдуже відповідав на питання, дивлячись на ті зачинені двері. Зараз вони – що стіна. І її не пробити. Було чути, як у сусідніх квартирах розмовляють. Протоколи й зосереджені обличчя. Анатолій увійшов до кухні, під черевиками заскрипіли уламки скла. Крізь розбите вікно зазирнула ніч: «Знайш-ш-ш-шли?» Господи, де ж ви, дівчатка?

Їх знайшли вранці. Рано. Перше проміння пливло над землею хвилями. У будинку, там, де матіюли, сновигали люди. Анатолій дивився на заплакані обличчя й не вірив. У це не сила було вірити. А трапилось. Батьки щільно охопили дитину – ні вдихнути, ні видихнути – єдине ціле. Перелякані оченята й надзвичайна легкість всюди – від ранкового неба до ще нічної землі. Їх знайшли. В обшарпаній кімнатці. Зі зграями тарганів вперемішку. Десь поблизу залізничного вокзалу. До міліції подзвонила власниця кімнати після того, як на одному з каналів у черговий раз трансливали фото зниклих дівчат. На місце одразу ж виїхали групи розшуку. Дівчатка тулилися одна до одної на скрипучому ліжку й лякливо слухали, як ворухиться у темряві кімната.

– А що? У мене тут не п'ятизірковий готель. Зате поруч з вокзалом й доступно. Звідки ж було знати? На лобі ж не написано, що втікачки. Сказали, що до бабусі приїхали хворої, а на вокзалі обікрали, бо гав ловили. У нас тут на раз обікрасти можуть. Адреси бабусі не пам'ятали, телефони мобільні – тю-тю, от і пожаліла. На свою голову. Батьки вражено ковтали сльози й боялися відпустити дівча бодай на долю секунди. Мовчки гладили пофарбоване волосся, у якому й годі було впізнати колишню русаву косу.

– Лесю, донечко... Що ж ти з собою накоїла, хороша наша? Як ти усіх налякала.

Дівчина схлипувала й розтирала по обличчю фатальну жінку, над якою, вочевидь, чаклували у дорогому салоні з добру годину.

– Я... я не знаю... Чому він не прийшов? Він помер?

Анатолій здригнувся, пригадуючи черево у густій порослі волосся.

– Ти що, доцю!

– Хто?

– ВІН. Він мав прийти. Ми... чекали увесь вечір і ніч, там, де домовлялись, біля вивіски «Мрія». Інна просила повертатись додому, але я... я... не знала, чому він не прийшов. Ніч блукали містом, потім повернулись, чекали цілий день, а потім... до нас причепились ті дядьки... й ми втекли.

– Вони нічого не зробили?

Дівчина підняла вологі очі:

– Хто?

– Ну дядьки.

- Ні, але... але він не прийшов. Він помер?
- Хороша наша, маленька, ніхто не помер. Його не було з самого початку. Розумієш? Тому... тому чоловіку під сорок. Він має сім'ю, доньку, а так... розважався. Чуєш? Розважався.
Леся кліпала часто-часто:
- Не вірю... ні... не може того бути, ВІН є.
- Бідненька наша, маленька...
Анатолій вийшов, тихо причинивши за собою двері. На порозі палив майор й роздивлявся будинок навпроти.
- Ну що?
- Не вірить.
- То нормально. Одразу хіба повіриш? Та тут все буде гаразд, оговтаються. Матір вже залишила бізнес і буде з дочкою. А що їм треба? Увага. А от сусідка... Вона ж роботи не кине.
Анатолій дивився на будинок-гриб й відчував, як відгомін чогось далекого торкається серця. Невже?
З будинку вийшла пара. Змучена жінка вела за руку понуре дівча. Воно ледве пересувало ноги й без упину плакало. Сльози котилися й котилися обличчям. Крізь них вона, мабуть, нічого не бачить довкола. Сама вода. Жінка порівнялась й видихнула:
- Спасибі... за Інну.
Майор кивнув.
- Нічого, це ж робота. А як ви?
Матір посміхнулася гірко, але... водночас з легкістю, неначе тягаря скинула:
- Теж нічого. Їдемо звідси... до матері у село. Все. Більше не можу. Хотілося життя кращого. Гадала - освіта для дочки, а воно, бач, ледь не втратила... Нехай тепер у селі, зате поруч.
Дівчина схлипувала й міцно стискала руку:
- Мамо, мамусечко, я ж... не думала... А Леся... Леся як?
Жінка обійняла тоненькі плечики:
- Не знаю, доню. Хоче - нехай у гості приїздить, але так воно буде краще. Краще. Анатолій стояв навпроти свого дитинства й розумів, що краще не буває. Є так, як мало бути. Ось і він дістався до найпотаємнішого, най, най, най. Оголився, знявши шкіру й роки, і не знав, що з тим собою робити. Спогади розтривоженим роєм гули біля серця. Здавалось, ще хвилина - і сотні жал у тобі, а стільки отрути при сторонніх не витримати. Чоловік квапливо попрощався й пішов до машини. Крізь відчинене вікно підморгував будинок-гриб. І чим далі їхав Анатолій від нього, тим ближче той ставав.

Він знайшов старі фотографії, здмухнув пил й, не дивлячись, заховав. Потім. Від минулого все одно не втекти й не сховатись у шкарлупці дорослого дядечка. Зараз він чітко це розуміє, хоча мури зводив ретельно, аж надто, так, щоб у жодну шпаринку не влізли згадки вчорашнього дня. Та не вийшло. Час... бути собою, і для цього варто віднайти своє місце. Він знає, де це.
Віталій з Боем провели до воріт, а Рената навіть не визирнула, можливо, нарешті заснула. Ранкове місто кипіло, захлинаючись новинами про знайдених. Звідусіль йшло полегшення й суцільні знаки оклику. Могли ви про таке подумати? Закохались дівчиська!!! Ото коханнячко! Анатолій відвертався. Дурниці. Дівчатка живі, значить, все можна виправити, і, здається, обидві родини вже знають - як. Було б тільки бажання, ну й

терпіння. Минеться. Може, згадуватимуть колись сновидіння юнацьких ночей, посміхатимуться краєчками вуст, та й поготів. Згадуватимуть...

Парк. Він впустив його у себе швидко, оточив й посміхнувся: прийшов. На лаві дрімав Степан Олексійович, та так солодко, що Анатолію стало шкода будити старенького, тому прикрив свіжою газетою сиві вуса й швидко пішов далі, немов боявся спинитися. Глибше, знайомою стежкою. Патрульних істотно поменшало, хоча то там, то там серед зелені вигулькували зосереджені постаті. Тихо. Лише вода говорить. Дійшов до озера, присів на вологий пісок, схрестив під собою ноги. Ніхто не заперечив, значить, вже знають в обличчя. Над головою зібралася мошкара, утворюючи золотисту хмаринку. Чоловік махнув рукою, розганяючи живе повітря, й ненароком зазирнув до води, миттєво відсахнувся й, затамувавши подих, знову зазирнув. По спині зрадницьки поповзла донизу цівочка поту.

Очі. Вони не вразили – налякали. Висмоктані якісь. Неживі. Ніби в очі мерця дивишся, а не у свої власні. Невже справді то він? Він. Господи, страшно як! Живий мрець, а сьогодні ж був біля дитинства. Стояв навпроти будинку-гриба й розумів, що не втече. Воно повернулося. Дістав старезні фотокартки, міцніше затис між долонь. Боявся дивитись, майже так само, як у воду. Бо хто там? Маленький хлопчик – загублений серед сірості.

Сірості було багато. Вона була скрізь. Сірість кожного прожитого дня й сірість завтрашнього. Дуже довго він думав, що світ увесь такий, навіть коли на дитячих малюнках. У школі, коли давали завдання відтворити будинок своєї мрії, він завжди малював той, у якому народився, і не тому, що прагнув жити в такому, скоріш, навпаки, просто не знав, що існують інші кольори. Чоловік забрав тремтячі пальці й подивився на верхню світлину, чорно-білу, хоча ні, сіру, і серед сірості насувається чорна пляма – не така вже й велика, а колись... здавалася всесвітом.

Ось ці стіни, криві, неначе недбало складені гральні карти, дихнеш – і обваляться. Вікна – маленькі, через що підсліпуваті, з давно протрухлими підвіконнями, на них так хотілося посидіти, але робити цього було не можна, бо ризикував не просто впасти, а зруйнувати дочиста конструкцію.

Дах. Точно. Ось цей вигин. Чим тобі не шапка гриба? Старого, чи то пак – древнього, найдревнішого. Такий, певно, бачив багато, і все побачене осідало на стінах, всотувалося, й часом, особливо вночі, здавалося, що будинок оживає, крекче – зовсім як старий дід. А може, то були домовики? Так-так, не один (хоча господар, зазвичай, має бути один) і навіть не два, а одразу кілька – на всі життя, що минули в цих стінах. Анатолій провів пальцем по чорній плямі. Пам'ятає. Все-все пам'ятає до дрібниць, навіть запах – кислуватий та вологий, так часом пахне дерево після дощу або... дріжджі, які ростуть. Він теж ріс у тому будинку – цілком не пристосованому для дитинства, і так рік за роком. Скільки ж всього? Десять? Так. Одинадцятий він святкував вже у будинку для сиріт. Якраз там були різні кольори, але іменинник позбувся б усенької райдуги, тільки б повернутись назад.

Знову глибокий вдих. Погляд пірнає у наступну світлину, й та одразу затягує, не видихнути і не вдихнути. На ній Очі. Теж сірі. Красиві. Таких більше ніде не бачив. Великі-великі, схожі на... На що ж вони схожі? Не пояснити й не відтворити. Ця фотографія – лише натяк, ярличок для пам'яті, решта – глибоко в ньому, у кожній клітині, генетичному коді, голосі крові – неважливо, головне, що ті очі є – доки дихатиме, будуть. Як і ніжний овал, правильний ніс, бліда шкіра, що ніби світиться зсередини. Губи. Теплі, з присмаком ягід та сонця. Дивно, мама ж не любила ні того, ні іншого. Чи любила? Він не знав. Це й була найболючіша рана. Не знав. Так любив її, а що любила вона – загадка, величезна така,

неосяжна таємниця, яку скільки не намагайся – не розгадати, бо лежить під землею, там, де й доня, хоча ні, в іншому місті. Далеко звідси. Він тоді тікав якнайдалі. Чи життя гнало – як обірваний пелюсток – лети-и-и! Де ж то було?

– Татку, а чому в мене лише одна бабуся, коли у Віки дві?

– Бо моєї мами не стало, коли я був маленький.

– Як?

– Вона померла.

– Померла?

Оксанка зосереджується на цьому новому слові, навіть кусає нижню губу задумливо. Скільки їй? Три? Чотири? Волоссячко ще зовсім дитяче, таке, як у курчаток навесні.

– То бабуні нема?

– Так.

– А куди вона померла?

– Нікуди.

Дівчинка радісно плеще в долоньки й підстрибує:

– Значить, вона скрізь.

Скрізь. Матір втекла до міста. Це дід так казав. Дременула. Анатолій зітхнув. А може, бігла до мрії? Вона заслуговувала на мрію й на почуття, що летять-летять-летять – не спинити й не втримати. Можливо, вони були, принаймні Анатолію хотілося вірити, бо інакше... він просто помилка. У подолі принесла. Знову ж дід. Невідомо від кого. То таки було правда. Невідомо. Не зізналась, навіть не натякнула ніколи. Неначе для його появи батько був і не обов'язковий. Ти мій – і годі. Якби ж то. Може, він їй і належав (часом здавалося, що цій жінці з сірою безоднею належать абсолютно всі без винятку, принаймні прагнуть належати), а от вона... Вона ніколи не була його... Нічия. Не вміла вона належати – як вітер, повітря, вода. Не скажеш же на них МОЄ? Тут моє, а тут вже й нема того. Піди – упіймай.

Матір не була пристосована до життя. Подібне трапляється. Толя дбав про маму, а не навпаки. Вона забувала поїсти, одягнутись тепліше, поспати, піти на роботу зранку. Навіть бився з сусідськими хлопчиками, бо вони щоразу, як матір проходила повз їхню компанію, кричали услід: «Тю-тю, прокажена пішла». Мама ніколи не зупинялась, щоб насварити, часом навіть посміхалась собі тихенько. Зате Толя терпляче чекав, коли вона заверне за ріг, а потім кидався на розбишак, хоч їх було троє, збивав кулаки до крові й носив чергові синці, аби тільки запхнути оту їхню «прокажену» назад до горлянки. Не прокажена вона, вона – його мама, найкраща матуся у світі, бо така лише в нього є. То яка ж прокажена? Ні. Хоча... дід казав: пришелепкувата, поверталась би назад у село. Та то він так, для слівця. Все одно мама не повернулася б. Їй було зручніше у аварійному будиночку на околиці міста, аніж у сільській хатині, де колись померла її мама. Бабуся її розуміла чи, скоріш, відчувала. Це так дід говорив. То були дивовижні стосунки, на рівні телепатії. Вони знали одна одну – як відбиток у дзеркалі, до ледь відчутних порухів думки чи серця. Напевно, тому бабця відпустила дочку до міста, бо знала: то її шлях, який не є, а не обійдеш. Дід сварився, поривався їхати шукати, а вона терпляче чекала, вибираючи одразу два місця на сільському кладовищі – щоб поруч лежати. Ох і лаявся дід, а коли несподівано довелося поховати дружину, став сивим-сивим, як осінні тумани, і все питався у тиші: для кого місце поруч? Гадав, для нього, і вже не лаяв, а просив, щоб поверталися.

Мама після тих розмов робилася прозорою, але не їхала, не час, та й дитині вчитися потрібно, багато вчитися, щоб проектувати будинки, красиві-красиві. Анатолій здригнувся. Як вони витримали стільки? Як вижили? Сірі серед сірого. То колір злиднів, а ще колір її очей. І тих очей не стало раптово, в одну мить. Серце. Здається, то було воно. Озеро біля ніг повторно зазирнуло в очі. Ну от. Вже не такі мертві, дихають. Чоловік легенько торкнувся вустами жінки на фотографії й обережно заховав свій скарб, що дістався так випадково. Якийсь зайда-фотограф знімав усе довкола, а побачивши маму біля будинку, аж язиком прицмокнув, наступного дня приніс світлини й мовчки віддав саме йому, маленькому хлопчику, неначе знав, що так і треба. З того часу ці світлини з ним всюди – як пуповина, тримають. Він беріг їх у дитбудинку так ревно, що навіть старшокласники побоювалися відібрати – аби чогось не втнуло дурнувате мале. Діду теж не віддав, хоч і просив старий. Він за життя вперше у нього щось просив, але Толя не дав. Любив, а не зміг. Дід. Він був старий, без руки, тому опікунська рада й не дозволила забрати до себе онука, та ще й чомусь оформила малого у сиротинець аж у сусідній області. Ох і сварився старий, кляв натхненно так, що аж приспівував. Оце воював, щоб бусурмани на старості років рідну кров відібрали, засранці. Анатолій усміхнувся, немов діда побачив. Приземкуватого, з сивими котячими вусами, у солом'яному брилі влітку, а взимку в хутряній шапці-вушанці. І хоч був дід справді старий, ще й інвалід, та до онука кілька разів на рік приїздив – за будь-якої погоди і болячок, доки жив. Привозив у полотняній торбинці присолене сальце, кільце ковбаски (у кого на селі й добував, але щоразу зі свіжим), та щедрі пригоршні горіхів (пахучих-пахучих, а смачних!), і обов'язково дві баночки меду (щоразу різного, зате свого).

Толя любив уночі заплющувати очі, затискати в долоньках під подушкою горіхи, які завжди солодко пахли медом, і уявляти, як він біжить серед дідового саду. Дерев багато. Вони високі-високі, з щедрими китицями горіхів, довкола яких густо рояться бджоли й гудуть-гудуть-гудуть. Так засинати було не страшно і зовсім не холодно – навіть у найтемнішу зимову ніч. А потім і діда не стало. Старий намудрував щось таке з заповітом, що хатини у селі онуку не дісталось, та освіту малому він забезпечив у найпрестижнішому вузі країни. Хай буде свої будинки, чортяка! Pokійниця казала «файні будинки», то хай і так.

Ех, а діда на фотографіях нема, хоча б на однісінькій зберігся, ні, тільки у пам'яті. Чоловік торкнувся води. Тепла й висока, хоча... вода буває високою? Та ще й у озері? От трава... Трава – так. Вже коли вивчився, повернувся у місто дитинства й довго шукав будинок-гриб. Блукав ніби по знайомій вулиці й не бачив, а потім відчув – під ногами. Пагорб заріс густою травою – високою, по коліна, й такою красивою, хоч у коси плети. Довкола стояла осінь, і вона місцями вже встигла напитись соку трав, але не скрізь. Той пагорб був густий і рухався туди-сюди, все одно що привид, трав'яний привид дитинства. Сірого? Мабуть. Зате справжнього. А лише справжнє – красиве. Так-так, діду. Файне. Добре ж, старенький, що не бачиш ти того, чого онук набудував. Бо де там оте справжнє? А на могилах рідних він жодного разу не був, не знав, де й шукати. Заросли, певно, вони, густо заросли, загубилися, а потім й зрівнялися із землею і світом. Є і нема, скрізь і ніде, хоча ні, – всюди. Оксанка ж так казала. Вода тулилася до ніг, втішала. Чоловік підвівся, відчуваючи, як затанцювала перед очима біла мошकारа, навіть у вухах задзвеніла. Ото вже недобре. Такий режим, чого доброго, з ніг зіб'є. Треба виспатись й

поїсти, та ні, навпаки, поїсти, а потім поспати. На останній думці звідкись виринув сивовусий старенький й кахикнув.

– Степан Олексійович! А я вас будити не став.

Дідок накульгував. От навіщо та палиця, що завжди поруч. Посміхається:

– Та я здогадався. Газету свіжу подарував?

– То я, щоб ви прочитали про знайдених.

– Знаю вже, знаю. Все місто – як вулик. Бач, шекспірівські пристрасті. Кохання.

Чоловік непомітно торкнувся фото в кишені:

– Мабуть, що воно. Кажуть, дурничка, а... Моя мама колись так само втекла.

Старенький примружився:

– Не повернулась?

– Ні, народила мене.

– То ти – щасливець. Від великого кохання народитися – дар.

Анатолій зітхнув.

– Мабуть. Але батька я ніколи не знав, навіть не здогадувався, хто він.

Може... може, і маму тому любив натхненно – одразу за двох.

Сиві вуса наблизилась до води, зазирнули, провели старечою долонею по зморшкуватому обличчі.

– Люблять так, як серце любить. Не продиктуєш йому. А що батька не знаєш, то боляче. Коріння удвічі зменшується. Це ніби... обрубав його хто наполовину.

– Степане Олексійовичу... До мене Оксанка приходить стала...

Старенький підскаочив на одній нозі й подивився пильно:

– Приходити?

– Ну то я так... У спогадах, і так яскраво, неначе насправді відбувається.

Дід задумливо похилив голову на оберті долоні.

– То, синку, або на щастя, або на біду.

– Як?

– Бо чи відпустить тебе, чи навпаки – згубить. Знаєш що, сину, ти б відпочив від біганини, га? Посидів, подумав.

– Та у мене від тих думок голова лусне.

Старенький посміхнувся й щось дістав з кишені.

– Лусне, кажеш? На ось... візьми.

На долоні лежало три горішки, також зморшкуваті й теплі-теплі. Анатолій посміхнувся. Так от кого шукає він у цьому старенькому? Діда. Навіть вуса є, й горіхи... Може, ще й медом пахнуть?

– Що нюхаєш? Їсти треба.

– Спасибі. Сонцем пахнуть. Сонцем.

Вони дихали одним повітрям, навіть спали в одному ліжку, а вже були не разом. Анатолій відчував, як почуття робляться слизькими: не висловиш і не втримаєш.

– Ренато?

– Так.

– Ти ще мене кохаєш?

Жінка дивиться спокійно, навіть не кліпне.

– Ще.

«Я сьогодні довго спала. На те й вихідні, щоб валятися в ліжку аж до... Лелечко! То це вже дванадцята, а я ще у ліжку! Мама також спить, але й не дивно: прийняла заспокійливе, щоб з-а-с-п-о-к-о-ї-т-и-с-ь. Кепські справи, бо у неї для цього завжди була музика, а у тата – Рената, щоправда, не була, а з'явилась.

Вчора водили мене у кафе, так-так, ВОДИЛИ, ніби маленьку. Годували морозивом і знайомились, напевно, один з одним, бо на мене майже не дивились, принаймні ця його Рената не дивилась. А з іншого боку, що їй на мене витріщатися? Краще хай їсть своє морозиво, але тільки ложкою помішувала – так красиво-красиво, й воно геть усе поплило. Шкода. Морозиво там смачне. То вона на дієті? Ця може. Була ж у он у якій модній сукні, аж в очах паморочилось, а дієти зараз також модні, то й сидить... як Ліля. Ні, Лілі байдуже до того, що модно, вона просто закохана. Ліля. Пам'ятаю, як вперше її побачила, у тому ж самому кафе з найсмачнішим морозивом. Ліля була кругленька й щаслива, точно щаслива, бо з ямочками на щічках. Скільки ж їй було тоді? Ой! Багато. Цілих дев'ятнадцять. Доросла, аж страшно, до того ж, вже працювала – офіціанткою, а з нами, малявками, чомусь вирішила потоваришувати. Віка страшенно пишалася тією дружбою, як тільки з'являлися кишенькові, то одразу бігла купувати морозиво, навіть ангіну заробила, а морозива не кинула топтати. Вже Ліля й сварилася, нишком підливала трошки гарячого какао, щоб не таке холодне. А ми їли й не помічали, так кортіло зі старшою подружкою потеревенити. Хоча ні, Ліля не просто старша подружка, вона – СПРАВЖНЯ.

Вчора мене врятувала... Сиджу над смачнющим морозивом, а чогось на тата з тією його... модною дивлюся, а мама... вдома, і сльози душать, ось-ось поллються, як скажені, а плакати не можна... Ліля одразу ж все збачнула й з-за татового плеча давай мавпочку копіювати. У неї мавпочка завжди так смішно виходила. Директор побачив, сварився! А тільки відвернеться, Ліля його копіює. Ну хіба тут заплачеш? Краще вже морозиво їсти, от я за п'ять хвилин геть усе чисто вигребла, а потім добавки попросила, ще й ще. Раніше тато нізачо стільки не дозволив проковтнути, а вчора могла б скла наїстися – не помітив, притискався до Ренати та саяв, мов нова копійка. От я і їла, а що? Не на дієті ж. Це Ліля на дієті, бо закохалася. Ото мені кохання!!! Втовкла собі в голову, що Він припинив дзвонити, бо побачив, що товста. По-моєму, дитячий садок. До того любив, а зустрівся, помітив, що товста, – то вже одразу й ні. Та і яка вона товста? Красива. А зараз нічого не їсть, худюча, ямочки кудись зникли. Як це вона мене взагалі вчора помітила? Очевидно, зовсім кисла сиділа, бо Ліля, окрім свого кохання й кілограмів, нічогісінько довкола останні місяці не бачить. Немов захворіла. Ой! Віка вчора по телефону говорила про хворобу, ще назва така чудернацька... ано... анорексія. Ото словечко вигадали! Зараз подивлюся, що то таке.

Ой! Ой! Ой! То це люди з тими дієтами до такого стану себе доводять?!!! Фотографії – жах!!! Самі кістки, неначе на малюнках про голод. Бр-р-р. І невже то справді кохання?»

Анатолій загорнув щоденник. Пальці ще пам'ятали дотик до літер, написаних нею. Так дивно. Щоденник почав читати не спочатку, а одразу з останніх записів, то, виходить, та подорож у кафе відбулася... рік тому. Так. Влітку. То було неймовірне літо... його пристрасті. Десь одразу після десятиліття Оксанки він зважився зізнатись і розставити усі крапки над «і», хоча ні, розмалювати крапки, бо зробив це на диво легко, неначе зомбований.

Він пригадує той похід-знайомство. Ренаті якраз придбали нову сукню з останньої колекції... кого... Та біс його знає, вірніше, Рената знала, у неї стосовно тих шмоток пунктик, хоча... сукня та здавалася другою шкірою й відбивала памороки з першої ж секунди. Хотілось не просто дивитися на неї, близьку, тільки простягну руку, а зібрати в оберемок, затиснути

міцно в собі й не відпускати до повного знесилення. Вона лише сміялася, красиво відкинувши голову на сидіння авто. Солодка. Бажана. Наречена. Дружиною мала стати за кілька днів, тому й не можна було відкладати знайомство з дочкою.

Заїхали. Оченята-квітки спалахнули на порозі так сонячно, що хотілось примружитись. Татко приїхав! Рученята на шиї й дихання – тепле-тепле. Татусю. Зібралась за мить, немов боялася, що утече чи забуде, а то з'являться справи – невідкладні, як завжди буває. Дивилась в очі, хапала за руку й аж підстрибувала, йдучи поруч. Татко. У машині понуро опустила світлу голівку і якимось збоку зиркала то на нього, то на Ренату. Мовчала. Тільки «так» або «ні». Й пальці у вузол, ще б нігті почала гризти (робила це завше, коли нервувала), але втрималась, тільки зібрана-зібрана, мов на уроці без виконаного домашнього. Чому ж він не зупинив машину? Не обійняв гаряче, так, щоб зрозуміла: ЗАВЖДИ буде в його житті – щоб не сталося, скільки б жінок не змінилось, вона була, є і буде його дівчинкою-світлячком. Але ж ні, не зупинив. Перша реакція, нормально, скоро звикне. Дурниці. Які ж то дурниці – статті в рубриці «психологія». Рената складала журнали ті стосами й діловито помічала цілі абзаци, готувалася, але ж він... він чому не відчув?

Кафе. Оксанка обожнювала бувати там. Ще раніше, з Іриною, вони часто збирали останні копійки, чекали неділі й, радісно взявшись за руки, йшли туди втриьох. А Оксанка підстрибувала, як пружинка. Вище! Вище! Вище! Господи, не міг він відвезти їх в інше місце? У будь-яке інше, бо чогочого, а таких солодких королівств – хоч греблю гати, тільки встигай обирати. А ні, бо... звичка. Й доня сиділа навпроти них, мов розіп'ята, нюхала морозиво, вперше, раніше такого ніколи не виробляла, а воно, бач, слъози ховала. Маленька моя, мужня дівчинка, ти до останнього трималася, щоб не зіпсувати зустріч з татом, якого раптом стала бачити так рідко, та й недільним вперто відмовлялася називати. Ну який недільний? Тато – це тато, а не вихідний день.

До кімнати зазирнула Рената, неначе відчула спогади, постояла навпроти у чомусь чудернацьки-прозорому, а потім метеликом присіла поруч.

– Що там у тебе?

Чоловік зітхнув, розгорнув щоденник на потрібній сторінці й мовчки простягнув. Вона прочитала швидко, пробіглась розфарбованими очима по дитячих літерах й ображено закусил губу:

– Дурниці. Це коли ж я на дієті сиділа?

Анатолій вихопив свій скарб, притулив до серця. Воно боліло, хотілось так само зробити боляче:

– А не завадило б посидіти.

Жінка округлила очі й зіскочила, немов вжалена, кинула блискавку ображеного погляду й гучно вдарила дверима. Все. Пішла шукати потрібну статтю в рубриці «психологія», а йому теж час – шукати.

Надворі було сонце нового дня. Скільки ж це він проспав? Довкола будинку, щасливо висолопивши язика, нарізав кола Бой, а помітивши чоловіка, підскочив й радісно заметляв хвостом.

– Привіт, друже. Як справи?

Пес голосно гавкнув.

– Добре? От молодчина.

З-за гаража вигулькнув Віталій, приязно подав руку для потискання:

– Анатолію Степановичу, як спалося?

– Помітно, що з ліжка виліз?

Охоронець посміхнувся:

- Вам сон прописувати потрібно - як ліки. А зараз куди?
- Виконуватиму наступне призначення лікаря. Треба поїсти... морозива.
- О!

- Так, найсмачнішого в місті.

«Казку» знайшов швидко. Тут все було, як колись, навіть келишки на довгих ніжках й дитячі малюнки у вишуканих рамах на кожній стіні. Смішне оздоблення, але правильне. Дитинство - то найдорожче. Замовив морозива, шукаючи поглядом ямочки на щічках, проте до столику підійшла яскрава блондинка й оголила неприродно білу посмішку. Подякував, заплющив очі й понюхав яскраві кульки солодкого дива. Дівчина сховала посмішку й заклопотано повернулася на місце, мовляв, ото диваки, винюхують щось. Взяв ложечку й спробував. Смачно. Недарма дівчатка тут усі кишенькові лишали. Замовив ще одну порцію, потім ще, ще і ще, доки нутро не промерзло. Ось так краще. Запитав про Лілю. Блондинка зморщила носика:

- Лілька? Так вона тут вже чотири місяці, як не працює. Звільнив директор, бо своїми кістками клієнтів розлякувала.

- Кістками?

Дівчина багатозначно підтягнула фартушок під соковитими персами:

- Атож. Їй в музеї працювати - у якості експоната кісткової системи людини. На таку глянеш, то і їсти перехочеться. Та й... почувала себе Лілька погано: волосся випадало, нігті кришилися, слабкість, а вона все рахує калорії й грами. Навіжена. Під кінець важила - сорок кеге від сили.

- А адресу знаєте?

Жіночі очі з цікавістю пройшлися з ніг до голови:

- А ви хто їй?

- Друг.

- Ясно. То вона у вас так втріскалась? Ну-ну. Сам морозиво порціями ковтає, а її на дієти підсадив. Ну не козли ви? У лікарні вона, психушці.

- Де?

- Кажу ж, лікується. Болячка та ніби психологічна. Вона їжі боятися стала! Прикинь?

- Ніко, ти чого там застрягла? Замовлення!

- Шеф... Зараз! Ти б відвідав її, га? Бо ми з дівчатами на початку ще бігали, а потім то одне, то інше... а батькам не до неї: то розлучаються, то сходяться... живий серіал. Сходіть. Була шоста палата. Лілія Дейнеко. Морозиво ще будете?

- Спасибі, іншим разом.

- Ну-ну.

Лікар зрадів.

- То ви її знаєте?

- Ні. Ліля - подруга моєї дочки.

Молодий чоловік почесав потилицю й зітхнув:

- То чому без дочки? Лілю зараз підтримати необхідно, вона старається, але якщо б мотивацію закріпити, тоді б. Привели б ви дочку, правда. Лілі дуже потрібно.

Анатолій роздивлявся сірі плями на стелі й мовчав. Шкода дівчину.

- А мені можна до неї?

- Чому ні? Можна.

Довгий коридор з десятками однакових дверей по обидва боки. Кроки чути крізь. З палат визирають обличчя. Чомусь хочеться бігти. Що він скаже, ну що він скаже цій незнайомій дівчині? Лікар вказав на потрібні двері.

Звідти ніхто не визирнув. Анатолій торкнувся ручки й прочинив. На ліжку біля вікна лежав хребет. Не людина, не дівчина, а саме хребет - з

гострими контурами кожного хряща. Заворушився й повернув бліде обличчя із запалими очима. Хотілося відсахнутись, міцно причинити двері й тікати по тому коридору у зворотному напрямку. Саме так, мабуть, виглядають натурниці для образу тієї, що з косою. Дівчина кліпнула і, відчувши справлене нею враження, відвернулась. Лікар з-за спини шепотів самими губами: «Ну!» Й Анатолій зважився зробити крок досередини.

– Привіт.

Ліля не обернулась, лежала обличчям до вікна:

– Я вас не знаю.

– Я теж не пам'ятаю... тебе.

Дівча здригнулось двома кутами замість плечей:

– Воно і не дивно. Раніше я була інша.

– І вміла копіювати мавпочку.

Ліля підвелася й уважніше придивилась до відвідувача:

– А ви хто?

Анатолій розгубився. Сказати про Оксанку? З коридору спостерігав за спілкуванням лікар й аж прикусив губу від зосередженості. Очевидно, не можна... хвилювати пацієнтку, тоді як?

– Я... я... Хороший друг Віки Бобренко.

Ліля посміхнулась, й чоловіку здалося, що він ось-ось впіймає ямочки на щічках.

– Віки? Вона так само топче морозиво?

– Так.

– Добре. Нехай їсть. Це важливо. Мене тут теж вчать їсти.

– Ти повинна постаратись. Я б міг привести Віку до тебе в гості.

Дівчина кивнула:

– Добре б було, от тільки я страшна.

– Ні, тільки худа дуже.

– Смішно. А я вважала, що худа – то красиво.

– А чому? Невже... невже ти себе аніскілочки не любила, щоб аж так прагнути змінитись?

Ліля замислено схилила голову вбік, а чоловік впіймав себе на думці, що мимоволі хоче підтримати ту голову, аби не зіскочила з шиї й не покотилась підлогою – зовсім як у котромусь жахастику...

– Любила, але його любила більше й думала... – голос сіпнувся. – Думала, що ось такою заслужу його кохання.

Анатолій підійшов, присів поруч, спостерігаючи, як майже на поверхні шкіри пульсують судини: тук-тук-тук. Відолашна.

– Ти заслуговуєш кохання... справжнього.

Дівчина схлипнула:

– Знати б, яке воно?

– Воно позбавлене умовностей.

Ліля знову схлипнула й підвела очі, які колись, мабуть, були дуже красивими.

– Привезіть мені Віку. Я, правда, старатимусь.

– Привезу. Хочеш зараз?

– Хочу.

Віка кліпала волошково й заплітала руде волосся у косу, неначе вогонь приборкувала.

– Відвезете до Лілі?

– Так, але спочатку ми заїдемо й купимо у «Казці» цілий холодильник морозива.

– Отого... смачнющого?

- Угу... і цуценя.
- А цуценя навіщо?
- Бо воно вміє любити без умовностей.
- Це як?
- По-справжньому.

Батьки дівчинки перешіптувались за дверима:

- А ти впевнена, що можна Віку з ним відпускати? Що це за питання життя чи смерті? І до чого Віка?

- Бачиш, он як оченята світяться? Нехай. А я з ними - для певності.

Анатолій вийшов за руку із дівчинкою. Вона нетерпляче підстрибувала на одній нозі, встромляючи у вуха дві крилаті бабки-сережки, й змовницьки посміхалась:

- Тату, мамо... а ви дозволите песика прийняти... маленького, - дитячі долоньки окреслили уявного крихітку. - Тимчасово... Я все-все робитиму й доглядатиму, бо він Лілі потрібен. А одужає вона, то Дружок тоді з господинею житиме. Можна?

Чоловік з дружиною презирнулися і схвально кивнули. Чого не зробиш задля посмішки дитини?

Увечері біля озера посміхався він. Ну ось, донечко, ти навіть звідти піклуєшся про людей. Сьогодні зустрілись дві душі і стали сильнішими. Мимоволі пригадалися щасливі обличчя подружок. Віка з чорнявим згорточком, який настирливо поривається лизнути рожевим язиком веснянки на носі, й Ліля, збентежена й радісна, немов з цією руденькою дівчинкою до неї у гості прийшло безтурботне минуле. Їм потрібна була ця зустріч, по-справжньому потрібна. Вода погодилась й заходилась колихати у собі сутінки: з ними потрібно обережно, бо раз - й одразу темрява. Анатолій кивнув. Отож. Майже як з почуттями.

Наступні дні були голими. Немов з них зняли шкіру й заповнили по вінця водою. Вода йшла з неба. Прозора і щемлива. Жива. По вікнах повзли потоки минулого, теперішнього, майбутнього. Час виходив за межі звичного, змішувався, переходив і розтікався. Щось дивне коїлося з годинниками міста. Анатолій підійшов впритул до вікна й визирнув. Там, за склом, ожили люди, втративши спогади про минуле, дощ змив їх разом з пилом і спекою, просто змив. Містяни зітхнули й полегшено відклали моторошні події на полицку подалі, бо нащо? Нащо, коли зараз усе спокійно, нічого не відбувається, звідси, - минулося, вже минулося, а відповіді... Скільки питань не мають відповідей, застрягають в історії містечка, країни, земної кулі - і нічого, планета крутиться, йдуть дощі, ось як цей, люди живуть. А він?

Анатолій торкнувся пальцями скла, аби відчути бодай чийсь пульс, проте вода розійшлась по холодній поверхні - нема. Він. Що він? Застряг у минулому. Воно прийшло й розчиняє думки - абсолютно, мислити неможливо, лише згадувати. Спогади в ньому, спогади довкола, спогади у снах. Відчуття, що знімаєш з себе шар за шаром - з кров'ю, нервами, шкірою, і так аж до серця, в якому, мабуть, зосереджений згусток пам'яті. Там вона, бо мозок можна вимкнути, а серце - ні, б'ється ж.

Чоловік розплющив очі. Будинок дивиться звідусіль пусткою. Треба йти до неба, мокро, але так ближче. Самотні кроки луною відгукуються у кімнатах, а одразу за порогом усі звуки зникають, простір заповнює голос води. Вода спускається, летить, біжить, б'є по обличчю й плечам, а йому чомусь до нестями хочеться пити її, ковтати, як придушений ковтав би повітря. Цей дощ, мабуть, святий, бо... очищає. З прозорих потоків виринає

змоклий пес й вовтузиться поруч, тицяючи вологим носом у таку ж вологу долоню. Чоловік присідає поруч:

– Хороший. Не боїшся дощу?

Собака підстрибує й радісно розбризкує світ у різні боки. Вода це ж добре – після спеки. З гаража виходить Віталій з широкою парасолькою, посміхається.

– Куди це ви за такої погоди зібралися?

– Сам не знаю.

– Машину я тільки-но помив.

– Я пішки.

– Під дощем?

– З ним.

– То хоч парасольку візьміть.

– Спасибі, друже, але не варто.

– Ну... як знаєте. Бою, до мене!

Земля пливе під ногами, котить хвилі у всіх напрямках, танцює, лашиться. Анатолій рушає у напівпорожнє місто, змоклий до нитки. Байдуже, що поодинокі перехожі кидають спантеличені погляди й глибше ховаються під барвисті дахи парасольок. Байдуже. Він просто йде за дощем, далі й далі, туди, де дерева, де в деревах вода, туди, де його чекають. Парк рухається, прозорий і порожній. Тільки два молодики у формі (ближче до озера) подумки клянуть небо, що розв'язалося. Чоловік безперешкодно оминає пост й підходить упритул до озера. Латаття дрібно тремтить, мабуть, йому лоскітно. Анатолій шепоче:

– Радієш?

Озеро дзвінко підспівує й росте, наповнюючись хмарами чи їхнім віддзеркаленням? Красиво... і якимось спокійно. А раптом... справді примарилось? Ось зараз можна подзвонити Ірині й домовитись про зустріч з дочкою, але телефон мовчить. Техніка не людина, їй дощ протипоказаний. Звідси голосу не почути. Щоправда, можна піти під вікна минулого, щоб стояти доти, доки воно не впустисть назад, у свою казку. Може, так і зробити? От тільки не впустисть воно, Ірина – так, а воно – ні.

Анатолій простягнув руки, зібрав повні пригоршні краплин, які ще ховали у собі політ, зробив кілька ковтків. Яке ж небо на смак? Думав, солоне, як сльози, а ні, просто дощове. Випив й пішов обходити озеро. Обійшов двічі. Рівно стільки сьогодні річниць. Потрібно купити квітів, багато, оберемки, тільки так, щоб обов'язково у два букети – для двох, ні, обох. Вода у озері закипіла. Не вірила. Він і сам не повірив би, а правда.

Сьогодні річниця його весілля, першого й другого. Костя жартував, що другака витворив отаке, аби мороки менше було, бо так шанси запам'ятати дату річниці збільшувалися одразу удвічі. Чоловікам же властиво забувати подібне, а тут – не помилився. Класно було б ще й дружин добирати за іменами. Зручно. Ех, Костик! Він, до речі, був свідком на обох весіллях і на обох п'янів до повної знемоги, мав звичку хмеліти від чужого щастя. Щастя... Знати б, котре з двох було справжнім.

– Тату...

Він дивиться на дочку й не пізнає. У цій сукні вона нагадує вітер, бо тканина прозора, її багато, і вся рухається й летить.

– Що?

Оксанка нарешті зважується підвести очі. У них збентеження. Його також багато.

– Я... я вітаю тебе, тату.

Він посміхається й хоче поцілувати, але хтось тягне за рукав, довкола кричать, що зникла наречена. Натовп ковтає й підхоплює у вир весільних традицій, він лише встигає прошепотіти швидко «спасибі». Оксанка лишається стояти на місці. Нерухома й збентежена.

Це було рік тому. Лише рік. Він тоді не помічав дрібниць, наприклад, дат і чисел. Та що там числа! Час для нього мав одне ім'я – Рената. Вона ж і обрала дату, він погодився, а вже пізніше збагнув, після. Було бридко. Навіть поривався до колишньої – пояснити, що збіг весіль – випадковість, мовляв, трапляється із закоханими. Але хіба подібне скажеш колишній? Без того зраджена, а тепер ще й двічі принижена. Що відчувала Ірина, волів не думати, та й Рената надавала медовому місяцю наркотичного присмаку. А от дочка... однак привітала ж, значить, прийняла. Лише через півроку випадково дізнався, що це Ірина наполягла, довго вмовляла, навіть сварилася. Навіщо? Злива приблудю тулилася до ніг. Знала... знала, що для нього – то було благословення.

Він дивиться в очі – такі сяючі й щасливі – серед білого.

– Я кохатиму тебе завжди.

Вона посміхається й проводить долонею по обличчю, неначе хоче заграти, створити лише їй чути мелодію.

– Не кажи так. Завжди – не завжди означає завжди.

Він притискає її пальці у себе на щоці, ловить й гаряче цілує.

– Значить, вічно.

Вона посміхається:

– Вічно... Живі не вміють любити вічно.

– А я любитиму тебе і... її.

Ірина ловить його руку на округленому животикі й запліщує очі, аби запам'ятати відчуття щастя – справжнього.

Злива втомилась, стала прозорою й перейшла у сріблясті нитки. Вони в'язали довкола чоловіка примарні образи й розтікались, так і не торкнувшись, перед очима стрибали літери. Він бачив їх так чітко, неначе півгодини тому, коли читав останній запис в щоденнику Оксанки. Хоча який же останній? Найперший, який вона зробила:

«Я сьогодні отримала в подарунок тебе, мій записничку, і вирішила записувати сюди таємниці. Так дивно. Тебе віддав мені в парку один дідусь і сказав, що я нагадую йому одну надзвичайну людину. Значить, я теж така? Надзвичайна. Певно. Татко ж називає мене своїм скарбом, а я люблю його й маму. Ось так. Це і є моя найперша таємниця. Ні, не просто найперша, а най-, най-, найголовніша. Люблю».

Найперша. Анатолій стояв, боячись дихати, – не сполохати б спогади. Але хіба сполохаєш найголовніше?

Того дня теж була злива, світла і довга – до божевілья. Люди сполохано розбігалися, аби знайти бодай якийсь прихисток, а потім визирали звідти, чи не поплила, бува, земля. Він стояв навпроти вікон пологового відділення й дивився крізь воду. Та лилася звідкись згори, і здавалось, що з нею до нього має спуститися душа маленької дівчинки. Він знав це. Просто знав. Дівчинка. Донечка. Скоро. Потоки йшли і йшли, а її все не було. Медсестричка, така кругла, як пиріжок, пожаліла без п'яти хвилин тата й відчинила вікно – у кімнаті поруч з пологовою залогою.

– Ей! Таточку! Тебе вже хоч викручуй! Сховайся кудись. Скоро вже, скоро. Але він навіть не кліпнув, тривожно дослухаючись до простору за спиною медсестри.

– Ну ж бо! Тужся! Давай! Давай! Молодець! Ще трошечки!

Кругленький пиріжок знизав плечима й врешті махнув лагідно рукою:

– Стій, якщо хочеш! Хвороби б тільки не підчепив!

Жінка зникла у глибині кімнати, а злива впритул підійшла до вікна, стала навшпиньки й волого повторила: «Скоро».

– Іро! Ще раз! Давай! Ну! Ну! Ну! Молодець. Молодець! Ось вона, дитинка. Дивись, яка красунечка!

Шум води в одну мить наповнився чимось голосним й пронизливим. Цей звук пронісся по його судинах зі швидкістю світла й гаряче завмер посеред серця – упізнав?

У вікні вигулькнуло вже знайоме обличчя медсестрички й радісно сповістило:

– Ну от, татку, можеш ховатися від дощу. Донечка у тебе! Вітаю!

Анатолій опустився навколішки й видихнув з грудей гарячий потік, просто видихнув, бо слів не знайшов і підвестися не зміг, так і стояв посеред зливи, теплої-теплої, найтеплішої з усіх. Крізь відчинене вікно до нього хвилями котився сміх Ірини, а кудись вгору сріблястою драбиною піднімався перший крик їхньої донечки, Оксанки.

– Ну от, хороша моя, ти Є.

Чоловік увійшов у озеро. Йшов, розкинувши руки. Вода огортала й починала ворухитися. Дивно. Чому він її не відчуває? Тепла? Холодна? Яка?

Перевернуте небо угорі. Воно лилося й лилося, немов дна не мало, а у озера дно було. Взуття ковзалося по слизькій поверхні ґрунту, і чоловік вперше подумав, що варто було роззутися і йти босоніж – босоніж до краю зливи. Але де той край?

– Доню!!!

Вода змивала крик із вуст.

– Донечко!!!

Озеро заходилося колисати тіні на дні.

– Оксанко... Невже тебе нема?

Вода.

Скрізь.

Вона.

Опустив голову, немов тягар упустив.

– Була.

Небо скінчилось. Дощ вичерпався. Дно, очевидно, було і там. Крізь вимоклу стіну дерев на чоловіка дивився сивовусий дідусь й гірко хитав головою.

– Відпусти її, синку, ой відпусти.

На дні душі

Занурюючись у пам'ять, кожен з нас рано чи пізно торкається дна. Це коли згадувати нема чого, все найголовніше воскресло – спогад за спогадом, аж до основи, глибше – лиш дно. Він дістався свого, стоїть твердо, впирається думками і не знає, куди рухатись далі. Зітхнув, підвів очі, наштовхнувся на сонце у кронах. Воно повернулось і тепер качалося серед гілок, немов клубок з життям чи шиттям, а врешті – чи не все одно, особливо йому – дна торкнувшись? Спека присіла в ногах, до решти містян

норовила залізти у мозок, а тут лише лякливо куйовдилась, остерігаючись потрапляти на очі. Мудра. Знала, що такий і здогадатися може. Ті, у кого дно на поверхні, бачать глибше.

– Що, синку, мовчиш?

Спека підскочила й розгубила в траві свою раптову мудрість. Припхався старий. Ну от, питається, чого тим кісткам вдома не сидиться, га? А ні, човгає щодень сюди й просиджує до пізнього вечора, улітку такого глибокого, що через кілька подихів вже й ніч. А він теж непростий, старий цей, ой непростий. Сховатись від них чи що?

– Сам не знаю. Тоскно якось, ще й спека. Часом здається, що вона і є Звір.

Старий усміхнувся.

– Сонце – то добре, без нього не житимемо, але від нього й загинути можна

– якщо лихо стихійне.

– Степане Олексійовичу, а це що? На пательню кинули місто й підсмажують до рум'яної скоринки. Хіба не стихія?

Старий накреслив на землі палицею коло – сонце й пательня в одному русі, зітхнув:

– А ще вчора йшов дощ.

– Дощ.

Вуса розважливо завмерли, але їхній господар таки наважився запитати:

– Навіщо у воду заходив? Та ще й глибоко так?

Анатолія трусонувало – шкіра несвідомо пригадала воду озера чи воду тієї зливи? Опустив очі й прошепотів ледь чутно:

– Відчути хотів... дочку.

– Відчув?

Холод розтікся тілом – і це коли всі термометри танцювали на позначці тридцять вище нуля.

– Ні, пішла.

– Ну то й добре. Мертві повинні йти.

Анатолій підхопився, знайшов теплу долоню старого, стиснув міцно, прошепотів:

– А я? Як же я?

Старечі пальці провели по лінії, що звалась життям, вели довго, доки дійшли до точки обриву.

– Живі мають жити, щоб колись, у свій час, піти до мертвих.

Чоловік затис долоню в кулак, ховаючи усі можливі знаки і лінії. Йому хотілося плакати. Вперше. З надривом. Довго. Голосити до повного знесилення, як вчора небо, аби тіло ще тривалий час здригалось за інерцією.

– Але ж її не стало зовсім. Я вже другий день читаю записи у щоденнику, перечитую, зачитую, вивчив напам'ять кожне слово, а її там чомусь вже нема, випарувалась. Слова – її, думки, мрії, а самої нема. І вночі нема. Ковтаю жмені снопідного, пірнаю у сон, борсаюсь у ньому, захиляюсь, а вона не з'являється. І вдень не приходить, зовсім не приходить. Навіть там, у озері, її НЕ БУЛО – ВЖЕ.

Старенький хитнув головою сивою, помовчав, насупив кудлаті брови, а потім тихенько перехрестив:

– Бережи тебе Бог. Синку, не муч її, відпусти. Вона хоче, аби відпустив.

Чуєш? Так обом буде легше.

Анатолій відчув, як тріпонулося в грудях серце, немов упізнало.

– А як?

– Просто живи.

Парк підслухав й поніс те «живи» луною – у гіллі, у корінні, у тінях. О, він живе, та ще як, а от люди – далеко не завжди.

Вечір того дня був меланхолійним. Анатолій плавав у ньому довго, намагаючись зрозуміти, звідки ця ностальгія. Така квітчаста, трав'яна й медова водночас. Голова хмеліла, думки плутались, а серце скавчало у грудях, немов зібралося спинитись. Вечір. Він привів його до будинку з лісовими хашами всередині, та ще й так, що чоловік не встиг збагнути, як дійшов сюди. Над дверима гралися з вітром прозорі брязкальця – фігурки метеликів, нанизані на тонесенькі нитки (одразу й не помітити), але як тільки все це починало рухатися, у повітрі народжувались звуки... Музика вітру. Довго стояв на порозі, слухав, а всередині чомусь оживала вчорашня злива. Здавалося навіть, що з прозорих крил метеликів стікають краплі й дзвінко летять до низу. Крап. Крап. Крап. Здрігнувся, простягнув руку до дверей, а ті відкрилися самі собою. Навпроти стояла Ірина.

– Здрастуй.

У грудях тріпонулося серце.

– Ти тут?

Жінка озирнулася й легким рухом заклала волосся за вухо.

– Тоня покликала... а Валя силоміць витягнула з квартири. Чаклють тепер десь на кухні, медовика печуть.

– З медом? – спитав, не знаючи навіщо.

– Медом... Квітковим... Та ти прохोдь, там і Петро Васильович, він щойно приїхав.

– А ти?

Жінка озирнулася:

– Вийшла послухати вечір. Чуєш?

Посміхнувся. Це була колишня Іринка, та, яка чула музику скрізь, тільки бліда. Біла-біла, напівпрозора, стоїть за кілька сантиметрів від нього й слухає вітер. Все це знайоме. Вже бачене і пережите десятки разів, навіть запах... Запах квітового меду, який щойно викачали з вулика, от тільки тоді Ірина була засмагла. Так-так, бронзова шкіра, вся зацілована сонцем. Такою вона бувала завше, коли поверталась до батьків у село. Анатолій любив ті літні поїздки, йому навіть здавалось, що знаходив там почуття власного дому й родини, можливо, тому говорив доні, що вони їдуть не до дідуса з бабусею, а прямісінько в Мрію. Оксанці тоді не давалося це слово, але вона вперто складала губенята, щоб врешті радісно випалити: «У Мію!»

Ірина глибоко вдихнула, і серед музики вітру йому здалось, що вони думають про одне й те саме.

– Толю, мені цієї ночі наснилась Оксанка, тільки дивно так. Неначе вона біжить по стежці. Пам'ятаєш, така звивиста стежка? У батьків. Вона починалася одразу в кінці городу й бігла далеко, через усі луки, аж до річки.

Анатолій посміхнувся:

– Ще б пак. Згадай, як Оксанка вирушила у мандри тією стежиною. Скільки їй було?

– Два щойно виповнилось. Якби не червоний капелюшок, то хтозна, коли б пропажа знайшлася.

– Твоя мама тоді порішила всі запаси заспокійливого у будинку, а тато, коли Оксанка знайшлася, заціловував малу й називав польовою мавкою.

Іринка кивнула, а повітря задзеленчало чисто-чисто.

– Вона пішла до них... уві сні. Була така райдужна, аж світилася. Я... зраділа, кинулася, хотіла обійняти, а вона розійшлася в повітрі, стала

згустком світла, а потім з'явилася вже на тій стежині. Сукня квітчаста, красива на ній, волосся летить, все летить, а трави густі-густи й колишуться довкола живою стіною. Я кинулася наздоганяти, а Оксанка головою хитнула й кивнула рукою кудись вдалеч, а там... мама з татом посміхаються. До чого б це?

Зітхнув чи видихнув:

- Вони тепер разом.

Жінка з надією запитала:

- Віриш у це?

- Не знаю, але... Я... не відчуваю її поруч, перестав відчувати. От тільки... чому вона пішла, не давши підказки: хто... вбивця?

Ірина відсахнулася й мимоволі зачепила брязкальця. Метелики схвильовано розлетілись, хапаючи крилами крик вітру.

- Значить, так потрібно.

Анатолій упіймав нитки й спинив:

- Що потрібно? Щоб він спокійно жив, коли її вже нема? Це потрібно?

Жінка зіщулилась:

- А що, як все це скоро скінчиться?

- Як?

- Не знаю, а вона знає, тому й пішла.

Двері рипнули, злякавши усі питання й відповіді, то була Валя. Жінка обвела поглядом обох і винувано прошепотіла:

- А я прийшла кликати... вас чай пити... з медовиком. Смачнучий!

У вікно визирнула господиня й гостинно махнула рукою:

- Де ж ви там? О! Анатолій! Ви теж до нас? Молодець! От тільки заходьте швидше, а то Петро Васильович розправиться з тортиком раніше, ніж ви скуштувати встигнете. Ну ж бо!

За півгодини торт розтікся медовим задоволенням й зігрів усіх без винятку. Затишок. Анатолій міг би присягнути, що затишок має саме такий смак. А якщо додати розмову, таку тиху - ні про що і про все одночасно, то вечір загойдається на нитці прозорим метеликом і навіє спокій. Чоловік впізнавав оте забуте відчуття миру в собі, прагнув затримати його якомога довше, бо знав, що те вивітриться одразу ж, як він зачинить за собою двері. Напевно, щось подібне відчували усі, бо жінки засиділись допізна і врешті-решт лишилися ночувати. Господиня зраділа цій ночівлі, бо навіть у таких будинках буває самотньо.

Коли Анатолій прощався, надворі панувала темрява. Вона носила в собі сни і шаруділа всохлою травою. Слідчий йшов поруч і весь час озирався на будинок, де спеціально для них лишили увімкненим світло. Комашня зліталась до того ліхтаря, виринала з темряви стрімко й натхненно, а потім віддавалася своїй одвічній пристрасті. Анатолій навіть спинився від раптового усвідомлення, що той танець справді вічний, адже що б не відбувалося, яке б століття не наповнювало собою подібні літні ночі, обов'язково знайдеться бодай один метелик, котрий кинеється в полум'я. Поруч поривчасто видихнув майор. Він зараз був настільки подібний до тієї комашки, що Анатолій не втримався і запитав:

- І що ти робитимеш з цим?

Петро знітився:

- Ти про що?

- Не про що, а, скоріше, про ту.

Слідчий завмер, спантеличено озирнувся і чомусь пошепки запитав:

- Невже... настільки помітно?

Анатолій посміхнувся:

- Як то кажуть, без слів.

Чоловіче обличчя сховалось у темряві. Петро рушив швидко, немов тікав чи намагався тікати, мабуть, вперше, бо, скоріше, звук знаходити втікачів. Йшов широким кроком, палив цигарку за цигаркою, щось шукав у кишенях, скупомовчав. Анатолій не втручався, просто йшов поруч, і врешті слідчий не витримав, якимсь миттєво спинився й оголив очі. В них була мука.

– Це неправильно, невчасно, не... Словом, цього бути не може, але мене тягне до неї... з такою силою... Ех! Словами цього не поясниш. Слова – не те, ось коли нутро вивертає, ноги тремтять, голова вимикається, а є лише відчуття вогню ось тут, – рвучко стукнув широкою долонею у груди. – І той вогонь пече й гріє одночасно.

– Щасливець.

Той підскочив і загасив кулаком у темряву, ніби то була її вина.

– Мука! Їдка. З крилами за плечима.

– З крилами?

Чоловік посміхнувся:

– З крилами, бо до цього, здається, я не жив.

Ніч захиталась. Красива, вона нарешті втрапила у обійми літнього вітру, простяглась і пішла колами – як вода, чорна-чорна, квітова й медова. А може, то було її дно?

Телефонний дзвінок здатен розмежувати життя на до та після, і зовсім не обов'язково, щоб він був адресований особисто тобі. Анатолій збагнув усе ще до того, як Петро встиг відповісти. Щось густе було у повітрі, у звуках, занадто густе, ця важкість мала ось-ось обірватись. Так воно й сталося.

– Алло. Так. Що? Вже їду.

Анатолію бракувало сил запитати. Голос з'їли нічні русалки. Але запитувати було й не обов'язково, Петро без того розповів останні новини.

– Щойно знайшли ще одну дівчинку, тільки за містом, біля річки.

Анатолій дивився попереду себе й не бачив абсолютно нічого, окрім темряви.

– Вона...

– Так, утопили.

– ...

– Треба поспішати. Здається, є свідки.

Знову була ніч і дорога, щоправда, цього разу коротка, як постріл.

Темрява бігла попереду й хекала прямо в обличчя. Страх. Вперше він так чітко відчував його у собі й ніяк не міг збагнути, чи готовий

зіштовхнутись з найбільшим жахіттям свого життя. Мертва дівчинка. Ще одна. Вона лежить десь посеред цієї темряви – холодна і мокра, наскрізь мокра, вода в ній, а поруч під тим самим небом калатає у грудях серце її убивці – гаряче, живе серце. То чому ж він убиває? Знову. Виїхали за місто, хвилин п'ятнадцять петляли вздовж берега річки. Кілька самотніх будиночків підморгували освітленими вікнами. Очевидно, місцеві жителі чомусь не спали. Невже знають? Так швидко.

– Приїхали.

Довкола мурашиними зграями сновигали людські силуети. Ліхтарі кремсали темряву на шматки фантастичних форм, а дві пошукові собаки тривожно обнюхували берег, під яким чорною безоднею мовчала ріка. Скрізь, на кожному обличчі читалося одне: «Він не встиг відійти далеко», «Він тут». Анатолій мимоволі озирнувся. Високі дерева понуро стояли вартою і лише там, угорі, пошепки перемовлялись про щось невідворотне. Чоловік з шумом увібрав це шепотіння й бічним зором помітив, як Петро підійшов до колег і про щось заговорив – так само пошепки. Тут всі говорили тихо, від чого

робилося особливо моторошно. Незчувся, як спустився до води. В одному місці трагічним квадратом тріпотіли жовті смужки. Високий молодик окинув його швидким поглядом і відвернувся. Щось усередині зойкнуло: тут, її знайшли тут. Але довкола лежала сама темрява, жодного натяку на утоплену.

– Де... дівчинка?

Юнак здивовано обернувся:

– Ви про потерпілу? У кареті «швидкої», якщо машина ще не від'їхала. Пощастило бідоласі. Це ж треба, студенти відкачали, хоча за всіма показниками – вижити не могла.

У голові запульсувало щось гаряче. Вогонь потік судинами і всмоктав емоції та слова, навіть повітря. Чоловік хитнувся й подерся крізь суху траву назад. «Швидка» ще стояла, біля неї метушилися люди у білих халатах, що нагадували примар. Він зазирнув їм за плечі й зробив крок вперед. На кушетці, загорнута у ковдри, мов кокон, лежала дівчинка. Вона час від часу намагалася підвестися, але лікар повертав кокон у попереднє положення зі словами про повний спокій. Дівча крутилось і лякливо озиралось, немов прагнуло сканувати цю темряву якимось... замуленим поглядом. У ньому не було нічого, окрім завислого крику, хоча за весь час дівчинка не вимовила жодного звуку. Злякалась шприца, відсахнулась й по-звірячому замотала головою, від чого змокли змії волосся розповзлись довкола обличчя, а крізь розгорнутий край ковдри виповз кутик квітчастої сукні. Анатолій здригнувся. Десь він вже це бачив, щось дуже схоже. Цей крайчик сукні весь у дрібну квіточку відлічив час назад і безжально кинув у минуле. На його Оксанці того дня теж була квітчаста сукня, і з неї так само збігала вода.

Не витримав, похитнувся й на силу відійшов, прихилившись до найближчого стовбура дерева, заплющив очі. У скронях шуміло. Знову не вистачало повітря. Вдих-видих, вдих-видих, і раптом ледь вловиме: «Тату». Звуки линули з темряви, огортали, пливли й осідали у самісінькому серці. «Тату». Зіщулився. «Тату». Розплющив очі, спробував підвестися, коли темрява попереду розійшлася й зацвіла дрібно-дрібно.

– Тату.

Квіти. Вони почали рухатись і утворювати обриси між стовбурами дерев. Серце пронизав гострий біль. То була Оксанка. Вона стояла красива, схожа на ліхтарика чи світлячка. Волосся розліталось, а сукня танцювала довкола квітчастими оберемками. Господи! Що це з ним? Це не може бути Оксанка. «Тату». Відчув, як пропасницею трусить пальці, спробував простягнути їх до світла, але доня стала прозорою, доки не розтанула зовсім. Останнє, що зникло, була посмішка... лагідна-лагідна. Вона шепотіла: «Прощай».

– Толю, що з тобою? Погано? Хлопці, затримайте «швидку»!

Він, все ще дивлячись в темряву, посміхнувся:

– Все добре.

– Впевнений?

– Так, у голові запаморочилось. Що з дівчинкою?

– Дякувати Господу, обійшлося.

Анатолій ніяк не міг відірвати погляду від чорних контурів дерев, де мить тому до нього посміхалися.

– Як їй вдалося... вижити?

Майор похапцем запалив цигарку.

– Не знаю. Якесь диво. Вона була мертва. Наші клянуть, що жодних ознак життя, а хлопці у цьому тямлять, та й прибули на місце вони через сім хвилин після дзвінка. Справа в тому, що дівча вже шукали, здається, сусіди на сполох забили, наших викликали. Територію обшукувати почали, коли ті студенти... парочка закоханих... вздовж річки гуляли і наштотхнулись

на чоловіка, що топив щось у воді, підійшли ближче, а той навіть, вони туди, а там... Словом, коли оперативники нагодилися – шансів на порятунок в утопленої не було жодних. Але... дівчина-свідок... Вона увесь цей час перебувала у стані шоку, молодик ще намагався надати першу допомогу, а вона боялася навіть поворухнутися, все схлипувала. І уявляєш, коли наші констатували смерть, вона раптом підскочила, розштовхала всіх й кинулась робити штучне дихання. Її і вмовляли, і пояснювали, що все даремно, коханий навіть відтягнути хотів, а тут несподівано утоплениця... захрипіла. Вижила. Уявляєш?

– Вони... бачили вбивцю?

– Так. Нечітко, але упізнати повинні. Щодо дівчинки, то невпевнений. Нічого не говорить, он повезли у лікарню. Хоча медики запевнили, що все гаразд, поспостерігають добу-другу і додому можна буде, от тільки, кажуть, нема до кого Богданці повертатися.

– Чому?

– Бо з усієї сім'ї у неї лише бабуса, і та постійно напідпитку. Вона й не зрозуміла, що онука зникла. Сусідка бачила, як дівчинка йшла у бік річки з якимось чоловіком, зайшла поцікавитись у бабусі, хто, а та – ні бум-бум, оформлена як треба. Слава Богу, сусідка зметикувала, чим такі прогулянки завершитися можуть, скликала людей, почали шукати. Та я, власне, до неї зараз. Пізно, але треба допитати особисто.

– А із закоханими вже розмовляв?

– Так, он у машині сидять, досі отямитися не можуть. Вони тут поруч живуть, мабуть, і підкину заразом.

– Можна з тобою?

– А тобі справді полегшало? Блідий якийсь.

– У нормі.

– Що ж, поїхали.

Дорога забрала не більше двадцяти хвилин. Анатолій увесь час нишком позирав на задне сидіння, але парочка понуро мовчала. Хлопець був міцний, кремезний, схоже, що займався спортом, натомість дівчина – худесенька. І де в ній сили знайшлися? Зараз принишкла, заховалась глибше у обійми коханого й нагадувала горобеня, тільки очима кліпала. Майор відірвався від керма й загальмував:

– Правильно зупинив?

Молодик кивнув й швидким рухом відкрив дверця. Біля воріт на дівчину вже чекали батьки, схвильовано визирали й одразу ж кинулися назустріч, аби впевнитися, що то дійсно вона, жива й цілісінька.

Майор провів поглядом усіх чотирьох. Рипнула хвіртка.

– Це ж треба. І як то воно – врятувати дитину? Бач, вперта яка виявилась, а так і не скажеш.

– Мабуть, так було потрібно.

– Потрібно... Треба бабусю сповістити про порятунок онуки. Мо', вже проспалась. Та ось, власне, і приїхали. Поруч все. Вони, мабуть, всі один одного знають. Ой! Ти диви, пасіка. Медом пахне... і молоком.

Анатолій ще до того, як вийти, відчув те саме. Густий запах робив солодкими навіть білі будиночки. Їх, здавалось, викресали з цукру й розставили рівними рядками вздовж вулиці. Він вже бував тут по роботі, мабуть. Нічна темрява заковтувала чіткість форм, розмивала гострі кути, і через це розпізнати знайоме місце було важко, але щось невловиме підказувало: тут. Саме тут стояли пасіки, майже у кожному дворі – невеличкі, всього на кілька вуликів, але у загальній кількості вони робили повітря медовим, особливо вночі, коли запахи розкривались й ставали виразнішими. Він виконував кілька дрібних замовлень по

будівництву, ще коли тільки починав свій бізнес, і вдячні господарі частували медом з вулика. Цікаво, що замовників було кілька й мед у кожного був свій, але кожен смак полонив по-своєму, підкупаючи лише йому притаманною ноткою. Може, справа у місці? По той бік річки простягався суцільний килим різнотрав'я. Чого тут тільки не росло! Справжнісінький квітковий рай, над яким завжди щось дзижчало, тріпотіло й гуло. Не дивно, що мед тут удавався.

– Ех! Заздрю я приміським мешканцям. Ніби у місті й, будь ласка, – тиша, річка, бджоли у вуликах сплять. А нам ось сюди, здається. Обережно, не перечепись.

З будки визирнув пес, постояв, роздивляючись гостей, підібгав хвоста й неквапом заліз назад, вклав морду на лапи й печально заскавчав, тихенько, немов боявся сам себе. На дерев'яній колоді поруч одним жовтим оком кліпав обдертий кіт, хотів був зістрибнути, але в останню мить спинився й голосно нявкнув, проганяючи незваних гостей з двору. Чоловіки нервово перезирнулися й мимоволі пришвидшили крок. Будинок вигулькнув з-за кущів бузку раптово, неначе наскочив. Високий дах й добротні стіни свідчили про колишній достаток, але навіть темрява була не в силі приховати відсутність елементарного догляду. Будинок неначе хворів, усвідомлював свою хворобу й байдуже спостерігав за власним згасанням, захаращений, брудний і якийсь... обмілілий. Освітлені квадрати вікон тривожно прохромлювали собою ніч, засвідчуючи, що тут нині не спатимуть. Скрипнули двері, по куткам розбіглися тіні, але назустріч ніхто не вийшов.

– Агов! Хто вдома?

Жодного звуку чи руху.

– Господине!

Кілька кроків дерев'яною підлогою. Обдерта і брудна, вона у кількох місцях готувалася ось-ось утворити дірку. У кімнаті, яка колись, мабуть, була вітальнею, зараз стояв всього-на-всього один стіл, за ним і сиділа господиня, хоча навіть не сиділа, а напівлежала. Сива, засмальцьована, огрядна, вона поклала голову на поверхню стола, охопила її руками й віддалася горю. Із заплющених очей по сіруватому обличчю котилося гірке каяття, замішане на відчаї й страху. Слідчий кахикнув, але жінка навіть не ворухнулася.

– Ми з міліції. Вашу онучку знайшли.

Підвела мутні очі:

– У Богданки сьогодні день народження... Десять рочків.

– Кажу ж, знайшлася вона.

Озирнулася:

– Я ж сукню їй купила у секонді, красиву і не поношену зовсім. Де ж та сукня? Купила... Пляшку не стала брати, а плаття дитині... Куди воно запропастилось, га? Богданка ж так просила плаття.

Жінка заходилась шукати по кімнаті, хиталась, ледь пересувала ноги й врешті глухо впала біля столу, вцепилася руками за край і спробувала підвестися. Майор підійшов, швидко підхопив попідруки й посадовив на стілець, зазирнув у очі й голосно прокричав:

– Богданка у лікарні, з нею усе гаразд! Чуєте?

Захмеліле обличчя попливло.

– А сукня? Богданка... хотіла... Лі... Лікарня?

– Жива ваша онука. Розумієте?

Жінка повторила нечутно оте «жива» і заголосила, та так, що настирлива муха, зелена така, лискуча, що весь цей час літала над головами й прагнула всістися прямо на сяючу лампочку, раптом злякано змовкла й застигла на потрісканій стелі.

– Дитинка моя... Дитинко...

Анатолій відвернувся й швидко вийшов на свіже повітря, практично вибіг із двору і вже на вулиці ковтнув тишу, немов згусток меду. Хотілось вимитись, шубовснути у воду з головою, аби і оте голосіння, і та муха під стелею змилась. Будинок понуро мовчав десь позаду, мабуть, відчував, що в ньому перебувати дітям протипоказано, не те, що жити. Що ж вона бачила, Богданка? Пригадалися перелякані очі. Не дивно. Якими ж вони ще можуть бути? І сукня... таке собі свято, придбане у секунді, мабуть, перша справжня сукня, а в ній ледь не померла. Навіть смішно, якби не було так страшно. А вижила ж... Для чого? Чому вона? Оксанки нема, його дівчинки-світлячка вже не буде, Юлі з її метеликами – теж, а ця дівчинка вижила. Щоб повернутися назад у будинок без дитинства?

– Бачу, вже з Митрофанівною поговорили?

Анатолій від несподіванки здригнувся. Голос йшов звідкись поруч, здається, крізь паркан. Придивився. Жінка. Вона стояла біля самої хвіртки, зосереджена й зібрана, немов дослухалася до команди «старт», а її чомусь ніяк не давали. Помітивши його погляд на собі, пожвавилась й практично вибігла на вулицю, стала поруч, зазирнула в очі, не дивилась, а обмацувала. Худа, дещо згорблена, вже в літах, швидкі рухи. Такій в душу влізти – що на прогулянку сходить.

– А я чекаю-чекаю, думаю, коли ж до мене зайдете? Ви ж із міліції? То я Богданку з тим іродом помітила! Я й лемент підняла, сусідів скликала, вам дзвонила. Як подумаю, то ноги-руки трусяться, аж дрижаки беруть. Ненечко моя рідна, що ж це на білому світоньку робиться? Як таку звірюку земля-матінка носить? Куди ж це ви дивитесь, га? Чому наволоч таку впіймати не можете?

Слова вилітали й котилися, котилися, котилися, одне за одним, невпинно й натхненно, немов у пісню складалися. Жінка ж і руками їм допомагала, окреслюючи у повітрі самі знаки питання та оклики.

– І що ж це буде? Як же воно буде? Дитинка моя бідолашна!

– А як ви помітили Богданку?

Аж підскочила, заторохтіла:

– А я, синочку, що? Я козу вигуляти збиралась. Вона в мене, триклята, зовсім молока не дає, бо хіба ж то молоко – півлітра? Лишенько, а не коза. А я ж їй і травички, і водички, і хлібця, і... Та про що це? А, увечері випасти збиралась на бережку. Спека та проклятуща всі трави випила, лише там, біля річки, дешиця зеленіє, то я туди свою Масню й повела.

Коли бачу, йде хтось, двоє йдуть, так віддаль. Думаю, хто б це міг бути? Чоловік красивий, статечний. Немає серед наших таких. А далі й машину помітила. Думаю, точно приїжджий. А дівчинка поруч худюча й підстрибує з лялькою в руках. Суконька на ній, не нова, але файна, волоссячко по вітру розлітається, сміється дзвіночком, ляльку притискає до себе. Я придивилась, а то ж Митрофанівни онука, Богданка наша, та тільки радісна така, що й не пізнати! Я й про козу забула. Думаю, побіжу, спитаю сусідку, що за чоловік? Батько, може... так я наче Юрка знаю, давно бачила, але б упізнала. То хто ж?

Забігла, а вона біля столу куняє, стара клуня! Ой прости мене, Господи! Побачила, за стіл тягне, наливає, мовляв, Богданці як-не-як десять рочків виповнилося, ювілей! Я випила, ледь пересилила, та й питаю, а з ким то іменинниця гуляти пішла? Стара очі вилупила на мене й каже, що перепила я, от і привиділось. Та що б я перепила?! То вона не просихає! Де Богданка поділася й не відає.

Нахилила голову убік, хустку тугіше натягнула й продовжила:

– Е, думаю, щось тут не те, ще й лялька та. У Богданки хіба такі красиві ляльки є? Нема. І розуму в бідолашної нема. Не вся, словом, тож таку обкрутити, що раз плюнуть. А тут ще й маніяк! Думаю, рятувати треба дитину, бо хто ж порятує? От і давай сусідів кликати, вам дзвонити, а вже потім... Ой-ой-ой, заступи й відведи, що ж то коїться, га? Куди ж ви дивитесь? Ледь не втопили дівча, немов кошеня сліпе, а нікому ніякого й діла нема? Звичайно, сиротину, та ще й не при розумі, то вже й не шкода?! А воно ж жива душечка!

Анатолій краєм ока озирнувся на будинок. Петро не виходив, очевидно, про щось розпитував захмелілу господиню. Скільки ж ще таємниць порушиться по куткам цієї будівлі?

– То Богданка незвичайна дитина?

Жінка закивала швидко:

– Атож. Не всі клепки у голові, та й не дивно. З такою матір'ю!!! Мабуть, за неньчині гріхи й розплата, що Богданка така народилась. Подумати лишень – дві душі безневинні загубила! Свят! Свят! Свят!

Сусідка так натхненно заходилась хреститися, що навіть пес не витримав, припинив скавчати, виліз з будки й грізно загарчав. Та озирнувшись й тихцем відійшла подалі:

– Фу ти, проклятуший! Налякав! Що собака, що господарі! Страшно й згадувати. Я як дізналась, то спати не могла три ночі точно. Свят! Свят! Свят! Не світ, а яма помийна. Якби не сталося з сусідами, то й не повірила б, що таке жажіття трапитись може. Щоб мамка рідна такого наробила, прости мене, Господи! Та що гріха таїти? Митрофанівна й запитала коли? Після. До того жінка яка порядна, з чоловіком душа в душу прожила. Дякувати небу, не дожив покійний, не побачив. Ех!

Захитала головою, гірко так, аж замовкла, пригадуючи, потім до двору свого повернувшись – як тікала від кого, на лаву сіла й замислилась.

Анатолій не втримався й підійшов, думав, що й не заговорить більше, а таки вирішила розповісти:

– Все то вона, горілочка, винна, хоча, може, й дурман який, точно не знаю, то недобрешу. Сім'я ж як сім'я, порядні люди, стільки років по сусідству живемо, не один пуд солі з'їли. Всякого й було, але порядні, толкові сусіди. Покійний директором школи був, а Митрофанівна секретаркою при ньому. Жили-поживали, дочку піднімали єдину. Хороше дівчатко було, жалібне. Сама собі віри не йму, але ж було. Усіх котів безпритульних додому стягувала, собачат годувала. Золоте дитя. А піросла, то й... Нічого вдіяти не змогли. Пішла-поїхала. Гулянки, парубків скільки біля неї крутилося – не перерахувати. А вона за москвичем подалася, батька-матір залишила, аж туди, до нього, значить. Жили, не знаю як. Митрофанівна, коли б не спитала, то лише сльози втирала, а покійний затужив, розхворівся без дочки непутящої та й пішов зі світу.

Нишком кинула погляд на будинок сусідський, зітхнула:

– На похорон, правда, приїхала, з чоловіком і донечками. А дівчатка ж! Лялечки! Різниця у рік, а красунечки-розумнички. І послав Господь таким батькам таке багатство. Вони ж непутьові такі. Що вже там сталося, але Юрко на розлучення сам подав, халупку ж ту, старенький будиночок, сім'ї лишив. Валерці, значить, і дівчаткам. На них аліменти справно платив. Митрофанівна тоді їздила, вмовляла повернутися, дівчаток хотіла забрати, але та убивця не дала, бо ж за їхній рахунок тільки й жила. Куди ж віддати? І додому не поїхала, бо вже там гультипак-друзяк порозводила. Митрофанівна як приїхала, то я й не пізнала одразу – аж чорна. Думала будинок продати та їхати, але могилку чоловіка полишити ніяк не наважувалась, доки... побільшало могилок – на дві зразу.

Замовкла, схрестила долоні й сиділа нерухомо, мов скам'яніла. Анатолій терпляче чекав, доки видихнула, набрала повітря побільше й розповіла: – Загуляла Лерка. Нечистий попутав, бо так загуляла... Йой-йой. На десять деньочків з дому зійшла, малих зачинила й подалася. А зима була, морози якраз, дівчатка дрібненькі: одній чотири рочки, іншій – три виповнилось тільки. Хіба ж так самі виберуться із хати замкненої? Коли повернулась, то вже пізніше, на допитах, окаянна говорила, що знайшла їх біля порогу, обійнялись щільненько, одна в одну вчепилися, бідолашні, та й так закоцюбли. Упокой, Господи, їхні душечки! Господи! Господи! Й не чув ніхто нічого, і не бачив. Аби ж тут, то, може, й порятували, а там – чужі люде кругом. Вона ж під порогом їх зарила, бодай земля була б їй під ногами розверзлася, та й далі кутяжила, ще з Юрка гроші виманювала – на гуртки для дівчаток та відпочинок. Він і давав.

Коли отямився? Коли малих з півроку не бачив, все вона відмовки вигадувала. Звернувся, куди слід, шукати почали, допитувати, ото все то й виплило. Посадили, а вона вже вагітна була, не знала й від кого. У тюрмі наша Богданка народилася, гріхи матері спокутуючи. Митрофанівна воквала за неї, рештки здоров'я поклала, а потім непомітно так: раз вип'є, другий, а далі – вже й не обходилося без пляшки. От і по сей день випива, може оклигати дещицю й знову по колу. І воно, бідолашне, мучиться біля неї. Дурненьке, а що любить бабуню, то, напевно, й серце б виїняло і їй у груди встромило, а ні, не виходить від оковитої позбавитися. Міцно тримає сусідку, ой міцно! А тут ця напасть. Звір'юга, не людина! Утопити дитину! Свят! Свят! Свят!

Незчулись, як поруч кахикнув майор. Жінка підскочила, а побачивши простягнене посвідчення, зраділа.

– То я ж вас чекаю-чекаю. Ось все чистенько й розповіла напарнику. Як на сповіді. Тільки упіймайте антихриста, га! Упіймаєте?

Майор кивнув й вислухав усю історію з самого початку, поставив кілька уточнюючих питань, дав підписати якісь папірці і попрощався. Вони майже пішли, коли жінка раптом кинулася навздогін й захекано простягнула клаптик паперу:

– Так головне забули! Я ж номер машини того паскудника записала. Так, про всяк випадок, а воно, бач, і знадобилося.

Чоловіки хвилину стояли, мовчки дивлячись на клаптик, очевидно, відірваний із звичайнісінької газети, невеличкий такий, зім'ятий, а в ньому, виявляється, зосереджувався спокій цілого міста. Кілька звичайних літер та цифр, написаних поспіхом, так, з цікавості. А вони зараз вирішували все й запускали цілу машину по затриманню вбивці: короткі накази, уважні обличчя, швидкі рухи. Власниця папірця роздивлялась всю цю метушню й аж язиком прицмокувала, відчуючи, що стала ледь не рятівницею світу. Майор зосереджено роздавав накази й робив телефонні дзвінки, Анатолій же спостерігав, як край неба змашується у щось рожеве, схоже на солодкий сироп. Може, солодкий, бо від меду? Сьогодні. Сьогодні все мало скінчитись. Раз і назавжди.

Коли його затримували, місто жило десятками ранкових справ. Стояла спека. Чи висіла? Анатолію здавалось, що вона утворює петлю довкола серця. Поруч незримо шуміло море, схоже на безкінечність, котра увібрала в себе його Оксанку й не віддала. Вся справа у ній, «Хвилі». Вже бачена, знайома назва, проте сьогодні кожна її літера піднімала з дна вогонь – велетенський, дикий, всепоглинаючий, і він нічого не міг з ним вдіяти. Стояв і горів зсередини, чекав. Чого? Ще не знав, лише хотів подивитись у вічі, просто зазирнути, і все. Петро не відходив, ні про що не запитував,

навіть не говорив, був поруч, також чекав. А над їхніми головами котилося красиве й нещадне сонце.

Оперативна група прибула із запізненням. Практично всі, хто тренувався, вже встигли прийти до басейну, і цей факт ускладнював процедуру затримання. Люди з масками замість обличчя оточили будівлю. Чому з масками? Ні, то ж обличчя, живі людські обличчя, просто зосереджені до такої міри, що видаються кам'яним зліпком. Кожне займає відведену йому позицію, чітко й впевнено, жодних зайвих рухів. Здається, вони – частинки цілісного організму, що повільно наповзає на будівлю з усіх боків, приміряється й рвучко, миттєво йде в наступ.

Кидок, й двері розчинені навстіж. Чути кроки й спантеличені голоси. Далі – крик. На другому поверсі б'ється скло й дзвінко летить донизу колючим дощем. Уламки лягають на бруківку чудернацьким мереживом, що віддзеркалює сонце. Десятки сяючих плям прошивають будівлю, і раптом у цьому калейдоскопі з'являється чоловіче обличчя – всього лиш на мить, його одразу ж затягують вглиб кімнати, проте Анатолію цього вистачає, аби збагнути найголовніше: ВІН. Це знання пронизує блискавично. Раз – і все. Нічого не потрібно запитувати, уточнювати, доводити чи перевіряти, бо є очі – глибокі, оголені, в них пульсує страх і лють одночасно. Здається, від їхнього погляду можна отримати опік. То що сталося тоді? При першій зустрічі? Чому не відчув? Стояв, розмовляв, розпитував, навіть виправдовувався, коли навпроти був убивця його дитини. І одразу ж думка: ЗА ЩО? Має ж бути причина. У всього є причина, по-іншому... Не буває по-іншому.

Озирнувся. Майор стояв поруч, зосереджений, одразу й не збагнеш, що всередині, мабуть, полегкість. Упіймали.

– Коли допит?

– Одразу ж. Тобі не варто. Правда.

– Ні, потрібно. Я хочу сам почути, чому.

З будинку швидко вийшли й пірнули у машину. Не люди – тіні. Анатолій не встиг зорієнтуватись, як автомобіль вже зник у куряві перехрестя, запам'яталися лише руки – за спиною, на них – блиск металу. Затриманий не пручався, йшов швидко, з опущеною головою, якимось спокійно. Ще не вірив чи вже був упевнений, що минеться? У таких все минає, прослизав, як крізь пальці пісок, і не залишається й сліду. Петро важко дивився вслід, мабуть, остерігався того ж самого, зате місто вже вибухало новиною, несло її, стукало у двері, зойкало і зітхало, молилося, кляло, шаленіло. Звільнене від Звіра, воно перетворювалося на вулик, у якому після затяжних дощів раптово прокинулись геть усі бджоли.

– Затримали!

– Невже?

– Нарешті.

– Справді він?

– Убивця!

Анатолій повертався додому, ледь пересуваючи ноги, зупинявся. Дорога сьогодні здавалась безкінечною, такою довгою-довгою, немов на інший кінець світу треба дійти босоніж по розпеченому залізу. Курява стелилась до ніг, чіплялась за одяг, в'їдалась у нього, наповнювала собою світ і думки, а по всьому місту люди спонтанно збирались у групи скрізь: біля магазинів, установ, кіосків і дитячих майданчиків, а то й просто посеред вулиць, – збуджені, розтривожені і... щасливі? Хоча ні. То не могло бути щастям, щось інше. Тоді що? Адже усі, кожен у цьому натовпі душ шепотів, як заклинання: «Нарешті». Анатолій чув той шепіт, вбирав його – шкірою,

ловив погляди, нанизував їх на нитку свідомості, аби знову і знову повторити: сталося, не сон. Тоді чому так страшно? Страшно нарешті дійти до дому й лишитися у ньому – самотнім. Бо тоді... може здатися, що впійманий Звір – усього лише вибрик виснаженої свідомості. Серед людей і їхнього перешіптування простіше, а опиняєшся на самоті – і впевненість розтікається, породжуючи страх. Дивно. Напевно, потрібен час. Навіть для того, аби повірити, потрібен. Та він звикне, раніше чи згодом, звичайно, краще раніше, втім... Надто довго шукав Звіра, встиг вrostи у ці пошуки мозком й кістками, саме вони надавали серцебиттю бодай якогось сенсу. А що тепер? Скінчилось. Убивця в клітці, сонце не згасло, час біжить – так само впевнено, бо приречений бігти, люди полегшено видихають, діти всміхаються, місто живе. А відчуття, що у клітці – він, з пустою в грудях, діркою, що росте, засмоктує і кривавить. І чим заповнити її?

Дійшов до двору. Таки дійшов. Спинився, дивився на вікна, якісь... сиротливі... до плачу. Дивно. Оксанка не жила тут ніколи, була рідко, час від часу, і завжди ненадовго, то звідки ця пуста? Нехай всередині пуста, але щоб там... Це куди не піди – скрізь. Ні. Є ж озеро. Біля нього все інакше, навіть зараз, коли Оксанка, здається, пішла остаточно, там вона є. І вранці була. Він пішов туди одразу ж, як дізнався. Вогонь шматував зсередини, випікав, гнав і збивав з ніг. Анатолій біг до води, боявся не встигнути, запізнитись... навічно, але вона БУЛА. Примарна? Нехай. Іншої не буде, але і з такою можна побути поруч: заплющити очі, завмерти, розчинитись у таїнстві й відчуті... дотик:

– Татку...

Очі, посмішка, веснянки на носі, тоненькі долоньки.

– Ти поруч?

– Я скрізь, я у тобі.

– Я нарешті дізнався, хто твій убивця.

Тиша. Дзвінка. Біжить повітрям й зникає у гушавині дерев.

– Доню!

Зірвався з місця, кинувся за дзвоном, а упіймав вже іншу – суцільну – тишу. Не потрібен донечці убивця. Щоб більше не вбивав – потрібно, а вбивця – ні. Дивно, адже весь цей час він думав, що шукає Звіра заради неї, її спокою, а виявилось – лишень для себе.

З воріт назустріч вибіг Бой, ліг до ніг і чомусь затулив голову лапами. Анатолій здивувався:

– Ховаєшся? Від себе не сховатись, братику. Правда все одно наздожене. Хороший пес.

Нашорошив вуха, лизнув долоню, а потім підірвався й щодуху побіг до будинку – зустрічати господаря. Віталій посміхався, як завжди. Не вмів – не посміхатись назустріч.

– Доброго дня.

– Здрастуй. Все гаразд?

Теплі очі у відповідь.

– Ви вже знаєте?

– Так.

– Горицвіт! Хто б міг подумати?! Серйозна ж ніби людина, спортсмен, тренер, з такої сім'ї впливової – і щоб убивця?

– Монстри бувають скрізь, Віталію. Там – їх навіть більше.

– Так. Знаю-знаю, гроші, влада псуєть людину, але ж він здається абсолютно нормальним. Якби божевільний, а то... Навіщо дітей? Навіщо топити?

- Якби знаття...

Віталій отямився:

- Вибачте, не подумав і ляскаю язиком. Справді, вибачте.

Анатолій кволо махнув рукою й наштотхнувся поглядом на знайомий автомобіль білого кольору. Костик. Як завжди, респектабельно і зовсім не практично, але такий він вже є, до речі, в усьому. Жінки і ті - лише блондинки, у прямому й переносному значеннях.

- У нас гості?

Парубок чомусь знітився:

- Гості...

Ця реакція видалась дивною. Віталій до всіх ставився привітно, такий собі добрий велетень з казки, а тут раптом:

- Щось не так?

Переважився з ноги на ногу, вагався - говорити чи ні, але таки застеріг:

- Обережніше б ви з ним.

- Це ти про що? Костя - мій компаньйон і друг давній. До речі, тебе сюди влаштував.

Віталій почервонів. Навіть смішно. Парубок під два метри, міцний, а шаріється, немов дитина. Бой, очевидно відчувши стан господаря, примчав до ніг і тицьнувся мордою у долоню, мовляв, я з тобою. Вірний пес. Пригадалось щеня, яке придбав для Лілі, отієї виснаженої дівчини з лікарні, хоча... Віка раділа йому не менше. Обидві раділи. Пригадав, посміхнувся, а Віталій, помітивши посмішку, заспокоївся:

- Я можу помилятися... І якщо відверто, то дуже хочу, щоб так воно і було. Та ви й не сваріться дуже, бо я... хотів... попередити, правду сказати в обличчя. Якби мені у свій час хтось наважився розповісти, то... помилок би не наробив, а так...

- Ти про що?

Посмішка сповзла, злетіла, як невагома пелюстка за вітром, і навпроти стояв вже зовсім інший чоловік. Такий справді міг служити у гарячих точках: погляд ріже, очі - зболені, рухи виважені, короткі, слова... слова-постріли - натиснув на курок і чекай:

- Ще не звук про це говорити. І не звикну...

Відійшов убік і сів у траву, обпершись спиною об репаний стовбур старої яблуні. Анатолій все поривався її викорчувати, але ніяк не доходили руки. Чи було шкода? Бой поспішив за господарем одразу ж, ліг поруч, немов намагався захистити від болісних спогадів, але марно, ті вже оточили, виструнчилися щільним колом й просились у пам'ять - згадай!

Анатолій кинув швидкий погляд на будинок. Потрібно було б іти. Там чекають. Дружина. Друг. А йти не хочеться... в пустку. Присів поруч, відчув під собою живу траву, з якої, здавалось, у їхні тіла перетікало літо, тільки справжнє, оте, яке називають коротким життям, видихнув. Скоро й воно добіжить... життя і літо. Короткі. Вдих, видих - і вже лише пам'ять, як у Віталика. Он очі заплющив так міцно, все одно що замкнув, а під ними - життя у картинках летить - невидиме, здається, що й не було, а болить. Чому? Віталій, немов почувши, раптом заговорив:

- Сам винен. Ніхто ж не змушував. Сам. І житиму тепер з цим до кінця віку. Якщо розповісти, то така банальщина виходить: не дочекалась, вийшла заміж за друга. Просто якось. А скільки було пережито! Це вже зараз розумію, що жінки кохають тих, хто поруч, а тоді... Вона... говорила, що любить. Переконливо говорила. Обіцяла чекати, писала листи. Друзі запевняли, чекала. Я вірив. Рвався у відпустку - не до матері, до неї летів, та під кулями повз би, по мінному полю, аби лиш скоріше її до себе притиснути, міцно-міцно, й не відпускати. Зраділа. Була такою... ніжною.

Все мріяла... про майбутнє. Красиво жити хотіла, а я... напівсирота... Мама піднімала на вчительську зарплатню, я теж педагогічний закінчив, тулилися у кімнатці гуртожитку. Яке тут красиве життя? Та й до війська випадково потрапив. Думав, у школі викладати буду, а місця одразу не знайшлося, от служити й забрали.

Анатолій неквапним рухом зірвав травинку, не озираючись, запитав:

– А чому воювати довелося, коли просто служив?

Молодик опустил голову глибше – ховався.

– Планував заробити... щоб усе так, як вона хотіла. Одразу й не зізнався нікому. Ні їй, ні мамі. Важко було. Серед ночі прокидався і дивився у чуже небо. Дивина. Небо ж ніби одне на всіх, а в тих пісках абсолютно чужим здавалося і глибоким до безкінечності (дивився і засмоктує тебе у ту вирву). Спекана. Люди. Такі дивні люди, теж чужі, і ти для них чужак. Миротворець? Самому смішно. Там діти стріляють ледь не з народження, зброя – річ побуту, ні... необхідна умова життя. Зброя й життя! Парадокс. А вони ж живуть, і так з покоління у покоління – як по колу, воюють, помирають, народжуються – під холодною прірвою неба, яке для них – рідне, найрідніше. А я хотів до свого, та так, що дім снівсья щонаочі, вона снілася, мама. Думав, ось трошечки – до них! Назавжди. Доки смерть не розлучить, а вона...

Друг надіслав листа, мовляв, відгуляв на весіллі. Заміж єдина моя вийшла за спільного знайомого. У нареченого татко добрим крутеликом виявився, от красиве життя собі й забезпечила, і дітям, й онукам. Хепі енд.

Я тоді готовий був увесь світ перестріляти або себе, тільки б так не мучитися. Служив, мов навіжений, кар'єру зробив, розбагатів. Хотів мамі придбати квартиру, най, най, най, а вона... в іншій оселилась, одномісній... Коли повідомили, що її нема, думав зроблю щось собі. Правда. Вже й зброю наготував, зазирнув у дуло, й мороз по шкірі пішов. Це ж я і на тому світі їй спокою не дам. Син – самогубця. Вирішив повертатись. Прилетів, поховав, як належить, сусідки головами кивали, мовляв, дочекалася синочка. Серце у неї не витримало, лікар висловився: «розірвалось». Рідненька, вона ж жодним словом не натякнула, що хворіє, що по лікарнях, турбувати не хотіла. А я все зі своїм коханням носився. Бовдур!

Анатолій дивився на чоловіка, немов побачив уперше. Намагався підрахувати, скільки ж йому років. Це ж треба! На вигляд – дитина, а зсередини... Скільки ж йому насправді?

– І як ти в охоронці потрапив?

Посміхнувся й одразу ж на життя помолодшав. Чудасія.

– А нічого ж не вмію іншого. У школу – після баченого – не зміг. Куди мені до дітей? Ось бавлюся в охоронця.

Пес лизнув руки й заскочив на груди – цілуватися. Молодик обняв собаку й розсміявся:

– Та годі, годі, друг ти мій вірний. Боя мама мені лишила. Чи я їй? Перед самим від'їздом подарував – щоб не сама була. Тепер, бачте, я – не сам. Хороший... Хороший пес.

Анатолій дивився, як собака облизує обличчя господаря, і чомусь саме очі. Вони світилися.

– А знаєш, що? Дам я тобі одну адресу. Зроби добру справу, га. Є одна дівчина... Їй потрібно допомогти... повірити у людей. Візьмешся?

Парубок розправив широкі плечі, дужі, кремезні – за такими тільки й вірити.

– Згоден. А що від мене вимагається?

Анатолій посміхнувся:

- Нічого. Квіти потрібно у лікарню завезти, вибери на свій смак. От тільки квіти для дівчини, у якої й ім'я квіткове.

Віталій кивнув, підморгнувши волохатому другу:

- Для Лілії, певно?

Прийшла черга дивуватися Анатолію:

- Як здогадався?

- Сам не знаю. Відчув. Не так багато дівчат з таким іменем... А в мене вже одна була.

- Жартуєш?

- Жартує доля. Давайте адресу. А стосовно друга - забудьте. Це ж у мене досвід невдалий, а люди - різні. Могло й привидітись.

Йдучи до будинку, Анатолій озирався. Віталій так і лишився сидіти на траві під яблунею, йому на коліна поклав голову пес, й обом було зручно мовчати. Можливо, після їхньої тиші по вухах різонув сміх?

Чоловік нашттовхнувся на нього, як тільки відкрив двері й зайшов досередини. Саме нашттовхнувся, як нашттовхуються на стіни. Сміх котився кімнатами, і будинок якось винувато шулився під його тиском, ніби виправдовувався, що так невчасно. Господаря й не помітили одразу. Рената готувала свою коронну каву, а на його місці за обіднім столом сидів Костя - весь у білому, як з обкладинки модного журналу. Дивився грайливо, ковтав каву маленькими ковтками й розтягував задоволення - а заразом і час перебування поруч із солодкою жінкою, до речі, стовідсотковою блондинкою. Помітили, зробили серйозні обличчя, немов надягнули маски.

- Ти вже знаєш?

- Нарешті скінчилось, братику! То скоро до роботи?

Дивився, кивав й до крику хотів чаю, обов'язково зеленого.

Петро посміхався дівчинці на передньому сидінні, вона мовчала й боязко тулилася до вікна, практично втискаючись обличчям у скло. Золотаві хвилі волосся, вимитого й духмяного, затуляли довгу, тонесеньку шию, а плечі здавались ще вужчими, аніж були насправді. Худесенька, вона чимось нагадувала ляльку, шиючи яку, вирішили істотно зекономити на матеріалі. Анатолій не втримався й запитав:

- А її годували?

- Якби ж узялася. Чого тільки дівчата на кухні не вигадували, а вона - ні крихти. Богданко, хочеш поїсти чогось? Можемо у «Макдональдс» заїхати. Хочеш?

Сопіння. Майор озирається й розводить руками:

- Діти ж люблять фастфуди. Не надто корисна їжа, але хоча б щось.

Богданко, а морозива? Дивись, яка спека. Тобі ж спекотно? Чи гайда в піцерію? А що? Я, наприклад, обожаю піцу. Бачиш, який виріс?

Мовчить. Зціпила губенята, від чого ті зробилися схожими на тонесеньку смужку, на чолі - довга складка від зосередження. Як з нею бути? Вийшли з машини й пошепки, аби не почула:

- Куди її?

- В лікарні не можна було залишати. Там вона стіни гризла.

- Гризла?

- Угу, лікар порадив змінити умови, бо інакше - взагалі нічого з неї не витягнути. Найкраще б додому, але ж... Переконатися б, що бабуса готова до зустрічі.

Анатолій нишком поглянув на дівча, котре, як тільки вони опинилися по той бік дверцят, одразу ж відсахнулося від вікна й згорнулось калачиком в кріслі.

- Якась вона бліда... аж синюшна. Дивись, навіть капіляри просвічуються.

– Отож. У притулку може бути така сама реакція. Від соціального працівника під ліжко сховалась й гарчала звідти. Ото картинка. Вони вже готові були силоміць витягувати, а я з допитом нагодився... Й уявляєш, побачила – і пішла? Згадала, що у той вечір я біля річки був. Мабуть, думає, що додому відвезу.

– Не можна зараз додому.

– А куди? Не в ліс же дитину везти?

Анатолій зраділо підскочив й вхопився за дверцята:

– Дивлячись, у який ліс! Треба до Антоніни заїхати, там же кімната-метелик. А раптом сподобається?

Майор ожив й кинувся до керма. Дівчатко глибше занурилося у сидіння й злилося з ним усім переляканим тільцем. Анатолій дивився, як підстрибує судина на дитячій шиї, й, здавалося, чув стукіт серця – такого ж маленького і сполоханого. Богданка нишком дивилася у вікно, прагнула побачити свій дім, і якби він раптом вигулькнув з-за кушів бузку, у ту саму хвилину, не роздумуючи, вистрибнула б з машини. Але його не було. Сіро-зелені очі ковтали шеренги чужих будівель й розпачливо змінювали колір, стаючи темними, як цвіла вода пізнього літа. Колір відчаю. Дитячого, а тому всеохоплюючого, як стихія. Коли вони нарешті зупинили авто, дівчинка почала скавчати, а дорослі чоловіки не знаходили собі місця:

– Тихше, тихше, маленька. Не бійся.

Голос майора звучав колисковою, нічого подібного Анатолій від нього ще не чув. На Богданку ця музика подіяла, й вона поволі затихла, час від часу стріляючи оцентами по дорослим: куди мене привезли? Петро обережно відкрив дверцята й кивнув у бік будинку.

– Ходімо, Богданко. Ми зараз покажемо тобі чарівну кімнату. В ній живуть метелики – багато-багато. Ти стільки ніколи не бачила. Їм страшно, як і тобі, бо раніше у тій кімнаті жила дівчинка, а тепер її не стало. Хочеш їм допомогти?

Короткий кивок.

– Молодець. Ти дуже чуйна і добра. Потрібно просто зайти до них і сказати, щоб не сумували.

– І тоді я потраплю додому? – голос тремтів, як обірвані крильця комашки.

– Звичайно. Обов'язково потрапиш.

Антоніна стояла на ґанку. Закутана у чорну хустку до п'ят, вона розглядала худорляве дівча, що несміливо визирало з-за спини майора. Знявся вітер, підхопив краї хустки й роздмухав. Дівчинка зупинилась, довгим поглядом зміряла жінку й тихесенько прошепотіла:

– А ти також метелик?

Тоня не здивувалась навіть, поклала руки на тонесенькі плечі й посміхнулась:

– Звичайно... – й несподівано додала: – Ходімо.

Чоловіки вражено спостерігали, як Богданка довірливо вклала руку в жіночу долоню й слухняно пішла, жодного разу не озирнувшись. Мовчали кілька хвилин, чекали вибуху, натомість з відчиненого вікна полилася музика, легка, немов політ воскреслих мрій.

– А хто грає?

Анатолій відчув, як в грудях одна за одною розпускаються пелюстки, лоскочуть ніжно і знайомо.

– Ірина.

Десь всередині будинку незвичайна дівчинка торкалася пальчиками крилець повітряних істот й шепотіла кожній з них: «Не бійся».

Звір був навпроти. Просто сидів на стільці, дихав рівно і навіть не намагався сховати очі.

– Чому?

Це питання Анатолій повторив сотні разів, якщо не тисячі. Під тягарем одноманітності навіть стіни довкола почали сходитись, а Звір все одно продовжував мовчати. Просто так. Годину, другу, третю ніщо не порушувало рівновагу. Тиша. Вдих-видих. Механізм життя працює, як годинник, – незворушно. Кричіть, волайте, загатіть в обличчя – жодна риса не здригнеться бодай на міліметр, бо він – камінний. Як так можна? Як? Дивитись в очі батька і мовчати?

Анатолій відчув, як поволі тужавіють м'язи тіла й наливаються свинцем. Господи, скільки ж ще триватиме оця мовчанка? Скільки? Коли зовсім поруч, варто лише простягнути руку й торкнутися, знаходиться відповідь на страшне і вистраждане «НАЩО?». Чи, може, то не відповідь, а істина? Ось, в оцих очах, проте вони скляні. Їхній власник пірнув у себе з каменем на шиї, і скільки зусиль не докладай, потопельник все одно глибше.

Змінились вартові. Це означає, що добігає ще одна доба допитів. Скільки їх було? Тиждень? Вільше. Вісім днів повного мовчання, як у вакуумі. Слідчий не витримує й жбурляє папку з паперами на стіл, щоб породити бодай якийсь звук. Тиша обривається, проте лише на мить, розбігається по кутах й визирає звідти, немов розіп'ята. Петро опускається на стілець. Він втомлений. Це помітно. Очі червоні і якісь висмоктані, мабуть, від постійного недосипання. Він же практично живе тут, щохвилино знаходиться поруч із затриманим, перетворюючись на його тінь, але це поки що не дає результатів. Звір мовчить... здається, вічність.

Анатолій підводиться. Теж втомився. М'язи остаточно зомліли, бо він не відчуває ніг під собою, а прірва – в очах навпроти – не обміліла й на міліметр. Ні, це таки триває вічність. Потрібно підійти до вікна, щоб впевнитись у тому, що життя існує. Відкрив вікно. До кімнати одразу ж увірвалися звуки. Гарячий потік поволі поплив кімнатою й став осідати на стінах кривою питання.

Що ж, там, очевидно, також чекають. Ранкові новини починаються репортажами про Горицвіта й ним же завершуються нічні ефіри, газети добросовісно порпаються у брудній білизні його сімейства, люди пліткують й вигадують, інтрига наповнює місто до країв. Хоча... де той край? Межі нема – як у тиші.

– Мовчить?

– Мовчить.

– Ще вислизне. Бо проти нього що?

– Слова дитини. І та не при собі, тю-тю.

– А раптом – і не він?

– То хто?

Знову й знову тиша.

Проти затриманого, дійсно, є тільки свідчення хворої дитини. Богданка залишилась у Антоніни, днями просиджує в кімнаті з метеликами, коли навідується в гості Ірина, просить її грати на фортепіано, а вночі вперто лізе аж під ліжко й ховається під ним, мов безпритульне кошеня.

Ховається. Від власних сновидінь. Бо в ті приходить він – Чоловік з берега. Вона так його називає. Описує в деталях і тремтить так сильно, що, здається, невидимі розряди проходять тілом. На упізнанні Тоня з Ірою ледь стримали судоми, аби дитина сама себе не розчавила від страху, проте вона таки впізнала. Присутні боялись навіть дихати, коли тонесенький пальчик беззахисно вказав на Горицвіта. Він, Чоловік із берега. Потім пішли сльози й не зупинялись кілька довгих годин. Богданка плакала до

повної знемоги, але потім стало легше. Це стало помітно уночі, коли дитина таки зважилась залишитись на ліжку, а не під ним. Були, щоправда, інші свідки. Пара закоханих. Але з ними все було не так просто. Вони бачили вбивцю зі спини й у напівтемряві, звідси – впевненості бракувало, однак також спинили вибір на Горицвіті. А от сусідка Богданки навпаки – свідчила натхненно й аж занадто впевнено, бо говорила геть все чисто, починаючи з кози й завершуючи детальним описом ляльки (останню, до речі, знайшли наступного ж ранку поруч з місцем злочину). Здавалось – все, коло замкнулось. От тільки всередині його – все одно пуста, бо Звір мовчить.

Слідчий кивнув наглядачу:

– Годі... на сьогодні. Відведіть у камеру.

Горицвіт... посміхнувся й нарешті став схожим на живого. Спокійно вийшов. Руки за спиною, а здається, що високо над головою – тріумфують, бо таки перемога. Хочеться вибігти слідом, вхопити за грудки й витрясти бодай слово. Чи вбити? Щоб не міг так посміхатись, у той час, як Оксанка посміхається хіба що в снах.

Петро підійшов і став поруч. Крізь шкіру сочилася напруга, й було помітно, що втримувати її всередині дається дедалі важче.

– Господи... Не можу... заспокоїтись, а потрібно.

Анатолій розсміявся:

– Навіщо? Він же просто знущується, а ми граємось у спокій.

Майор схилився у відчинене вікно, вдихнув вечір, у якому догорало літо, й вже спокійно вимовив:

– Емоції – то зброя. Розумієш? Тут витримка важлива. Хто кого?

– Навіщо? Все й без того ясно. Свідки, докази.

– Пустушка. Богданка – недієздатна. Найзеленіший адвокат зможе довести, що свідчення її нічогісінько не варті. Студенти? Вони свідчать, але ж самі підтверджують, що то – лише припущення, а не аксіома. Всезнаюча сусідка? Така навігадує й сама не добере, де в тому правда. Лялька. Ну то й що? А не міг він подарувати її дівчинці просто так? Ну пожалів дитину? Та й ще не факт, що дарував справді він. І чи належить іграшка нашій потерпілій – теж питання. От і виходить, що докази ніби і є, й водночас їх нема.

– А мені й не потрібні. Він це зробив і має відповісти.

Майор розвів руками:

– Має, але не забувай, хто він такий і чий син.

– Усі під Богом ходимо.

– Ти про що?

– Так...

– Їдь додому, га? Від гріха подалі.

– Не хочу, – сказав і зрозумів, що так воно і є.

– А я б пройшовся. Бодай на трошки під небо вийти. Вже скоро й ніч.

Чоловіки замовкли, спостерігаючи, як вечір спускається у місто по драбині з ліхтариків. Один за одним спалахують вогні: великі, малі, різнокольорові. Вони рухаються, й здається, що то пливе велетенська сяюча ріка.

– Скоро закінчиться літо.

Анатолій проковтнув ці слова, немов отруту, хоча знав це, відчував, а вірити відмовлявся. З цим спекотним літом доведеться поховати не тільки біль, але і крихти минулого, безцінні крихточки колишнього життя, що ще живе десь поруч, а не тільки в пам'яті. Й воно рано чи пізно всохне серед високої трави, впаде додолу опалим листом, розійдеться туманом і помре з

останнім голосочком цвіркуна. Петро збагнув гірке мовчання й винувато попросив:

– Вибач. Товчуся в рані. А давай прогуляємось, га? Вечір такий. Ми ж не арештанти?

– Гірше.

Але той наполягав:

– Ну справді... Треба навідатися до Богданки.

Анатолій не втримав раптової посмішки:

– Угу.

– Не знущайся. Я при виконанні службових обов'язків. Пам'ятаєш?

– У всіх у нас... обов'язки... Ходімо?

– Я зобов'язана її забрати, чуєте?

– Звичайно.

– Ви ж бачите, я змінилась.

Анатолій слухав голоси й мимоволі шукав оту зелену муху аж під стелею. Але мухи не було і не було дзижчання, а поруч із Петром стояла інша жінка: з ясным поглядом й обличчям світлим, як ранкова вода на травах. Дивовижно. Він не впізнав би її, зіштовхнувшись у натовпі. Що ж це сталося? Чистий одяг, охайні рухи, що породжують довкола затишок і щось цілком нове. Спокій? Прозріння? Чудасія. Скільки ж минуло? Вісім днів? Завтра дев'ятий. Могли бути поминки. Тут. Аж здригнувся, пригадавши бантики у кісках, що сьогодні заплітала Богданці Тоня. Невже їх не було б? Й десятка запитань про те, як вдається метеликам літати? Славна дівчинка. Не така, як решта її однолітків, проте своя, і у будинок увійшла так гармонійно, немов жила там завжди.

– Покажіть мені її, благаю. Дайте просто обійняти, пересвідчитись, що...

– Жива й здорова. Їй зараз добре. Стан поліпшується. Навіть фахівці дивуються. Лікар просився показати чарівний будиночок, не вірив, а побував і лиш руками розвів. Їй спокійно. Розумієте? А ця зустріч може підірвати емоційний стан, і хтозна, як подіє...

Жінка впала в ноги:

– То дайте хоч у віконце зазирнути, хоч у щілину, бо мені... дихати болить. Що ж я накоїла? Господи, порятуй дитинку. Одних не врятувала, не догледіла. Пішли мої кровиночки з цього світу... – голос обірвався.

Анатолій знайшов чашку й зачерпнув води з відра, розмальованого, скоріш за все, дитячою рукою. На жовтій посудині всіма кольорами сміялася веселка, вигнута кривуватою дугою. Уявив, як світла голівка старанно схилилась, щоб хоча бодай так розмалювати своє дитинство. І де ж тільки фарби дістала? Чоловік простягнув чашку з водою:

– Ось, випийте.

Зробила кілька ковтків, сіла за стіл, озирнулася будинком й заплакала, тільки вже по-іншому – чисто-чисто.

– Нема... їх... а зі мною... Перед очима... Тут, у грудях, у судинах, у голові. І у будинку. Скрізь. Дивляться... Тягнуть рученятка: «Порятуй». А я не врятувала... від мук... таких, що як подумаю, то волосся піднімається сторчака. І хто? Моя ж дитина! Кров моя пішла на таке звірство. Господи! Як з цим жити?...

Петро сів поруч, взяв за руку:

– Заради них... і для Богданки. Ви ж у неї єдина рідна людина.

Жінка спалахнула:

– І ледь не занастила! Горечко ж моє. Як її люблю... нікого не любила так. Воно ж святе дитятко. Такої душечки за все своє життя не зустрічала.

Видно, спокутувати гріхи прийшла в цей світ, не свої, наші. Господи, прости!

– Простить. Він все прощає.

Очі засвітилися, вхопилась міцно в руку, стисла:

– І вас послав. Якби не ви... Та що я... Самі ж бачите.

Петро мовчки кивнув й озирнувся на ікони у кутку.

– Якби не ви тоді, не слова ваші... Скільки житиму, пам'ятатиму... Спасибі, спасибі, ріднесенький, що допоміг повірити... Бо кому душа моя була потрібна? Пропаша. Думала, що і Всевишньому не треба. А він, бач, дитинку уберег, бо милостивий. Дівчаточок забрав до себе, а її ж лишив. Мені б тільки побачити... на хвилиночку, і я... я гори зверну... Тут геть все чисто буде по-новому. Не вірите?

– Чому ж? Тільки так і буде.

Жінка просвітлено кивала:

– І в монастир піду, поповзу на колінах, щоб вимолити зцілення від оковитої. Не питиму... заради янголят моїх, задля Богданки.

– Знаю, знаю.

Анатолій вийшов, розчавлений зізнанням. У грудях було тісно. Озирнувся. Самотній пес тужливо дивиться із буди, неначе з вічності. Не скавчить. Самотньо. Ніч. Ще не глибока, кроки два углиб. Пахне медом. Озирнувся. Будинок мудро жене у небо дах, так високо, що старому димарю відверто лячно. Це ж треба. Будівля не змінилася, та сама, ті самісінькі куці бузку, буда, пес, навіть кіт на тій самій колоді, а все – інакше й інше. Дух занепаду не зник назовсім, однак, затиснутий у коло віри, лякливо тулиться, як пережитий день, й відходить в темряву, а пережите – у минуле. Майор правий, тут житимуть і вже по-новому... з дитинством, що на райдузі-дузі. Невже все це – ВІРА? То чому вона не увійшла у нього? Ось же серце. Б'ється. Значить, ще живе, болить і мучиться. А спокою нема. Й любов пішла... з Оксанкою назавжди. Бо кого любити? Як вірити? У що? Її нема.

Рипнули двері. Майор побачив й відвернувся. Відчуває? Зміг же цій нещасній допомогти, а з ним ні разу не заговорив про Бога. Знає, що дарма. Мовчить. Запалив цигарку, видихнув гіркувато-сизі кола в темряву, пішов, сів у машину, обпер долонями високе чоло й став чекати. Анатолій сів поруч на передньому сидінні. Крізь відчинені дверцята вповзала ніч, медово-місячна і якась нова, може, тому, що місяць молодий?

– Я погодився... відвезти Ніну Митрофанівну до Богданки.

– Але ж... вже майже північ.

– Дівчинку не будемо будити. Митрофанівна лишень подивиться... Їй ТРЕБА.

Анатолій кивнув здивовано. Дивовижа. Стільки років працювати слідчим, щодня товктися у проявах жорстокості й так гостро відчувати біль? Не можна, так від серця лишиться тільки оболонка, вичерпається серце. Майор кинув у траву п'ятий недопалок. Нервує.

Нарешті з будинку вийшла господиня й на ватяних ногах залізла у машину, перехрестилась, склала долоні для молитви, однак розхвилювалася настільки, що було чути, як потріскують щиколотки. Мовчали всю дорогу всі, бо здавалось, одне-єдине слово може зупинити й повернути назад. Коли доїхали, довго стояли під будинком, зважуючись, немов на стрибок у прірву. Може, навіть й повернулися, якби не світло у вікні, хоча – не світло, свічка, що палахкотіла на підвіконні.

– Не сплять, – першим порушив тишу майор. – Тільки навіщо свічка? Світло зникло?

– Навряд, у сусідів є.

– То чому наші у темряві?

Жінка прошепотіла зсохлими вустами:

– Бо чекають...

– Кого? – здивувались.

– Нас.

І таки справді, немов на замовлення, у відчиненому вікні промайнуло жіноче обличчя й здивовано завмерло. Валентина.

– Що ж, нас помітили. Відступати пізно. Ходімо?

Їм назустріч вже поспішали з десятками питань.

– Що сталося? Щось страшне? Толю... Петро Васильович, не мучте... – помітила Ніну Митрофанівну, спинилась. – Це... до... Богданки?

– Валю, не лякайся. Все гаразд. Знайомся, це бабуся вашої вихованки. Ніна Митрофанівна. Їй потрібно побачити онучку.

– Але ж... вона... вона вже спить.

Нічна гостя розцілувала руки.

– Мені б лише поглянути на неї. Я не потривожу. Хороша моя, добра, спасибі за дитину. Благослови вас Господь. Якби не ви...

З будинку вийшли дві довгі тіні. Тоня та Ірина. Сьогодні вони лишилися втрьох біля Богданки, хоч, зазвичай, встановлювали чергування. Вдень було простіше, Богданка звикла залишатись з кожною із них, а от вночі потребувала особливої уваги, зривалася крізь сон і бігла, не розуміючи, куди, навіщо. Доводилося повертати, вкладати в ліжко й просиджувати на варті усю ніч, щоб вчасно відігріти й заспокоїти дитину. Проте жодна не жалкувала ні витраченого часу, ні сил, бо відчувала, що ця дивовижна дівчинка з усіма її страхами й вадами заповнює собою біль утрати. Турботи витісняли спогади чи додавали їм особливої щирості та теплоти. Час набував змісту – нового. Власне, це й було життя.

Тепер усі троє оточили бабусю півколом. Першою озвалася Антоніна, скоріш за все, змусила себе як господаря.

– Богданка спить, і бачитись не варто, бо ще розтривожимо дитину. Дівчата підтвердять, вона й без того наполохана. Хай поспить, а вранці...

прокинеться, тоді й зустрінетесь. Залишайтеся. Правда. Місця вистачить усім.

Гостя полегшено видихнула, немов тягар зняла, й кинулась обіймати. Міцно притискала до схвильованого серця кожную із жінок, не вірячи у власне щастя, а вже в будинку завмерла зразу ж, на порозі.

– Диво... вижно...

На стінах ворухились крила – з відтінком ночі. Сяйво свічки мерехтіло в них і надавало руху, від того усі створіння здавалися живими. Тоня запалила ще кілька свічок й розставила по кутках кімнати. Старенька вражено прошепотіла:

– Справжній ліс уночі.

Тоня посміхнулась і кивнула у бік свічок:

– То для Богданки. Дві останні ночі вона така тривожна... Навіть на світло електричне реагує, прокидається миттєво, а зі свічками – спить, от ми й чаклуємо. Та ви сідайте, ось у крісло... Зручніше влаштовуйтесь. Можна і розкласти його, але, боюсь, розбудимо дитину.

– Та я... мені байдуже... Мені аби лише дожити до ранку.

– І ви не стійте... Сідайте... Петре Васильовичу, Анатолію, і ви. Заварили кашу, тож не лишайте нас самих.

Лишилися. Деякий час ще перешіптувались, а потім вмовкли, занурились кожен у своє, й незчулись, як поснули – мов немовлята, так спокійно, навіть гостя. Прокинулися також одночасно – від крику:

– ...буня!!!

Підскочили сполохані і сонні, намагались зрозуміти, що сталося, але коли побачили Богданку, все збагнули. Дівчинка притислась до бабусі, обійняла щільно-щільно, всім тільким, плакала, цілувала, зазірала в очі, немов хотіла пересвідчити, що та не сниться, є, тут, поруч, таки прийшла.

– Бабуня...

– Дівчинко моя... рідненька.

– Бабусю...

Анатолій вийшов. Не в силі був лишитися. Не зміг. Якби... Якби ж то повернутися в минуле і так само притиснути до себе власну доню. Відчуті рученята, теплий подих, лоскіт волосся на щоках і запах... її запах... Невже цього не буде? Ніколи вже не буде. Зараз він, мабуть, убив би... Розірвав би Звіра, у горлянку вгризся б й пив життя ковтками, доки не випив все до краплі. Але Звір не тут, він замкнений у сірості мовчання, як у захисному панцирі. Хочеться кричати. Крик народжується глибоко і йде, мабуть, із самого дна.

– Ненавиджу!!!

Легше не стає. Гола ніч сутулюється і йде босоніж у напрямку світанку, щоб там народити новий день. Будинок з метеликами всередині мружиться під першим промінням і випускає з себе двох щасливиць – бабусю й дівчинку. Відтепер вони сім'я.

У нього нема сім'ї. Анатолій зрозумів це одразу ж, як зайшов до порожнього будинку. На обідньому столі сиротливо біліла чашка з недопитою кавою (тепла, ще не встигла охолонути) і аркуш з гострими кутами:

«Я втомилась. Вирішила відпочити. Дзвони».

Так коротко. Дивно. Рената ніколи не вміла вкладати рій думок у слова, тому останніх завше було багато – оберемки речень, і раптом... Скільки ж їх тут? Три. П'ять слів. Нагадує надріз при операції. Чи ампутація? Може, подзвонити? Взяв телефон до рук, довго стискав, той навіть нагрівся від дотику пальців, але поклав до кишені. Не зараз. Пізніше. Коли все закінчиться.

Біля дверей підстрибував Бой, але, побачивши Анатолія, одразу сів, схилив голову набік і зазірнув в обличчя.

– Що, хороший мій, відчуваєш? А де ж твій господар?

Пес висолопив язика і голосно гавкнув.

– Кличеш його, так? От молодець. Розумник.

По доріжці й справді поспішав Віталій з букетиком ромашок – білих-білих.

Анатолій відчув, як в грудях затискає подих. Красиві.

– Ви... – сутулюється й відводить очі в бік.

– Вже знаю. Вона нічого не говорила?

– Ні. Зібрала валізу й викликала таксі. Дуже поспішала.

– Тікала.

Юнак ніяковіло м'яв у руках квіти. Хоч ворожи бери. Кохає чи ніколи не кохала?

– Ви... Я... Скажіть, якщо не потребуєте вже охорони.

– Що? А, ти про це. Ні, залишайся. Ми... якось все владнаємо, тільки пізніше.

– Добре, – зрадив. – А можна я сьогодні на дві годинки відлучусь?

– Можна. До Лілі?

Зашарівся. Став схожим на закохане хлоп'я. Хтось йде, а хтось когось знаходить.

– Так... до неї. А ви куди рушаєте?

- До нього.

У відділку знали, що Анатолій обов'язково приїде, принесе свою ненависть до тиші Звіра. Він так робив щодня вже третій тиждень поспіль - без вихідних, свят, бо по-іншому не міг - ненависть розчавила б. Скільки ж її в ньому? Озеро. Озерце. І все належить Звіру, але того це зовсім не лякає, скоріше навпаки, він звик до цих візитів й смокче лют, як наркоман, очима. Господи! У них вже кожна рисочка - знайома до одуріння. Анатолій упізнав би їх з мільйонів інших, усіх живих і мертвих, але вони... мовчать. І в цьому мовчанні зосереджений весь Всесвіт, їхній, один на двох - батька і убивці, а решта - пил. Не суттєво.

Хороше слово, правильне. Може, тому біганина інших нагадує мурашню. Біжать-біжать-біжать, прагнуть щось змінити, якимось вплинути. Всі: слідчі, прокуратура, адвокати, але найбільше старший Горицвіт. Він кричить з усіх телеканалів, мовляв, справа - булька, насправді намагаються дібратись до його персони, використовуючи сина. Серйозний дядько - з портфелем й запакованим у костюмчик держслужбовця черевцем. Роздає накази, погрожує, тисне. Все, як має бути. Слідство гальмується й ледь-ледь повзе, але навіть це не головне. Головне, що Звір мовчить. Нема зізнання і нема вини, і те, й інше - по той бік мовчання.

На сходах відділка стояв майор. Неголений. Потиснув руку й помітно пожвавився, бо нарешті побачив когось поза цими стінами:

- Здрастуй. Що нового?

Анатолій відчував потиск і раптово сам для себе зізнався:

- Пішла Рената, тепер у будинку офіційно - пуста.

- Назовсім? - Голос Петра збентежений.

- Не знаю...

- То може... зробити щось... Якимось повернути.

- Не впевнений, що ЗАРАЗ це мені потрібно. Пізніше.

Слідчий похмуро дивився з-під кудлатих брів:

- Потім буде пізно. Повір. Я так свій шлюб занастив. Робота, все робота, потім, а потім знайшовся інший, котрий був поруч.

- Десь я це вже чув. Може... сьогодні подзвоню... Якщо судилося... Словом, неважливо. Ти краще розкажи, що там затриманий?

- Мовчить.

- Піду.

- Як знаєш.

Сіра тиша. Очі в очі. Ненависть навпроти повної апатії.

- Чому?

Анатолій знову й знову повторював питання. Вже навіть не сподіваючись на відповідь. А може, її просто не існує? Пояснення нема. Є тільки дикість. І знову поплили години. Одна, друга, третя.

- Ну чому?

Скляна поверхня погляду. Там було пусто. Думки виснажились до стану повітряної кульки - все летіли, летіли, і жодна не затримувалась. За вікном місто все ще сподівалось, бо було терпляче. Мабуть, цей день добіг би, як і решта днів: вчорашній, поза-, поза-й позавчора, але всі кола, навіть найміцніші, колись дають тріщину. І вже надвечір єдиний телефонний дзвінок розрізав світ навпіл.

- Що??? Не може бути.

Петро зблід, як стеля, навіть посірів.

- У камеру його.

Затриманий підвівся. Байдужий, немов нічого не помітив, тихо рушив. За ним гучно закрили двері, ще довго було чути кроки й дзвінкий брязкіт, у

коридорі метушня. Весь цей час Анатолій із завмиранням серця чекав, аби спитати:

– Що?

Петро втирав піт, але дрібні краплі розтікались і все одно повзли за комір, лишаючи тоненький слід, тонесенький, немов його і не було:

– Затримали ще одного. Прийшов до відділка й зізнався.

– В чому?!!

– У втопленні обох дівчаток, плюс замах на Богданку.

– Не може бути.

– Отож бо і воно. Ходімо.

Коридор розтягнувся. Двері. Двері. Двері. Вони вистрибували назустріч, як відкриті пащі, і кожна прагнула ковтнути. Скільки ж їх? Нарешті Петро зупинився навпроти потрібних, рвучко відкрив, й обидва відчули, як всередині плавиться повітря, бракує кисню й світла. Може, через це неочікуваного гостя розмістили саме біля вікна. Він сидів зігнутий, неначе скручена пружина, худорлявий, довге волосся, вже давно не мите, прозора шкіра. З погребачки чи що? Погляд перестрибував з людей на речі, бігав по кімнаті. Очі... Вони були схожі на спіймане мишеня – такі ж сіренькі та налякані:

– Це Я... Я... я зробив. Чуєте?

Голос тремтів, але з кожним наступним словом набирав сили й врешті перейшов на крик, накриваючи собою всіх присутніх:

– Я убив!!! Чуєте?!! Я!!!

Петро кивнув.

– Віримо, все... Заспокойся. Ти... – і вже пошепки до колег: – Лікаря викликали?

Затриманий почув слово «лікар» й одразу зірвався зі стільця.

Скуйовджений. Тіло смикалось в судомач:

– Не треба. Все то я зробив. Навіщо лікар? Я... я... я.

Хтось таки викликав медиків. Вони ввели заспокійливе, ствердно кивнувши:

– Наш клієнт.

Все. Світ обірвався. З розпачу Петро підійшов до стіни і з усього маху загатив кулаком, так, що з тієї зірвалася малюсінька іконка в кутку і впала просто до ніг:

– Це кінець.

По той бік мовчання

Жертву обирають. Чи вона сама стає такою? Анатолій сидів біля озера й рахував до ста. Його судомило. Віднедавна цей стан напівсвідомості став звичним. Так простіше рухатись крок у крок... за Звіром. Котрим з них??? Їх тепер двоє. Смішно. Можна навіть обирати того, хто більше до вподоби. Озеро підслухало і затремтіло, хоча, можливо, так воно готується увібрати в себе осінь.

Вже скоро... Зовсім скоро. Зараз – середина серпня, виснаженого, немов старезна породілля. То чого чекати від такої? Запізно для нового життя. Все. Скоріше, це – народження кінця. Підвівся. Пішов обходити. Так легше... рахувати. Один. Два. Три. Почав спочатку. Просто. Ну як так можна? Як? З'явився божевільний і все, уламки склалися самі собою – це ж і є маніяк. Той, хто топив... І вже газети затріпотіли заголовками, мов переможним стягом: «Звільнені від Водяного Змія». Охрестили ж як... майже поетично. Хто він? Звідки з'явився?

Ніхто. Сіренський вчитель малювання, єдиний син у матері-одиначки, цілком звичайний, таких десятки – з похованим генієм всередині. Самітник. Про його існування ще тиждень тому навіть не підозрювали, а сьогодні кожен смакує особливості життя маніяка. Жив на дев'ятому поверсі (немов це щось пояснювало), хоча поверх був найвищим і звідти небо уночі – як на долоні. Мріяв про Женевське озеро. Малював і малював ті води – глибинні, прозорі й сині-сині. Читав книжки. Вигулював час від часу сусідського собаку, якого, до речі, і побоювався, власне, як і дітей, котрих навчав, бо ті здавались дивними, а ще абсолютно не помічали стержня в ньому, ніхто не помічав, хіба що мама. Про маму турбувався, але вона любила, звідси не могла об'єктивно оцінити, ким він був, а решта...

Для решти він – сіренька посередність, а може, навіть і невдаха. А що? З дня у день пискляві третьокласники, жарти в спину, уночі – зірки над сонним містом, тиша й сні про Женевське озеро. Мабуть, так тривало б довго, скоріш за все, роками, хіба що учні ставали б старшими, коли раптом – Страх. Страх народився в озері (тільки в міському, мілкому – як справжнє, а не вигадане життя), виріс і врешті-решт охопив собою ціле місто, тисячі людей. Дивовижний розмах, але навіть його можна привласнити, приміряти, як корону, і вже на ранок прокинутись відомим, бо кожен мусив знати в обличчя Водяного Змія (смішно, але навіть учні, котрі ще вчора вперто малювали чортиків на його уроках). Журналісти – більше: ловили кожне слово, рух, вираз обличчя, ловили й множили, так, що він, здавалося, був скрізь – багатоголовий демон, а насправді... хворий.

Це стало ясно майже одразу. Скликана комісія одноголосно та безпомилково визнала підсудного недієздатним й легким рухом розставила печатки у потрібних папірцях. Раз. Два. І все. Слідство прийняло цей факт чи не як головний доказ у справі. Бо хіба нормальний учинив би подібне звірство? Та й хто? Щоб Горицвіт? Спортсмен, відомий тренер, син слуги закону. Бідолашний втрапив у халепу, опинившись не в тому місці і не в той час. Трапляється, але з такими не минає безслідно. Місто смакувало передчуття розплати за гріхи. Як же? Татко ж – ДЕПУТАТ. Небожителі прощати не навчилися, хоча... вся справа шита біло-біло. Проте кого ж це має хвилювати? Лиш одиниці порівнювали факти й розуміли, що не все так просто: щось криється по той бік мовчання. Але знати б, що?

– Як ти?

Анатолій від несподіванки підскочив, озирнувся. Майор.

– Привіт. Нормально. А от ти...

Петро виглядав кепсько. Щось зникло в постаті, щось украй важливе.

– Мене сьогодні відсторонили. Справу передають у столицю.

– Татко Горицвіт?

– Схоже на те... Я написав заяву...

Анатолій, збагнувши значення сказаного, одразу не повірив:

– Хочеш звільнитись? Як? А далі що?

Майор присів, зачерпнув пригоршні води, плеснув прямо в обличчя, тріпонував головою, ніби прагнув звільнитися від бруду останніх днів:

– Не знаю. Піду рибалити... Люблю ловити рибу. А якщо чесно, то не зміг... лишитися. Зневірився я, Толю. Обмілів. Та й що кому доводити? Коли накази згори ідуть. Бридко.

Анатолій слухав, як хлюпочеться озеро біля їхніх ніг, немов перетікає з посудини в посудину й водночас лишається на місці.

– Відпустили?

Він мав це запитати. Власне, це питання тривожило найбільше. Майор винувато схилив голову:

– Сьогодні. Підозри знято. Вибачились і звільнили. Батечко зігнав хмару журналюг й піарився – аж вивертало. Клоун. Але не це вразило, чогось такого й варто було очікувати, а от Горицвіт... Уявляєш, він пішов, так і не сказавши й слова, взагалі нічого, просто пройшов крізь натовп, навіть на батька – жодної реакції... Не збагну. Щось є у ньому... моторошне.

– Смерть.

Петро зиркнув:

– Ми ж не довели. Художник – теж не варіант, але його мотив – ось, на поверхні, прагнув самоствердитись. А Горицвіт... то таємниця.

Анатолій кивнув. Найголовніша у його житті, проте він ЗНАЄ, і нехай весь світ доводить протилежне. Звір живе в мовчанні. І рано чи пізно він збагне, чому.

– Час покаже.

Петро зітхнув:

– О! Його у мене тепер досить. З головою. Ось. Починаю розуміти стареньких, що сидять на лавах.

Анатолій ледь не підскочив, зрадівши згадці про старих:

– Точно! Я все хотів спитати. Ти не знаєш, куди подівся наш Діденко?

– Степан Олексійович? Не знаю. А давно нема?

– Та довгенько. Вже звик до дідуся, а тут лава пустує, голуби хронічно голодні. Годував же птаство розумний дід. Хоча я про нього майже нічого не знаю. Хто і що?

– Мешканець богадільні.

Анатолія аж тріпонуло, холод пройшовся по спині.

– Та ти що?

– Так. Не схоже? Я всього не знаю, але що живе у притулку для самотніх старих, то – точно. Сам перевіряв. Дивак. Щодня ходить аж сюди, у парк. Неблизька дорога, проте пускають. Кажуть, впертий, піде все одно.

– То виходить, він зовсім самотній?

– Мабуть.

– Навідатись би. Як гадаєш? Раптом сталося що?

– Та я не проти. Тільки давай спершу заскочимо до Тоні, – очі стають прозорішими. – Вона казала, що Богданка має у гості завітати. Побачити б дівча.

Метелики дзвеніли лячно, аж кричали.

– Вітряно. Аби буря не почалась, – стурбовано прошепотіла Ніна Митрофанівна і притиснула міцніше до себе худорляве дівча. Богданка з задоволенням сховалась у поли її довгої спідниці й спробувала підстрибнути на одній нозі. Антоніна погладила по світлій голівці й посміхнулась:

– То, може, залишилися б.

– О! Знаєте, як вона вмовляла приїхати сюди? Немов магнітом хто тягнув. Якщо залишимося, то вже й не виженете.

Валя поцілувала дівчатко в щічку:

– А ми б тільки раділи. Правда, Тоню? Тут без неї стало порожньо.

Справді. Відчуття, що цей будинок чекав саме на таку дівчинку... Богданка.

– Я метеликам... все розказала.

– Що? – спитали в один голос жінки.

– Сон. Що Вогонь у Воді.

Бабуся зітхнула:

– Спить і вдома кепсько. Все біжить кудись, біжить. Вода. Вогонь. Щось таке верзеться дитині. Я вже й причащатися водила, а не допомогло.

Боїться вона... ще й... цього... звільнили, – замовкла, озирнувшись на

чоловіків, що стояли поруч. Петро щосили затиснув чашку з чаєм, доки та не тріснула, й гаряча рідина обпекла пальці. Проте, здавалось, він того не відчув, лиш коли Тоня торкнулася руки, здригнувся і пішов за нею до будинку – обробляти рану. Ніна Митрофанівна винувато забубоніла:

– Та хіба Петро винен? Що я не розумію, хто той Горицвіт? Та... якщо не він?

Анатолій не змовчав:

– І ви в це вірите?

– Не знаю. Господь лиш знає. В ньому правда.

Богданка помітно затремтіла. Вітер тріпотів краями сукні – як вітрилами. Похолоднішало.

– Змерзла? – присів і зазирнув у два прозорі озерця: – Давайте підвезу вас додому.

Дівча кивнуло, а бабуся вдячно посміхнулася.

– Спасибі.

Вже в машині потай спостерігав, як дівчинка мружиться, а довгі віії підстрибують й тремтять. Богданка змінилась, і це помітно. У ній вже не впізнати те налякане звірятко. Спокійні рухи, час від часу на обличчі, мов ліхтар, спалахує несмілива посмішка. Вона спілкується, відповідає на питання, цікавиться усім довкола і постійно тримає в полі зору бабусю, мабуть, боїться втратити її знов. Ніна Митрофанівна немов думки підслухала:

– Не тривожтесь. Богданка у безпеці. Ми є одна у одної, а це вже – щастя.

Здивувався:

– Справді? Щастя...

Погладила онуку по голівці, торкнулася вустами волоссячка на маківці, задумливо всміхнулася:

– Так... у цьому моє щастя й спокій.

– А минуле? Невже не згадуєте?

Жінка зітхнула:

– Згадую й молюсь. Так мало статись. Нічого не відбувається просто так. Це вже я точно знаю. Нещодавно була в монастирі, і настоятель, старезний такий дідуган, навіть древній, підізвав до себе й каже: «Порятунок у любові».

Анатолій завмер. Це ж слова його Оксанки. Дівчинки. А їх повторив старець, вік проживши. Пасажирка помітила реакцію на сказане й поспішила заспокоїти:

– Не побивайся... так, синку. Послухай. Знаєш, як я побивалась за онучками й дитиною своєю? Ворогу страшно побажати, а, бач, пережила. Судилось. Батюшка сказав, що мої дівчатка – то мучениці, котрі світ прийшли очистити.

– Щоб дівчатка світ очистили? Як?

Митрофанівна притисла до себе міцніше Богданку, немов боялась, що і та випурхне з обіймів, а потім поділилася сокровеним:

– Не віриш. Я спершу не те що не повірила – не зрозуміла, а прийшла додому і в той самий день увімкнула котрийсь із російських телеканалів, випадково, бо майже не дивлюся такого. Це чоловік покійний любив й антену встановив. Тарілку. Ще перед смертю. І знаєш що? Дивлюся. Показують родину. Жінка – красива, мов з обкладинки зійшла чи з подіуму якого. Молода, успішна, свій бізнес, а головне – очі теплі-теплі. Троє діточок. Двійко старшеньких дівчаток вже школу закінчують, а меншенькому років п'ять. Так от...

Вона розповіла, що в минулому... жила у пеклі, котре сама собі й створила. Піла по-чорному, наркотиками бавилась. Могла зникнути на кілька діб, діти

голодні і холодні чекали, а ніхто вплинути не міг, переконати. Пропала б. Вона так впевнено це сказала, що аж серце стиснулося. Правда, згинула б людина. Якби не... одного дня напівхмільна побачила репортаж... про двох малих дівчаток, які загинули, замкнені у хаті рідною матір'ю... І прозріла... в одну мить. Розумієш? Отак одразу. Кинула пити, пройшла курс реабілітації, в Бога увірувала. А коли відчувала, що вкрай важко, ну ще трохи – і зірветься, згадувала обличчя не своїх дітей, а тих дівчаток заморених... Потім знайшла роботу, зустріла чоловіка, сім'ю створила, народила сина й тепер допомагає таким, якою була сама колись. У салоні запала тиша. Було чути, як часто тіпається серце десь у п'ятах: – Невже то були... ваші?

Жінка кивнула головою:

– Мої. Журналісти підняли архіви й демонстрували той самий репортаж... а я... я дивилась і світу за слізьми не бачила, синку, лише кровиночок своїх замучених... Богданка поруч гралась, прибігла, сіла і давай сльози втирати рученятами, і все питає: «Чому буня плаче?» Потім озирнулась й до екрана прикипіла, підійшла впритул, долоньки поклала на сестричок. Толю, вона ж ніколи й не бачила їх! Ніколи. А впізнала... Як? Погладила, до мене повернулась й каже, що то янголи, вони у Бога.

На все його воля, синку. І його Суд праведний, людський – то пил за вітром, куди подме, туди й понесе людську правду. Розумієш? Відпусти ненависть. Вона ж тебе мучить, не вбивцю.

Анатолій дихав часто й глибоко, боявся озиратись на задні сидіння, немов там зараз судді сиділи і бачили його наскрізь.

– Заздрю я вам, Ніно Митрофанівно, а сам... не виходить. Справедливість повинна каменем бути, каменем, а не пилом.

Старенька зітхнула болісно:

– Аби ж дав Бог, щоб камінням тим не завалило.

Довіз, провів у самий будинок, привітався із собакою, котрий і з буди не виліз, мабуть, прийняв за свого, надихався трав та меду, пішов до річки роздивитись, як вітер торкається води. Довго шукав очима місце, де привиділась Оксанка. Здавалось, ось знайде, пригадає свою дівчинку й легше стане, але не знайшов, немов і не було. Дійшов до краю, постояв, практично відчув, як під ногами річка котила тонни вод, а ті зникали назавжди, бо ось були і вже – нема, змінилися іншими. Яка ж тоді вода в океані? Тут же пригадався Степан Олексійович. Теж мудрець. І так закортіло його побачити, що Анатолій хвилину вагався, а потім чимдуж помчав до притулку, немов до рідного спішив і боявся запізнитись.

Ось потрібне місце. Схоже на краєчок світу, ще крок – і вирва небуття. Здригнувся від раптового порівняння. Проте тут міста не було. Воно навіть близько не відчувалось. Сосни, сосни, сосни, а в них облуплений й потрісканий, як у зморшках, пансіон. Будівля ще намагалась гордовито тримати спину, проте у кожному вікні стовбичила самотність зі старечими очима.

Анатолій невпевнено рушив доріжкою. Їх було тут безліч. Суцільний лабіринт без початку і кінця. Мабуть, подібне спеціально проектували, аби старенькі могли блукати в ньому. Й зараз по гравію тупцяли десятки ніг. Тутешні жителі гуляли парами. Здивувався. Може, так заведено? Одне із правил розпорядку. Страшно. Відвів погляд, не в силі дивитись на прожиті життя. Вітер над головою раптово щосили закалатав у сосни, як у дзвони, а потім знову – тихо-тихо. Висмоктано звуки, мов роки. Чоловік підійшов ближче, не наважуючись заговорити, проте одна старенька, така дрібна і сива, аж вибілена, зиркнула питально й голосно вилаялась:

– Ну й погода! Бодай її... А ти що тут забув? Не знаємо таких. До кого? Під старечим поглядом стало гаряче. Один в один – прокурор.

– Степана Олексійовича Діденка.

Бабуся обперлася на паличку й ще уважніше всвердлилась очима, так, що Анатолій миттєво спітнів, немов пробіг стометрівку. Власне, саме це кортіло і зробити – бігти, але незнайомка неначе прочитала думки й поблажливо спитала:

– Син?

Видихнув:

– Ні. На жаль.

Махнула висохлою рукою:

– Отак завжди. Їх чекаєш, а приходять чомусь не діти. Мабуть, з газети? Чи з міліції. Так ті вже наче відчепилися... Невже знов? Хто ти йому?

Розгублено, немов дитина перед вчителем:

– Ніхто.

– То й іди в нікуди. Чого принесло? Хвороби ворушить? З тобою он розп'яткалась, і поперек геть замерз. Нема його. В лікарні.

Анатолій здригнувся:

– У якій?

Проте стара лишилась незворушна, відрізавши:

– Не твоя справа. Якби син – сказала, а ніхто – то й сам шукай. Захочеш, знайдеш, – озирнулась до сусідки. – Іванівна! Агов, Іванівно! От стара тетеря. Ходімо до середини. Бач, он хмарище знесло, прямо над нами. О! Вже й дощ! Та ходімо швидше. Ще змокнути не вистачало.

Важкі краплі бились об землю. Чи били? Так, наче та була у чомусь винна. Може, у тому, що на ній існує ось така старість? Непотрібна. Чужа. Дві зігнуті старенькі дріботіли ногами, наздоганяючи химерний час, що пронісся буревієм і втиснувся в рамки цілісінького життя. Вже в машині Анатолій тремтячими пальцями запалив цигарку. Не допомогло.

Нічого не допомагало, окрім живої присутності поруч. Він мав бачити Звіра щохвилини, інакше – летів сторчака у вирву, прірву, та чи не все одно? Зсередини душило відчуття вакууму, щемливого до неможливості. Здавалось, кожна клітина прагне розірватись й всмоктати в себе простір та час. Мабуть, саме так жива людина поступово стає тінню, проте Анатолія це зовсім не обходило, ба, навіть тішило, оскільки він повинен був стати тінню... Звіра.

Анатолій спостерігав за Горицвітом вже другий тиждень поспіль, не випускаючи із поля зору, зливаючись із натовпом, будинками, навіть спекою – як коли доводилось, зате встиг дізнатися про того, мабуть, більше, ніж усі близькі укупі взяті, включаючи батьків. Спілкування з останніми, до речі, було явищем вкрай рідкісним, якщо не сказати унікальним. Не сім'я, а три прямі, де кожна – зі своєю траєкторією. Батько – політика, матір – світська леді, а син... Ким він був для них? Чимось на зразок бізнес-плану чи проекту. Власне, Горицвіт навіть не намагався вийти за межі... був як був. Час від часу телефонував, ще рідше – бачився, а далі – жив.

Анатолій завчив його життя по пунктах: знав, о котрій прокидається, що їсть, куди іде, з ким зустрічається, що говорить, хоча і говорити особливо не було з ким, хіба що з плавцями, яких тренував, з рештою – дистанція, не перескочити. Дивно. Звір постійно був один, скрізь. Іноді їздив до лікарні, простоявав під її вікнами годинами, палив, багато, одразу кілька пачок, але ніколи не виходив із машини, потім їхав, зачинявся вдома та пив до самісінького ранку, доки не засинав прямо на балконі.

До речі, як тільки Анатолій вперше побачив оселю Горицвіта, то аж заляк і з півгодини розглядав, щоб впевнитись. Не вірив. Його власний будинок і будинок Звіра були настільки схожими, що здавались близнюками. Анатолій, мабуть, зміг би безпомилково відтворити розташування кімнат у тій фортеці, все одно – такі самі порожні. Схованка, не дім. У ній Звір зберігає свою самотність, тишу, а ще, мабуть, страхи та мрії... хоча... Звірі мріяти не здатні. Мрії – що? Висота душі, у когось більша, у когось менша. А у Звіра душа углиб пішла і падає в повному мовчанні – все нижче й нижче, ось-ось розіб'ється.

Анатолій обірвав намісто думок й зупинився – не доїжджаючи до «Хвилі» кілька метрів, зайняв уже звичне місце спостереження. Знав, що зараз Горицвіт швидкими кроками зайде всередину, причинить двері, а потім буде плавати – безперестанку, годину, другу, до повної знемоги – немов там, у воді, тікатиме від чогось по-справжньому важливого. І так – кілька разів на день. Любить воду. Ні, він живе у ній, а серед світу людей Звіра не існує. Анатолій вже й не пам'ятає, коли саме збагнув це, але то була єдино можлива дійсність: Звіра серед людей нема, є лиш оболонка, котра вчасно приймає їжу, спить, підтримує знайомства, натомість – оживає, як тільки тіло торкається води. У ту ж мить воно спалахує... вогнем, живим і пристрасним, словом, справжнім.

Ось як мав би виглядати Водяний Змій, а зовсім не той хлопчисько, котрому вночі у сні приходить швейцарське озеро. Смішно, а судитимуть його. Вже зараз тішаться процесом, як цукеркою на паличці. Вона поступово тане, але цього вперто намагаються не помічати, мовляв, нічого, встигнемо, з'їмо і житимемо далі обдурені, зате спокійні. Житимуть.

Скінчиться літо... Літо також доїдять, як кавун достиглий. Зараз якраз сезон, кавунів багато. Горицвіт щодня купує стиглий плід на лотках навпроти своєї оселі. Солодкий. Написано чорним фломастером на аркуші паперу.

– Татку, це – найсмачніша ягідка у світі!

– Молодець, запам'ятала, що не фрукт.

У грудях закололо. Доня. Вона любила кавуни страшенно, вимашувалась у рожевій рідині з голови до ніг (не виходило їсти обережно), зате робилася солодкою і пахла літом. А зараз ягідку їсть її убивця, можливо, навіть вимашується. Як же так? Ну як? Судомно видихає. Треба йти, інакше не втримається, а не можна, ще не час. Додому? Ні. Там навіть пилу нема, не те що душі живої. Вчора прибиральниця навела майже стерильну чистоту, запах кави вивітрився остаточно, а Віталій днями пропадає у Лілі. Що ж, молоденький лікар, мабуть, потай сплескує в долоні, бо кохання надихає на здоров'я дієвіше, аніж найсучасніші методи та препарати. Щасливці. Може, до Тоні? До того ж, у магічному будинку оселились Валя з Ірою. Іринка. Він тепер спокійний за неї, бо їм добре вкупі. Розшукують нових метеликів, потім розвішують на стіни, разом із Богданкою. Дівчинка часто там буває, і їй радіють завше, як своїй дитині. Валя ж за рахунок коштів (котрі, виявляється, збирала усі ці роки за кордоном) заходилась організовувати щось на зразок школи для особливих дітей, а може, і не школи, скоріш – центру підтримки й розвитку. Мабуть. Назвуть «Богом дані». Красива назва. Синочка колись хотіла так назвати, а тут ще й Богданка трапилась, тепер переконана, що доля. Вони всі зараз схожі на ліхтарики, й Ірина – теж. Грає на місячному фортепіано й світиться. Живе. А він? Ні, такому туди не можна.

Залишилось озеро. Анатолій поспішив до нього, як до єдиної істоти, що чекала, бо прагнув вивернути й прополоскати залишки душі в тих водах.
– Здрастуй.

Вода віддзеркалювала сонце.

– Прийшов.

Так було вчора, тиждень тому, місяць – ціле життя, принаймні літо називають його коротким варіантом. Анатолій знав, що і те, й інше скінчиться в останній день. Там, у будинку, на стіні кімнати, в якій мала жити Оксанка, щовечора він обводив чорним число в календарі, і з кожним новим рухом серпень ставав похмурішим, доки врешті не перетворився на потворну діру. В ній холодно. Це він знає майже так само точно, як і те, що вогнепальна зброя теж.. холодна. Пригадався незнайомиць, вірніше, пальці, котрі швидко-швидко літають по хрустких купюрах:

– Зброя – як жінка, її любить потрібно, тільки так, щоб знала, хто господар. А ось ця красуня поцілить ого-го. Як не секрет, навіщо?

– Для полювання.

Чолов'яга почесав за вухом:

– Тю. Давай рушницю піджену. З тією – полювання. А це... для самооборони чи налякати кого. Не, для звіра не піде.

– Дивлячись якого.

– Ну як знаєш. Все правильно. Бувай.

Стоячи посеред темряви, Анатолій довго дивився вслід зникаючому силуету й не вірив, що придбати смерть так просто. У кишені рука нашттовхнулася на холод й неначе обпеклася. Не втримався – дістав з кишені, обережно, немов остерігався розбудити до часу, покрутив. Освітлений сонячним промінням, сьогодні револьвер здавався якимось... іграшковим, навіть безпомічним. Дивно. От тільки, як на іграшку, заважкий. Затис у руці, звикаючи до потрібного положення. Зручно. Пальці самі лягли, немов лише того й чекали, щоправда, легке тремтіння видавало хвилювання. Проте завтра його рука не сіпонеться. Це він знає точно, так само, як і те, що будуть Звір і він. Один навпроти іншого. Більш нікого... Хіба що дві загублені душі. Їм теж потрібно знати, що там – за межею Звірового мовчання. Завтра. Підвівся, попрощавсь із озером, пішов. Воно тужливо дивилося услід, доки не зник. Мабуть, відчувало. А Звір? Анатолію часом починало здаватися, що той також відчуває, а може, й знає. Хоча жодного разу він не озирнувся, не спинився і не спробував сховатися. Тож звідки ця упевненість? Майже телепатична. Як відчувають власну кров, дитину чи кохану. Відчувають й годі. То невже Звір навіть не спробує протистояти? Знатиме, чекатиме – і все. Потрібно його бачити – негайно. Заскочив до авто, зірвався з місця, їхав швидко, не реагуючи на червоне світло, боячись, що проґавив, однак встиг – в останню мить.

Двері «Хвилі» відчинились, і звідти вийшов, похитуючись, Горицвіт.

Блідий. Чому такий блідий? Сів за кермо, кілька нестерпно довгих хвилин збирав себе до купи, а потім таки вставив ключа й рушив – що злетів.

Тікав? Не схоже, жодного разу не спробував заплутати слід, очевидно, просто поспішав. Анатолій гнав машину, відчуваючи, як вулички під колесами починають шипіти, мов отрута. За містом різко зменшив швидкість, як вдарився об мур. Сюди? Чому сюди? Адже тут...

Тут пахло... медом й травами. Останні сходили ароматом, стікали, хмеліли – відчували наближення невідворотного. Може, чули... Так-так, корінням чули в землі спочатку далекі, а потім ближчі й ближчі кроки осені. Звір – також. Він рухався повільно, але не зупинявся, доки не порівнявся із подвір'ям, де жила Богданка, там заглушив мотор, відкрив дверцята й хапонував повітря,

неначе задихався. Анатолій вилаявся, залишив автомобіль здалеку, не доїжджаючи кілька будинків, й повільно рушив до знайомого подвір'я. Тільки б встигнути.

Однак Звір чомусь не рухався, сидів кам'яний, тільки очі... вони були живими й жили десь там – за облізлими й старезними дошками паркана. Анатолій перехопив погляд. Господи... Богданка!!! Рука сама пірнула у кишеню й стисла револьвер. Є. Закричати? Але так налякає дитину до півсмерті, та і хтозна, як відреагує Горицвіт. Не можна. Треба наблизитись – повільно, все одно, що осінь до захмелілих трав. Ось так. Крок за кроком. Добре. Тільки не рухайся, заради всього святого, не вставай із місця.

У заклинаннях не було потреби, бо для Горицвіта всесвіт цієї миті обертався довкола дівчинки з блакитними бантами. Перші сутінки робили їх схожими на квітки, котрі рухались під звуки, котрі чула лише їхня господиня. Дівчинка занурилась у гру й нікого не помічала. Здається, годувала ляльку. Так. Всадила на колоду поруч з однооким котом й, пританцювуючи, годувала варивом з піску:

– Ну ж бо, будь слухняною дівчинкою. Правда ж, смачна каша?

Лялька, вимашена і німа, час від часу поблимувала очима, коли об неї терся облізлий кіт.

– Хороша.

Анатолій підійшов впритул, стояв позаду автомобіля й розрізняв навіть судини на вухах вбивці. Тихше. Тихше. Тихше. Жодного звуку, але Богданка... Вона відчула погляд. Спиною, шостим чуттям, шкірою... ВІДЧУЛА. Озирнулась. Бантики у кісках злетіли блакитною дугою, мов веселка, та сама, котру малювала на відрі з водою. Застигла. З лялькою в руці і широко розплющеними очима. Тиша. Медова. Трав'яна. Густа. І раптом голос:

– Зачекайте! Та... це ж... Ви!!!

Всі троє з несподіванки здригнулись. Сусідка, ота всевидяща стара, стояла біля своєї хвіртки, войовниче обперши кулаками міцний стан.

– Точно. Людоньки! Гвалт! Мене ж не проведеш. То міліції мізки запудрити можна, а я при здоровому глузді, та й очі ще не повилазили. Душогуб!!! Рятуйте!

Авто кахикнуло, загуло й зірвалось, зникаючи у куряві дороги. Анатолій лишився стояти на місці, все ще стискаючи зброю у кишені, а Богданка в'юном заскочила в будинок, жінка не вгавала:

– То й ви тут? Вибачте, не знаю, як по-батькові. Стежите? Ой-ой-ой!

Анатолій повільно розправив заціпенілі пальці, звільняючи долоню від дрімаючої смерті. Хотілося присісти – неважливо куди, можна прямісінько в траву. У голові крутилось. Стара підійшла ближче:

– Вам недобре? Я зараз, зачекайте. Хутенько. Лишенько! А телефон забула. Зараз, голубчику, зараз. «Швидку» викличемо. Миттю. Ходи геть! Чого розмекалась? Не бачиш, чоловіку зле. Пусти. Та годі. З голоду не здохнеш. Пусти, кажу. От капосна худоба!

Анатолій зіскочив на ноги і, як тільки жінка пірнула у хвіртку, кинувсь до машини. Їхати. Чимшвидше. Куди? За Горицвітом! Звір, здається, повернувся по свою здобич. Не боїться. Значить, все одно, звідси – подвійно небезпечний. Швидше. Однак на дорогах від потрібного авто і сліду не лишилось. Ну й куди? У «Хвилю»? Там вода. У ній він заспокоюється. Ні, нема. Зачинено. Спересердя загатив у двері. Не тут. То де ж? Додому? Знову за кермо, і знову вітер крізь вікно хапає серце. Є? Нема. Два боксери люто шкірять зуби. Стрельнути б, але ж не винні. Господи! То де ж? У парк? Там цілувалась з сонцем спека, від їхніх

любощів крутилось в голові. Ну ж бо? Тут? Озеро відтіняло повне безлюддя, ні душі. Нема. Відчув, як затрусились ноги. Обперсь об стовбур. Видихнув. – Ну... підкажи!

Не до батьків. Це точно. Друзі? Де вони? Звір – самотник, нікого і ніде, суцільна пустка. Його світ вимирає, й ліків не знайти. Лікарня! Звісно. Швидше! Швидше! Тут? Дим від цигарки роз'їдає вечір. Є. Спустошений. Напівпритомний. Судомно смоче ту отруту. Одна. Друга. Третя. Скільки? Пальці тремтять. З чола стікає піт і падає за комір: крап-крап-крап. На другому поверсі відчиняється вікно. Горицвіт здригається й лякливо ховається назад, сперши голову на кермо, сидить там, мабуть, вічність. Спека проштрикує години, лишаючи нулі. Точно, вічність. Уже й темрява вповзає й лиже п'яти вірним собакою, а Звір сидить. Вікна лікарні одне за одним спалахують, мов ліхтарики гірлянди, горять, а потім так само по одному гаснуть. Ніч. Чого чекаєш ти? На кого? Тиша. Згасає вогник і у вікні другого поверху. Здається, чути плач. Ні? Здалося.

Звір підводить голову. Невже поїде? Так. Машина рівно розтинає ніч і місто, спиняється лише навпроти дому. Ті самі пси покірно метляють хвостами, зазирають в очі. Принишкли. Звір напівживий. Його хитає. Роззувається і йде босоніж, зникає у будинку, не вмикає світла. Темінь ззовні та всередині. Кінець. Анатолій стоїть під вікнами до третьої години, сам не відаючи, нащо. І лиш під ранок повертається додому. У нього справа: закреслити останній день в календарі.

Ранок наскочив з-за спини й гойднувся десь на рівні Я. Сонце? Мабуть. Воно зависло плямою на стелі. Анатолій лежав одягнений на ліжку й дивився на ту пляму, потім прискіпливо вивчав бруднючі черевики на простирадлі. Це ж треба, нічого не пам'ятає. Тиша. У кишені затремтів мобільний. Точно, телефон і розбудив. Повільно витягнув, усвідомлюючи, що кишеня не лишилася порожньою, там схований кінець. Очі встигають вловити у вікні двох, вони сміються і наздоганяють один одного. Велетень й травинка. Така тоненька дівчина. Ліля? Вона. За ними ганяється й вайлуватو закидає лапи Бой. Що ж, починається красиво. На екрані телефону з'являється ім'я «Ірина», дотик вмикає її голос:

– Толю...

– Так.

Висне тиша.

– Що?

Плаче.

– Що?

– Богданка...

– Господи...

– Вона... вона зникла. Ніна Митрофанівна не зрозуміла, коли саме. Тут була і... Це так не схоже на Богданку. Толю... Ми розпочали пошуки. Приїзди...

Не захистив. Господи! Невже? Вичавлює із себе згусток слів:

– Я їду.

І летить, принаймні не відчуває тіла – зовсім. Воно рухається окремо, а свідомість зависає... Де? Ніде. Можливо, навіть на отій плямі сонця, що на стелі. Думки вирують. Як? Як він міг випустити Звіра? Йшов же крок у крок, день за днем, вночі, скрізь, всюди. Як? Хотілося волати. Кричати так, щоб з криком вислизнула з тіла згорьована душа. Чому? Чому не попередив, не застеріг? Є ж Петро, є Ніна Митрофанівна. Богданка!!! З глибини зринають очі – широко розплющені. Де ж ти, дівчинко? Звір... Рвонув до будинку Горицвіта, мов скажений, гатив у залізо воріт, доки з долонь не засочилась кров, боксери ж істерично рили землю під собою, а

дім мовчав. Невже пустий? Нема. Треба обійти. Коротким стрибком перескочив паркан, впав, підвівся, опинився біля дверей. Зачинено. На сусідньому ганку обізвався сивий чоловік.

– Вам чого? Віктора Федоровича нема. Виїхав рано й досі не повернувся. Сталось щось? Ви хто?

Кинувся до машини. Знову стрибок через паркан і голосне:

– Стривайте!

Де? Де? Де? Раптом встигне... До Оксанки ніхто не встиг, а це дівчатко вже раз урятували. Річка... То була річка, звідти діставали непритомне тіло, проте зараз там скрізь люди, дівчинку шукають. Звір не піде, знає, хоча повернувся ж по Богданку вдруге. Не збагнути, а здавалось, що відчуває Звіра, як самого себе. Чи той його? Його... Озеро. Ну звісно. Парк давно не охороняють, і Звір повернеться туди, до тієї самої води, щоб... Серце спіткнулось об цю здогадку. Швидше. Швидше. Швидше. Вдих. Видих. Чи дихає вона? Тільки б устигнуть.

Парк. Доріжка. Пісок летить з-під черевиків. Пам'ять повертає у минуле, немов біля озера чекає на порятунок не Богданка, а його дитина, донечка, Оксанка. Раптом усі звуки зливаються в єдиний і протяжний крик. Дитячий. Господи! Дитячий! Із-за дерев вистрибує вода. У ній чоловік – по пояс, тримає дівчинку.

– Богданка!!!

Руки мліють, застигають серед спеки, яка стає в'язкою настільки, що унеможливує всі рухи. Він повинен встигнути. Звір навпроти. Очі в очі, і в них нарешті можна розібрати бодай щось, окрім мовчання. Богданка мокра наскрізь, ротом хапає повітря, але вже у наступну мить чоловічі руки опускають голову під воду.

– Ні!!!

Звір дивиться...

– Зупинись! Стрілятиму!!!

Анатолій скоріше вимовляє це для себе, оскільки Горицвіт давно вже все збагнув. Він дивиться прямісінько у дуло – мов заморожений, і, здається, бачить, як звідти наближається Ніщо, повне небуття. Сильні руки звільняються від ноші, дівчинка спливає світлою хмаринкою... Ну ж бо... ну... З води рвучко піднімається обличчя. Вдихає. Дихає. Жива!!! Звір стоїть поруч, його руки розкинуті й можуть єдиним порухом торкнутися дитини.

– Ні!!!

Анатолій відчуває, як палець лягає на спусковий гачок. Ще мить і... Але Горицвіт лишає жертву й бреде вглиб озера, повільно наближається, іде прямісінько на зброю. Його очі... Вони волають: «Зупини!» Ось він... Ось убивця його дитини – під прицілом, варто лише натиснути гачок – і все: Звір стане жертвою, а жертва – Звіром. Руки тремтять. Не зараз. Ні, спокійно. Має бути один постріл, лише один... Хоча чому це так важливо? Бо вдруге не наважиться? Думки плывуть, вода натомість приймає тіло Звіра. Звичними рухами той розтинає озеро, все ближче, ближче... ну ж бо... й раптом відбувається щось геть незрозуміле: Горицвіт зникає, вигулькує, хапається руками за неіснуючу опору, на обличчі застигає подив – лише на мить, а потім і того нема, є лише кола на воді, лиш кола... Вони біжать, біжать, біжать й розходяться. Оце і є кінець?

З усіх боків – люди. Їх багато. Щось кричать. Мабуть, щось украй важливе, проте слів не чути. Тиша скрізь. Озеро відтепер мовчить чужим мовчанням. Анатолій підходить ближче, вдивляється в поверхню, рівну-рівну, майже недоторканну, а десь під нею з подивом в очах сховано Звіра... Він у воді... Вода у ньому... Рівновага. Ні. КІНЕЦЬ.

Осінь простягала руки до озера, воно спало. На березі темніли два чоловічі силуети: один стояв із вудкою, зосереджений на червоному поплавку, інший сидів згорбившись, притиснутий невидимим тягарем, й дивився на зап'ястя осені. Різнокольорові. В них б'ється пульс. Виходить, що вона жива. А він? Ніби живий. Озеро мовчить низьким мовчанням і переглядає свої осінні сні, у них – тумани, густі та волохаті. Якщо дивитись довго, то можна заблукати в них. То навіщо він знову й знову сюди приходить? Просиджує годинами.

– Толю, так не можна. Треба жити.

Згорблений підводить погляд й дивиться крізь чоловіка з вудкою:

– Як? Ловити карасів?

Петро здригається, помітно, що йому болить, проте за мить обличчя знову світлішає:

– Чому? Є різна риба. Р-і-з-н-а. Розумієш? Життя – не те, я знаю, воно стало іншим і вже ніколи не буде таким, як колись, але ж воно є. Потрібно ЖИТИ. А ти що робиш?

Видихнув:

– Не знаю. Ось... дивлюсь на осінь.

Петро посміхнувся замріяно:

– Так, осінь цього року красуня.

– Красива і пуста.

– Толю, слухай, а поїхали зі мною? Є один монастир, там тобі обов'язково допоможуть. Справді. Бо в кого віра, той не знає пустки.

Анатолій зачерпнув води. Чи тиші? Дивно. Невже вона нікого більше не лякає?

– Ні... навряд... Не можу. Навіть до Тоні не заходжу... і до Богданки.

– Богданка часто розпитує про тебе, хоча у дівчат саме стільки вихованців, що їй і сумувати ніколи – скрізь друзі. Дітки люблять там бувати, і практично всім допомагає. До річі, Тоні зранку телефонували, хочуть відзняти репортаж про «Богом даних».

– Нічого собі рівень.

– Воно не дивно, дівчата цим живуть. Ти б їх тільки бачив!

– Та я проходив якомсь повз, а зайти не зміг. Там скрізь діти.

– Нічого. Значить, ще не час.

– Я не вірю в час.

Справді, не вірив. Час існував окремо. Для інших був, а крізь нього прослизав, ставав... водою, котра накривала і перетворювала світ на банку з рибками. Він змушений був сприймати інших крізь отой акваріум, зображення розмивалось, робилось нечітким і викривленим, немов геть всі жили по той бік води, а він єдиний лишився на самому дні, тепер дивиться крізь тонни каламуті й не впізнає.

* * *

Не помітив, як учора повернувся до будинку з метеликами, зупинився й довго розглядав, як на подвір'ї грались незнайомі діти. Їх було більше десяти. Вони сміялися, й від того сміху повітря дзеленчало. Особливі... Ні, щирі. Саме так. Дітлахи – долоні: бери й читай будь-яку емоцію. Валя гралась, намагаючись наздогнати руденьке хлопчєня, а Ірина з Тонею стояли далі. Анатолій ніяк не міг змусити себе підійти, боявся зруйнувати тремтливу гармонію, але жінки помітили його присутність (мабуть, Ірина, вона завжди відчувала), зраділи й попросили малечу привітатися. Саме тоді він і збагнув, що мрець. Бо лише на мерців діти можуть ТАК дивитися. Вибачився і пішов, кутовим зором виловлюючи погляд Іри. Навіщо? Сам не

відав. Знав лише, що той погляд був потрібен. Подивись, ну подивись. Поглянула. Зібрав його, загорнув у себе увесь до крихти і утік.

* * *

Удома пахло кавою. Рената (шоколадна від засмаги й довершена у своїй принадності) поквапом збирала речі, для початку – найнеобхідніші. Час від часу визирала у вікно, прагнула впевнитись, що під будинком ще стоїть автомобіль – з чоловіком... у білому. Упевнилась, навіщось підправила макіяж й майже проспівала:

– Толку, давай без образ. Костя не винен. Справді. Трапилось – і все. Не перші й не останні. Розумієш? Доля. На розлучення подам я. Все. Бувай. Навіть у щічку поцілувала. Що ж, тримає марку, от тільки на солодоші в нього алергія – відтепер, як і на чоловіків у білому. А колись же був найліпшим другом. Костик, Костик.

* * *

Вийшов із будинку, постояв, мовчки дивлячись услід. До ніг підбіг собака, висолопив язика, два рази гавкнув.

– Що, друже, бовдур я. Куди ти кличеш? Ну?

Пес тягнув за штанину до гаража, там нині оселились Віталій з Лілією. Зраділи й на порозі видали всі свої секрети:

– Ми шукаємо житло!

– А Ліля скоро стане мамою.

Обличчя дівчини сяяло, як новорічне деревце в очікуванні дива:

– Лікар вірити відмовляється. Щоб з моїм діагнозом!

Віталій поцілував довгу шийку й здмухнув волосся.

– Ти – не хвора, ти – моя.

Ліля сміялась:

– Лоскотно.

– Щасливі.

Обидва завмерли, немов завинили у чомусь вкрай серйозному.

– Дурненькі. Це ж так добре.

– Якщо... Якщо Господь допоможе, і я виношу цю дитину, ви станете хрещеним?

– Я?

Одночасно:

– Звісно. Ви ж наш чарівник!

Від них йшов з відчуттям тепла на рівні серця. Доля таки є, для цих двох, для Богданки.

* * *

Зібрався і поїхав до дівчинки. Він часто там бував, але ніколи не підходив, спостерігав здаля. Боявся? Ні. Це важко пояснити. Немов відтоді, як загинув Горицвіт, вони обидва бережуть ту смерть. Хоча... Богданка цього разу, на диво, швидко відійшла і вже наступного дня малювала на піску біля собачої буди все ту ж саму веселку. Ніна Митрофанівна натомість ще ой як довго боялася відходити від онуки, нишком витирала сльози, шепотіла молитви, коли ж уперше помітила Анатолія біля свого двору, хотіла підійти, проте, мабуть, збагнула, що не варто, й самими вустами прошепотіла:

– Д-я-к-у-ю.

* * *

А потім... потім всі дороги зішлись до парку, озера, минулого. До речі, саме вчора помітив тут дивну парочку. З ранцями в руках ішов хлопчина,

поруч – рудоволоса дівчинка у ластовинні, з двома крилатими бабками у вухах.

– Віко...

– Я, дядьку Толю, хоча ні, – ми. Це Ілля. Пам'ятаєте його?

– Звісно. А за ромашки – дякую.

Віка кивнула:

– То ми удвох носили їх Оксанці... на могилу. А в класі її місце лишили вільним на цілий рік, так, ніби вона з нами.

– Правда?

Ілля запевнив:

– Так вона ж із нами. Доки пам'ятатимемо, буде. Це мама так сказала.

– Мудра в тебе мама. Що ж, навчайтесь старанно. Домовились?

– Авжеж.

* * *

І знову озеро. Поруч Петро зі своїми вудками, дивиться удалечінь. Занурений у себе й в Бога. Він скоро буде панотцем, власне, мав би стати ним з самого початку, хоча тепер впевнений, що то був його шлях.

– Риба щось спить сьогодні.

– Осінь. Вона заколисалася. Я б теж на лавці задрімав.

– Лавці? Ой! До річч. Все забуваю. Я таки довідався, де лікується Степан Олексійович. Допомогли колеги – вже колишні.

– Правда?! Де?

Посерйознішав і заходився змотувати вудку.

– Ну не мовчи. Що з ним?

Відклав убік рибачькі снасті й винувато прошепотів:

– Онкологія.

* * *

Осінь вийшла із води, простягнула руки у височінь. Десь на зап'ясті обривалась лінія.

Степан Олексійович сидів на лаві серед жовтого, висохлий, як листя, що під старечими ногами. Молода медсестричка посміхнулася:

– Ну я ж казала. Ось він. Ох і впертюх! За будь-якої погоди чвалає аж сюди, за корпус, й просиджує тут днями. Іван Іванович, лікар, спочатку ще боровся, а це махнув рукою. Степане Олексійовичу! Ось до вас.

Старий підняв очі, дивився пильно, а потім посміхнувся. Було помітно, що зрадив. Зрадив, як дитина неочікуваній іграшці, від чого та робилася вдесьтеро ціннішою. Хвацько підкрутив сиві вуса, озирнувся, аби сусіди по нещастю теж помітили, що і в нього – відвідувач, а потім здивував:

– Щось кепськo виглядаєш, синку.

– Я?

Старий моргнув:

– Ну не я ж?

Анатолій не втримав посмішки. З цим старим завжди затишно, немов удома. Присів й заговорив, нарешті зважився злити себе в слова – без остраху, все, як було, мов рідному. Степан Олексійович слухав, а очі утішали лагідно.

– То виходить, озеро забрало гріх на себе?

– Виходить. Самі розсудіть: щоб тренер з плавання – втопився? Та ще й де? Не інакше, як вода помстилася.

– А чому дивуєшся? Вона – жива. Вода все відчуває. Ось, увібрала ненависть до пори, до часу, а потім вихлюпнула з себе.

– Медики говорили щось про судоми, але ж я бачив. Горицвіт пішов на дно майже блискавично, немов схопило щось і затягло.

– То твої думки. Гляди, синку, аби ненависть і тебе не засмоктала. Невже полегшало, га? – Старий пильно подививсь у вічі.

Анатолій не витримав той погляд і схилив голову:

– Полегшало? Якби. Це не полегшення, а повна відсутність життя. Справді. Довкола мене живуть люди. Я ж бачу, що живуть. Кожен з них знайшов свій порятунок, а я... Всі відчуття – під водою. Нічого. Хіба самотність.

– Ой синку, синку, всі ми по великому рахунку – самотники. Приходимо в життя самотно і йдемо так само – сам на сам.

– Степане Олексійовичу, вибачте, але... чому ви у будинку для старих? Той знову підморгнув:

– Так ніби ж то не парубок. Дивись, старіший за саме життя.

– А як же син?

Завмер посеред осені, зіщулився і став неначе меншим:

– А син... Він є й нема його. Ось так.

– Не зрозумів.

– От і я не встиг. Зрозуміти не встиг, коли ми його втратили. Знаєш, Толю, мені тут думається. Як то кажуть: все життя, мов кінострічка, перед очима пробігає. Я, щоправда, такого кіна ще не дивився, але пригадав багато, ой багато! А не збагну, де схибив. Ми ж його любили, для нього – все. Покійниця моя, Оксанка, щодня молилася за сина, всім святим молилася. Ет!

Анатолій вперше бачив таким Степана Олексійовича.

– Ви так не хвилюйтесь. Вам не можна.

– А що можна? Я померти не боюсь. Знаєш, скільки років виглядаю ту, що з косою? Вже зачекався. До того ж, Оксанка моя там давно. Одинадцять вже років, як від мене половина залишилась на цьому світі, інша половина – там.

– Отак кохали?

– Чому кохав? Люблю і нині. Не навчився – не любити. Вона у війну мене пораненого в ліс затягла, подалі від німця. І було їй всього сімнадцять. Дівчинка, а здужала, сховала у землянці свого діда-лісника і виходила. Пам'ятаю очі, такі близькі-близькі, а в них ліс шумить, й над нами шумовиння віковичне, гойдаються, підпирають небо велетні, а на увесь світ – лиш стукіт двох сердець. Ось так. Відтоді мені серед дерев – що з нею поруч, от і ходжу до них, мов на побачення.

– Невже... таке буває?

– А яке таке? Звичайне. То – життя, синочку. У ньому різне. Діток ми так і не народили.

– А син же як?

Старий примружив очі, немов пригадував:

– Син... то син. Що не кров моя? А то все одно. Неважливо. Наш та й годі. Війна батьків по крові відібрала, а ми раз побачили і, знаєш... Відчули, що своє. Ти не дивись так. Діток Господь різними шляхами посилає, і всі вони – рідні. Митько моїм завжди буде, а що відрікся від нього, то не зміг інакше. Бо ж він... що ж... – голос затремтів.

– Заспокойтесь. Степане Олексійовичу, може, лікаря? Вам погано.

– А що хорошого, як син до матері не навернувся, коли та помирала. Скажи? Можна так, га? Відолашна, день у день просила, щоб приїхав з-за кордону. Дурні, ми кістками лягли, аби єдиний син зміг світу побачити. І що?

Побачив. Залишився. Нічого. Нехай. Де ж іще знайде себе такий талант.

Сумували, звісно, все сподівалися на зустріч, а тут хвороба. Заслабла

Оксанка й так просила, щоб сина покликав, так благала – серце виверталося

з грудей. А я все: зв'язку нема, так просто за кордон не додзвонитись. Не міг правди сказати. Вона вірила. До подиху останнього. Померла в літню ніч, таку тиху, що було чути, як спинилось серце... А Митько... ні сам не прилетів, ні онуків не пустив, бо переліт, бачте, занадто дорогий. Виходить, зекономив? Ось так і поховали. Я продав квартиру і все до копійчини переслав – хай тішиться. А сам... аби не сам, прилаштувався і живу... а це, бач, ніби і дожив вже, ще саму малість – й крапка.

– А чому?

– Хворобі на те байдуже. Чому? Бо приходить. Ось і до мене прив'язалася, геть чисто висушила. Та що я? Я вже за життя старіший, а молодим – за що? Їм же тільки жити та жити.

Струснув сивими вусами, а потім раптово прямо в очі:

– Тут є хвора дівчина... Вона... знає, що по той бік мовчання.

– Ви про що?

– Не скривдиш сироту?

– Кого?

Старий аж нахилився до його очей, немов збирався розшифрувати ієрогліф:

– Ні, бачу, що не скривдиш. А вона тобі допоможе.

– Мені? Щось загадками ви заговорили.

– Зрозумієш все. Ходімо.

– Куди?

– Куди-куди. Проведеш старого діда, а то ще вітром де знесе, що хворостину.

Доріжка привела до будівлі вже знайомої, навіть під ті самі вікна.

Анатолій не втримався і навіть озирнувся, шукаючи очима фантом Звіра.

Саме сюди Горицвіт приїздив щодня й просиджував годинами, завжди палив й чекав чогось, на що й не сподівався.

– Дивишся, синку? Мо', який знайомий тут?

– Та ні...

– Тоді ходімо, обережніше. Нам по сходах аж на другий поверх.

– Другий?

– Ой, це зараз що до Місяця дійти, старому капцю. Допоможеш?

Сходи. Рука Степана Олексійовича спирається на його руку. Він і справді висох, самі кістки. А може, то життя виходить із вологою? Мучиться, напевно, а ні слова, тільки дихається важко. Забрало сил, спинились, постояли вже у коридорі – довжелезному. Вони в лікарнях всі такі, все одно що тунелі з одного світу в інший.

– Ось ніби і прийшли. Сьома палата. Утомився я. Постукай, тільки тихо, там дитина.

– Дитина? Степане Олексійовичу, щось я не збагну нічого. До кого ви привели?

– Кажу ж, що зрозумієш. Стукай.

Двері здались картонними, бо з-за них почувся голос, неначе його власниця стояла поряд. Ніжний. Таким лише співати колискові.

– Увійдіть.

– Таечко, а ми до тебе в гості. Не потривожили?

Світла постать підвелась із ліжка. Дівчина була вся біла-біла, одного кольору із стелею та стінами, і здавалася єдиним цілим з лікарняною палатою, лише рухи й видавали в ній життя.

– Та ні, Степане Олексійовичу. Все гаразд. А ви сьогодні як почуваетесь?

– Як? Козак! Ксеня, бачу, спить?

Посміхнулась:

– Поїла щойно, тепер спатиме.

Степан Олексійович дрібними кроками, аби не потривожити, підійшов до дитячого ліжечка, перехилився, посміхнувся й неначе помолодшав.

– Ох і красуня. Старий дід – а памороки відбиває. Сонечко ти наше. Та що це я? Таїсіє, ми... Це... Як же пояснити? Вам поговорити треба ось із цим чоловіком. Розумієш?

Світло-блакитні очі намалювали запитання:

– З ким?

– Ну як же? Господи, та я ж, старий пеньок, забув вас познайомити. Це – Анатолій Миколайович Кравченко, батько Оксанки.

Незнайомка мимоволі здригнулась й опустила очі:

– Так, я... чула. Співчуваю.

Анатолій стояв ні в сих ні в тих:

– Спасибі.

Степан Олексійович кахикнув:

– Ой! Мені вже час. Крапельниці кляті. А ви поговоріть, дітки.

І пішов, тихенько зачинивши двері за собою, у кімнаті зависла тиша з присмаком паленого листу. Жінка чомусь боялася підводити очі:

– Не знаю, з чого почати... Словом, я... я... матір дитини Віктора Федоровича Горицьвіта.

Анатолію здалось, що лікарняну палату проковтнула димова завіса.

– Хто?

Жінка зіщулилася й повільно відірвала від підлоги очі. Красиві. Змучені. Їй важко дихати – настільки, що його легені рефлекторно набирають повітря за них двох. Кивнула у бік ліжечка:

– То Оксанка... його дочка. Їй п'ятий місяць.

– Постривайте, але ж... Як дитина?

Посміхнулась:

– Просто. Від кохання народжуються діти.

– Його дочка... Оксанка?

– Так. Але про неї нікому не відомо. Вірніше, про те, що Оксанчин тато – Горицьвіт. Для мене це важливо. Дуже. Тому прошу, аби все сказане лишилося в цих стінах. Обіцяєте?

– Обіцяю.

– Та ви присядьте, бо розмова вийде довгою, хоча... нам лише здається, що життю нема кінця, а насправді – вміститься у кілька речень. Так вийшло із моїм, і його – також. Дивовижно, але обидва задихнемось. Він... втопився, а в мене розкладаються легені, лишилось... Лікарі остерігаються говорити правду, хоч я здогадуюсь... Зараз не про те. Ви... ви... пробачте... Знаю, що просити про таке не маю права, та й ніхто не має, але мені простіше: у мене вже не лишилося часу.

У віконне скло вітер раптово жбурнув багряне листя клена, воно повільно сповзло униз й завмерло на карнизі. Чоловік і жінка прикипіли поглядом до нього, немов прагнули втримати якнайдовше. Анатолій зважився спитати про головне:

– Чому він це робив?

Єдиний подих вітру, легенький, прозорий – і багряне листя зірвалося.

– Я не знаю. Справді. Ми не бачилися з дня народження Оксанки, але... все, що мені відомо, розповім. Якби ж ще можна було підібрати правильні слова, щоб ви все зрозуміли...

– Ну... Почніть спочатку.

Глянула на доню:

– А початок спить. Все більш чи менш важливе у житті починається в дитинстві. Ось чому я молю Бога, щоб Оксанка не потрапила до Горицьвітів, бо вони... Це важко пояснити... Це – не люди. Амбіції, от все, що вони є.

- Я помітив.

- Розумієте? Тому Вітя... Він майже ніколи не розповідав про дитинство. Все одно, що я, але у мене все набагато простіше. Батька я не знала, мати... Мати... Про неї я не хочу говорити, бо вже покійна. Ну, а Вітя? Здавалось, мав би пишатися своїм походженням, а ним пересмикувало від однієї згадки свого прізвища. Уявляєте? Хоча я довго не підозрювала, хто він.

Раптом посміхнулась, немов перегорнула сторінку фотоальбому:

- Ми ж познайомились на вулиці, ну майже... На воді. Я з подругами відпочивала на пляжі, а він прийшов зі своїми хлопцями поплавати - проти течії, і зіштовхнулись у річці. Хоча чому тут дивуватись? Я завжди така... замріяна... не помітила і наштовхнулась, вдарилася боляче, ще й облаяла, а він подивився так, немов вже знав мене - завжди. Пізніше жартував, що дочекався: кохання ледь не утопило! Він... він був... Уперше за моє життя з'явилася людина, котрій я по-справжньому була важлива - з усіма тарганями в голові, така, як є. То що я могла до нього відчувати? Та якби весь світ зникнув тоді, ми, мабуть, не помітили. Нікого і ніде. Навіщо інші? Може, тому мене й не дивувала відсутність друзів? До того ж, Віктор завжди стільки часу приділяв плаванню, марив ним, водою - то було його життя. Родина?...

Здригнулась.

- Вона з'явилася сама. Вже зараз розумію, що рано чи пізніше його батьки все одно утрутилися б, по-іншому і бути не могло, тоді ж... тоді була весна, красивий день, весь розмальований сонячними зайчиками, навіть небо спустилось до землі, і ми гуляли в ньому, їли морозиво, а разом танцювали, мов божевільні, а потім...

Я й злякатися не встигла, як ми вже сиділи на задньому сидінні дорогого авто, а Вітя до болю стискав мою долоню у своїй. Його батько... він навіть не озирнувся до нас, сидів попереду й розстрілював словами. Я... я... вперше відчула себе настільки непотрібною, нікчемною, нулем. Хіба ж такі, як я, є люди? Нуль. І Віті заборонили наблизитись до об'єкта Нуль. Не варт, щоб до неї й озирнулись. Хоча... того самого дня я удостоїлась такої честі з боку його матері. Очевидно, вирішили діяти так, щоб стовідсотково. Після її очей я милася годину, ридала й терла шкіру до синців, й ніяк не могла збагнути, що ж такого учинила, аби мене так люто ненавиділи.

- А він?

Схилила голову й зітхнула:

- Заходився воювати зі своїми вітряками. Тоді вперше я по-справжньому його злякалась... Його лютя... її неможливо було контролювати. Тепер вже розумію, що мала би піти... але я не змогла, бо він... загинув би. Знаю, дико. Але... то було так. Вже назавтра нас потай обвінчали в церкві, ми переховувались, як підлітки, часто переїздили. А Вітя... він по-справжньому боявся за моє життя. А я сміялася... просто... немає двох смертей. З дитинства знала про свій діагноз. Звикла. Важко повірити, але навіть до думки про можливу смерть звикають. Йому ж не зізнавалась, просто жила, а через рік, тобто цього червня, народилася Оксанка. Двадцятого числа.

- Два... дцятого?

Здивовано підняла брови:

- Так. Вже... після того, як... - замовкла.

Тиша згортала у сувої дим. Не може бути стільки збігів. Не буває.

- Ви пробачте... Я досі не змогла... прийняти те, що він... убивця.

- Він.

Заховала обличчя у долонях, захиталась, а дихала так часто, що легені не встигали приймати й випускати з себе кисень.

- Знаю... знаю. А вірити не можу, бо якщо повірю, то...

- Чому він це зробив?

Її очі... тужили, зовсім, як вода у озері, у тому самому, де не стало його дівчинки. Потім заговорила - швидко-швидко, немов боялась, що зупиниться:

- Це сталося давно... років тридцять тому. Вітя був дитиною. Зрозумійте, лише дитиною. Одинадцять років. Він тоді... О Господи! Як важко пояснити. Розумієте, діти обов'язково мають відчувати, що їх люблять. Якщо ні, то хоча б здогадуватись, що любов взагалі існує, інакше вони не розуміють, що це. Й він... не знав.

Хлопчик з башти. Це так себе він називав. Його замкнули у безкінечних ТРЕБА, ПОВИНЕН, МАЄШ, оточили найдорожчими речами, які малому видавалися живими й теж диктували правила, а от відчувати - не могли, не вміли. Речі, гроші, статки - позбавлені емоцій. Правда ж, просто? Що може бути простіше? Почуття - то почуття, вони не черговий пункт у розкладі батьків чи угоді вчителів та хатньої прислуги. Проте дитині все це невідомо. Вона живе там, де живе. Вітя... він був для них як річ, проект, сукупність визначених характеристик та набір потрібних вмінь. Його шлифували. Навіть до початкової школи не віддали, бо вдома підготовка була в десятки раз змістовнішою. Ось чому хлопчик з башти. Башта була скрізь... до одного літа. Воно було спекотне до шаленства. Сонце, сонце, сонце. Температура - вище тридцяти й дивовижна дівчинка з блакитними очима...

Жінка змовкла, шукаючи в собі сховане знання, й мовчала, доки не зібрала до купи фрагменти видимої лише їй картини:

- Він розповів про цей випадок тільки раз... вночі... Й все сказане здалося сном, нічним жажіттям. Але пізніше я розшукала вирізки з газет, підняла необхідні архіви і навіть з'їздила до міста, де він жив у дитинстві, звісно, потай. І я прошу вас, закликаю, не піднімайте цю історію із дна. Вам розповім, бо вам ПОТРІБНО. А Оксанка... вона ніколи... чуєте? Ніколи не повинна знати, ким був її батько.

- Звісно.

- Та дівчинка... Вона була дочкою посудомийки й влітку лишилась біля мами. Не знаю, як на це дали згоду Горицвіти, однак сталося, як сталося. Хлопчик з башти... він... закохався... вперше. Уявляєте? Кохання підірвало його світ, рознесло на шматки, лишило хаос, в якому розібратись ніхто не допоміг. Ви ж були дитиною? Ви ж були... Пам'ятаєте? Емоції, емоції, емоції. Вони засмоктують. А він? Що знав про них? Боявся сам себе, мучився, носив вогонь й не знав, як дати йому вихід. А дівчинка його не помічала. Зовсім. І одного дня він знайшов спосіб, як привернути увагу. Наївний і фатальний. Сірники. На ній - яскрава сукня в квітку, синтетична. Спека. Здогадались?

Дівчинка спалахнула, мов свічка. А Вітя... він так злякався, що не міг поворухнутися, тільки дивився, все дивився і дивився, коли поруч, варто було лише відімкнути ворота, блакитною плямою ніжилась вода в басейні. Дівчинку не врятували, ні гроші, ні зв'язки не допомогли. Померла в опіковому центрі, а Горицвіти зам'яли справу, виїхали з міста й лишили сина сам на сам з усім, що він накоїв і чого не встиг зробити.

- То він... він став топити дівчаток, щоб... Але чому зараз?

Жінка обхопила голову й заплющила очі:

- Винна я.

- Як?

- Просто... помираю... вагітність й хімія... Я обрала доню. Розумієте? Дитину. Він не зміг. І то була крапка - для нас двох, а виявилось...

Осінь ходила за вікном туди-сюди, а жінка, здавалось, зменшувалась на очах, немов звільнила зі словами душу, і тепер та виходила із тіла, разом із життям.

– Вам погано? Дихайте. Господи! Лікаря! Допоможіть!!!

Дитяче ліжечко хитнулось, й плач умить заповнив все довкола. Жінка задихалась, але з останніх сил, зсохлими вустами шепотіла:

– Т... и... х... ше... ш... ш... ш...

Анатолій кинувся до дверей, мати ж все тягнула руки до дитини:

– Д... о... н... ю...

У коридорі забігали люди в білому, а він й сам не збагнув, як вхопив дитину... теплу-теплу, мов згусток сонця.

– До...

Підніс й притулив до блідої материнської долоні рожеву щічку.

Заспокоїлась.

Жінку оточили білим колом, щось кололи, кудись везли, вона ж до останньої миті не відривала погляду... дивилась... вбирала... й раптом посміхнулась – самими кутиками вуст, немов побачила нарешті щось таке, від чого й помирати було не страшно. Двері зачинились. Він так і лишився – стояти... з дитиною в руках... із сонцем... із Оксанкою... вже своєю.

Епілог

Той самий парк, тільки вже мудріший на тридцять з гаком літ і зим, ховав в собі ту саму спеку, озеро, латаття. В ньому грались діти, бігало навколо дуба, висолопивши язика, щеня, а на лавах дрімали, схиливши сиві голови, всезнаючі старенькі. Йшло життя. Чоловік і жінка несли букетик польових ромашок – далі й далі, доки не дійшли до невеличкої каплиці, що злітала в небо – біло-біло, легко й майже невагомо, а потім падала углиб – вже відображенням води. Жінка простягнула квіти:

– Як же тут красиво... Нашій Оксанці сподобалось би обов'язково.

– Іринко, я це знаю. Для неї ж будував.

Довгі пальці ніжно торкнулися чоловічого обличчя, а він поцілував павутинку зморшок навколо очей – блакитних. Обое озирнулись до води й прошепотіли:

– З днем народження, хороша наша. З днем народження...

У кишені обіззався телефон.

– Тату! Мамо! Мені вдалося! Чуєте? Вдалося! Хлопчик тепер житиме зі здоровим серцем!

Десь поруч у слухавку радісно кричали:

– Оксано Анатоліївно, ви не хірург, ви – янгол! Чарівниця!!!

– Та годі. Мамо, татку, скоро буду. Обіймаю. І спробуйте лише відмовитись. Ми всі утрюх летимо до океану! Рятуватися від спеки.

Перезирнулись:

– Навіщо так далеко? Порятунк всюди, де любов.